Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

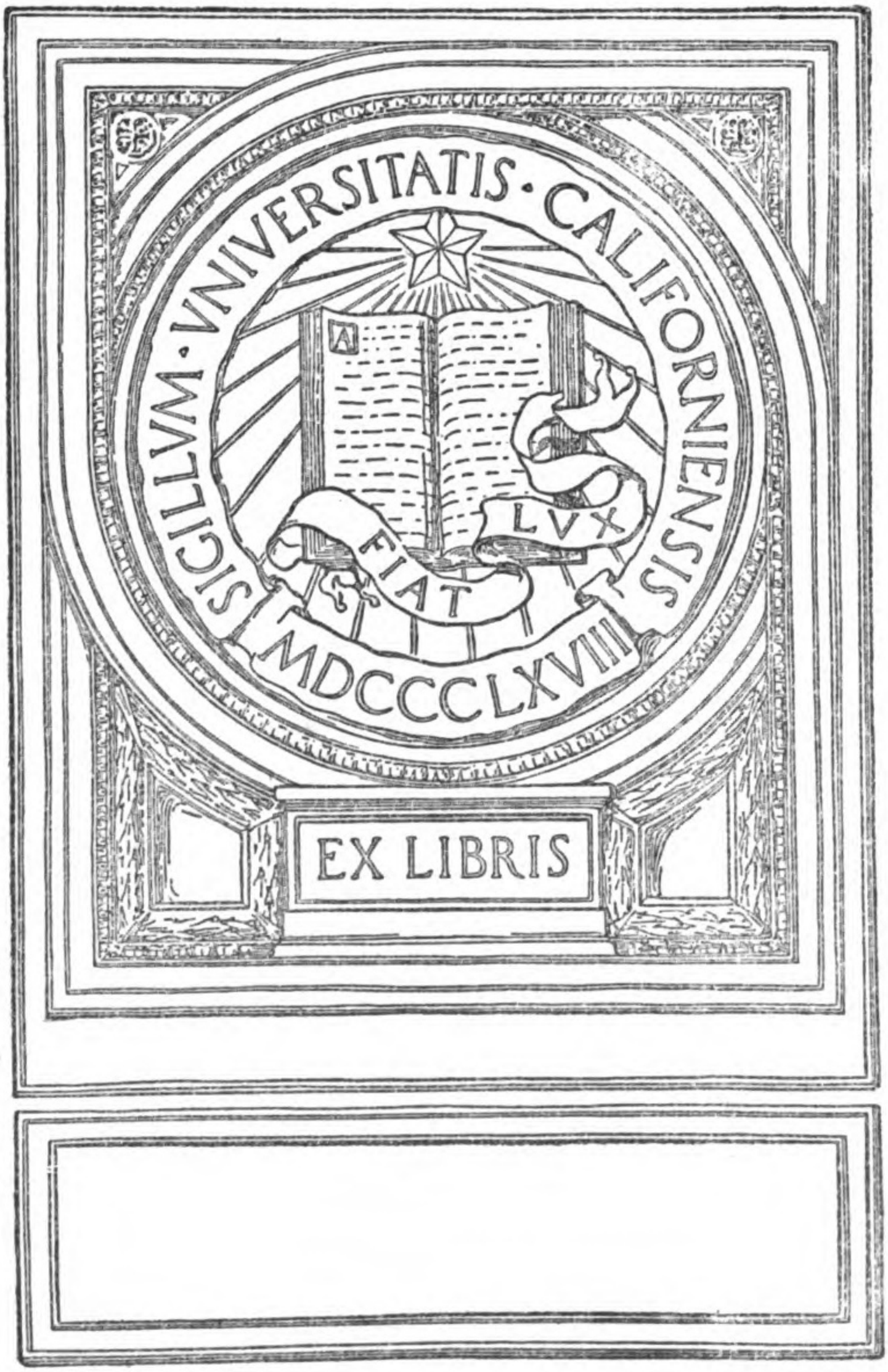

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Danſke Folkebøger

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDEN
UDGIVNE AF
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Danske Folkebøger

FRA 16. OG 17. AARHUNDREDE

UDGIVNE AF

† J. P. JACOBSEN
JØRGEN OLRIK og R. PAULLI

NIENDE BIND

KØBENHAVN 1923
GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

PT7915
D3
v.9

DANSKE FOLKEBØGER

IX

Sigismunda
Euriolus og Lucretia
Tvende Købmænd

UDGIVNE AF R. PAULLI

M518924

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

PLAN FOR UDGAVEN

»Danske Folkebøger fra 16. og 17. Aarh.« udgives i en Række Bind, i hvilke de forskellige Bøger er ordnede dels efter Emne, dels efter litterær Emnetid (Apokryfe Bibelhistorier — Romaner med antike, byzantinske eller orientalske Emner — Romaner med Emner fra den middelalderlige Epik — Eventyr- og Elskovsromaner fra Middelalderen og Renaissancen — Skæmtebøger — Magiske, moralske og apokalyptiske Romaner).

Udgavens Tekstgrundlag er det ældste bevarede Tryk eller Haandskrift, der gengives med de i det tekstkritiske Tillæg anførte Rettelser. Ord- og Stilvarianter fra senere Tryk ældre end 1700 meddeles, men ikke ortografiske Varianter.

Tilsyn med Udgaven føres af Bibliotekar Carl S. Petersen. Udgiveren skylder Hr. Docent, Dr. phil. Johs. Brøndum-Nielsen megen Tak for velvillig Bistand med Raad i sproglige Spørgsmaal.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

INDHOLD

Indledning

Sigismunda ..... III—XXIII
Euriolus og Lucretia..... XXIV—LVI
Tvende Købmænd..... LVII—LXXXII

Tekst

Sigismunda..... 1— 29
Euriolus og Lucretia ..... 31—154
Tvende Købmænd ..... 155—187

Tekstkritik og Kommentar

Sigismunda..... 191—202
Euriolus og Lucretia ..... 203—239
Tvende Købmænd ..... 240—245

Bibliografi

Sigismunda..... 249—252
Euriolus og Lucretia ..... 253—255
Tvende Købmænd..... 256—262

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

INDLEDNING

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

SIGISMUNDA

LIGESOM de to foregaaende Folkebøger, »Griseldis« og »En Doctors Datter«, stammer Historien om Sigismunda fra Boccaccios Decameron, hvor den danner den fjerde Dags første Fortælling [1]).

Decamerons tre første Dage er til Ende, da sker der paa een Gang en Afbrydelse. Ellers begynder de enkelte Dage kun med en kort Indledning, hvori Boccaccio, væsentligst gennem Naturskildringer, danner den Baggrund, hvorpaa de ti følgende Noveller skal virke; men foran denne egentlige Indledning til den fjerde Dag afklipper han Fortællingens Traad og tager selv til Orde. De foregaaende tredive Historier har, efter hvad han siger, faaet Folk til at skumle over ham og kaldt Kritiken frem. Det er blevet bebrejdet ham, at han har leflet for meget for Kvindernes Smag og givet efter for sin Trang til at behage dem, man har betydet ham, at han burde anvende sit Talent paa værdigere Emner, og endelig er hans Sandfærdighed blevet draget i Tvivl. Han svarer nu sine Angribere ved først at fortælle en lille Anekdote som Illustration til Kvindens fuldstændig suveræne Magt over Manden, og afviser derpaa i en direkte og temmelig hvas Ripost den rejste Kritik.

1) Om Decameron findes i 8. Bind S. XXXII og XLIII f. nogle korte almindelige Bemærkninger, hvortil her henvises.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

At dette lille polemiske Indlæg kommer her paa dette Sted, er næppe tilfældigt. Thi hvad enten den hele Affære nu er fingeret eller ej, saa sker der paa denne Dag i Decameron en Forandring. Naar nemlig undtages Historien om Giletta (»En Doctors Datter«) har den tredie Dag været helliget Skildringer, der nærmest forherliger den illegale Elskov, og i Modsætning hertil anslaas der den fjerde Dag langt mere ærbare Toner. Den første Fortælling, der kommer, er af en ganske anden alvorlig Karakter, især i Sammenligning med den nærmest foregaaende, temmelig frivole Historie om Alibech og Rustico. Men iøvrigt er allerede i Slutningen af den tredie Dag Overgangen til et tragisk Emne blevet forberedt, idet Boccaccio lader Filostrato, den unge Mand, der er udvalgt til Konge for den fjerde Dag, udtale Ønsket om, at de Fortællende, for at imødekomme hans egen Sindsstemning, skal holde sig til Beretninger om ulykkeligt Elskende. Og det maa siges, at den første Novelle opfylder Fordringen tilfulde:

Tancredi, Fyrste af Salerno, opdager, at hans Datter Ghismonda staar i Elskovsforhold til den unge Guiscardo. Den fortørnede Fader lader Elskeren gribe og dræbe; Hjertet skæres ud af Livet paa ham og bringes til Ghismonda, som tager Gift, hvorefter Tancredi angrer sin Grumhed.

Denne lille Tragedie danner Rammen om en af

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de bedste Kvindeskikkelser, Boccaccio overhovedet har tegnet. Ghismonda er Typen paa den Kvinde, der, ringeagtende enhver Fare og Fordom, hensynsløst hengiver sig til sin Elsker, og som lige saa hensynsløst tilintetgør sit eget Liv for at følge ham i Graven. Hun imponerer ved den Styrke, der ligger i Ordene, hvormed hun svarer sin opbragte Fader, og hun rører ved den overstrømmende Følelse, der taler ud af hende, da hun kysser den døde Elskers Hjerte for tilsidst at trykke det mod sit Bryst, idet hun selv dør. —

Over for en saadan Novelle, hvis Værdi netop beror paa det Individualitetspræg, Boccaccio har givet den, synes Spørgsmaalet om Stoffets Originalitet mere underordnet; Tilfældet vil, at der ogsaa kun er lidet at sige herom.

I Midten af det 18. Aarhundrede opdagede Bibliotekaren ved det berømte Riccardianske Bibliotek i Firenze, Giovanni Lami, i et Haandskrift, der fandtes dèr, og som synes at stamme fra det 14. Aarhundrede, to Noveller, der efter hans Mening skulde have tjent som Kilder for Boccaccio henholdsvis til Decamerons anden Dags niende Fortælling og til fjerde Dags første Fortælling [1]). Hvad

1) Udgivet selvstændigt i nyere Tid: Due novelle antiche anteriori al Decameron del Boccaccio, che servirono d'argomento a due bellissime istorie contenute in esso divin libro. Genova [ɔ: Bologna] 1859. (Se om denne Udgave: Francesco Zambrini: Le opere volgari a stampa dei secoli XIII e XIV. 4. ed. Bologna 1884, S. 702). Kun trykt i 31 Eksemplarer, hvoraf eet i Staats-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

den sidste af de af Lami fremdragne Noveller angaar, da er der imidlertid intet, der gør det sandsynligt, at vi her staar over for andet end en Genfortælling efter Boccaccio. Lamis Tekst er ganske kort, i Omfang kun en ringe Brøkdel af Decamerons Novelle, og refererer i knap Form den samme Handling, hvorover denne er bygget. Der gengives ingen Dialog, lige saa lidt som nogen af Heltindens Enetaler. Derimod forefindes de samme Personnavne som hos Boccaccio: Tancredi, Ghismonda, Guiscardo. Det hele bærer ganske øjensynlig Præg af at være et Résumé med Decameron som Kilde, muligvis optegnet efter Hukommelsen [1]).

Men selv om vi saaledes ad denne Vej ikke kan naa frem til Boccaccios Kilde, tør man dog allige-

bibliothek, München, der velvilligst har udlaant det til Brug for nærv. Udg. Naar A. C. Lee i sin Bog: The Decameron, its sources and analogues. London 1909, S. 50 anfører Zambrini som Udgiver, maa dette være en Misforstaaelse. — Af den sidste af »Due novelle« findes et Udtog i Hieronimo Benivieni: Tancredi, principe di Salerno (= Scelta di curiosità letterarie. XXVIII). Bologna 1863, S. 10—11. — Den første af »Due novelle« er en Parallel til Decameron II, 9, hørende til samme Cyklus som Folkebogen om tvende Købmænd, se den følgende Indledning.

1) Sml. Marcus Landau: Die Quellen des Dekameron. 2. Aufl. Stuttgart 1884, S. 218—219, jfr. S. 142.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Guiglielmo Rossiglione og Guiglielmo Guardastagno. Om disse fortælles det, at den førstnævnte Ridder dræber den sidstnævnte efter at have opdaget et Kærlighedsforhold mellem sin Hustru og ham. Hjertet skæres ud af Livet paa den dræbte, det bliver tilberedt af Kokken og sat frem for den utro Hustru. Da hun har spist, aabenbarer hendes Mand hende, hvad Retten bestod af, hvorefter hun tager Livet af sig.

Som allerede Axel Olrik tidligere har gjort opmærksom paa[1]), har vi her »Ghismonda«-Motivet i sin oprindelige Form: Husbonden lader sin Hustrus Elsker dræbe og tvinger hende til at fortære hans Hjerte. Denne Motiv-Form kan følges meget langt tilbage i Tiden før Boccaccio og er i hvert Tilfælde ikke yngre end det 12. Aarhundrede, snarere adskilligt ældre, og formodentlig af keltisk Oprindelse[2]); i de følgende Aarhundreder er det oftere behandlet baade i Frankrig og Tyskland, Boccaccio selv erklærer at have laant Fortællingen fra Provençalsk. Nu er det ikke meget sandsynligt, at Boccaccio, som altsaa har kendt denne Sagnets oprindelige Form, først skulde have leveret en af ham selv foretagen Bearbejdelse der-

1) Danmarks gamle Folkeviser. V, 2, efter Forarbejder af Svend Grundtvig udg. af Axel Olrik. Kbh. 1898, S. 218.

2) Se Gaston Paris' Oplysninger om dette Emne i Histoire littéraire de la France. XXVIII. Paris 1881, S. 353—398, specielt S. 375. Smlg. Tidsskriftet »Mélusine«. VII. Paris 1894—95, Sp. 56—57.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

INDHOLD

Indledning

Sigismunda ..... **III—XXIII**
Euriolus og Lucretia ..... **XXIV—LVI**
Tvende Købmænd ..... **LVII—LXXXII**

Tekst

Sigismunda ..... **1— 29**
Euriolus og Lucretia ..... **31—154**
Tvende Købmænd ..... **155—187**

Tekstkritik og Kommentar

Sigismunda ..... **191—202**
Euriolus og Lucretia ..... **203—239**
Tvende Købmænd ..... **240—245**

Bibliografi

Sigismunda ..... **249—252**
Euriolus og Lucretia ..... **253—255**
Tvende Købmænd ..... **256—262**

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

af i Decamerons fjerde Dags første Novelle, for derefter at anvende Urformen i samme Dags niende Novelle. Utænkeligt er det selvfølgelig ikke, men snarere maa det dog antages, at Motivet allerede før hans Tid er spaltet i de to Former, som han begge har kendt og naturligvis ikke identificeret, men brugt dem som Kilder til to selvstændige Historier. Det svage Punkt ved denne Hypotese er blot, at vi om »Ghismonda«-Formen ingen som helst Oplysning har, ældre end Boccaccio.

Meget ejendommeligt er det derimod at se, hvorledes de to Former senere optræder sammenblandede i folkelig Tradition. Der findes nemlig i flere forskellige Lande, Italien, Skotland, Tyskland, Nederlandene, Sverige, Danmark, optegnet en Række Folkeviser, bygget over disse to Motiv-Former[1]). I nogle af disse Viser (tildels de italienske og alle de skotske) genfindes »Ghismonda«-Typen ret uforandret; men i de fleste Viser, det gælder bl. a. i de danske[2]), gør den oprindelige Motiv-Form sin Indflydelse gældende. Der opstaar saaledes en Blandingsform, idet Handlingen ligesom

1) En udførlig Sammenstilling heraf er foretaget af Francis James Child i hans Udgave af The English and Scottish popular ballads. IX. Boston (1894), S. 29—34 og X. (1898), S. 303. Sml. Reinh. Köhler: Kleinere Schriften. II. Berlin 1900, S. 559, Nr. 12.

2) »Hertug Frydenborg«, Nr. 305 i »Danmarks gamle Folkeviser« l. c.; haandskrevne Supplementer hertil i Dansk Folkemindesamling. Sml. Evald Tang Kristensen: Jyske Folkeminder. XI. Viborg 1891, S. 117.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

i »Ghismonda« udspilles mellem Faderen, Datteren og hendes Elsker, og dertil bliver saa føjet det oprindelige Slutningsmotiv: den dræbte Elskers Hjerte tilberedes og fortæres.

Alle Viserne stammer jo fra senere Tider, for Størstedelen er de optegnet fra Folkemunde i det 19. Aarhundrede, og vi er vel næppe i Stand til at frigøre dem for et Afhængighedsforhold til Decameron. Hvor fristende den Antagelse end kunde være, at deres Udspring skulde søges bag om Decameron, maa man dog renoncere derpaa, da vi ganske savner Midler til med det levnede Materiale at faa dette bekræftet.

Det betydningsfulde ved Novellen om Ghismonda er som sagt netop alt det, som Boccaccio selv har lagt ind deri. Derved har han ikke blot faaet den til at passe ind i Rammen, men han har ogsaa gjort den til en af Decamerons berømteste, og næppe nogen af dette Værks Kvindefigurer, det skulde da være Griseldis, er i den Grad blevet gjort til Genstand for Eftertidens Udnyttelse. Johannes Bolte har med overordentlig Flid foretaget en Sammenstilling af alle de Digterværker, der har hentet sin Inspiration herfra, og alene hans Fortegnelse over Titlerne fylder flere tættrykte Sider [1]).

1) Martin Montanus: Schwankbücher hrsg. von Johannes Bolte (= Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart. 217). Tübingen 1899, S. 586—589 og 657. Supplement hertil i Boltes

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Særlig til dramatisk Brug har Sujettet været anvendt; bl. a. har Hans Sachs benyttet det til en Tragedie: Ein klegliche tragedi desz fürsten Concreti (1545)[1]), der kuriøst nok i Aarene 1869—74 har været opført i København, oversat og forsynet med en Prolog af Erik Bøgh, og her opnaaede at gaa 27 Gange over Scenen[2]). Endnu saa sent som i 1895 er »Ghismonda« benyttet som Tekst til en Opera af Eugen d'Albert, et Vidnesbyrd om en sjælden Livskraft i Boccaccios Novelle, der har bevaret sin Tiltrækningskraft mere end et halvt Aartusind igennem.

Ligesom Tilfældet er med »Griseldis«, danner en latinsk Oversættelse Gennemgangsleddet fra

Udgave af Reinhold Köhler: Kleinere Schriften. III. Berlin 1900, S. 173, sml. Arthur L. Jellinek: Bibliographie der vergleichenden Litteraturgeschichte. I. Berlin 1903, S. 50, Nr. 709. — Til den hos Bolte (og i Lee's tidligere nævnte Bog) anførte Litteratur til Emnets Historie kan føjes: John W. Cunliffe: Gismond af Salerne, i: Publications of the Modern Language Association of America. XXI. Baltimore 1906, S. 435—461. Bonaventura Zumbini: La Novella di Ghismonda, i: La Biblioteca degli Studiosi. I. 1909. S. 65. Sidstnævnte Afh. har ikke været mig tilgængelig.

1) Hans Sachs hrsg. von Adelbert von Keller. II (= Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart. 103). Tübingen 1870. S. 22—39.

2) Hans Sachs: Hertug Concretus og hans Datter. Tragedie paa rimede Vers i 5 Akter. Gjengivet paa Dansk af Erik Bøgh. Kbh. 1869, ogsaa i Erik Bøgh: Dramatiske Arbejder. VI. Kbh. 1869, S. 355—384. Lauritz Swendsen: De københavnske Privatteatres Repertoire. Kbh. 1907, S. 69.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Italiensk til Tysk for »Ghismonda«. Den latinske Oversættelse er med Urette blevet tillagt Enea Silvio[1]), iblandt hvis Skrifter den ganske vist ogsaa findes optaget[2]). Men fra andre Kilder kender vi den virkelige Oversætters Navn. Saaledes lyder f. Eks. Titelen paa en af de ældste latinske Separatudgaver af Novellen: *Leonardus aretinus ex bocacio vulgari, Tancredi filie sigismunde amorem in guiscardum transtulit in latinum*[3]). Oversætteren er altsaa den berømte Humanist Leonardo Bruni fra Arezzo (Leonardus Aretinus), født ca. 1370, død 1444[4]). Denne Mand, der indtog den betydningsfulde Stilling som florentinsk Statsse-

1) Se saaledes Gilles Ménage: Anti-Baillet. II. La Haye 1690, S. 336.

2) Aeneae Sylvii Piccolominei opera. Basileæ 1551 og 1571, i begge Udgaver S. 954.

3) Denne Udgave er trykt i Mainz af Peter Schöffer ca. 1469—70. Proctor Nr. 89. Eksemplar i Kgl. Bibl. Kbh., hvor ogsaa findes en senere Udgave: Tractatulus de duobus amantibus: de Guistardo videlicet et Sigismunda. [Köln, Cornelis de Zierikzee, ca. 1500.] Hain Nr. 1585. Ialt kendes 17 forskellige latinske Udgaver fra det 15. Aarhundrede, se: R. A. Peddie: Conspectus incunabulorum. I. London 1910, S. 53. Desuden findes den latinske Tekst som Tillæg til Epistola Poggij de morte Hieronimi ad Leonardum Aretinum, (hvoraf der i Kgl. Bibl. findes Udgaver trykt i Rostock, Michaelisbrüder, ca. 1476—80 og i Leipzig, Conrad Kachelofen, ca. 1490), samt optrykt i Domenico Maria Manni: Istoria de Decamerone. Firenze 1742, S. 247—256.

4) Hans Biografi findes som Indledning i Leonardi Bruni Arretini epistolarum libri VIII. Rec. Laur. Mehus. I. Florentiae 1741; om »Ghismonda«-Oversættelsen se S. LXXXI.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

kretær, hørte til Cosimo de' Medicis Kreds. Foruden ved sin Bog om Firenzes Historie gjorde han sit Navn bekendt ved at oversætte Platon, Aristoteles og andre græske Forfattere til Latin, et Sprog som han beherskede med den mest fuldkomne Elegance. Hans Ry i Samtiden var ganske overordentligt, og efter sin Død blev han paa Baaren bekranset som *poëta laureatus*, saaledes som man endnu ser det paa hans Marmorbillede, der hviler oven paa Sarkofagen i Firenzes Santa Croce.

Man skulde synes, at en saadan Mand ikke behøvede at gøre Undskyldning for de litterære Arbejder, han lod udgaa fra sin Haand; men ikke desto mindre er det, som om han ønsker at dække sig bag Petrarca, fordi han har foretaget denne Oversættelse af Boccaccios »Ghismonda«. I det Brev (dateret 15. Januar 1436), hvormed hans Oversættelse indledes[1]), anfører han udtrykkeligt som sin egen Bevæggrund, at Petrarca har oversat en anden af Boccaccios Noveller, nemlig den om Markgreven af Montferrato. Dette forekommer lidt mistænkeligt. Vi ved nemlig ikke fra andre Kilder, at Petrarca har oversat denne Novelle (Decameron I,5), men derimod Novellen om Markgreven

1) I den ovenfor nævnte Udgave fra Mainz 1469—70 kaldes dette Tilegnelsesbrev »Epistola translatoria ad sindachum Rusolanum«, i andre af Udgaverne hedder det: »ad Bindaccio Riccasolanum«.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

af Saluzzo (»Griseldis«)[1]). Og det kunde tyde paa, at Leonardo i Virkeligheden enten ikke har læst nogen Novelleoversættelse af Petrarca, men kun hørt derom, eller ogsaa kun husker den saa dunkelt, at han gør sig skyldig i en Forveksling. I begge Tilfælde virker det altsaa blot som et Paaskud, naar han her drager Petrarcas Navn frem, og at han gør det, beror sandsynligvis derpaa, at han trods alt venter Bebrejdelser for, at en Mand af hans Kvalifikationer anvender sin Kraft paa et saa ubetydeligt Opus.

Medens Petrarca, som omtalt i forrige Bind (S. LII—LIII), i sin »Griseldis«-Oversættelse foretog en let Bearbejdelse af Boccaccio, saa holder Leonardo Bruni sig meget nær til sin Originaltekst. En enkelt Ændring, der er foretaget, skal omtales, som, skønt muligvis en Tilfældighed, dog ogsaa kunde vidne om Oversætterens æstetiske Sans. Boccaccio fortæller, at Ghismonda tilsidst hælder den Gift, hun holder i Beredskab, ned i Skaalen med Guiscardos Hjerte, der var badet af hendes Taarestrømme; derefter sætter hun Skaalen for Munden og tømmer den til Bunds. Muligvis har det virket stødende paa Leonardo, at Heltinden saaledes sammen med Giften drikker sine egne Taarer og sin Elskers Hjerteblod; nok er det, i hans Gengivelse staar der blot, at hun tager Gift-

1) Decameron X, 10; se Danske Folkebøger VIII. S. XLIV—LIV.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

bægeret og tømmer det uforfærdet. Denne Version gaar saa igen i Oversættelserne efter den latinske Tekst, ja, i den nedenfor nævnte illustrerede Udgave af den højtyske Tekst fra ca. 1480 er dette meget nøje pointeret af Kunstneren, idet man paa Billedet tydelig ser Skaalen, der indeholder Guiscardos Hjerte, staa paa Bordet ved Siden af Ghismonda, medens hun selv fører Bægeret med Giften til sine Læber.

Ved Leonardo Brunis latinske Oversættelse var Muligheden skabt for Novellens Udbredelse i Udlandet. Særlig i Tyskland blev den populær, at dømme efter de mange Optryk, hvoraf nogle er nævnt ovenfor (S. XI Note 3). Tanken om at oversætte den til Tysk var meget nærliggende[1]) og blev da ogsaa realiseret af flere. Foruden i Arigos Oversættelse fra ca. 1460 af hele Decameron[2]) optoges Fortællingen paa Tysk i Albrecht von Eybs Ehebüchlein 1472[3]), i det følgende Aarhundrede i Samlingen »Schertz mit der Warheyt« 1550 og i Martin Montanus' Schwankbücher 1551—53[4]).

1) Af en *fransk* Oversættelse anføres fire trykte Udgaver fra Tiden før 1500 hos Peddie l. c. pag. 53.

2) Se Danske Folkebøger. VIII, S. LXXVI ff.

3) Deutsche Schriften des Albrecht von Eyb. Hrsg. von Max Herrmann. I. Berlin 1890, S. 52—59.

4) I Boltes ovenfor nævnte Udgave heraf S. 215 ff. — Montanus har aabenbart fundet, at Episoden om Ghismondas Giftermaal med Hertugens Søn af Capua (i den danske Folkebog: Campanien) var lovlig kortfattet hos Boccaccio, og har derfor paa egen Haand udvidet den til at omfatte hele fem Kapitler.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Men den Oversættelse, der senere blev til Folkebog, skyldes Niclaus von Wyle[1]).

Niclaus von Wyle hører til Tysklands ældste Humanister. Af Fødsel er han Schweizer (f. ca. 1410 i Bremgarten i Aargau), men hans Virksomhed falder i Schwaben. I 22 Aar, fra 1447 til 1469, var han Stadsskriver i den frie Rigsstad Esslingen i Nærheden af Stuttgart, senere blev han Kansler hos Grev Ulrich V af Württemberg og døde ca. 1478[2]). I Esslingen kom han i Forbindelse og sluttede Venskab med Heinrich Stainhoewel[3]), der en Tid levede som Læge her, og at disse to Mænd har følt sig nøje knyttet til hinanden, synes ikke saa mærkeligt, naar man betænker, hvorledes de i deres Arbejde stræbte hen imod fælles Maal. I sine »Beyträge zur Geschichte und Litteratur« kalder Lessing Stainhoewel og Niclaus von Wyle for »zwey deutsche Schriftsteller, . . . von welchen

1) Johannes Wegener bemærker i sin Bog: Die Zainer in Ulm (= Beiträge zur Bücherkunde des XV. & XVI. Jahrhunderts. I). Strassburg 1904, S. 41, at Folkebogsoversættelsen sikkert ikke skyldes Niclaus von Wyle, men derimod Stainhoewel, hvormed øjensynlig menes Arigos Decameron-Oversættelse (jfr. sst. S. 9). Men selv en overfladisk Sammenligning af Arigo, Wyle og Folkebogen viser klart den rette Sammenhæng.

2) Litteraturen om Niclaus von Wyle anføres af Hans Herzog i Allgemeine Deutsche Biographie. LV (Nachträge). Lpz. 1910, S. 144—145. Hertil kan bl. a. føjes: Ernst Jenny & Virgile Rossel: Geschichte der schweizerischen Literatur. I. Bern, Lausanne 1910, S. 61, samt de ndf. S. LII Note 1 nævnte Breve.

3) Se om ham Danske Folkebøger VIII, S. LIV.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

sich unsere gedruckte Litteratur so zu reden anfängt«[1]), og man maa da ogsaa sige, at deres Virksomhed sætter ind paa det gunstigst mulige Tidspunkt, hvor dels den nysopfundne Bogtrykkerkunst skaber hidtil uanede Muligheder for Litteraturen, og dels en Kulturstrømning sydfra begynder at gøre sig kraftigt gældende.

Hvad det sidste Moment angaar, blev det af den største Betydning for Niclaus von Wyle, at han stiftede personligt Bekendtskab med Enea Silvio, Biskop i Siena, senere Pave i Rom. Forholdet mellem disse to Mænd vil nedenfor blive gjort til Genstand for nærmere Omtale i Indledningen til den følgende Folkebog om Euriolus og Lucretia. Her skal det blot berøres, at den Renæssancebevægelse, som Enea Silvio repræsenterede, blev Niclaus von Wyle en begejstret Talsmand for i Tyskland, han virkede med Iver for dèr at udbrede Kendskabet til den Litteratur, der var opstaaet i den nye Retnings Hjemland Italien, og mod dette Maal arbejdede han især ved Udfoldelsen af en rig Oversættervirksomhed. Af hans Hovedværk, de 18 »Translationer«, er da ogsaa Størsteparten hentet fra latinske Værker af de italienske Humanister: seks skyldes Poggios berømte Pen, fire har som Forfatter Enea Silvio og een Petrarca. Indholdet af Translationerne er mest moralske Trak-

1) G. E. Lessings sämtliche Schriften. Hrsg. von Karl Lachmann. 3. Aufl. XIV. Lpz. 1898, S. 42.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tater og Epistler, men desuden er den nye skønlitterære Genre ogsaa repræsenteret, hvis Kendemærke var et psykologisk interessant Stof i en kunstnerisk Udformning, og som dannede en skarp Modsætning til Ridderromanernes irrationelle og fantastiske Vidtløftigheder. De første Translationer er netop to saadanne Noveller, nemlig Enea Silvios »Euryalus et Lucretia«, som vi nedenfor skal beskæftige os med, og »Sigismunda«, der i den tyske Oversættelse er kaldet med den samme latinske Navneform, som Leonardo Bruni havde givet »Ghismonda«.

Som Oversætter har Niclaus von Wyle ganske bestemte Anskuelser[1]). Han har øjensynlig anset sin Mission for at være mindst lige saa meget af sproglig Art som af litterær. Den Beundring, han nærede for Latinen, har været saa stor, at det har staaet for ham som et Ideal helt at kunne omdanne eller tilpasse det tyske Sprog derefter. Derigennem haabede han at opnaa, dels at det tyske Sprog gik en rig og herlig Udvikling i Møde, dels at hans Landsmænd kom til at føle sig mere fortrolige med Bygningen af det latinske Sprog og lettere kunde tilegne sig det. Derfor maatte selv den mindste Tøddel af det latinske Forlæg ikke

1) Se herom: Bruno Strauss: Der Übersetzer Nicolaus von Wyle (= Palaestra CXVIII). Berlin 1912, hvori Translationerne er gjort til Genstand for en meget indgaaende sproglig og stilistisk Undersøgelse.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

undslippe i Oversættelsen, og Betydningen af Gloserne maatte nøje præciseres, saa at et enkelt latinsk Udtryk ofte med overdreven Samvittighedsfuldhed blev gengivet ved to eller tre tilsvarende tyske (en Tendens, hvoraf den danske Oversættelse gennem den tyske er kommet til at bære tydelige Mærker). I sin Konsekvens maatte et saadant Princip næsten naturnødvendigt føre ud i Pedanteri og Unatur, og hvor stor Niclaus von Wyles Betydning end har været, maa man dog sige, at den Opgave, han i sproglig Henseende havde stillet sig, var uløselig.

Først kort Tid inden sin Død har Niclaus von Wyle afsluttet Rækken af sine Translationer, forenet dem i en Samling til Tryk og forsynet dem med en fælles Dedikation, dateret 5. April 1478, stilet til den württembergske »Landhofmeister« Dr. Georg von Absberg. Denne samlede Udgave udkom i Esslingen 1478 eller kort derefter [1]), men da Translationerne var affattet til forskellig Tid i Løbet af en længere Aarrække (de ældste udaterede skriver sig aabenbart fra ca. 1460), havde enkelte af dem allerede tidligere været udsendt særskilt med forskellige Tilegnelser. Fortalen til den anden Translation »Sigismunda« er saaledes hen-

1) Trykt af Conrad Fyner, Proctor Nr. 2465; denne Udgave ligger til Grund for: Translationen von Niclas von Wyle. Hrsg. durch Adelbert von Keller. Stuttgart 1861, hvori »Sigismunda« findes S. 79—90 og »Euryalus« S. 17—78.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vendt til Markgrev Karl af Baden, og heri meddeler Niclaus von Wyle, at han har foretaget sin Oversættelse efter Leonardo Brunis latinske Tekst, samt at han ogsaa har oversat Petrarcas »Griseldis«, en Oversættelse, som nu synes at være gaaet tabt. Hvornaar »Sigismunda«-Oversættelsen første Gang er trykt særskilt, kan vanskelig siges, men allerede fra det 15. Aarhundrede kendes fire udaterede Tryk[1]). Et af disse, der muligvis skriver sig fra Tiden 1475—76[2]), er særlig berømt. Det er trykt i Ulm af Johannes Zainer sammen med Stainhoewels Aesop-Oversættelse og er ligesom denne forsynet med en Række Træsnit, der hører til det ypperste, som den tyske Illustrationskunst i det 15. Aarhundrede overhovedet har præsteret. Til »Sigismunda« hører der ikke mindre end tolv Illustrationer[3]), alle baaret af en virkelig dyb kunst-

1) Peddie, l. c. pag. 53.

2) Imellem disse to Aar placeres Udgaven af Johannes Wegener i hans ovf. S. XV Note 1 nævnte Bog; »ca. 1477« er Tidsangivelsen hos W. L. Schreiber: Manuel de l'amateur de la gravure sur bois au XVe siècle. V, 2. Lpz. 1911, S. 62, No. 4487; og endelig »ca. 1485« bestemmes den til i Dietricus Reichling: Appendices ad Hainii-Copingeri repertorium bibliographicum. IV. Monachii 1908, S. 101. — Et Eksemplar har været sendt nærv. Udgiver til Laans fra Universitäts-Bibliothek, Göttingen.

3) (I) Heltinden vender som ung Enke tilbage til sin Fader. (II) Guiscardus knæler for hende og modtager Røret med Brevet, (III) gaar gennem Tjørnekrattet ned i Hulen. (IV) Tancred belurer de Elskende. (V) Guiscardus paagribes, idet han stiger op af Hulen, (VI) føres for Tancred, (VII) kastes i Fængsel. (VIII)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nerisk Følelse, en Billedrække, der nok har gjort sit til at vække Opmærksomhed for Bogen[1]). Og foruden i Optrykkene af Fællesudgaven af de samlede Translationer udkom »Sigismunda« i flere Aarhundreder derefter særskilt som tysk Folkebog. Gödeke nævner saaledes[2]) en Udgave fra ca. 1580, og 100 Aar derefter trykkes den i 1680 som Anhang til »Griseldis«[3]). Det kan her nævnes, at det er denne Folkebog, der inspirerede Bürger til hans Ballade »Lenardo und Blandine«, som senere er blevet bekendt i Danmark ved Baggesens Gendigtning[4]).

Men allerede paa Baggesens Tid var det fuldstændig glemt, at Folkebogen engang havde eksisteret paa Dansk. Dens Vej hertil var gaaet gennem Nedertysk. Til den nedertyske Udgave af »Griseldis« (Hamburg 1502), som er omtalt i forrige Bind (S. LV og 189), er føjet en Oversættelse paa samme Sprog af »Sigismunda« med Overskrift: »Van sygismunda Des vorsten dochter van Saler-

Tancreds Opgør med Datteren. (IX) Guiscardus dræbes, og Hjertet skæres ud af Livet paa ham; (X) dette bringes til Sigismunda, som (XI) tager Gift, sml. ovf. S. XIV. (XII) De to Elskende begraves sammen.

1) Jfr.: Ernst Weil: Der Ulmer Holzschnitt im 15. Jahrhundert. Berlin 1923, S. 31 ff.

2) K. Gödeke: Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung. 2. Aufl. I. Dresden 1884, S. 363.

3) Reinhold Köhler: Kleinere Schriften. III. Berlin 1900, S. 174.

4) Jens Baggesens danske Værker. 2. Udg. II. Kbh. 1845, S. 161—175.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nia Unde van deme iungelinge Gwiscardo«. Medens »Griseldis« i denne Udgave er gennemillustreret, findes der til »Sigismunda« kun et Helsides-Træsnit, anbragt som en Slags Titelbillede og forestillende Heltinden med Krone, Scepter og hermelinsbesat Klædning.

Ganske ligesom den nedertyske »Griseldis«-Tekst blev »Sigismunda« oversat til Dansk og udgivet i Hamburg 1528. Dette Faktum var man imidlertid længe ganske uvidende om, og de senere danske Udgaver var ogsaa gledet ud af Bevidstheden. Peder Syv omtaler ikke Bogen i sin »Boglade«, Jochum Halling ej heller i »De Danskes Bibliothek«, Rasmus Nyerup har den ikke med i sin »Almindelig Morskabslæsning«, ligesaa lidt som Rahbek i sit »Nationalværk«. Først i Aaret 1875 offentliggjorde Chr. Bruun i Aarsberetninger og Meddelelser fra det Store Kgl. Bibliothek (II, S. 354) en Notits af Peder Terpager[1]), hvori Udgaven 1528 var beskrevet. Og endelig i 1879 leverede G. E. Klemming[2]) en Beskrivelse af en Udgave fra Slutningen af det 16. Aarhundrede, som Kungliga Biblioteket i Stockholm havde erhvervet. Kolofonen med Angivelse af Trykkested og Trykkeaar manglede, men i 1910 kom Det kgl. Bibliotek i København i Besiddelse af et komplet Eksemplar, hvoraf det fremgik, at Bogen er trykt

1) Aftrykt i Bibliografien bag i nærv. Bd. S. 249.
2) Danske Samlinger. 2. Række VI, S. 391.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1591 i Rostock[1]). Imidlertid var der ved Gennemgangen af Karen Brahes Bibliotek i Odense til Brug for Udarbejdelsen af Bibliotheca Danica fremdraget et Eksemplar af en Udgave trykt i København 1654[2]), som ikke var anført i Lauritz Linds trykte Katalog over Biblioteket (1725). Men med disse tre Udgaver, 1528, 1591, 1654, hvoraf den første endda er forsvundet, er vor bibliografiske Viden udtømt. Bogen har næppe vundet stor Udbredelse og har ialfald ikke sat sig yderligere Spor. I de gamle Bogauktionskataloger, hvor det jo ellers vrimler med Folkebogs-Titler, synes den slet ikke at forekomme. Denne Mangel paa Popularitet kan selvfølgelig skyldes tilfældige Aarsager, men kunde maaske ogsaa hidrøre fra, at det retoriske Element i Bogen har været for fremherskende paa det episkes Bekostning. Det, der især giver Fortællingen Værdi og har gjort den berømt, Sigismundas lange Replikker, har muligvis ikke været Kost for den mere robuste nordiske Smag, og vi ser da heller ikke, at Folkebogen fra Danmark, som det saa ofte ellers er Tilfældet, har forplantet sig videre til Sverige og Island.

Om selve den danske Oversættelse er der blot at tilføje, at den muligvis skyldes en Jyde, at dømtini, se Bibliografien bag i nærv. Bd. S. 250-251.

1) Om et herhjemme ukendt Eksemplar, som allerede 1877 havde været beskrevet af den italienske Folklorist F. Sabatini, se Bibliografien bag i nærv. Bd. S. 250-251.

2) Se Bibliografien Nr. 3 og Variantapparatet bag i nærv. Bd. S. 192.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

me efter Former som end for ende, min for mine, ſig for ſige, fortent for fortient. Dog maa man ikke overse, at saadanne Former kan være kommet ind ved en eller anden jysk Typograf, der har rejst paa Professionen og faaet Arbejde i det stærkt dansk-publicerende Trykkeri i Rostock. At forskellige sprogligt vanskelige Steder i den plattyske Tekst er sprunget over i den danske (se Kommentaren bag i nærv. Bd.), maa derimod Oversætteren tage paa sin Kappe, og vi kan vist heller ikke fritage ham for Mistanken om, at han har været en Ærkefilister. Til Bogens Titel tilføjer han nemlig for egen Regning som sin Opfattelse af Historiens Moral følgende Ord: »I huilcken Historia mand forfarer, huad ende Boelskab paa det sidste metfører«! Selv naar man tager den forskellige Betydning af Ordet Boelskab i Betragtning, kan man nok sige, at han ved denne Tilføjelse har fjernet sig saa langt som vel muligt fra den Aand, der bærer Boccaccios Novelle.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

EURIOLUS OG LUCRETIA

HVORLEDES vore Folkebøger er opstaaet, véd vi i mange Tilfælde slet ikke. Hver enkelt af dem har vel haft sin Forfatter eller Kompilator, men Navnene paa de fleste af disse Mænd er gaaet i Glemme. De tre sidste Folkebøger, vi har behandlet, har i saa Henseende indtaget en Særstilling, da vi ikke blot kender deres Forfatter, men ovenikøbet regner hans Navn til Verdenslitteraturens største. Dog endnu mere opsigtsvækkende er Forfatterskabet til Folkebogen om Euriolus og Lucretia, hvis Autor ikke alene hørte til sin Tids berømteste Skribenter, men tillige opnaaede den betydningsfuldeste politiske og gejstlige Værdighed: at bære den romerske Pavekrone. Manden var Aeneas Sylvius (Enea Silvio Piccolomini), som Pave førende Navnet Pius den Anden.

I et Aarhundrede, der kan opvise Paver som Johannes XXIII og Alexander VI, begge komplette Forbrydere omend af forskellig Art, virker Pius II næsten som en Helgen; men ogsaa uden denne Baggrund gør han Indtryk som en alvorligt tænkende, ideelt stræbende Kirkefyrste, og med nogen Forundring vil da maaske den, der læser »Euriolus og Lucretia«, kunne spørge, om det da virkelig er den samme Mand, der har dette Erotikon i Boccaccios Manér paa sin Samvittighed. Ja, Identiteten er sikker nok, men man trænger unægtelig

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

til en Forklaring, og denne findes i den Omvendelse, eller hvad man nu vil kalde det, der satte sit dybe Skel i Mandens Liv, en Personlighedens Forandring, der har været og vel altid vil blive Genstand for den mest forskelligartede Bedømmelse, og som da ogsaa af nogle er stemplet som gement Hykleri, hvorimod den af andre, bl. a. af ham selv, er sammenlignet med intet mindre end Paulus' Omvendelse foran Damaskus.

Selv for os, der her blot skal beskæftige os med et enkelt af hans Skrifter, har denne Omvendelse sin store Interesse, da vi kun derigennem forstaar det Moment, der er det interessanteste i denne Bogs Historie, nemlig den Fordømmelse, som dens egen Forfatter gjorde den til Genstand for. Til Belysning af denne Konflikt mellem Enea og Pius maa vi give Hovedtrækkene af Mandens Liv[1]).

1) Monografiske Fremstillinger: Georg Voigt: Enea Silvio de' Piccolomini als Papst Pius der Zweite, und sein Zeitalter. I—III. Berlin 1856—63. Anton Weiss: Aeneas Sylvius Piccolomini, als Papst Pius II., sein Leben und Einfluss auf die literarische Cultur Deutschlands. Mit 149 bisher ungedruckten Briefen. Graz 1897. Disse to Værker kan betragtes henholdsvis som et Aktorat og et Defensorat. Objektivt forstaaende er William Boulting: Æneas Silvius, orator, man of letters, statesman, and pope. London 1908. — Carolus Fea: Pius II Pontifex Maximus a calumniis vindicatus. Romae 1823, har ikke været mig tilgængelig. — Se desuden især (foruden Pius II's nedenfor nævnte Autobiografi): Ludwig Pastor: Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters. 3. und 4. Aufl. II. Freiburg i. Br. 1904. Deutsche Rundschau. Bd. 153. Berlin 1912, S. 194—220: Pius II.,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

XXVI EURIOLUS OG LUCRETIA

Enea Silvio Bartolomeo Piccolomini blev født 1405 i det nuværende Pienza mellem Orvieto og Siena. Faderen var af gammel berømt Adelsslægt, men saa forarmet, at det kun var ved Slægtninges Støtte, at Enea, 18 Aar gammel, kunde komme til Akademiet i Siena. Her skulde han oplæres til Jurist, men følte sig langt mere tiltrukket af de moderne humanistiske Studier. Siena var ganske vist ikke, som f. Eks. Firenze, et Sted, hvor man særlig kunde uddanne sig i denne Retning, men Enea gav sig paa egen Haand i Kast med Studiet af Klassikerne, med en saa utrættelig Iver, at han ialfald blev i Stand til at honorere den første Fordring, der stilledes til en vordende Humanist: med Lethed at kunne udtrykke enhver Tanke, det fineste Ræsonnement og den mest dagligdags Bemærkning, paa et elegant Latin, helst i Form af et Citat fra en af Antikkens Forfattere. Men sin egentlige humanistiske Dannelse fik Enea vel snarest under sit toaarige Ophold i Firenze, hvor der var uhindret Adgang til at øse direkte af denne Aandsretnings Kildespring og til at komme i personlig Berøring med dens Mænd; men hvor frugtbringende dette end var for hans Udvikling, befordrede det ikke Brødstudiet, og han kaldtes derfor tilbage til Siena. Dog længe skulde han

ein Papst der Renaissance. Von Johannes Haller. Paa Dansk er der givet en kort, træffende Karakteristik af Enea Silvio i Vald. Vedel: Renæssancens Frembrud. Kbh. 1922, S. 217—219.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ikke blive hjemme. Omkring Aarsskiftet 1431—32 hændte det, at Biskoppen af Fermo, Domenico Capranica, der havde lagt sig ud med Pave Eugenius IV, paa sin Rejse fra Rom kom til Siena og her tilbød den unge Enea at ledsage sig som Sekretær; man forstaar, at Enea ikke betænkte sig længe paa at gribe denne Lejlighed til at faa sin Udlængsel stillet. Rejsens Maal, som naaedes tidlig paa Aaret 1432, var Basel, hvor det berømte Kirkekoncilium i aabenlys Trods havde konstitueret sig som Kirkens højeste Myndighed; og her begyndte Eneas kirkepolitiske Virksomhed, der førte h'am ud i en omtumlet og rigtbevæget Tilværelse.

Baselerkonciliet var Arnestedet for Oppositionen mod Rom; Kravet om *reformatio in capite et in membris* var det officielle Banner, hvorom der allevegnefra fylkede sig en Skare Misfornøjede, hvis Motiver og Bestræbelser var af meget heterogen Art, og i dette brogede Selskab maatte netop en ung Mand med Eneas livlige Temperament finde en ideel Tumleplads, hvor der bødes rig Lejlighed til at føre en løssluppen skønhedsdyrkende Tilværelse og samtidig erhverve sig Verdens- og Menneskekundskab. Efter at hans første Herre har forladt Konciliet, tager han Tjeneste hos forskellige andre Gejstlige, indvikles i en regulær Sammensværgelse mod Pave Eugenius, sendes i en diplomatisk Mission til Skotland, aflægger end-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

og et ufrivilligt Besøg i skandinaviske Egne, idet Skibet af en Storm bliver slaaet helt op under Norges Kyst, og vender under andre dramatiske Omstændigheder tilbage til Basel. Her kommer han til at spille en større og større Rolle. Hans retoriske Evner henleder Opmærksomheden paa ham, han beklæder forskellige betroede Sekretærstillinger ved selve Konciliet, og da endelig det uundgaaelige Skisma indtræder, og Pave Eugenius erklæres for afsat, bliver Enea 1440 Sekretær hos den nyvalgte Felix V, den sidste Modpave, Kirkehistorien har at opvise. Endnu et Trin stiger han, da han to Aar efter i Frankfurt træffer den tyske Konge, senere Kejser Friderich III, der bekranser ham som *poëta* og tilbyder ham en Stilling som Protonotar d. v. s. Sekretær ved Kancelliet i Wien. Uden at slippe Forbindelsen med Konciliet tager han imod Tilbudet og sikrer sig derved et Tilflugtssted paa kirkelig set mere neutral Grund. I Kancelliets Tjeneste faar han yderligere Anvendelse for sine Evner som Diplomat, han kommer til at berejse hele Tyskland; dog ogsaa sit Forfatterskab faar han Tid til at passe: »Euryalus et Lucretia« er saaledes skrevet i Sommeren 1444. Men allerede Aaret efter er hans Liv traadt ind i en helt ny Fase.

I Begyndelsen af Aaret 1445 sendes et Gesandtskab fra det tyske Rige til Paven i Rom, og som Ordfører optræder ingen anden end Modpavens

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tidligere Sekretær Enea Silvio, der nu, før han tager Ordet paa Kong Friderichs Vegne, med Knæfald gør personlig Afbigt over for Eugenius, beder om Tilgivelse for alle sine tidligere Vildfarelser og kirkepolitiske Forseelser. Og det var ikke blot i Ord, der passede til Lejligheden, at Eneas Kursændring mærkedes; ogsaa i Gerning viste den sig, thi den Forstaaelse, der nu efterhaanden bragtes tilveje mellem det under Skismaet hidtil neutrale Tyskland og Pavestolen, og som tilsidst endte med en Obedienserklæring, var hans Værk. Og han, der før kun med Afsky kunde tænke paa at blive Præst, betræder nu med Iver den gejstlige Løbebane. Allerede Maj 1445 er han Indehaver af en Sognekirke, Marts 1446 er han Subdiakon; først samme Efteraar afbryder han endelig den sidste Bro, der førte tilbage til Basel, idet han, karakteristisk nok, overdrager en af sine Venner ligefrem at sælge hans Embede som Scriptor ved Konciliet. 1447 dør Pave Eugenius, og Eneas Ophøjelse kan nu fuldbyrdes. Samme Aar er han blevet præsteviet og den nye Pave Nicolaus V udnævner ham til Biskop af Triest, 1450 bliver han Biskop af Siena, sin Fædrenestad. Han forbliver dog stadig i Kejserens Tjeneste, afslutter 1451 i Neapel dennes Ægteskabskontrakt og ledsager Aaret efter Bruden, Eleonora af Portugal fra Pisa til Siena, hvortil han har faaet henlagt hendes første Møde med Kejseren. Ved Kejserkroningen 1452, den

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

sidste, der fandt Sted i Rom, spiller Enea en fremtrædende Rolle, han udnævnes til pavelig Legat, og ophøjes Aaret efter til pfalzgrevelig Værdighed. 1455 afløser Calixtus III Nicolaus som Pave; faa Maaneder efter indfinder Enea sig i Rom, og allerede næste Aar kan han som Kardinal anlægge Purpurhatten. Calixtus' Pontifikat bliver ikke af lang Varighed; 1458 dør han, og efter en Uges Konklave-Intriger, som vi har Eneas egen meget aabenhjertige Skildring af, fandt det sidste Scrutinium Sted den 19. August. Enea Silvio var valgt.

Under Navn af Pius den Anden beklædte Enea Sankt Peters Stol i knap seks Aar. Hans Pontifikat er særlig præget af Kampe mod Kirkens Fjender, dels de indre, Koncilietilhængerne, dels de ydre, Tyrkerne. Under Forberedelserne til et Korstog mod disse rejste Pius tiltrods for sin legemlige Svaghed til Ancona for at sætte sig i Spidsen for en allieret Flaade; men her indhentede Døden ham 14. August 1464.

Til dette bevægede og stærkt omskiftede Liv svarer et lige saa broget Forfatterskab. Hans Digte fra Ungdomstiden er gaaet tabt, men de har sikkert været af erotisk Indhold og var dels skrevet paa Italiensk, formodentlig i Petrarcas Stil, dels paa Latin i de romerske Satirikeres Aand; desuden har han skrevet Dramer i Terents' Manér. Som Historiker har han ydet værdifulde Værker, især over sin egen Samtids Historie, hvortil han

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

under sin diplomatiske Virksomhed havde været Øjenvidne. Af særlig Interesse er hans *Commentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt*[1]), den eneste Autobiografi, der foreligger fra nogen Paves Haand, inddelt i 12 Bøger[2]), hvoraf dog kun den første omfatter Tiden indtil Pontifikatet. Som Geograf eller Kosmograf har han gjort sig berømt ved sit Værk »Asia«, der paabegyndtes af ham som Kardinal og afsluttedes under Papatet, hvorimod et tilsvarende Værk »Europa« efterlodes ufuldendt. Desforuden spænder hans Forfatterskab over Etnografi, Arkæologi og Statsret, men først og sidst er det dog som Epistolograf, at hans Navn vil mindes. Han staar som Paradigma paa de humanistiske Epistolografer, hans Breve havde absolut en offentlig Karakter, baade Afsender og Modtager udbredte Afskrifter deraf, de samledes i Codices og tjente som stilistiske og litterære Forbilleder. Mange er formelige Afhandlinger, et enkelt indeholder en omfangsrig Novelle som »Euryalus et Lucretia«. Alle mulige Emner behandles deri: personlige Oplevelser, Rejseskildringer, politiske Oversigter, litterære

1) Bearbejdet af hans Sekretær Giovannantonio Campano og senere udgivet paa Tryk: Romae 1584 og Francofurti 1614; om det senere fundne, delvis af Pius egenhændig skrevne Originalmanuskript, som supplerer Teksten i de trykte Udgaver, se Pastor, l. c. pag. 754—756.

2) Et Fragment af 13. Bog er udgivet af Voigt l. c. II. pag. 359—377.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

eller moralske Betragtninger, desuden mere praktiske Emner som f. Eks. Børneopdragelse, Heste og deres Behandling, og altsammen fremstilles det med lige stort journalistisk Mesterskab [1]).

Det er da ogsaa gennem Brevene, at vi bedst kan følge det mærkelige Omslag i Eneas Levned og Livssyn. I et Brev fra 20. September 1443, stærkt paavirket af Decameron IV, 1 (»Ghismonda«), fortæller han sin Fader uden noget Tegn paa Ruelse, ja næsten med en vis Stolthed, hvorledes han har forført en Englænderinde og med hende til sin store Glæde faaet en Søn. Samme Aar, 13. December, skriver han efter Opfordring et Elskovsbrev til Brug for den østerrigske Ærkehertug Sigismund, der hermed haaber at kunne blødgøre et genstridigt Kvindehjerte. 16. Januar 1444 erklærer Enea

1) Den bedste Udgave af Brevene er: Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini hrsg. von Rudolf Wolkan (= Fontes rerum Austriacarum. Österreichische Geschichts-Quellen. 2. Abteilung. Bd. 61, 67, 68). Wien 1909—18. (Euryalus & Lucretia findes Bd. 61, S. 353—393). Desværre er denne mønsterværdige Udgave uafsluttet, idet den kun gaar til 1454; for de resterende Aars Vedkommende maa man derfor ty til de gamle Udgaver af Aeneae Sylvii Piccolominei opera. Basileæ 1551 og 1571; desuden findes der af Brevene talrige Udgaver fra det 15. Aarhundrede, men af disse indeholder, ifølge Wolkans Undersøgelse, mærkværdigt nok den ældste, trykt i Köln 1478, den yngste og daarligste Tekstredaktion med Eneas senere tendentiøse Korrekturer. — Et Udvalg af Brevene i tysk Oversættelse er udgivet i nyere Tid: Enea Silvio Piccolomini, Briefe. Übers. und eingeleitet von Max Mell. (= Das Zeitalter der Renaissance. Ausgewählte Quellen zur Geschichte der italienischen Kultur. 1. Serie. III.) Jena 1911.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

over for Piero de Noceto, at hvis han skulde gifte sig, vilde han aldrig tage en Hustru, *cujus consuetudinem nesciam*, og 18. Februar 1444 skriver han til Samme, at han hidtil har varet sig for at indtræde i den gejstlige Stand af Frygt for den tvungne Afholdenhed, der ganske vist er rosværdig, men dog er sandsynligere i Ord end i Gerning og mere passende for en Filosof end for en Digter. 3. Juli 1444[1]) sender han saa »Euryalus et Lucretia« i et Brev til Mariano Sozzini og omtrent samtidig til Kaspar Schlick. Og nu ser vi pludselig Omslaget. 31. Oktober 1444 beder han Johann Tuschek i Prag om at købe og sende ham en Bibel[2]): »Jeg er nu allerede en gammel Mand, de verdslige Bøger passer ikke mere for mig, og jeg finder ikke længere Fornøjelse deri. Jeg vil nu dykke ned i Evangeliets Dyb« o. s. v. 3. November 1444 drøfter han, stærkt gudelig bevæget, i et Brev til Johannes Gers Spørgsmaalet om Synd og Død meget indgaaende; han belægger sine Ord med mange Bibelsprog og faar ogsaa anbragt Præd. 7,28: »Blandt Tusinde fandt jeg een Mand, men blandt alle ikke een Kvinde«. 30. November 1444 er hans store Brev til Johann von Eich om Hoflivets Elendighed dateret. 1. Juli 1445, altsaa knap et Aar efter Brevene med »Euryalus et Lucretia«,

1) Om den urigtige Datering i den danske Tekst se Kommentaren til 153,13-14 bag i nærv. Bind.

2) Jfr. Breve til Samme 23. August og 20. November 1445.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hvori han nærmest koketterede med sin Alder, skriver han til Federico de Mercatellis: »Alderdommen staar for Døren, og Døden trænger paa, jeg vil tænke paa, hvordan jeg kan dø med god Samvittighed.« Og nu begynder han at behandle et nyt Tema i en Række Breve. 15. November 1445 til Johann Vrunt: »Intet er saa ustadigt som Kvindens Sind. Ingen Kvindes Kærlighed er af lang Varighed. Kvinden er et falsk, vægelsindet, grusomt, troløst, svigefuldt Dyr. Og er Kvinderne troløse imod alle Mænd, saa er de det i særlig Grad over for de gamle. Gid vi dog var fri for dette forbandede Køn, som baade tømmer vor Pung og dræber vor Sjæl. (8. Marts 1446 til Samme:) Fly hele Kvindekønnet og sky det som Pesten; naar Du ser en Kvinde, saa tro, at det er Djævelen. Jeg ved, at jeg taler forgæves, og at mine Ord ikke vækker Tiltro. Thi Du mener, at jeg med en fyldt Mave ordinerer Faste. Ja jeg tilstaar jeg er mæt, overmæt, jeg faar Kvalme af Elskov. (Omtrent samtidigt til Ippolito fra Milano:) Hvad er Kvinden andet end Ungdommens Udplyndrer, Mændenes Røver, Oldingenes Død, Formuens Tilintetgører, Ærens Ødelægger, Djævelens Haandlanger, Dødens Port, Helvedes Hjælper. Ingen Kvinde er saa fast i sin Kærlighed, at hun ikke skifter om, naar der kommer en ny Bejler med nye Bønner eller Gaver. Kvinden er et ufuldkomment, vægelsindet, Dyr . . . Kærligheden er forfængelig, besk, bitter,

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fordærvelig, og holder Mennesket fast ligesom i den haardeste Sygdom.«

Allerede i et Brev fra ca. 16.-30. Sept. 1445 til Giovanni Campisio kommer det som et Udbrud: »O gid jeg aldrig havde set Basel!« Og 13. August 1447 sender han Kölner Universitetets Rektor en lang Redegørelse for sin Overgang til Pavens Parti; heri forekommer bl. a. Sammenligningen mellem ham selv, der tidligere forfulgte Eugenius IV, og Saulus, der før sin Omvendelse forfulgte de Kristne. Et udateret Brev fra 1450 til Juan Carvajal indeholder en hel Afhandling om Baselerkonciliets Historie, set fra hans nuværende Synspunkt. Men alligevel var hans Samvittighed endnu ikke tilstrækkelig lettet, og ikke mindst trykkedes den af Ansvaret for Forfatterskabet til »Euryalus et Lucretia«. Fra hans Pavetid, men uden nærmere Tidsangivelse, er der bevaret et Brev til en ellers ukendt Mand, Carl fra Cypern. Det hedder heri:

»Naar jeg mindes, at jeg i sin Tid, da jeg, baade hvad mine Sanser og min Alder angaar, var en Yngling, har skrevet en Traktat om Kærlighed, saa pines min Sjæl voldsomt af en umaadelig Anger, Skam og Sorg. Jeg véd og vidner: to Ting indeholdes i den lille Bog, nemlig en utilsløret, men ak, altfor løsagtig og liderlig Kærlighedshistorie, samt en paafølgende moralsk opbyggende Belæring. Jeg ser, at af disse to Ting følges den første af en Mængde taabelige og vildfarende Folk, men

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

den anden, o vé, næppe af en eneste. Saa fordærvet og nedværdiget er den ulyksalige Menneskeslægt. Derfor skal I foragte det, jeg som ung skrev om Kærlighed, og støde det fra Eder; følg hvad jeg nu siger, og tro snarere en gammel Mand end en Yngling! Og gør ikke mere ud af Lægmanden end af Paven. Forkast Aeneas, antag Pius (*Aeneam reiicite, Pium suscipite*). Hint hedenske Navn gav mine Forældre mig ved min Fødsel, dette kristne Navn antog jeg i Apostolatet. Da jeg skrev en Kærlighedshistorie om Euryalus og Lucretia, saa læste I ulykkelige og uforstandige den med Henrykkelse, efter hvad jeg har hørt; slut Eder nu med endnu større Villighed hertil« o. s. v. Herefter følger saa en i Distika affattet Skildring af den lascive Kærlighed i Cupidos Skikkelse, samt et Prosa-Afsnit, hvori han belægger sine Udtalelser med Citater og Eksempler fra de romerske Forfattere.

Tildels med de samme Ord som i det sidstnævnte Brev tilbagekalder Pius endelig Aaret før sin Død sine tidligere Skrifter; hans store Retraktationsbulle »In minoribus agentes« er rettet til Universitetet i Köln og dateret 26. April 1463, men heri er Hovedvægten lagt paa den psykologiske Forklaring af hans tidligere kirkepolitiske Holdning, idet han forsøger en Paavisning af, at det snarest er Uerfarenhed og Uvidenhed, der har faaet ham til at bekæmpe den hellige apostoliske Stol paa

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

en Maade, som han nu efter at være naaet til bedre Erkendelse bittert angrer.

Baade af denne Bulle og flere andre Breve fremgaar det tydeligt, at Pius har maattet døje mange Skoser for Eneas Forsyndelser; og allerede i et af de tidligere Breve (8. Marts 1446 til Johann Vrunt, se ovf.) ser man ham komme den Slags nærgaaende Bemærkninger i Forkøbet: »Jeg véd, Du vil sige: se bare, hvor streng Enea er; nu prædiker han Kyskhed for mig, i Wien og i Neustadt var det paa en anden Maade, han talte med mig.« Behageligt har det heller ikke været, naar Gregor von Heimburg, der paa Kongressen i Mantua førte Ordet for den opsætsige Ærkehertug Sigismund af Tirol, under Forhandlingerne mindede Pave Pius om det Elskovsbrev, Enea Silvio i sin Tid havde skrevet paa Bestilling for den Fyrste, som Pius nu vilde exkommunicere. Det maa jo ogsaa have forekommet Samtiden besynderligt netop under hans, den tidligere Oppositionsmands Regering at se Roms Sejr over de nationalkirkelige Tendenser fuldbyrdes eller at læse Bullen »Exsecrabilis« 1460, hvori han, der selv havde været Deltager i og Embedsmand ved Baselerkonciliet, truede enhver med Ban, der vovede at indkalde til Kirkemøde[1]). Naturligvis

1) Et Særsyn maa det ogsaa have været for en senere Tid, at en Pave kom til at figurere paa »Index librorum prohibitorum«; dette blev nemlig Tilfældet, da Pave Paul IV forbød Eneas »Commentaria de concilio Basileensi«. Derimod har »Euryalus et Lu-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

har det skaffet ham Skinnet imod sig, at Tidspunktet for hans Omvendelse og for Starten af hans hurtige gejstlige Karrière temmelig nøje falder sammen. Og det har jo heller ikke lydt helt plausibelt, naar han har paaberaabt sig sin Ungdom som Undskyldningsgrund for den letsindige Elskovsnovelle, eftersom han var nær de Fyrre, da han skrev den, omtaler sig selv i Indledningen dertil som en moden Mand, og næppe et Aar efter dens Fuldførelse stadig snakker om Alderdommen og den nærforestaaende Død.

Og dog, alt dette til Trods, vilde det sikkert være uretfærdigt at betragte dette Omslag som Hykleri, dertil gør Tonen i Brevene et altfor ægte Indtryk, og Udtalelserne synes stadig baaret af en oprigtig Følelse. Den mest nærliggende psykologiske Forklaring synes at være, at han i Sommeren 1444 har lidt et alvorligt Nederlag i en eller anden af de erotiske Affærer, som han efter eget Udsagn jævnligt var indviklet i. Han er maaske blevet troløst svigtet til Fordel for en yngre Medbejler; hans Hjerte er derved for een Gangs Skyld blevet saaret alvorligt og hans Forfængelighed saa dybt krænket, at han ikke har villet tilstaa sit Nederlag for andre; i Stedet for begynder han at lamentere over Alderdommen og anstille makabre Betragtninger. Tilværelsen er paa eengang blevet

cretia« mærkelig nok undgaaet denne Skæbne. Se: Fr. Heinrich Reusch: Der Index der verbotenen Bücher. I. Bonn 1883, S. 40—41.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ham uudholdelig, han maa søge sig en ny Bane, hvor der byder sig andre Maal for hans Ærgerrighed, og hvorved Tanken kan afledes fra det, der nager ham. Hvad er da naturligere, end at hans Blik falder paa de rige Muligheder, en Mand med hans Begavelse har inden for Kirken. Og man maa jo vel erindre, at det, der for os kunde have Udseende af en religiøs Krise, Overgangen fra Koncilisme til Papisme, i Virkeligheden med Datidens Kirkeforhold in mente kun skal opfattes som en politisk Frontforandring.

Antager man den Forklaring, at der har været en Kvinde med i Spillet, saa forstaar man, hvorfor pludselig alle hans Betænkeligheder ved Cølibatsløftet er henvejret; saa forstaar man tillige, at han kan rase i den Grad ubehersket mod Kvindekønnet saa kort Tid efter, at han har udsendt den alt andet end misogyne Euryalus-Novelle. Og man forstaar yderligere den Afsky, hvormed han altid senere tænker paa dette Værk, som sandsynligvis netop har hentet sin erotiske Inspiration fra den Stemning, hvori hans Forelskelse før Nederlaget havde hensat ham, og som derfor vakte saa pinlige Minder; det maa jo ogsaa have virket som en Haan imod ham selv, naar han senere hen læser sine egne overmodige Ord i Indledningen om de tusind Gange, han lykkeligt har klaret sig i sine Elskovseventyr; og den Forherligelse af Kærligheden, som karakteriserer No-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vellen, har sikkert fyldt ham med oprigtig Væmmelse. Hos Forfatteren har da »Euryalus et Lucretia« vakt Erindring om bitter Ydmygelse. For os symboliserer den Kulminationen af den Udvikling, som Enea gennemløb i sit første, brat afsluttede Livsafsnit.

Vil man forstaa Enea Silvios Personlighed, saa maa man ikke over det, som skiller, glemme det, der forbinder hans tidligere Tilværelse med den senere. Og een Ting er der, som giver Sammenhæng mellem hans første og anden Fase, og som er fælles for Enea og for Pius: det er hans Humanisme.

At det er en fuldblods Humanist, der er Forfatter til »Euryalus«, bærer Novellen Vidnesbyrd om paa hvert Blad. Kun en Humanist vilde, i et skønlitterært Arbejde, i den Udstrækning gøre Anvendelse af den klassiske Mytologi, Sagnverden, Historie og Litteratur baade i Tide og Utide. Dette er imidlertid kun een Side af hans humanistiske Dannelse; den Humanisme, der især udfolder sig hos ham i de senere Aar, kompletterer Billedet. Vel var Pius II ikke, saaledes som Vatikanerbibliotekets Grundlægger, Nicolaus V yndet af de professionelle Levebrøds-Humanister; thi de Understøttelses-Summer, som disse havde gjort Regning paa, slugtes af Korstogsrustningerne. Men Pius var ligefuldt sine Ungdomsidealer tro. Meget be-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tegnende er det saaledes, at da han umiddelbart efter sit Pavevalg skal sige, hvilket Navn han vil antage, da bliver det pludselig den gamle Humanist inden i ham, der faar Ordet, og med Vergil-Reminiscensen *Pius Aeneas* vælger han et Navn, som, skønt saare naturligt netop for en Pave, kun var baaret een Gang før og det endda for over 1300 Aar siden. Som et ægte humanistisk Træk kan det ogsaa anføres, at han er den første Pave, der lod udgaa en Bulle til Beskyttelse af Oldtidslevninger, og paa de Rejser, han elskede at foretage, gjorde han stadig Optegnelser om alt, hvad der vakte hans antikvariske Interesse.

Sjældent har vel en Pave i den Grad været et Udtryk for sin Tidsaand som han. Burckhardt skriver om ham [1]), »at Tidens Billede med dens Aandskultur næppe har afspejlet sig saa fuldstændigt og levende i nogen anden, og at kun faa er kommet den tidligere Renaissances Normalmenneske saa nær«. Han betegner Højdepunktet af den datidige Humanismes universelle Dannelse; hans stedse vaagne Interesse og aabne Sans for alt menneskeligt i Forbindelse med de Kundskaber og den Verdenserfaring, han havde haft saa rig Lejlighed til at høste, skabte hans enestaaende mangesidige Viden og store aandelige Overlegenhed. Karakteristisk i saa Henseende er hans Foragt for Pedan-

1) Jacob Burckhardt: Renaissancens Kultur i Italien. Kbh. 1903, S. 236.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

teri og Overtro, ligesom hans Tolerance f. Eks. over for Jøderne.

Særlig ejendommelig for ham er en højt udviklet Naturfølelse, der ofte gør sig gældende i hans Skrifter, ogsaa momentvis i »Euryalus et Lucretia«. Og denne Naturfølelse maa ikke blot forstaas som en almindelig begejstret Stemning, der kunde betage ham, nej, i sine »Commentaria« f. Eks. fordyber han sig ogsaa i Emnet og gør nøje Rede for Enkelthederne i det italienske Landskabs Skønhed. Hermed hænger det sammen, at han som Pave nærede Forkærlighed for et fordringsløst Landliv, hvorfor hans Hofholdningsudgifter da ogsaa berømmes som eksempelløst smaa. Og naar han endelig som Pave roses for sit milde Væsen, sin Ligefremhed og sin Taalmodighed over for svære legemlige Lidelser, saa er det sikkert mere end blot Panegyrik.

Har end Forfængelighed ogsaa været repræsenteret i hans Karakter, saa tegner sig dog for Eftertiden et sjælden sympatetisk Billede af den Mand, hvis bittert angrede litterære Ubesindighed vi kan takke for den mest erotiske af vore Folkebøger.

Ligesom Petrarcas Griseldis-Oversættelse indeholdes Novellen om Euryalus og Lucretia i et Brev; dette er dateret Wien 3. Juli 1444 og rettet til Eneas noget ældre Ven, den berømte Humanist og Jurist Mariano Sozzini, der hørte hjemme

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

i Siena, hvor Enea havde lært ham at kende i sine Studieaar[1]). I de Indledningsord, hvormed Brevet begynder[2]), meddeler Enea Læseren, at det er en sand Historie, han vil berette, skønt det ikke er ham selv, der har oplevet den. Hvem den mandlige Hovedperson er, faar vi at vide af et andet Brev, som stammer omtrent fra samme Tid og er stilet til den tyske Rigskansler Kaspar Schlick. Dette Brev er ofte i de ældre Udgaver af Novellen optrykt sammen med Brevet til Mariano Sozzini, men da det er udeladt i den danske Oversættelse, skal der her meddeles et Udtog deraf.

Efter den lange Titulatur til Kansleren begynder Brevet: »Min Landsmand Mariano Sozzini fra Siena, der er saa mild af Sind og saa bevandret i Litteraturen, at jeg tvivler om at finde hans Lige, har i disse Dage ladet mig bede om at give en Skildring af to Elskende, med den Ytring, at det var ligegyldigt, om jeg gengav en virkelig Begivenhed eller selv digtede noget.« Nu følger en lang Opregning af alle Mariano Sozzinis glimrende Egenskaber, hvorefter det hedder: »Hvorfor nu en Mand med saa mange Fortrin forlanger en Ubetydelighed af mig, det ved jeg ikke. Men det

1) Litteraturen om Mariano Sozzini (født 1397, død 1467) er samlet af Wolkan i hans ovf. nævnte Udgave af Brevene, Fontes rerum Austriacarum. LXI. Wien 1909, S. 187. Sarkofagen med hans Statue, som findes i Museo nationale i Firenze, er afbildet i Casimir Chledowski: Siena. II. Berlin 1905, S. 138.

2) Nærværende Udgave S. 34.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ved jeg, at det vilde være forkert af mig at nægte ham noget. Thi, medens jeg var i Siena, har jeg elsket ham som ingen anden, og Adskillelsen har intet Skaar gjort i Kærligheden. Og blandt de mange andre naturlige Gaver, han er udstyret med, er det en særlig fremtrædende Egenskab, at han kan forhindre Ufrugtbarhed i ens Kærlighed over for ham. Derfor mente jeg, at jeg ikke kunde afslaa Anmodninger fra denne Mand. Jeg skildrede da ogsaa to Elskendes Tilskikkelser, men digtede ikke. Historien er foregaaet i Siena, medens Kejser Sigismund opholdt sig der. Du var ogsaa til Stede, og hvis jeg er rigtigt underrettet, har Du været engageret i Kærlighedshistorier. I den By hersker Venus. Folk, som kender Dig, siger, at Dit Hjerte har været i voldsom Brand, og at ingen har været mere rasende end Du, og de mener, at Du har været Medvider i alle Elskovsaffærer. Derfor beder jeg Dig om, at Du læser denne Historie, ser, om det, jeg har skrevet, er sandt, og ikke skammer Dig over at mindes, at sligt nogensinde er hændt Dig. Thi Du var et Menneske. Den, som aldrig følte Kærligheds Ild, er enten en Sten eller et umælende Dyr. Det er da ogsaa en Kendsgerning, at selv Guderne er denne Glød gaaet til Marv og Ben. Lev vel.«

Af dette Brev fremgaar det tydeligt, at Kaspar Schlick er Manden. Han var Chef for Rigskancelliet, hvor Enea i en Aarrække havde sin Ger-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ning, og han havde været ham en formaaende Beskytter. De var halvvejs Landsmænd, idet Kaspar Schlicks Moder var en højadelig italiensk Dame; hans Fader derimod var en borgerlig Tysker, og det var et Særsyn, da han, en Borgersøn, blev Rigskansler. Men han har været i Besiddelse af særlige Evner, da det lykkedes ham at holde Stillingen under tre Herskere, indtil han endelig faldt i Unaade Aaret før sin Død († 1449).

Den Retningslinie, Enea Silvio stræbte at følge i det diplomatiske og politiske Arbejde, faldt temmelig nøje sammen med Kanslerens egne Intentioner, og der har aabenbart mellem dem udviklet sig et Venskabs- og Fortrolighedsforhold af saa intim Karakter, at Kansleren har betroet ham det galante Eventyr, han havde oplevet i sin Tid, da han 1431-32 var med Kejser Sigismund i Siena. At Enea selv var Sieneser og hele Livet igennem omfattede sin Hjemstavn med den varmeste Interesse og Kærlighed, kan meget naturligt have bragt Kanslerens Siena-Ophold paa Tale mellem dem, og muligt er det jo ogsaa, at Enea selv, før sin Rejse til Basel, har naaet at overvære Kejserens Indtog i Siena. En eller anden tilfældig Ytring af Enea om, at han allerede ved den Lejlighed har set Kansleren, kan da nemt have faaet denne til at fortælle om de videre Begivenheder.

Hvormeget af Novellen der nu er historisk Virkelighed, og hvormeget der er fri Fantasi, er ikke

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

godt at sige. Ejheller véd man, om Skildringen af Euryalus er tænkt som en Karakteristik af Kaspar Schlick. Man vilde maaske synes, at Kansleren ikke kunde være tilfreds med at blive fremstillet som en Forfører, hvis Betænkeligheder aldrig er af moralsk Art, men ene skyldes Frygten for at blive opdaget, draget til Ansvar og miste Kejserens Gunst; og flatterende for Modellen virker jo heller ikke den Maade, hvorpaa han tilslut trækker sig ud af Affæren og »trøster« den Kvinde, han lader i Stikken, navnlig ikke paa Baggrund af den altopofrende Kærlighed, han til det sidste er Genstand for. Men at der skulde være noget nedsættende heri, er næppe faldet Enea ind, ialfald ikke paa den Tid, da han skrev Novellen. Tværtimod har han sikkert fundet det ganske i sin Orden og netop ment ved Skildringen af Euryalus' mange bedaarende ydre Egenskaber at tegne Idealbilledet af en verdensmandsmæssig Elsker; i den psykologiske Skildring har han vel blot sluttet fra sig selv til andre.

At Enea fra tidligere Tid har kendt sit Bysbarn, som har været Model til Lucretia, kan vel betragtes som givet, da hun maa have hørt til Sienas berømteste Skønheder. Bipersonerne er maaske ogsaa Portrætter, og hele Lokalkoloriten har Enea jo selv kunnet lægge over Fortællingen saa autentisk som vel ønskeligt. Grundet paa Selvoplevelse er sikkert ogsaa de Skildringer af Modsætningen

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mellem italienske og tyske Mennesker og Forhold, som forekommer flere Steder; herover havde Enea jo kunnet gøre indgaaende Studier i den lange Aarrække, han havde opholdt sig i det Fremmede.

Hvad der ellers kan paavises af ydre Paavirkning i Novellen, gælder kun Form og Stil. Det lidt farcemæssige, der ofte er i Optrinene, minder stærkt om Boccaccio, men selve Sproget, det ciceronianske Latin, fjerner Novellen stærkt fra Decameron. Paa ægte humanistisk Vis er hele Fremstillingen gennemspækket med Citater fra de antike romerske Forfattere, for den allerstørste Dels Vedkommende indflettet paa en saadan Maade, at de tager sig ud som originale Sætninger. En ungarsk Filolog, Josef Dévay, har med stor Flid efterspuret disse Citater samt alle de blotte Reminiscenser fra Klassikerne, som desuden findes i Dialogens Udtryk, Udraab o. s. v., og det er lykkedes ham at naa op paa et Antal af adskillige Hundreder[1]). Til Belysning af, hvor nær Enea holder sig til sine Kilder, er der i Kommentaren (til 46, 7-22) bag i nærværende Bind aftrykt et Stykke af Ovid,

1) Josef Dévay: Aeneas Sylvius' Entlehnungen in der Novelle »Euryalus und Lucretia« i: Zeitschrift für vergleichende Litteraturgeschichte. Neue Folge. IX. Weimar 1896, S. 491—503. — Aeneae Sylvii de dvobvs amantibvs historia. Recensvit, illvstravit, emendavit I. I. Dévay. Item: Aeneae Sylvii de dvobvs amantibvs historia cento ex variis, demonstravit idem avctor. Budapestini 1901—1904. Selve Udgaven har sin store Værdi ved det udførlige Variantapparat, den meddeler.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

som er en af de Forfattere, han saa at sige har gaaet med paa Læben og benyttet mest i Novellen; denne Digters »Heroides« har sikkert ogsaa været Forbilledet for de Elskovsbreve, som Enea har indføjet i Novellen, og som for Samtiden var en ny Form i Fortællekunsten. — At gøre Rede for alle de andre Citater, der ofte er ligefrem mosaikagtigt sammenstillede, maa vi i Kommentaren renoncere paa og nøjes med at henvise til Dévays Arbejder.

Nutildags forekommer en saadan litterær Laane-Metode os besynderlig; for Samtiden derimod var der intet mærkværdigt heri. Tværtimod, netop saaledes var Tidens Smag. Ogsaa andre Fortrin besad Novellen. Vi har i Indledningen til »Sigismunda« berørt, hvilken Vægt der allerede i den tidlige Renæssance blev lagt paa den psykologiske Analyse som Reaktion mod den evindelige, rene Epik; og dette Krav imødekommer Enea i fuldeste Maal med sine udførlige Redegørelser for alle Følelser og Tanker, i Brevene og i de lange Monologer. Overhovedet bærer Novellen et naturalistisk Helhedspræg: vi befinder os i et borgerligt Milieu, som Forfatteren kender tilbunds, og det er ganske jævne, dagligdags Smaahændelser, der griber befordrende eller forstyrrende ind i Begivenhedernes Gang. Og endelig har den Blanding af Humor og Sentimentalitet, som endnu den Dag idag kan virke charmerende, naar man læser Novellen, ogsaa nok kunnet gouteres af Samtiden.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Vi ser da ogsaa, hvordan den er blevet modtaget af Læseverdenen med aabne Arme. I et Utal af Afskrifter spredtes den viden om [1]), og ikke nok dermed. Aaret efter Pius' Død bragte to Tyskere Bogtrykkerkunsten til Italien, og havde Retraktationsbrevene været afmægtige før, saa skulde de ikke blive virksommere nu; thi ganske vist blev de nu udbredt i Trykken i de samlede Udgaver af Eneas Breve, men det samme gjaldt Novellen, og der kan ikke være Tvivl om, hvad der blev læst mest. I saa Henseende er en Udtalelse af »Euryalus«' tyske Oversætter, Niclaus von Wyle, meget betegnende. For paa Forhaand at afværge Angreb imod sig for Novellens Frivolitet siger han i en Fortale, at naar Enea, der senere blev Pave, har turdet affatte og skrive den, saa tør han selv, der ikke ambitionerer nogen Ophøjelse, vel nok oversætte den. Paa ham har Retraktationerne altsaa ganske øjensynligt intet Indtryk gjort, og at det samme har været Tilfældet med det øvrige læsende Publikum, ser man af, hvor meget mere begæret Novellen var end Eneas øvrige Breve. Til Bevis herfor tjener den lange Række Separatudgaver under Titel *De duobus amantibus*, som paafulgte; ikke mindre end 58 saadanne særskilte

1) En saadan Afskrift fra det 16. Aarhundrede findes paa Universitetsbiblioteket i København, indbundet bag i: Nicolo de Nicolai: Le navigationi et viaggi nella Turchia. Anversa 1576; Afskriften indeholder ogsaa Retraktationsbrevet til Carolus Cypriacus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Optryk alene fra det 15. Aarhundrede kendes i vore Dage[1]), heraf 43 latinske, 6 italienske, 1 spansk, 4 franske[2]) og 4 tyske. Det er værd at lægge Mærke til, at foruden disse fire tyske er ogsaa en stor Del af de latinske Udgaver trykt i Tyskland; thi ikke mindst dèr fandt Eneas Skrifter Udbredelse.

Den overordentlig store Betydning, Enea Silvio har haft for Tyskland, er tidt blevet fremhævet[3]); og med Rette kalder man ham ofte »Humanismens Apostel i Tyskland«. Thi det er egentlig ham, der over Basel og Wien har introduceret den italienske Renæssance i Landet. Et Held for ham, Italieneren blandt de Fremmede, var det, at han netop i sin daglige Omgangskreds blandt Kollegerne i Kancelliet fandt den største Forståaelse for sine humanistiske Tanker og Ideer, og her kan man maaske sige, at Arnestedet for den nye Bevægelse har været. Men desforuden kom Enea jo baade i Basel, i Wien og paa sine Rejser rundt om i Riget i Forbindelse med en Mængde forskel-

1) Se R. A. Peddie: Conspectus incunabulorum. I. London 1910, S. 8.

2) Om »Euryalus« i Frankrig se iøvrigt: Gustave Reynier: Le roman sentimental avant l'Astrée. Paris 1908, S. 28—36, samt Indledningen til: Aeneas Sylvius: Eurialus und Lukrezia übers. von Octovien de Saint-Gelais. Hrsg. von Elise Richter. Halle a. S. 1914.

3) Se især Anton Weiss' ovf. S. XXV Note 1 nævnte Bog.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lige Tyskere, som droges ind under hans Paavirkning baade gennem mundtlig Samtale og gennem Korrespondance. Blandt de Mænd, han saaledes fik direkte Indflydelse paa, var Niclaus von Wyle. Som Oversætter af Boccaccios Ghismonda er denne Mand omtalt i den foregaaende Folkebogs Indledning[1]), hvor der findes kortfattede Oplysninger om hans Liv og Virksomhed samt de nødvendige Litteraturhenvisninger. Her skal blot hans Forhold til Enea Silvio berøres.

Som Udsending fra Byen Esslingen kom Niclaus von Wyle i 1451 til Kejserhoffet i Wien, og lærte ved den Lejlighed Enea personlig at kende, og senere gensaa han ham som Pius II paa Mantua-Konciliet 1459. Men man kan nok gaa ud fra, at han allerede før 1451 har været fortrolig med Eneas Skrifter og har paabegyndt sin Samling af hans Breve, som for ham var Paradigmata paa humanistisk Epistolografi. Nu, efter at et Bekendtskab var indledet, optoges Niclaus blandt Eneas Korrespondenter, og de Breve, der veksles, giver Udtryk for gensidig Beundring. Enea saa i Niclaus en Mand, der med Iver virkede for de nye Ideer og gjorde en personlig Indsats baade i Litteraturen og i Malerkunsten[2]), og til Gengæld stod

1) Se ovf. S. XV ff.

2) At Enea i det hele taget var en Beundrer af tysk Kunst, ses bl. a. af, at den Domkirke, han som Pave lod opføre i Pienza (saaledes havde han omdøbt sin Fødeby Corsignano og opkaldt den efter sig selv), fik et Præg af tysk Arkitektur.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Enea for Niclaus som det store Forbillede og den beundrede Læremester. I det Brev, hvormed Niclaus lykønsker Enea til Kardinaludnævnelsen, skriver han, at Eneas Skrifter er ham dyrebarere end Guld[1]); og det var ikke blot i Ord, at han viste sin Beundring. Han samlede Afskrifter af hans Breve, og kort efter Pius' Død udsendte han den første store trykte Udgave deraf. Og for yderligere at udbrede Kendskabet til Brevene, oversatte han fire af dem paa Tysk: den omfangsrige Euryalus-Novelle[2]), Afhandlingen i Brevform *Amoris illiciti medela*, det tidligere omtalte Elskovsbrev til Brug for Ærkehertug Sigismund samt det bekendte Brev *Somnium de fortuna*. De ældste Translationer stammer fra ca. 1460, og flere af dem er dateret 1461; naar Niclaus ikke desto mindre har anbragt »Euriolus«, der først er oversat 1462, i Spidsen af sine samlede Translationer, ligger det maaske i, at han betragtede den som et særlig prægnant Eksempel paa den nye litterære Retnings Stil og Erotik. Den blev da ogsaa Eneas populæreste Skrift i Tyskland, udbredt baade i Sammenhæng med de andre Translationer, selv-

1) Neue Briefe von und an Niklas von Wyle, hrsg. von Rudolf Wolkan, i: Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur, hrsg. von Wilhelm Braune. XXXIX. Halle a. S. 1914, S. 524—548; Lykønskningsskrivelsen S. 530—31.

2) Forandringen af Navnet *Euryalus* til *Euriolus*, det Navn, der ogsaa gaar igen i den danske Folkebog, stammer fra Niclaus von Wyles Oversættelse.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

stændig som Folkebog, i moderne Optryk[1]), i Omdigtning og Bearbejdelser[2]).

De to Breve, som Enea havde ladet ledsage Novellen, da han sendte den henholdsvis til Mariano Sozzini og Kaspar Schlick, havde Niclaus oversat og anbragt som Indledning; foran disse igen satte han saa sin egen, ovenfor omtalte Fortale, hvormed han dedicerede denne Translation først til Markgrevinde Katharina af Baden, senere til Ærkehertuginde Mechthild af Østrig. Saavel denne Dedikation som begge Eneas Breve blev optrykt i de tyske Folkebogsudgaver; og i Udgaverne fra det 16. Aarhundrede blev endda tilføjet endnu et Præliminarium, der skulde tjene som Bevis for, at den følgende Beretning var en historisk Virkelighed, og som bestod af en Passus fra det store Kompilatorarbejde, Hartmann Schedels Croniken[3]). I Sandhed en betryggende Garanti, naar Schedel som sin Kilde netop anfører Enea Silvio! Ikke desto mindre har det sikkert nok støttet Troværdigheden over for en læg Læser, der af

1) Saaledes er der endnu saa sent som i Aaret 1920 udkommet to forskellige Udgaver, trykt henholdsvis i Berlin og München, hver med sin Oversættelse af den gamle Kærlighedshistorie; disse Udgaver er beregnet som ren Underholdningslitteratur. En kritisk Udgave af Niclaus von Wyles Tekst, besørget af Max Herrmann, er i sin Tid stillet i Udsigt, se Palaestra CXVIII, S. 12.

2) Se: Jakob Baechtold: Gechichte der Deutschen Literatur in der Schweiz. Frauenfeld 1892, Anmerkungen S. 55.

3) Se nærmere herom Kommentaren til 33, 4-5.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Ydre har kendt Schedels imponerende Kæmpeværk, at Begivenheden har fundet Omtale heri, men det er vel tvivlsomt, om Paaberaabelsen af denne Autoritet efterhaanden har haft synderlig Virkning paa det brede Folkebogs-Publikum, og man spørger sig selv, hvilken Forestilling danske Læsere op i det 17. Aarhundrede vel har forbundet med Navnet »den Nørrenbersk Chronica«.

I den danske Oversættelse af den tyske Folkebog er nemlig dette Stykke af Hartmann Schedel optaget som første Fortale[1]); derefter følger som anden Fortale Eneas Brev til Mariano Sozzini, hvorimod Brevet til Kaspar Schlick er udeladt. Angaaende den danske Oversættelses Forhold i Enkeltheder til den tyske Tekst henvises iøvrigt til Kommentaren, af hvis Citat-Sammenstillinger det vil ses, at Oversætteren ikke altid har kunnet magte de sproglige Vanskeligheder.

Hvornaar Folkebogen er kommet her til Landet, kan ikke siges med Bestemthed, men det maa være sket før 1571; i dette Aar anfører Rasmus Reravius[2]) den nemlig som en Bog, der paa Grund af sin »Skalkhed og Løsagtighed« havde en daarlig Indflydelse paa Ungdommen, og da det udtrykkelig er den danske Ungdom, han henvender sig til, og danske Bøger, han omtaler, er der ikke Tvivl om, at det er »Euriolus« paa Dansk, han drager til

1) Se nærv. Udg. S. 33.

2) Se Bibliografien Nr. 1 bag i nærv. Bind.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Felts imod. »Euriolus« og »Uglspil« er de to Syndebukke, han tager ud af de letfærdige Bøgers Flok og nævner ved Navn; det kunde tyde paa, at netop disse to havde særlig Udbredelse og maaske just paa denne Tid havde Nyhedens Interesse hjemme. I denne Retning kunde det muligvis pege, at, da den svenske Rigsraad Hogenskild Bielke 1568 i København forsyner sig med Litteratur i større Mængder[1]), anskaffer han adskillige danske Folkebogsudgaver som »Markolfus«, »Flores og Blanseflor«, »Broder Rus«, »Persenober«, »Peder Smed« o. s. v., men »Euriolus« (ligesom »Vigoleis«) køber han paa Tysk. Dette er maaske et Indicium for, at den danske »Euriolus«-Oversættelse paa det Tidspunkt ikke eksisterede endnu; i saa Fald kunde man altsaa tidsfæste dens Fremkomst til Aarene mellem 1568 og 1571.

Dog, vor positive Viden gaar ikke længere, end til at »Euriolus« i 1571 var almindelig kendt og yndet af unge læselystne Mennesker[2]). Men dens Yndest blev ikke af lang Varighed. Naar vi ellers maaler vore Folkebøgers Levetid, regner vi gerne med Aarhundreder, men af saadanne oplevede »Euriolus« kun eet. Foruden Udgaven 1594 (vort Tekstgrundlag) er der kun bevaret et eneste Optryk fra 1668, kun dette forekommer i senere Tiders Bogauktionskataloger, og det endda blot

1) Se: Samlaren. XX. Upsala 1899, S. 115.
2) Jfr. Danske Folkebøger. VII. 1918, S. XXII.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nogle enkelte Gange. I Peder Syvs Katalog findes kun en tysk Udgave anført[1]), og selv om han maa have kendt Oversættelsen, da han omtaler den i sin danske Boglade[2]), har den sikkert hørt til Sjældenhederne, og man kan nok sige, at med det 17. Aarhundrede er dens Rolle i Danmark udspillet. Rasmus Nyerup har Ret, naar han skriver[3]), »at man her ikke har været saa gridske efter dens Læsning, som i Tyskland«. Og dette er ikke til at undre sig over. Den danske Oversætter har, som nævnt, ikke altid været heldig, saa Teksten er undertiden stærkt forvansket. Men rent bortset herfra maa man tage i Betragtning hele den antike Forestillingskreds, hvori Forfatteren bevæger sig som en Fisk i Vandet, og som han forudsætter bekendt hos Læseren. Og denne Forudsætning har sikkert været desto mindre til Stede hos Menigmand, jo længere Bogen er vandret Nord for Alperne.

1) Catalogus librorum Petri Septimii. Hafn. 1702, Bl. F 3r; muligvis kan dog et dansk Tryk skjule sig i de kun mangelfuldt specificerede 6 Bd. »Danske Historier«, der anføres sstd. Bl. D 7v.

2) Rostgaards Manuskriptsamling paa Universitetsbiblioteket, Nr. 151, 4to. S. 144.

3) Rasmus Nyerup: Almindelig Morskabslæsning. 1816, S. 145.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TVENDE KØBMÆND

Naar Nutidens litterært dannede Publikum læser denne Folkebog, da vil Shakespeares »Cymbeline« vel være det Digterværk, de fleste snarest kommer til at tænke paa. Men ikke nok hermed. De der har Boccaccios Decameron præsent, vil blive slaaet af Ligheden med anden Dags niende Novelle heri. Webers »Euryanthe« vil maaske dukke frem i nogles Erindring. Hos dem, der er fortrolige med Folkeviser og Eventyr, vil der opstaa mange Lighedsassociationer, og det samme gælder dem, der er søgt tilbage i Tiden og har fordybet sig i Middelalderens Digtninge. Det er da klart, at vi her staar over for en vidt udbredt Cyklus, og mange er de Forskere, der ud fra forskellige Synspunkter har forsøgt en Sammenstilling heraf og en Udredning af de indbyrdes Forhold. Vi er i det lykkelige Tilfælde, at den mest omfattende og tillige mest detaillerede Undersøgelse skyldes en af den komparative Litteraturforsknings største Mænd, nemlig *Gaston Paris*.

Samme Aar Gaston Paris var død, bragte hans gamle Tidsskrift »Romania« endnu et Bidrag fra hans Haand, en Afhandling med Titel: Le Cycle de la »Gageure«[1]), i Virkeligheden en Række Forelæsninger holdt i hans sidste Aar. Af sine Resul-

1) Romania. XXXII. Paris 1903 S. 481—551. Her anføres (S. 482) den tidligere Litteratur om Emnet.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tater havde Gaston Paris selv før sin Død kun offentliggjort et kort Udtog [1]), men J. Bédier gennemgik og tilrettelagde de originale Forelæsningsmanuskripter og lod dem udkomme som en sidste Hilsen fra Mesteren.

Selv med Udelukkelse af den moderne Kunstdigtnings Bearbejdelser af Emnet, som Gaston Paris næsten fuldstændig saa bort fra, omfattede hans Materiale ca. 40 Redaktioner, hvoraf endda nogle repræsenterer adskillige Opskrifter; og dog spændte denne Cyklus videre, end Gaston Paris vidste, idet vi nemlig er i Besiddelse af en lang Række skandinaviske Folkeeventyr, hvoraf han kun har kendt en enkelt Opskrift af en enkelt Redaktion. Men selv om han havde haft disse skandinaviske Paralleller til sin Raadighed [2]), havde de næppe krævet større Forandringer i hans Inddeling og bestemt ikke øvet nogen Indflydelse paa hans Enderesultater, og vi kan derfor stadig følge ham baade i Systematisering og Konklusioner, men maa naturligvis her begrænse Op-

1) Le conte de la Gageure dans Boccace, trykt i: Miscellanea di studî critici, edita in onore di Arturo Graf. Bergamo 1903, S. 107—116.

2) At han forbigaar den danske Folkevise »Væddemaalet«, som ikke har været ham ubekendt, da han nemlig citerer Child's nedenfor anførte Afhandling, hvori den gøres til Genstand for Omtale, er ganske rimeligt. Visen indeholder nemlig kun eet Træk, selve Væddemaalet, fælles med Cyklus'en. Se Svend Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser. IV. Kbh. 1883, S. 302—320, Nr. 224.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

gaven og kun medtage det, der har speciel Interesse for vor Undersøgelse.

I den rige, brogede Mangfoldighed, som alle de forskellige Redaktioner frembyder, vil man nemt kunne udvælge nogle enkelte, stille dem op mod hinanden og paastaa, at de ikke har mange Træk tilfælles; men ikke desto mindre er der en Sammenhæng tilstede, som træder tydelig frem, naar man betragter Mellemformerne, der, ved den Maade hvorpaa de enkelte Træk stadig varieres, danner det sammenknyttende Element i tilsyneladende Uafhængighedsforhold. Derfor vil man, hvor man end tager fat, kunne finde Traade, der er i Stand til at lede en igennem den hele Cyklus; for os er det naturligst at begynde med det, hvortil den øvrige Cyklus her skal stilles i Relation, nemlig Folkebogsteksten. Kort refereret er dennes Handling følgende:

To italienske Købmænd, Ambrosius af Genova og Johan af Firenze, mødes paa Rejse og følges ad; under et Ophold i Paris kommer de en Aften i et Herberg i Disput, hvori ogsaa to andre Købmænd deltager, angaaende Kvindetroskab. Det ender med, at Johan vædder med Ambrosius, at han i Løbet af fire Uger vil have forført dennes Hustru. Indsatsen er 5000 Gylden, Pengene deponeres hos Værten. Ambrosius, der stoler paa sin Hustrus Troskab, bliver i Paris, medens Johan drager til Genova. Her prøver han at nærme sig

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Ambrosius' Hustru, da hun er paa Vej til Kirke, men indser hurtigt, at hendes Troskab er ubrydelig; han lader da lave en stor Kiste, som han skjuler sig i, og som en gammel træsk Kvinde, han har faaet i Ledtog med sig, beder Ambrosius' Hustru om at opbevare for sig, idet hun foregiver at skulle paa Pilgrimsfærd til St. Jacob. Kisten henstilles i Kammeret, hvor Hustruen sover med sin Pige; om Natten stiger Johan ud af Kisten, bemægtiger sig en Pung, et Bælte og en Ring, der tilhører Hustruen, og ser paa hendes blottede Arm et sort Modermærke. Paa Trediedagen afhenter den gamle Kvinde under Paaskud af Sygdom Kisten igen, Johan stiger ud af den, rejser straks tilbage til Paris, og, uden at lade de andre Købmænd noget vide, fremlægger han for Ambrosius de stjaalne Klenodier, og som yderligere Bevis paa, at han har faaet sin Villie med Hustruen, beskriver han Modermærket. Ambrosius betragter dette som tilstrækkeligt Vidnesbyrd om hendes Utroskab og indrømmer at have tabt. Han drager hjem til Genova, men standser uden for Byen, lader en Svend tage i Forvejen med Befaling til at hente Hustruen, undervejs i Skoven dræbe hende og bringe hendes Tunge og en Lok af hendes Haar som Fuldbyrdelsestegn. Svenden lader sig i det afgørende Øjeblik bevæge af Hustruens Bønner til at skaane hende, dræber et Lam, væder hendes Kjortel i dets Blod og tager dets Tunge i

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Stedet for. Hustruen skaffer sig Mandsdragt, antager Navnet Frederik, kommer ombord hos en Skipper, for hvem hun passer fire Falke, der er bestemt for Kongen i »Alkier«. Da Falkene er afleveret, hænger de med Næbet, da de savner deres Vogterske, hun bliver hentet til Hoffet, Fuglene lever op, Frederik vinder Kongens Gunst, bliver en betroet Mand, fører heldig Krig mod Hedningene og bliver yderligere ophøjet. Johan kommer tilfældigt paa Rejse til Alkier, Frederik ser i hans Bod sine egne Klenodier og spørger, hvor de stammer fra, hvorpaa Johan fortæller Sammenhængen. Frederik opholder Johan hos sig, lader Ambrosius hente fra Genova, fører begge Købmænd frem for Kongen og lader dem hver fortælle sin Historie. Frederik gaar derefter ud, afører sig sine Klæder og træder nøgen frem for Forsamlingen, der ser, at det er en Kvinde. Ambrosius genkender sin Hustru, de drager glade hjem, efter at Johan er blevet henrettet.

Den her genfortalte Tekst repræsenterer imidlertid ikke det ældste Stadium inden for vor Cyklus; for at naa til dette maa vi søge andet Steds hen. I forskellige Egne af Grækenland er der i Løbet af det 19. Aarhundrede fra mundtlig Tradition optegnet en Folkevise i tilsammen 11 Varianter [1]). Samler man de fælles Hovedtræk heri og

1) Se Oversigten i: The English and Scottish popular ballads ed. by F. J. Child. IX. Boston (1894) S. 21 ff., Indledningen til No. 268.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tilføjer særlig karakteristiske, enkeltvis optrædende Varianttræk, faar man følgende Indhold:

Ved Kongens Taffel roser Maurianos sin Søster for hendes Kyskhed, som ikke er tilfals for nogen Gave. Kongen tilbyder Væddemaal om, at han kan forføre hende. Hvis Maurianos vinder, skal han have Riget; taber han, gælder det hans Hoved, og Søsteren skal da blive Kongens Slavinde. Han sættes i Fængsel, indtil Resultatet foreligger. Kongen søger først forgæves Hjælp hos Troldkvinder, overøser derefter den unge Pige med de kosteligste Gaver, idet han fremsætter Ønsket om at tilbringe en Nat hos hende. Hun gaar tilsyneladende ind paa Forslaget, men lader en af sine Piger indtage hendes Plads, iført hendes Klæder og med hendes Ring paa Fingeren. Førend Kongen den næste Morgen forlader Pigen, skærer han Fingeren med Ringen af og tager en Lok af hendes Haar. For det forsamlede Hof fremlægger han sine Trofæer, Maurianos har tabt og skal hænges. Søsteren hører dette, træder frem for Kongen og spørger om, hvad Broderen har gjort. Kongen fortæller om det Væddemaal, som han fremlægger Beviser for, at han har vundet. Søsteren fremviser sin Haand og sit Haar ubeskadiget. Da Kongen har sovet hos hendes Slavinde, er han nu selv hendes Slave, og hun bliver Dronning.

Der er flere Træk, der karakteriserer denne

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Folkevise som mere oprindelig end Folkebogen. Handlingen foregaar ved en Konges Hof, Kongen er selv interesseret Part; rejsende Købmænd, der vædder paa et Værtshus, som Hovedpersoner tyder paa senere Oprindelse. Den kvindelige Hovedperson er Søster i Stedet for Hustru; en senere Ændring af Søster til Hustru er nærliggende, det omvendte vanskeligere forklarligt. Væddemaalets Indsats er henholdsvis Kongedømmet og Livet; det sidste vidner om en temmelig barbarisk, primitiv Forestillingskreds. Det samme gælder Fængslingen og især den raa Skamfering af Kvinden, ligesaa den stadige Talen om Slaveri: Broderen kan gøre Søsteren til Kongens Slavinde, Kongen kan selv tages til Slave af den, hos hvis Slavinde han har sovet. At der kun er Tale om at vinde Søsterens Gunst ved Trolddom og ved rige Gaver, men ikke ved personlige Egenskaber, vidner ogsaa om Primitivitet.

Vilde man nu ved Sammenligning af denne Folkevise med Folkebogen komme til det Resultat, at Forskellighederne er for store til, at der kan være Tale om samme Type, da modsiges dette af de Overgangsformer, der findes her imellem. I een eneste af de græske Viser drejede det sig ikke om Broder og Søster, men om Ægtemand (nemlig Kongens Kansler) og Hustru. Denne Forandring genfinder vi i andre Digtninge, der foruden de væsentligste af de græske Redaktioners Fælles-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

træk har Enkeltheder, der peger hen imod Folkebogen.

Af disse Digtninge skal nævnes en skotsk Folkevise »The twa knights«[1]), hvori vi støder paa det Træk, at Forføreren bestikker en gammel Kvinde for at komme i Forbindelse med Damen. Ægtemanden, der tror sig bedraget og derfor vil dræbe sin Hustru, optræder i en utrykt fransk Tekst, der findes i en Eksempelsamling fra det 13. Aarhundredes anden Halvdel[2]).

I begge de sidstnævnte Tekster mangler et meget væsentligt Træk, nemlig selve Væddemaalet; Kongen og hans Hof forekommer slet ikke; men Ægtemanden er af adelig Byrd (Ridder, Greve), og det sociale Niveau altsaa stadig højere end i Folkebogen. Det Milieu, hvori denne bevæger sig, finder vi først i Ruprecht von Würzburgs efter en fransk Kilde bearbejdede Digt »Von zwein koufmannen« fra det 13. Aarhundrede[3]). De to Købmænd fra Verdun, der har givet Digtningen Navn, er imidlertid ikke dem, imellem hvem Handlingen udspilles, men Digtets Begyndelse handler om dem, da de er Fædre til Hovedperso-

1) Child, l. c. No. 268.

2) Gaston Paris A 4, Romania 1903 pag. 484.

3) Udgave med udførlig litterærhistorisk Indledning i F. H. v. d. Hagen: Gesammtabenteuer. III. Stuttg. u. Tüb. 1850, S. LXXXIII—CXII og 351—382. Moderne tekstkritisk Udgave ved Moriz Haupt i: Zeitschrift für deutsche Philologie. VII. Halle 1876, S. 65—90; jf. Germania. XXIV. Wien 1879, S. 420—421.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nerne, den unge Købmand og hans Brud. Den unge Købmand kommer paa Rejse til Prufis (Byen *Provins* i Nordfrankrig) og her er Scenen ganske som i Folkebogen med de diskuterende Købmænd i Værtshuset. Væddemaalet indgaas mellem den unge Købmand og Værten, og gælder hele deres Ejendom. Resten af Indholdet er som i den græske Folkevise: Ternen indtager sin Frues Plads og faar Fingeren skaaret af.

Naar man skal gruppere Cyklus'ens Tekster, er der ikke Tvivl om, at Ruprecht von Würzburgs Digt trods sin Lighed med Folkebogen maa klassificeres med den græske og den skotske Folkevise, det franske *exemplum* samt et Par andre Tekster, som vi her har kunnet se bort fra. Thi det, der afgørende begrænser denne Gruppe og skiller den fra alle andre Tekster, er, at Forføreren virkelig tror at have naaet sit Maal. Til denne Gruppe hører Folkebogen ikke; naar vi ikke desto mindre har gennemgaaet Teksterne her, er det fordi den ene af dem (den græske) repræsenterer den ældste Affattelse af Motivet, og de andre illustrerer Formidlingen af denne med de senere Udviklingsstadier.

Alle de andre Cyklus-Tekster har som Fællestræk, at Forføreren ikke er i god Tro; men de lader sig yderligere inddele efter andre Karakteristika.

Ejendommeligt for en saadan Underafdeling

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

er det, at det oprindelige Forhold: Broder — Søster, næsten overalt er bibeholdt, og i de fleste Tekster begynder og afsluttes Handlingen ved en Konges (Kejsers, Fyrstes) Hof. Forføreren tilvender sig ved en anden Kvindes Hjælp en Ring e. l., der skal tjene som Bevis, og (eller) faar ad samme Vej Kundskab om et Modermærke. I de fleste af disse Fortællinger faar han overhovedet ikke Damen at se, kun i en enkelt, en fransk Novelle »Ismarie de Voisines«, bevaret i et Haandskrift fra Slutningen af det 15. Aarhundrede[1]), skjules han i hendes Garderobe. Dette minder om Folkebogen, og det samme gør et Træk, der findes i et Par af de italienske Folkeeventyr, som hører til denne Gruppe, og hvori det fortælles, at Broderen vil dræbe Søsteren, da han tror hende forført[2]).

1) E. Langlois: Nouvelles Françaises inédites du 15. siècle. (= Bibliothèque du XVe siècle. V.) Paris 1908, S. 1—8.

2) Til denne Gruppe hører et dansk Folkeeventyr, som Gaston Paris ikke har kendt, men som findes i talrige Opskrifter, og som betegnes med mange forskellige Navne: Ridder Rød (og Kongesønnen), Den kostbare (kostbart virkede, udstafferede, broderede) Handske (Vante), Prinsessens Handske, Prinsessens Mærker, i alt 16 Opskrifter, hvoraf 3 trykt: 1) Ridder Rød og Kongesønnen. Et Folkeeventyr, meddelt af Nis Hansen, i: Morskabslæsning for den danske Almue. Udg. af H. K. Rask. Ny Række. 2. Hæfte. Kbh. 1840, Nr. 14—15, S. 209—234. 2) Ridder Rød, trykt i: Folkeminder fra Hanved Sogn ved Flensborg, saml. og udg. af Jens Madsen. Kbh. 1870, S. 33—36. 3) Den udstafferede Handske, trykt i: Jyske Folkeminder saml. af Evald Tang Kristensen. XIII (= Æventyr fra Jylland. IV). Aarhus 1897, Nr. 66, S. 315—320. En af de utrykte Opskrifter er fra Sjæl-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Slutningsmotivet i denne Gruppe er helt forskelligt fra Folkebogen. Søsteren, der er blevet underrettet, træder unavngiven frem for Kongen og anklager Skurken for at have forført hende eller bestjaalet hende (f. Eks. for en Handske), ved hvilken Beskyldning han uforvarende erklærer aldrig at have set hende.

Samme Udgang har en utrykt fransk Tekst, der findes i den ovennævnte Eksempelsamling, og som danner en Gruppe for sig selv[1]); Overensstemmelserne med den foregaaende Gruppe er ganske vist store, men dels er her ikke Tale om Broder og Søster, derimod om Mand og Hustru, og dels optræder her et nyt Træk: Heltinden i Mandsdragt. Uden at give nogen nærmere Forklaring har Manden nemlig kastet hende i Vandet og tror hende død; men hun redder sig op, forklæder sig som Mand, bliver Munk og Almisseuddeler hos en fremmed Konge; i denne Egenskab træffer hun en Dag sin Mand, der er ruiland, alle de øvrige fra Jylland. Ejendommelig for disse danske Eventyr er den Maade, hvorpaa Broderens Hævnfølelse mod Søsteren giver sig Udslag: Inden han skal hænges, faar han Lov til endnu engang at se sit Hjem, men uden at tale med nogen; han kommer kørende hjem, Søsteren iler ud for at modtage ham, han giver hende en knaldende Lussing og kører straks bort igen. Saaledes giver de danske Fortællere det oprindelige Træk, at Broderen vil dræbe Søsteren, en formildende og dog drastisk Form. — Se iøvrigt Dansk Folkemindesamlings Eventyr-Registrant No. 131 a.

1) Gaston Paris B 2, l. c. pag. 499.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

neret ved det tabte Væddemaal; hun lader ham fortælle sin Historie og faar derigennem Sammenhængen at vide. Resten som i foregaaende Gruppe.

Efterhaanden har vi nu set de fleste af Folkebogens Træk forekomme kombineret paa forskellig Vis i andre Tekster. Ved den Maade, hvorpaa vi har ladet disse passere Revy, har vi blot søgt at illustrere den stadige Læggen-til og Trækkenfra, der bevirker Variationerne; men vi har ikke tilsigtet at drage nogen Udviklingslinie. Først naar vi kommer til den Underafdeling af Cyklus'en, hvortil Folkebogen hører i snævrere Forstand, kan der blive Tale om Udredning af egentlige Afhængighedsforhold. Men de Overensstemmelser, der knytter denne Gruppe sammen, er da ogsaa langt større, end hvad vi hidtil har set. De tre Tekster, som Gruppen bestaar af, er en anonym italiensk Novelle fra det 14. Aarhundrede, Boccaccios Decameron II,9 og Folkebogen.

Den anonyme Novelle[1]) stammer fra omtrent samme Tid som Decameron. Tidligere Forskere har dels hævdet, at Boccaccio har kendt og efterlignet den, dels at det tværtimod er Decameron, som er den Anonymes Kilde. Først Gaston Paris har gjort sig til Talsmand for den Opfattelse, at ingen af dem, saa lidt som Folkebogsteksten, staar

1) Fremdraget af Giovanni Lami og senere optrykt, se Indledningen til »Sigismunda« ovf. S. V-VI.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

i direkte Descendensforhold til nogen af de andre.

En Sammenligning af de tre Tekster giver straks til Resultat, at Folkebogen staar nærmere ved Boccaccio (i det følgende kaldet *B*) end ved den anonyme Novelle (i det følgende kaldet *A*). De Fællestræk, der forbinder Folkebogen med *B* i Modsætning til *A*, er følgende: Som Indsats i Væddemaalet (der i *A* finder Sted under en stor Fest) tilbyder Forføreren 1000 fl., Ægtemanden 5000 (i *A* straks 10,000 fra begge Sider). Forføreren henvender sig ikke lige straks til Medhjælpersken (som i *A*), dennes Bortrejse er kun foregiven (i *A* virkelig). Hustruen sover ikke alene i Kammeret (som i *A*) og mærker slet intet (i *A* forbavser det hende, da hun vaagner, at hun er blottet). Manden vil ikke se Hustruen, før hun skal dræbes, men lader Tjeneren rejse i Forvejen uden at denne eller Hustruen faar nogen Forklaring (i *A* bebrejder Manden hende selv hendes Utroskab og lader hende først derpaa føre bort af Tjeneren for at druknes). Den forklædte Hustru kommer paa Grund af Falkene i Forbindelse med den fremmede Fyrste (i *A* er hun paa et Sørøverskib, der tages, hvorved hun føres for Sultanen). Hustruen lader sende Bud efter sin Mand i Genua (i *A* henter hun ham selv).

Man kunde derfor være tilbøjelig til at tro, at Folkebogen blot var en Afledning af *B*; men paa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nogle enkelte Punkter gaar den sammen med *A* imod *B*: Medhjælpersken skal paa Pilgrimsfærd (i *B* kun Rejse). Bedrageren viser en vis Hensynsfuldhed over for den bedragne (ikke i *B*). Han fortæller den forklædte Hustru Sagens virkelige Sammenhæng (i *B* den samme Løgn som til Manden). Hustruen træder nøgen frem (i *B* blotter hun kun sit Bryst).

Naar hertil kommer, at der ogsaa findes enkelte Overensstemmelser mellem *A* og *B* imod Folkebogen (Forføreren forpligter sig paa Forhaand til at medbringe haandgribelige Beviser; Modermærket findes paa Brystet; Heltinden faar Mandsklæder af den Tjener, der skal dræbe hende), er det klart, at ingen af de tre Tekster kan være Kilde til nogen af de andre.

Gaston Paris, hvis Undersøgelser vi i det foregaaende, blot med ganske faa, uvæsentlige Ændringer, stadig har kunnet holde os til, har oprindelig i sine Forelæsninger simpelt hen betegnet alle tre Tekster som sideordnede i Forhold til en fælles Kilde. I sin tidligere nævnte, kortere Afhandling *Le conte de la Gageure dans Boccace* [1]) modificerer han dog Forholdet saaledes: En tabt Original (sandsynligvis affattet i Italien henimod Slutningen af det 13de Aarhundrede), der er Kilde dels til *A*, dels til en tabt Mellem-

1) Denne Afhandling kender jeg kun fra Bédiers Referat i Romania XXXIII, S. 507—508, Noten.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

form, der atter er Fælleskilde for *B* og Folkebogen.

Om Mellemformen har Kurt Mechel [1]) fremsat den Formodning, at den skal søges i Frankrig. Hans Motivering støtter sig paa to franske Tekster, der hører til en anden Gruppe i Cyklus'en (G. Paris B 4 b III), og som vi ellers ikke skulde have beskæftiget os med her, da de staar Folkebogen ret fjernt. Den ene er »Le miracle de Oton, roy d'Espaigne« fra ca. 1380 [2]); heri forekommer det Træk, at Forføreren møder Hustruen paa Vej til Kirke. Den anden er en Roman »Li contes dou roi Flore et de la bielle Jehane« [3]) fra det 13. Aarhundrede, hvori der dels er Tale om en Pilgrimsrejse til Saint-Jacques de Compostelle, dels siges, at Modermærket er sort. Navnlig disse to sidste Momenter synes overmaade svage. Pilgrimsrejsen, som i Folkebogen henføres til den gamle Kvinde, tiltrædes her i den franske Roman af Ægtemanden selv, og dette foranlediger Væddemaalet. Og det andet Lighedspunkt er jo af saa almindelig Karakter, at det sagtens kan være til-

1) I sin Dissertation: Die »Historie von vier Kaufmännern« und deren dramatische Bearbeitungen in der deutschen Literatur des XVI. und XVII. Jahrhunderts. Halle 1914, S. 2.

2) Miracles de Nostre Dame. Publ. par Gaston Paris et Ulysse Robert. (Société des anciens textes français.) IV. Paris 1879, S. 315—388.

3) Nouvelles françoises en prose du XIIIe siècle. Publ. par L. Moland et C. d'Héricault. Paris 1856, S. 85—157.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fældigt og derfor betydningsløst. Naar Parallellerne i denne Tekst, som paa Grund af sin Alder skulde veje mest til, viser sig at være værdiløse, saa svækkes hele Mechels Motivering ganske overordentligt.

I det hele taget er denne Mellemform noget problematisk. Gaston Paris har ikke udtrykkelig sagt, hvorfor han har indført den i sit System, og tvingende nødvendig synes en saadan Ændring af hans første Skema heller ikke at være. For os, der særlig interesserer os for Folkebogen, er det ialfald tilstrækkeligt at kunne fastslaa, at dennes Kilde hverken er den anonyme Novelle eller Boccaccio, men maa betragtes som tabt.

Efter nu at have gjort Rede for Forholdene indenfor denne særlige Gruppe, hvortil Folkebogen hører, vender vi os atter til den store Cyklus. Den øvrige Del af denne har ikke større Interesse til Belysning af Folkebogen[1]); men før vi gaar over

1) Det kan dog til Gaston Paris' Fremstilling tilføjes, at den Gruppe, der karakteriseres ved, at Bedrageren røber sin Svig i den Bedragnes Hus, som han har taget i Besiddelse, har talrige Repræsentanter i Norden foruden den eneste norske, han anfører. Om de øvrige norske se: Reidar Th. Christiansen: Norske Eventyr. Kria. 1921. S. 112 Nr. 882: Veddemaal om hustruens troskab, tre Opskrifter. Et dansk Folkeeventyr, der staar det norske nær, haves i 22 Opskrifter med forskellige Navne: Den tro (trofaste, bagtalte) Kone (Skipperkone, Hustru), Købmandens (Skipperens, Søkaptajnens) Kone, Købmanden og hans Kone, Sømand og Købmand, Sømandskonen, Sømanden og den fattige Pige, Den købte Pige, Den slemme Jøde, De hemmelige

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

til Folkebogens senere Historie maa vi lige berøre Spørgsmaalet om Cyklus'ens eventuelle orientalske Oprindelse. Til Belysning heraf maa refereres en i nyere Tid optegnet indisk Fortælling[1]):

Forhistorien, som her forbigaas, resulterer i, at Prinsen af Pandiya ved sit Bryllup fatter ugrundet Mistanke til sin Brud, Prinsesse Ambika's Kyskhed og derfor nægter at optage ægteskabeligt Samliv med hende. Hun fastholder sin Uskyld, og da han forlanger Beviser, giver hun ham en Lotus-Krans, hvis Blomster bestandig holder sig friske, saa længe hun er uberørt. At Blomsterne stadig ikke visner, kan dog ikke berolige Prinsen, og han sætter Prinsessen paa en haard Prøve. Medens han selv i to Aar rejser paa Pilgrimsfærd til Benares for at sone sit Giftermaal med en ukysk Kvinde, forlanger han, skønt han berøver hende alle Midler ud over det nødtørftigste, at hun før hans Tilbagekomst skal have bygget et Siva-Tempel, og tilmed skal hun have født en Søn, som han er Fader til. Opfylder hun

Kendetegn. Alle fra Jylland, een trykt: Jyske Folkeminder saml. af Evald Tang Kristensen. XIII (= Æventyr fra Jylland. IV). Aarhus 1897, S. 312—315, Nr. 65: Den bagtalte Skipperkone. Se iøvrigt Dansk Folkemindesamlings Eventyr-Registrant No. 131 b. Det maa dog bemærkes, at adskillige af disse Eventyr ikke er rene Typer, men har faaet iblandet andet Stof.

1) Natesa Sastri: Folklore in Southern India, no. 38: The talisman of chastity, trykt i: The Indian Antiquary, XXIII. Bombay 1894. S. 339—344 og 385—388.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ikke disse Betingelser, vil han aldrig kalde hende sin Hustru eller tro paa hendes Dyd. Han rejser bort, besøger undervejs en fremmed Konge, med hvem han kommer i Disput om Kvindetroskab. Imod Kongens Paastand, at ingen Kvinde er kysk, anfører han sin Hustru og paaberaaber sig den uvisnelige Krans. Kongen ler kun herad og ønsker, det skal komme an paa en Prøve. Med Prinsens Indvilligelse sender han en af sine Ministre af Sted for at prøve paa at forføre Ambika. Ministeren forklæder sig som Perlehandler og gennem en af Prinsessens Tjenestekvinder fremsætter han Tilbud om store Rigdomme som Betaling for en enkelt Nats Gunst. Tilbudet modtages, men en Tjenestepige spiller Prinsessens Rolle den paagældende Nat. Den foregivne Købmand sikrer sig som Bevis nogle af Prinsessens Smykker; med disse rejser han tilbage, og skønt Lotusblomsterne endnu er lige friske, lader Prinsen sig dog overbevise om sin Hustrus Brøde, men fortsætter sin Rejse til Benares. For de Rigdomme, Ambika nu er kommet i Besiddelse af, lader hun Siva-Templet opføre; medens dette bygges, rejser hun selv, forklædt som Prins af Ceylon, til Benares, kommer dèr i Forbindelse med sin Mand, som ikke genkender hende i Forklædning; hun vinder hans Fortrolighed, han fortæller om alle sine ægteskabelige Genvordigheder. Ceylon-Prinsen tilbyder ham til Opmuntring en af sine Kurtisaner.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Tilbudet modtages, men i Stedet for en Kurtisane er det Hustruen selv, der indfinder sig hos Manden; hun vedbliver hver Nat hermed, indtil hun føler sig frugtsommelig; forinden har hun sikret sig hans bedste Klenodier, deriblandt Lotus-Kransen. Prinsen af Ceylon bryder nu pludselig op fra Benares, og da senere Prinsen af Pandiya vender hjem, forefinder han ikke blot et nyopført Tempel, men ogsaa en Søn, som Prinsessen ved Fremlæggelse af Klenodierne kan dokumentere, at han selv er Fader til. Alt ender i Fryd og Glæde.

Vi har refereret denne Fortælling saa udførligt, da Gaston Paris kun giver et Résumé af den enkelte Handling deri, der angaar »Le cycle de la Gageure«, medens det sideordnede »Giletta«-Motiv ogsaa har Interesse for os.

I Indledningen til »En Doctors Datter« er af indiske Paralleller af »Giletta«-Typen kun omtalt en enkelt Tekst[1]), der, i Modsætning til Natesa Sastri's Fortælling (som ikke var Udgiveren bekendt dengang), ikke har nogen Kombination af de to Motiver. Naar man nu ser disse optræde forenede i den nys refererede Fortælling, kunde man maaske fristes til at ræsonnere som saa: Her har vi den indiske Fællesoriginal (repræsenteret ved en moderne Opskrift) til begge Folkebogsmotiverne, »Giletta« og »Gageure«; vi kender fra flere Varianter af »Giletta«-Typen dette Træk:

1) Danske Folkebøger. VIII. 1920 S. LXXII—LXXIII.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

den forladte Hustru, der klæder sig i Mandsdragt for at vinde sin Mand tilbage, se saaledes »Mágus-saga«, »Comte d'Artois«, »Den kloge Vezir-Datter« [1]); dette Træk maatte saa kunne føres tilbage til den indiske Original baade fra »Giletta«-Cyklus og »Gageure«-Cyklus, der desuden hver for sig havde brugt sin Part af, hvad Kilden indeholdt.

Imidlertid viser en nærmere Undersøgelse, at vi langt fra at have med en Fællesoriginal at gøre, tværtimod har en Sammenarbejdning for os. Ser vi først paa det Motiv, der har givet det indiske Navn: Kyskheds-Talismanen, da er det paafaldende, hvorledes det efterhaanden i Fortællingens Løb bliver ganske betydningsløst. Man hører overhovedet intet om Lotus-Kransen, efter at Prinsen har overladt den til den foregivne Kurtisane, man faar ikke engang at vide, om den er visnet efter den forfaldne Episode. Og vender vi os dernæst til de to Hovedmotiver, opdages det snart, at heller ikke dem er det lykkedes Forfatteren at faa til at gaa i Spænd sammen. Naar Manden netop har forladt Hustruen, fordi han anser hende for ukysk, og tilskriver Lotusblomsternes stadige Friskhed Trolddomskunster, saa virker det lidet plausibelt, at han ved den fremmede Konges Hof netop skulde fremhæve hende som et lysende Eksempel og anføre Kransen som Bevis. Alle disse Brud paa Sammenhæng og Logik viser tilfulde, at

1) ibid. LXV, LXVII, LXX; cf. »Mírmanns-saga« ibid. LXXIV.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

der ikke er nogen oprindelig, organisk Forbindelse mellem de forskellige Motiver til Stede, men at Fortællingen skyldes en, kun paa sine Steder ret behændigt foretaget Sammenslyngning af indbyrdes uafhængige Traade.

Der er da ingen Grund for os til at tro, at det indiske Eventyr repræsenterer nogen primitivere Form end de europæiske Paralleller; Gaston Paris' Resultat, at den Form, der er os overleveret i den græske Folkevise, er den oprindelige, staar stadig urokket. Men hvor stammer det indiske Eventyr da fra? Gaston Paris fremsætter som en Hypotese, at Oprindelsen til hele »Gageure«-Cyklus kunde søges i Orienten, f. Eks. Babylonien eller Persien, og at Stoffet derfra er vandret dels imod Vest til Europa, dels imod Øst til Indien. Muligvis har han Ret; dog maa man ikke overse den Mulighed, at den indiske Variant kan stamme fra Europa. Som det tidligere, netop under Behandlingen af den nævnte indiske Sær-Parallel til »Giletta«, er berørt, har Indien i de senere Aarhundreder under Kultursamkvemmet med Europa ogsaa kunnet spille den modtagende Parts Rolle, naar Talen var om Udveksling af Eventyr- og Novelle-Stof.

Som saa ofte før taber vi da ogsaa her tilslut Motivets Spor i Fortidens Mørke. Vi kan, billedligt talt, finde Folkebogens Søskende samt nær-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mere og fjernere Slægtninge i ældre og yngre Generationer, men Stamfaderen mangler vi, og selv Folkebogens umiddelbare Ophav har vi kun indirekte Kendskab til. Vort første dokumenterede Holdepunkt er selve den tyske Folkebog. Af denne kendes flere Tryk allerede fra det 15. Aarhundrede[1]). Den Udgave, der rimeligvis er den ældste, hedder: Ein liepliche histori vnd warheit von vir kaufmendern. Den bærer hverken Trykkested eller -aar, men da den ender saaledes: *das geschah nach Cristus gepurt MCCCC vnd XXIV Jar vnd auch LX iar gewessen ist Das Ambrosius starb vnd Sein frums weib im iar dar vor,* maa det formodes, at den er trykt 1484. Den ældste daterede Udgave er fra Leipzig 1495; desuden anføres[2]) Udgaver trykt i Nürnberg 1498 og 1499[3]). Højtyske Udgaver fra det 16. Aarhundrede synes ikke bevaret[4]), derimod kendes mindst fire fra det 17. Aarhundrede[5]); paa den ældste af disse

1) Se Mechel l. c. pag. 7 ff.

2) Hain 8751—52.

3) Auskunftsbureau der Deutschen Bibliotheken, Berlin, meddeler paa Forespørgsel, at disse to Tryk trods Efterforskning ikke har kunnet opspores. Allerede G. W. Panzer har (i sine Zusätze zu den Annalen der älteren Deutschen Litteratur. Lpz. 1802, S. 88) betvivlet Eksistensen af Udgaven 1498.

4) Derimod haves fra 1518 (samt optrykt senere) en engelsk Oversættelse »Frederyke of Jennen«, som ifølge Mechel, l. c. pag. 60 ff., er Kilden til Shakespeares »Cymbeline«.

5) 1611 (Staatsbibl. Berlin). 1632 (Staatsbibl. Breslau). 1664 (Staatsbibl. Berlin). 1686 (ibid.).

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

har Titelen faaet den svulstige Forøgelse: *Ehrencrone züchtiger Eheliebe. Das ist* . . osv., den følgende Udgave ovenikøbet paa Latin: *Corona Amoris Conjugalis*. Efter hvert Kapitel uddrages Moralen deraf i fire Verslinier. Det mest bemærkelsesværdige ved Udgaverne 1664 og 1686 er, at det nu hedder »von zweyen Kauff Leuten«, en Ændring, der er ganske naturlig, da de to af Købmændene i Fortællingen jo slet ingen Rolle spiller og hurtigt gaar ud af Sagaen.

Underligt nok er Udviklingen gaaet i modsat Retning i de nedertyske Udgaver. Den ældste af disse, der er trykt ca. 1490 af Matthaeus Brandis i Lübeck, bærer Titelen: Eyne schone historie van twen kopluden . . .[1]), hvorimod den Udgave, der er trykt 1510 i Hamburg af Hans Borchard, hedder: Eyne schöne Hystorie van veer koepluden . . .[2]). Sidstnævnte Udgave har man tidligere anset for at være den danske Oversættelses Forlæg[3]); den danske Tekst stemmer da ogsaa overens med den i en Række Detailler, men i endnu flere Tilfælde staar den Lybecker-Udgaven nærmere. Den Maade, hvorpaa disse Smaa-Overensstemmelser og Smaa-Afvigelser optræder, nødvendiggør den

1) Se Kommentaren bag i nærv. Bind S. 243.

2) Et Eksemplar af denne Udgave findes i Stadtbibliothek, Hamburg.

3) Se saaledes Mechel (der ikke kender Lübecker-Trykket) l. c. pag. 9 & 20.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Antagelse, at ingen af de to Tryk har været den danske Oversætters direkte Tekstkilde, men at han har benyttet enten disse to nedertyske Udgavers fælles Forlæg, eller ogsaa en Tekst, der er sammenarbejdet paa Grundlag af dem. Som sagt staar den danske Oversættelse Lübecker-Udgavens Tekst nærmest, ligesom den ogsaa følger dens Titel-Ændring. Vi har derfor i Kommentaren valgt de oplysende Citater fra denne Udgave, tilmed da Hamburger-Trykket kun er bevaret i et defekt Eksemplar.

Der ligger mere end et Aarhundrede imellem Lübecker-Udgaven og det ældste danske Tryk. Dette, som er nærværende Udgaves Tekstgrundlag, er dateret København 1599, men Oversættelsen er muligvis allerede foretaget et Par Aar forinden. Den ovenfor citerede Slutningspassus lyder nemlig i den danske Oversættelse »Denne Histories begyndelse er skeed . . . 1424, oc det er nu fra den tid 173 Aar . . .«, hvilket ved Addition giver 1597 i Stedet for 1599. Muligvis kan der jo ogsaa have eksisteret en nu tabt Udgave fra førstnævnte Aar, og endelig er det jo ogsaa tænkeligt, at den danske Oversætter har haft et nedertysk Optryk fra 1597 for sig og har fulgt dettes Tidsangivelse slavisk.

Naar Tallet 173 i Udgave 3 er rettet til 185, saa tyder dette paa, at der har eksisteret et dansk Optryk fra 1609. Tallet skulde jo i 1662 være 238

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

i Stedet for 185. Udgave 3 kan da have overtaget Slutningsbemærkningen uforandret paa samme Maade som Udgaverne 5, 6 og 7 kan have Tallet 258 fra en nu forsvunden Udgave 1682. Ligeledes kan man formodentlig ansætte 1769 som Trykkeaar for Udgave 8, hvori Tallet er 345. Endelig er i Haderslev-Trykket (Udgave 11) Tallet blevet til 383, hvilket passer til Trykkeaaret 1807 paa Titelbladet. I denne Udgave er udeladt det i alle de foregaaende Udgaver optrædende moraliserende Slutningsdigt, der er uden organisk Sammenhæng med Bogen, og som ikke findes i nogen af de tyske Udgaver. Derimod er det lille Indledningsvers, som ogsaa maa skyldes den danske Oversætter, medtaget.

Om den danske Oversættelse kan det ellers siges, at den i sproglig Henseende er ikke saa lidt bedre end de to foregaaende Folkebøger. Det kunde være fristende paa Basis heraf at fremhæve den københavnske Folkebogs-Omplantning paa den nordtyskes Bekostning. Men der er jo blot den kedelige Omstændighed, at vi ingen Garanti har for, at Udgaven 1599 virkelig er editio princeps og ikke et Optryk efter et dansk Lübecker- eller Rostocker-Tryk, og vi maa derfor nøjes med kun i al Almindelighed at glæde os over den vellykkede Oversættelse uden at drage videregaaende Slutninger deraf.

Fra Dansk blev Folkebogen oversat videre til

f

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Svensk. Bäckström[1]), der anfører Udgaver fra 1689 til langt ind i det 19. Aarhundrede, gengiver en bearbejdet Tekstredaktion, hvoraf Afstamningen ikke tydelig lader sig se; men en Sammenligning med en af de ældre Tekstkilder[2]) viser tydeligt ved Overensstemmelser i Detailler, at det er den danske Folkebog, der er brugt som Forlæg.

1) P. O. Bäckström: Svenska folkböcker. I. Sth. (1845) S. 302 ff., jf. II, 2 (1848) S. 66.

2) Jeg har saaledes benyttet Udgaven trykt i Lund 1786, se Bibliografien Nr. 8 bag i nærv. Bind.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TEKST

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

SIGISMUNDA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Trykt efter Udgaven »Prentet j Rostock Oc findis til kiøbs i Lybeck« 1591, se modstaaende Titelblad.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

En ſuptilig Hi-
ſtoria beſcreffuen / om Si-
giſinunda Tancredi Daatter aff
Salernia / oc den vnge
Guiſehardo.

Nu nyligen vdgaaen paa Prent igen /
oc ſaare lyſtig at laſe / for dennem
der haffuer lyſt til.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Her begyndis

A 2r

en liden yndelig Historie/om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia. Oc den vnge Guischardo:

I huilcken Historia mand forfarer/ huad ende Boelstab paa det sidste metfører.

TAncredus hand vaar en Første aff Salernia/viss oc klog vdi sinde/ oc meget Eddel affholt aff Naturen. Haffde hand icke besmittit sin Alder met tuende Personers Blods vdgydelse/som haffde huer andre kier aff hiertet. Denne samme Tancredus haffde alle sine dage intet Barn vden alleniste en Daatter/(enddog det haffde været meget bedre at hand icke haffde hafft hende.) Efterdi hun vaar hans eniste Daatter/da haffde hand hende offuermaade kier/saa kier/at hand icke vilde giffue hende mange mectige Mend/som begærede at leffue met hende vdi Ecteskabs Stat/saa nødigt vilde hand at hun skulde skilies fra hannem/ oc der met beholt hand hende hoss sig offuer den tid som hun nu vaar paa sin beste maade/Manduoren at forsiune vdi en

A 2v Ypperlig Mands være: | Dog paa det sidste gaff hand hende Hertuggens Søn aff Campanien til sin Hustru / huilcken der effter paa en kort tid bleff død / Siden foer hun til sin Fader igen / oc bleff saa hoss hannem paa hans Slaat oc Feste. Haffde Tancredus strax forseet sin Daatter met en anden Mand / det haffde vel været det beste sind.

Her begyndis huorledis Sigismunda sende Guischardum it Breff / som hun haffde stuckit i it Rør / ad tende Ild op met.

Enne samme Tancredi Daatter / hun hed Sigismunda / vaar gantske vel stabt paa alle hendis Lemmer met it deyligt Ansict. Hun vaar fuld aff all Naturlig vellyst / Viss oc meget klog aff sinde mere end mange Quindfolck nyttelig er. Som hun saa vaar hiemme hoss sin Fader i stor velde / oc leffde i atskillig vellyst / Da paa en dag tenckte hun saa ved sig selff: Min Fader / huor langsom er hand at giffue mig en Mand igen / met huilcken ieg maatte leffue vdi Ecteskabs Stat / formaner ieg hannem der om / da er det min Quindelige A 3r Tuct for | nær. Hun sætte sit sind der hen om hun kunde faa nogen hemmelig Ven /

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

som hendis Edelhed vaare bequem / met huilcken hun kunde fordriffue sin Lyst / der til vilde hun giøre sin største flid. Vdi hendis Faders Gaard vaar mange stolte Mend baade Edele oc Wædele fødde / som sedvaanligt er vdi store Herregaarde. Deris Tuct oc skønhed merckte hun gantske vel. Besynderlige iblant dem alle vaar en vng Mandhed Guischardus / fød aff ydmyg Slect men i dyd oc høffuiske Seder haffde hand icke sin lige vdi Gaarden / paa hannem sette hun sit sind / saa at dag fra dag stod hendis øyen paa hannem jo meer oc meer / at mercke oc finde hans tuct oc Seder. Til saa lenge at Kierligheds Ild begynte at brende vdi hendis Hierte aff altsomstørste krafft / til denne samme vnge Persone Guischardus / som vaar skarp aff sinde. Hand merckte gantske vel at Sigismunda haffde set sit sind til hannem / Hand offuergaff alle stycker / oc plat inted andet actede / vden alene betractede huorledis hand met lempe maatte komme i tale oc handel met Sigismunda. Hun paa fant saadan lempe / at hun screff Guischardo it breff til / ‖ huilcket breff der indeholt hues hun begærede aff hannem / oc at vide huorledis oc huor til / hun skulde forlade sig. Dette Breff stack hun hemme-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lig vdi en staff som vaar giort aff it Rør/ oc fick saa Guischardo selff samme staff vdi sine hender/ at hand skulde bære hannem til hendis Pige/ oc sige hende/ at hun der met skulde tende Ilden op. Dette giorde Sigismunda vdi en skempt/ lod som hun der met bespottede hannem.

Her faa i at høre huorledis Guischardus obnede Røret som Sigismunda haffde sæt Breffuet vdi.

Om Guischardus haffde anammet Røret til sig/ kunde hand vel besinde oc betracte at hun icke forgæffuis/ oc vden Sag fick hannem samme Rør. Hand gick strax i sit Kammer/ oc obnede samme Rør/ fant scrifften oc læsde hende/ Som hand da (formedelst scrifften) vaar vnderuist altingest huad hendis vilie oc begæring vaar/ bleff hans Hierte opfylt met wbegribelig stor glæde. Hoss Herrens Spisekammer vaar it Vindue som vaar giort mange Aar tilforn/ ‖ 4r som ingen Mand viste at sige aff. Dog vden faare Vinduit vaar it hul igennem it Bierg/ saa at dagen kunde skinne der igennem. Dette Vindue vaar icke brugt i mange forledne Aar/ saa at vden faare Bierget vaar hullet igennoxt met Buske oc Vrter. Igennem sam-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

me hull vaar en hemmelig gang til det Kammer / ſom Sigiſmunda laa i om Natten. Enddog at Dørren vaar igenluct oc forvaret inden faare met ſtercke Pæle/ Som Vinduit vaar nu igenvoxt met Torne oc Buſke / oc paa Slaattet vaar ingen ſom mintis at det Vindue haffde nogen tid været brugeligt/(alligeuel kierlighed for huilcken ingen ting er ſkiult) ſtøds Sigiſmunda i Huen om dette Vindue oc om den gang der igennem vaar ind vdi hendis Soffuekammer / Huorledis hun kunde faa raad der til / at deris Kierlighed icke ſkulde obenbaris / men hemmelige holdis imellem dem ſelff oc icke røbis. Hun fant it raad met ſtor liſt / at hun obnede Dørren / oc fick Pælene op aff Jorden. Endog at hun haffde der met megen wmage oc Arbeyde / Hun tog it viſt maal aff Vinduit huor høyt det vaar / oc huor dyb Graffuen vaar der vnder / Hun betractede vel huorledis | mand kunde komme der ind oc vd/ 21 4v oc formedelſt huad Redſtab mand kunde komme der op oc ned igen / wſtad naar mand vilde eller haffde lyſt der til/

Dette ſcreff hun altſammen Guiſchardo til / oc gaff hannem god vnderuiſſning derom i alle maade.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Her begyndis huorledis Guiſchardus optenckte it raad / at hand kunde komme wbehindret ind til Sigiſmunda foruden all Fare.

DEr nu Guiſchardus vaar vel vnderuiſt vdi alle ſtycker / effter Sigiſmundi ſcriffuelſe / huorledis hand ſkulde komme ind ad Vinduit / ſaa tog hand Reb oc Grimer ſom ſtercke vaare. Dem bant hand tilhaabe / at vinde ſig ned i Graffuen met. Siden gick hand allene om Natten til Vinduet / hand tog ſamme Rebgrimer / oc bant den ene end ved en Buſk ſom ſtod for Vinduet / oc vant ſig ſaa ſelff ned i Kulen / der bleff hand liggendis den gantſke Nat / oc foruentede ſin kieriſte Vens tilkommelſe. Helſt fordi at hun kunde icke komme til hannem / før end det bleff dag / for de Jomffruers ſkyld | ſom hun haffde hoſſ ſig. Som nu dagen kom / bad hun Jomffruerne gaa fra ſig oc ſagde / at hun vilde vile ſig noget / fordi hun haffde ingen rolig Søffn bekommet den Nat / ſaa maa ſkee oc vel ſandingen vaar. Som hun da vaar allene i Herberrit / lod hun Dørren op til Kulen oc ſant der liggendis ſin kieriſte ven Guiſchardum. De vndfinge huer andre met

stor kierlighed / hun ledde hannem strax met sig ind i sit Soffuekammer / der haffde de megen tale om deris kierlighed oc vellyst / oc offuerlagde huorledis de kunde ficke det / at deris kierlighed maatte blifue hemmelige / oc de alligeuel maatte tit oc offte komme tilsammen. Der effter skildis de at til en tid / dog icke foruden stor oc wbegribelig Sorg.

Guischardus hand gick i Kulen at ligge / oc Sigismunda lucte Dørren vel igen efter hannem / siden kallede hun sine Jomffruer oc Møer til sig igen. Den gantske dag igennem til saa lenge natten kom / bleff Guischardus liggende i Kulen. Siden vant hand sig op igen saa hemmelig at ingen det fick at see / eller kunde fornemme. Men Veyen merckte hand gantske vel / oc kom did igen effter deris vilie. | B 1v

Her begyndis huorledis Sigismunda bleff berøbt / Dog hende gantske aldelis wuitterligt.

Nycken hun er altid dem imod som leffue vdi saadan Kierlighed / hun hader dem saa sare / at de dog paa det sidste mue atskillis / saa giorde hun oc paa det sidste met disse tuende kierelskende Menniſter /

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hun foruende deris wsigelig kierlighed / til en wbegribelig sorgefuld bitterhed.

Fordi at Tancredus Sigismundi Fader pleyede stunden allene (foruden Suenne eller Hoffsinder) at gaa ind til sin Daatter oc tale met hende huis hand vilde haffue hemmeligt.

Effter saadan hans seduaane / kom hand en dag om Middags tide i sin daatters Soffuekammer / at ville tale met hende / oc fant ingen inde saare sig. Fordi at Sigismunda oc hendis Jomffruer de vaare i Vingaarden at forløste sig. Tancredus hand vilde icke forstørre deris spil. Men der hand saa at Vinduene i Kammeret vaare tillucte / oc Sparlagne for Sengen vaare nedlagde trint omkring Sengen / da
B 2r sette hand sig ned ‖ i en vraa at soffue hoss Sengen. Som hand saa sad oc soff / da til en stor Wlycke haffde Sigismunda den samme dag bestillet at Guischardus skulde komme til hende. Hun lod Jomffruer oc Møer bliffue i Vingaarden / saa lod hun den hemmelige Dør op / oc bleff icke sin Fader var. Der fulde strax de tuende kierelskende Mennister i deris Vellyst / oc de handlede saa kierligen met huer andre / at hendis Fader Tancredus opuognede der ved / oc fornam saa grandgiffueligen al-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ting / det kom hannem i hans Hierte til en inderlig Sorg met bitter pine. Hand vaar til ſinds at giøre der røcte aff / dog bleff hans ſind omuent / ſaa hannem tyctis det beſt raadeligt at være at hand holt det ſtille hoſſ ſig oc icke videre det lod forkynde / Paa det / at hand diſſ bedre maatte offuertencke met huad Pine hand maatte ſtraffe ſaadan ſkam / laſt oc vanære.

Huorledis Tancredus lod fange Guiſchardum i Vinduit.

VIſchardus oc Sigiſmunda viſte intet her vdaff / at Tancredus hendis Fader haffde ſeet oc forfaret ſaadant. | De meente at deris ſamquem haffde end nu været hemmelig / ſaa at ingen viſte det vden de ſelff / de toge dem icke vare for Tancredi vlyckelige neruærelſe. B 2 v

Som de nu haffde brugt deris vellyſt oc kierligheds ſpil / lod hun ſin allerkieriſte Guiſchardum vd igen at hullet / ſaa gick hun til ſine Møer oc Jomffruer i Vingaarden igen. Men Tancredi hierte vaar beſæt met altſomſtørſte pine / ſorg oc bedrøffuelſe / hand gick ſorgfuld oc bedrøffuet vd igen aff ſin Daatters Soffuekammer oc ind paa Sallen. Oc beſtillede det ſtrax ſaa met nog-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

le aff ſine Tienere / at de hemmelige Dag oc Nat ſkulde tage vare paa det Vindue / huem de ſaae krybe der vd / den ſkulde de gribe / oc antuorde Tancredo hannem ſelff i hender / ſaa giorde de oc. En Nat ſteg Guiſchardus vd at Vinduet ſom hans ſednaan vaar / da kom Tancredi tienere (de ſom der til ſtickede vaare) grebe hannem oc førde hannem ſtrax fangen til Tancredum.

Her faa i at høre / huorledis Tancredus talede til Guiſchardo / oc huad hand ſuarede.

B 3 r

DA talede Tancredus til hannem oc ſagde: Guiſcharde / min velgierninger mod dig de ſkulde haffue draget dig tilbage / at du icke ſkulde haffue ladet dig finde / i ſaadane ſkammelige oc werlige gierninger imod mig oc mine / ſom du haffuer giort oc ieg haffuer ſelff ſeet met mine øyen. Der til ſuarede Guiſchardus intet andet oc icke mere / men ſagde: Høyebaarne / Eddele Førſte / ræt Kierligheds bud / krafft oc Mandat / er faſt mectigere oc ſterckere / end de Bud oc ord min hørſomme.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Tancredus lod kaſte Guiſchardum i it Taarn/oc gick til ſin Daatter oc ſpurde hende hui hun det giorde.

DEr effter bleff Guiſchardus kaſtet i Taarnet/oc der vaar altingeſt Sigiſmunda witterligt. Tancredus tenckte inderlig/huorledis hand vilde fare met den Sag. Anden dagen gick hand ind til ſin Daatter oc ſagde: Sigiſmunda/altid indtil nu haffuer ieg ladet mig tycke/at din Fromhed haffde været ſaa faſt/at intet Menniſke maatte nogen tid telle mig i den tro anderle-‖dis end din Kyſthed aldrig 39v
ſkulde begære nogen Mand til nogen wbeſkickelig Kierlighed. Aldrig haffde ieg oc ſelff tenckt der paa/haffde ieg det icke ſelff ſeet. Nu maa ieg ſlide min korte Liffs tid paa min Alderdom met ſtor ſorg oc bedrøffuelſe/ſaa tit ſom den ſtore vanære kommer mig ihu/du haffuer giort oc bedreffuit/der du fickſt vdi ſindet at vilde begaa ſaadan en ſkam/da ſkulde du haffue vdvald dig den/ſom haffde været lige aff Førſtelige Stamme met dig/ſom vel haffde bleffuen befunden vdi vor Gaard. Nu haffuer du vdvald dig den ſom fødder er aff Bondeſlect/huilcken ieg (for hans For-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ældris Armods skyld) haffuer taget til mig / oc aff Barndom opfostret hannem. Fordi veed ieg icke huad ieg her til skal giøre: Men huorledis ieg vil handle met Guischardum som ieg i denne Nat haffuer hafft i Fengsel/det haffuer ieg altsammen i mit Hierte besluttet. Och huorledis ieg skal haffue mig met dig/er ieg icke endnu fuldkommelig beraad paa. Mig kommer tuende stycker vdi sinde / som vender min hu hid oc did: Det første er: den wbegribelige Kierlighed som ieg haffuer hafft til dig / ydermere end nogen Fader haff-
B 4 r |uer hafft til sin Daatter i den gantske Verden. Det andet er / dine skammelige gierninger som høyligen tuinger mig til at bliffue dig gram oc vreder: Det første raader mig / at ieg skal være tilfreds met dig / oc tilgiffue dig din brøde / met disse ord slog Tancredus sine øyne ned oc græd saa bitterlige som it Barn mand pleyer at sla met it Riss.

Paa disse ord fornam Sigismunda at Guischardus vaar tagen til fange.

Da Sigismunda i sandhed fornam oc hørde / hendis Kierlighed til Guischardum oc hans til hende vaar obenbare giort / oc at hendis gode Den vaar i Feng-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Tancredus lod kaſte Guiſchardum i it Taarn/oc gick til ſin Daatter oc ſpurde hende hui hun det giorde.

Er effter bleff Guiſchardus kaſtet i Taarnet/oc der vaar altingeſt Sigiſmunda witterligt. Tancredus tenckte inderlig/huorledis hand vilde fare met den Sag. Anden dagen gick hand ind til ſin Daatter oc ſagde: Sigiſmunda/altid indtil nu haffuer ieg ladet mig tycke/at din Fromhed haffde været ſaa faſt/at intet Menniſke maatte nogen tid telle mig i den tro anderle-|dis end din Kyſthed aldrig ſkulde begære nogen Mand til nogen wbeſtickelig Kierlighed. Aldrig haffde ieg oc ſelff tenckt der paa/haffde ieg det icke ſelff ſeet. Nu maa ieg ſlide min korte Liffs tid paa min Alderdom met ſtor ſorg oc bedrøffuelſe/ſaa tit ſom den ſtore vanære kommer mig ihu/du haffuer giort oc bedreffuit/der du fickſt vdi ſindet at vilde begaa ſaadan en ſkam/da ſkulde du haffue vdvald dig den/ſom haffde været lige aff Førſtelige Stamme met dig/ſom vel haffde bleffuen befunden vdi vor Gaard. Nu haffuer du vdvald dig den ſom fødder er aff Bondeſlect/huilcken ieg (for hans For-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ældris Armods skyld) haffuer taget til mig / oc aff Barndom opfostret hannem. Fordi veed ieg icke huad ieg her til skal giøre: Men huorledis ieg vil handle met Guischardum som ieg i denne Nat haffuer hafft i Fengsel/det haffuer ieg altsammen i mit Hierte besluttet. Och huorledis ieg skal haffue mig met dig/er ieg icke endnu fuldkommelig beraad paa. Mig kommer tuende stycker vdi sinde / som vender min hu hid oc did: Det første er: den wbegribelige Kierlighed som ieg haffuer hafft til dig / ydermere end nogen Fader haff- |uer hafft til sin Daatter i den gantske Verden. Det andet er / dine skammelige gierninger som høyligen tuinger mig til at bliffue dig gram oc vreder: Det første raader mig / at ieg skal være tilfreds met dig / oc tilgiffue dig din brøde / met disse ord slog Tancredus sine øyne ned oc græd saa bitterlige som it Barn mand pleyer at sla met it Riss.

Paa disse ord fornam Sigismunda at Guischardus vaar tagen til fange.

HV Sigismunda i sandhed fornam oc hørde / hendis Kierlighed til Guischardum oc hans til hende vaar obenbare giort / oc at hendis gode Ven vaar i Feng-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſel. Huad ſorg oc bedrøffuelſe hendis Hierte begaff ſig / er icke nockſom at tale om. Hun kunde icke heller holde ſig for Graad oc ſtrig. Hun ſlo haand mod haand / oc gaff ſig meget ynckelig. Da paa det ſidſte offuernant hendis faſte Kierlighed hendis Quindelige ſuaghed. Hun ſlo ſine øyne op / lod aff at græde oc giffue ſig / oc met it frit mod ſuarede ſin Fader ſaa driſtelig / at hun ſlet intet ſkøtte om ſit Liff / beſynderlige nu / ‖ der hun fornam at hendis al- B 4 v
ſomkieriſte Ven Guiſchardus enten vaar død eller och viſſeligen ſkulde dø for hendis ſkyld. Hun ſette ſig oc ſtadelige faare / at hun icke lenger vilde leffue effter hans død. Ingen naade vilde hun heller begære aff ſin Fader / eller met noget ord i nogen maade beuege hans vrede / men frimodig ſuarede ſin Fader oc ſagde.

Her ſuarede Sigiſmunda til den Sag ſom hendis Fader ſtraffede hende faare.

MIn Fader Tancrede / til denne Sag vil ieg icke ſig Ney / ingen Bøn vil ieg giøre til dig derfor / helſt fordi / det er mig icke nytteligt / ieg vil ſette mig faare huis mig tyckis nytteligſt at være. Icke fordi / at ieg bekiender mig ſelff i det førſte / Al-

ligeuel vil ieg i sandhed beuise/at mine gierninger staa mig icke saa meget til last oc skam som du siger. Jeg bekiender obenbare/at ieg haffuer hafft Guischardum kier/oc den kierlighed vil ieg aldrig forlade den stund der er Liff i mig/huilcket dog en stacket tid skal vare. Der som ieg i min døds stund kand noget besinde mig/
c 1 r vil ieg endda haffue hannem kier/‖Til saadan Kierlighed er ieg icke kommen/aff min Quindelige skrøbelighed/men meget mere for din forsømmelse skyld/du skulde haffue offuertenckt Tancrede/lige som du est selff Kiød oc Blod saa er ieg oc kommen til Verden formedelst dig: Jeg er saa vel Kiød oc Blod som du/oc icke Steen eller Jern. Enddog at du nu est vorden gammel oc kommen til Alderdom/alligeuel skulde du haffue offuertenckt/huad krafft Blodet oc naturlig verme giffuer Menniisten i sin Vngdom/enddog at du selff mesten delen haffuer fordreffuit din vngdom met Vaaben/Verie oc all anden Ridderspil vdi Krig oc Orloff/saa at ledighed oc vellyst kunde intet rum haffue i dig. Alligeuel skulde du haffue offuertenckt huad ledighed kunde vdrette vdi it vngt Menniske oc end stundem i it gammelt. Jeg er en Quinde/kommen til Verden skrøbelig skabt aff

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Naturen / oc haffuer modstand i alle forneffnde maade thi fruelig Kierlighed er mig kommen vnderlig nock. Helst fordi / at den tid ieg vaar i Ecteskabs Stat / enddog (dissuær) det varede en stacket stund / Da optentis i mig Kierligheds Ild / oc som du vel selff vedst ieg icke til fulde kunde bestyre min vellyst. | C 1 v

Nu den tid ieg icke kunde verie mig for naturens tilskyndelse / huilcken mig dag oc nat giorde pine / da er ieg offueruunden / oc haffuer faldet i Striden. Alligeuel aff min yderste mact oc formue haffuer ieg oc giort min største flid der til / at saadant aldrig skulde haffue kommen enten dig eller mig til røcte eller skam. Saadan Kierlighed oc saadant begære / haffuer lycken veldelige hengt mig paa halsen. Thi ieg haffuer funden saadan en hemmelig Vey / formedelst huilcken ieg maatte komme til den som ieg haffde kier / oc vid vel / at intet Menniske i Verden viste aff den vey at sige vden ieg allene / men huo dig haffuer vnderuist der vdi / det ved ieg icke. Jt ved ieg / oc det er sandingen / At ieg icke aff lædferdigheds indskiudelse men aff beraadt raad haffuer giffuet mig i Guischardi vold / saa yderlig som nogen Quinde mueligt er / oc lod hannem ind til mig

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

met stor snildhed / klogskab / oc behendighed. Oc i lang tid hafft min vilie/oc pleyet hannem met kierligheds Fructer oc megen vellyst.

Her straffer Sigismunda sin Fader for Guischardi wædelheds skyld.

C 2r DIt du nu Tancrede kaster mig faare Guischardi Wæddelhed/ at kunde staa mig alsommest til straff/det ieg icke haffde forbundet mig met en Adels Mand. Der vdi effterfølger du de almindelige Folckis mening oc vaane / at lycken drager tit oc offte det frem wuærdigt er/oc det som værdigt er slar hun tit oc offte tilbage/oc træder det vnder føder. Wi ville det nu saa lade bestaa / oc see til den rette begyndelse. Jeg forhaaber dog / at wi alle ere formedelst Menniskelige Natur komne aff en Roed. Naar wi fødis / da ere alle Mennis Dyder wbekynt / saa at huo da begynder mest at skinne i Dyd oc ære / hand er mest Ædel / enddog at det menige Folck her vdi / er wforfaret oc wforstandig / alligenel kand ret sandingen icke anderledis forstryckis/end at dydighed giør ræt Ædelhed. Dog saa / huo som hannem icke kalder Ædel / hand giør hannem icke fordi wræt / men hand giffuer sin egen wfornufft oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

wforstandige daarskab tilkiende. Kiere Tancrede / see vel til dine Edle Mend du haffuer hoss dig/prøff oc merck deris Seder oc Dyder. Ansee ocsaa Guischardi dyder oc Seder. Jeg fornemmer i sandhed / der som du | vilt ræt dømme / du skalt vel selff sige/ at hand er den Edelste iblant dem alle. Skal ieg oc end sige sandingen / da behøffuer ieg intet sterckere vidne paa Guischardi Eddelhed end dig selff/huo er den iblant alle dine som du haffuer giffuet saa stor loff oc priss for tuct oc dyd / som du haffuer giffuet Guischardo. Der faare naar du siger at ieg haffuer vduald oc forbundet mig met en Wæddel Mand / da giør du mig wræt. C 2 ▾

Her begærede Sigismunda at bliffue vnder den samme Dom / som Guischardo bleff tildømt.

MEn at du siger ieg haffuer vduaalt en fattig Mand / det bekiender ieg. Det er dog icke foruden din skyld / fordi at du haffuer hafft saadan en dydelig Mand i din tieniste oc haffuer icke belønt hannem/ oc giort hannem Rig. Armod oc Fattigdom betage dog ingen mand sin Edelhed/ enddog at hand icke kand fuldkomme sine dyder oc Eddelhed / som hand skulde oc

gierne vilde / Mange i Verden haffue væ-
ret vdkaarne til Konger / Herrer oc Før-
C 3 r ſter / ſom haff-‖ue været fød aff ydmyg oc
fattig Slect. Och der imod haffue været
mange oc endnu ere i Verden / ſom gaa met
Ploffuen / fare til Skowen / røcte Heſte for
gæſte ſkenck / oc meget andet ſaadant / al-
ligeuel at deris Forældre ſaa vel ſom de
ſelff haffue hafft gode dage nock. Du ſiger
at du nu eſt vdi tuiffel oc wuiſſ / huad Sen-
tentz oc Dom du vilt affſige offuer mig / det
raad beſlutte faſt oc ſnart / oc ſig det fra
dig. Haffuer du i ſinde at du vilt ſlæt lade
affliffue Guiſchardum / da vent din Vrede
fra hannem oc paa mig / ieg ſom er en be-
gyndelſe oc Aarſage til ſaadanne Giernin-
ger. Du ſkalt i ſandhed vide at ieg icke vil
begære nogen Naade / oc ey frycter nogen
pine / men ieg ſiger dig foruiſt / at all den
deel ſom du vilt giøre mod Guiſchardum /
alligeuel at du det icke vilt giøre ved mig /
ſaa ſkulle dog mine hender giøre det imod
mig ſelff / det gaa nu heden for ſig.

Tyckis dig at wi haffue fortent
ſaadant / da lad oſſ baade
nyde en Dom / oc rættis
vnder en ſtraff.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Her lod Tancredus tage Guiſchardi Hierte vdaff hans Liff / oc lod det Sigiſmunda tilſende.

TAncredus fornam vel den ſtore for- ¢ 3 ▾
nufft oc ſtadighed ſom vaar i hans
Daatter / dog trode hand icke at hun paa
det ſidſte ſkulde begaa ſaadanne ſtycker el-
ler dennem fuldkomme / ſom hendis ord
ſtode. Hand gick fra hende / ſette ſig faare
vdi ſit ſind / at hand i ingen maade vilde
regne det met ſin Daatter / men aleniſte
ved Guiſchardi Blods vdgydelſe / vilde
hand forleſte ſaadan en Kierligheds bryn-
de. Strax bad hand oc befoel dem ſom vaa-
gede offuer Guiſchardum at de om Natten
der efter ſkulde affliffue hannem i Taar-
net / ſaa hemmelig / at intet Bulder eller
røcte ginge der aff. Siden ſkulde de tage
hans Hierte aff hannem / oc det hemme-
lig bære Tancredo. Dette ſtede / de myrde
Guiſchardum / tog hans Hierte aff hans
Bug / oc baare Tancredo det / hand lagde
det vdi it forgylt Begere / oc ſende det ſin
Daatter met ſaadanne ord. Denne ſtenck
ſender dig din Fader / met huilcken hand
trøſter oc huſualer dig / vdi den ting ſom
du haffuer hafft meget kier. Sigiſmunda
hun vaar fuldkommelig i den act oc me-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ning / at hun icke vilde leffue lenger. Som nu hendis Fader gick fra hende da beridde
C 4 r hun i forraad en ‖ forgifftig Drick som visselig vaar til Døden brugelig om hun i sandhed kunde fornemme at Guischardus bleff affliffuet / for huilcken hun sig saare befryctet.

Her siger Sigismunda sin Fader Tacksigelse for den Stenck som hun bekom aff hannem.

DEr hun nu anammede den forgylte Skaal met Guischardi Hierte / oc saadanne ord som hendis Fader hende tilbød / da vaar hendis Hierte saa frist / at hendis Ansict i ingen maade foruandlede sig der ved / Hun tog det aff hues Begeret vaar met betect. Da saa hun saa lenge paa Hiertet / oc haffde slæt ingen tuiffel at det jo vaar Guischardi hendis allerkieriste gode Vens hierte / hun vende sig til den Tienere som bar hende samme Hierte oc sagde til hannem. I sandhed / det ey anderledis sømmede sig / oc end anderledis burde at stee / end at saadant it Hierte skulde haffue en forgylt Graff. I denne maade haffuer min Fader holt sig redelig nock.

Som hun det haffde sagt / bøyede hun sin Mund ind til Hiertet oc sagde: Altid

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

oc|i alle maade indtil nu denne min sidste C 4 v
Liffs tid / haffuer ieg fornummet min Faders store Kierlighed til mig met all godhed / men nu alsommest fra min første Fødsels tid. Derfaare skalt du sige min Fader / at for saadan en Skenck siger ieg hannem den sidste tack / som hand skal nogen tid faa aff mig / oc der met skildis Tieneren fra hende.

Her loffuede oc prisede Sigismunda Guischardi Hierte oc bitterhed.

DEr effter vende hun sig til Hiertet igen huilcket hun haffde saa fast bespent imellem sine hender / oc sagde: O du all min vellystis Edele Bolig / forsuinde maade Menniskis grumhed som dig haffue affliffuet / at ieg i saadanne maade skal see dig. Det haffde været nock at ieg haffde seet dit Liffs endeligt met mine induortis øyen i mit Hierte. Saadant it endeligt vaar dig tilføyet / at din Fiende skulde berede dig saadan en Graff. Her er ingen forsømmelse paa færde / vden aleniste at ieg din alsomkieriste gode Ven icke haffuer vdgydet grædende taare / men paa det at du icke skulde forsømmis / da haffuer Gud giffuet min Fader i sindet / | at hand i saadan skickelse D 1 r skulde sende mig dit Hierte. Enddog at ieg

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

haffde sæt mig faare at vilde dø forudenn graad met tørre øyen/ alligeuel vil ieg for din skyld vdgyde taare aff mine øyen/ oc fuldkommelig græde. Naar ieg det haffuer fuldkommet/ som ieg haffuer loffuet dig/ da vil ieg saa berede mig at min Siel kand tilføyes din Siel. Huorledis kunde ieg nogen tid met større glæde skillis fra denne Verden/ end at haffue saadan en stolbroder i følge oc Selskab/ Du skalt icke nu mere skillis fra mig/ men bliffue her hoss mig oc vocte mig min sidste Liffs tid.

Her haffuer Sigismunda fuldkommet det løffte oc vilkaar/ som hun haffde loffuet Guischardum.

DEr nu Sigismunda talede disse ord/ bøyede hun sig ned offuer Begeret/ oc græd saa bitterlig/ ligeruiss som en Kilde haffde sprungen aff hendis øyen/ icke met raab eller strig som Quindfolck pleye at græde/ men stille/ lod taarene falde ned i Begeret/ stundem kyste hun oc det døde hierte. Hendis Jomffruer som hoss hende vaare/ de viste icke huad hun meente met saadan tale/ || eller huorfaare hun græd/ alligeuel haffde de saa stor metynck offuer hende/ at de oc begynte ad græde met hende. De spurde hende at tit oc offte/ huor

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

faare hun tog sig saa stor sorrig til/trøstede oc husualed hende den ene effter den anden/det beste der de kunde. Som hende nu tycktis at hun haffde nock grædet/løffte hun op igen sit Ansict / tørde sin øyen oc sagde: O du mit altsom kieriste Hierte/nu haffuer ieg betalt dig den deel/som ieg dig tilbørlig skyldig vaar/intet andet staar nu tilbage igen/vden at ieg giør dig Selskab/oc farer den Vey som du haffuer vandret for mig.

Her tog Sigismunda Dødsens oc en forgifftigheds Drick til sig/som vaar en stor ynck.

DEr hun det haffde giort/da tog hun strax til sig wforfærdet den forgifftig Drick/som hun til forne haffde bered til Døden/hun sætte sig paa sin Seng/holt Begeret met Guischardi Hierte fast i sine hender / oc foruentede Dødsens tilkommelse.

Jomffruerne som omkring hende stode/enddog at de icke viste huad det vaar for en | Drick hun tog til sig/alligeuel merckte D 2 r.
de gantske vel paa hendis store vee oc smerte at den icke vaar god/de gaffue strax hendis Fader Tancredo saadant tilkiende/Der hendis Fader saadant hørde/befryc-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tede hand sig storlige / at hans Daatter haffde giort noget ont ved sig selff: Hand kom strax wfortøffuet til hendis Soffuekammer / (men alt for silde) at giøre sin bedrøffuede Daatter nogen husualelse aff Faderlige nature. Som hand da saa / at hun haffde Døden i henderne / bleff hand meget bedrøffuet / hand græd bitterlig offuer alle maade / Sigismunda sagde til hannem: Fader giem din graad til den wsalige stund / som dig her effter komme skal / du tørffst icke græde for mig / ieg begærer det icke aff dig. Huo er den som græder for den ting hand selff begærer / andre end du? Icke derfor / haffuer du end nu noget hoss dig aff den Faderlige kierlighed du tilforne haffuer hafft til mig / da begærer ieg nu paa mit sidste aff dig / at du vilt legge Guischardi oc mit Legeme baade vdi en Graff. Oc effterdi du icke vilde vndt mig at leffue hemmelig met hannem / da vnd mig
D 2v dog at ieg obenbare maa leggis i en Graff | met hannem. Den sorrig som du begickst / hun lucte Tancredi Mund saa fast til / at hand der til icke kunde suare it ord / Som da Sigismunda fornam Dødsens komme / sagde hun dem alle gode Nat. Hun tryckte Guischardi Hierte hart op til sit Hierte / lucte selff sine øyne tilsammen / oc gaff saa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſin Aand op / dog met ſtor hiertens be-
drøffuelſe oc bitter pine / tog Tancredus
baade de døde Legeme / oc lagde dem i en
Graff tilſammen ſom hans Daatter
Sigiſmunda bad oc begærede
aff hannem / etc.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Prentet j Rostock / aff
Steffan Møllmand/

Oc findis til kiøbs hoss Laurentz
Albrechts / Borgeris oc Boge-
føreris i Lybeck

1591.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

EURIOLUS OG LUCRETIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Trykt efter Udgaven »Prentet i Rostock« 1594, hvoraf der kun eksisterer et defekt Eksemplar, se Bibliografien Nr. 2. Til Supplering er anvendt Udgaven København 1668 (Bibliografien Nr. 3).

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Fortalen.

En trofaſt beuiſſning paa denne ſandrue Hiſtorie / vdtagen aff den Nørrenberſk Chronica.

DAa denne tid vaare der de tuende kierlige Menniſter i Welſchland / en Ridder hed Euriolus Keyſer Sigiſmundi egen tienere / oc Lucretia i den Stad Senis. De vaare beggi høuiſke / beggi vel ſtaffte / Men Lucretia dog offuergick med ſin ypperlige ſtønhed. Diſſe tho bleffue optende emod huer andre til den blinde kierlighed aff den blote beſeelſe. Paa det ſiſte bekomme de deris begiering. Oc ſtede dette i Keiſer Sigiſmundi tid / der hand vaar nogit lenge til Senis. Men der Keyſeren ville‖drage der fra / da motte oc diſſe tuinde ſtillies at / huor aff de komme i ſaadan bedrøffuelſe / at Lucretia aff lang ſorrig / fald i en Siugdom / oc døde paa ſin Moders arm. Oc der Euriolus hørde ſin kieriſte at være dø / bleff hand ſaa meenløs / oc ſaare bedrøffuit / at hannem kunde ingen ting huſſuale / ſaa lenge til Keyſeren gaff hannem en kyſt Jomfru aff hertuglige blod til ſin ægte Huſtru.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Eneas Siluius

Keiserlig Secretarius/ſiger Mariano Sozimo/En lærer oc vdligger begge Retthers ſin Medburger i den Stad Senis/megen hilſen.

VD beder mig om en ting/huilcken icke ſømmer min alder/oc er oc din alder wſømmelig oc modſtandig. Thi huad ſkulde det være/at ieg en Mand paa fyrretiuffue Aar/ſkulle ſchriffue om Boleri/eller at du en Mand halfftridieſins tiuffue Aar gammel/ſkulle ſaadant høre? Thi dette er ſaadan en ting/ſom forlyſter de vnge hierter/oc fortærer de vnge begierligheder. Men gamle folck er ſaa duelige til‖ Boleri/lige ſom de vnge A 3 v ere til wijßdom. Icke er oc nogen ting ſlemmere end en gammel begierer Boleri/oc haffuer der dog ingen krafft til. Men ſaa finder mand vel Gamle kierlige Mend/men ingen finder Mand der haffuer været elſkt. Thi alderen er foractit oc hadit aff

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vnge Quindfolck / oc end i ægteſkab. Oc ingen Quinde haffuer nogen Mand kier / vden den de ſeer i blomſtrendis oc formuendis alder. Hører du nogit andit / ſaa ligger der bedregeri vnder. Jeg bekender at Boleſchrifft ſømmer icke mig / effterdi ieg er nu gaaet offuer Middag oc ſtunder heden til afftenen. Men ſaa ſtaar det dig ſaa ilde / at begiere ſaadant aff mig / oc det forfremme / ſom mig at ſchriffue det. Jeg maa io være effter din vilie / ſee du til / huad det er du begierer. Thi io meer Menniſten gaar paa Aarene / io meer tilbørligt er det at bruge det rette venſkabs lou oc regel. Der for / frycter icke din retferdighed / at offuertræde ſaadan fryntſkabs lou oc Regel met ſaadan begiere / ſaa frycter oc icke min daarhed / dem at bryde met hørſomhed oc liudighed. Thi dine velgiernin-
A 4 r ger ere ſaa mange hoſſ mig / at ieg | kand icke necte dig din begiering / end dog der vaare end nogit wſtickeligt eblant. Derfor vil ieg være din begiering liudig / ſom er nu vel thi reiſer giord til mig / oc icke nu lenger fornecte dig det / du ſaa aluorligt er bedendis. Men ieg vil icke ſom du ſiger / optencke nogit / eller bruge mig effter Poete wijs / men ieg haffuer det ieg kand ſige for ſanden.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Thi huo er saadan en skalck / der ville liuge / nar hand kunde hielpe sig med Sandhed / Du haffuer været tijt en Bolere / oc haffuer icke end nu mist all ilden. Thi du vilt / at ieg skal beschriffue dig / oc giøre en Historie om tuinde kierlige Menniſker / huilcket er dog ret skalckhed i dig / huilcket lader dig icke være Gammel. Men ieg maa liude dig at / oc vil icke dicte / effterdi her er mangfoldig beuisning paa Sandhed.

Thi huad er i den ganske verden meere vonligt / end kierlighed? Huilcken Stad Huilcken By? Huilcken Marck eller Huss fattis saadanne Exempel? Huo er den der er Trediue Aar gammel / huilcken icke haff- ‖ uer nogit synderligt bedreffuit for kierligheds skyld. Jeg kan beuise det med mig selff / huilcken kierlighed haffuer ført i tusind Sorrig oc Angist. Men ieg tacker Gud derfor / at ieg i tusind Maade haffuer vnd gaait huis forrederi der vaar sat for mig / megit mer lyckſalig end Mars / huilcken Vulcanus (en Gud for ild) fant hoss den gudinde Venerem / oc bant dem med en iern snare / oc lod de andre Guder see oc bespotte dennem. Men ieg vil heller sige om andre deris kierlighed / end aff min / paa det ieg (om ieg ville lede i den Gamle ilds

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Aſke) icke ſkal finde en gniſt eller kul/end nu leffuende oc gloende hoſſ mig.

Jeg vil tale om en vnderlig kierlighed/ oc meſten wtrolig i huilcken tuende Menniſter vaare til huer anden optende/oc ieg vil ingen Gamle Exempel brugge/Men vdligge de brendinde bluſſ i woris tid/Saa ſkalt du icke høre Troianſche/eller Babiloniſche/men wor egen Stads Senis Kierlighed oc Bolſkab/end dog den ene Perſon aff ſamme tuinde Kierlige Menniſter vaar ‖ fremmit oc vnder den Norden part aff Himmelen baaren. A 5 r

Men maa vel ſkee mand kand tage her nogen nytte oc gaffn aff. Thi effterdi denne quinde/ſom kommer her i argumentet (fordi hun miſte ſin Bolſkab) aff Sorrig opgaff ſin bedrøffuede oc beklemmede Siel/ Oc den anden Perſon kunde der effter aldrig komme til glæde/eller nogen tidkort/ er det vnge Perſoner en aduorſel/at de tage ſig vare for ſaadant. Oc ſaa ſkulle oc vnge quindfolck/høre her oc mercke/at ſom de vnderuiſs aff denne hendelſe/at de ſee ſig faare/oc vocte ſig/at de icke forderffue deris vngdom aff ſaadan Kierlighed.

Thi denne Hiſtorie lærer oc vnderuiſer/ at vngdomen ſkal icke giffue ſig vnder kierligheds Ritteri/huilcken haffuer altid mer

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

aff Gallen/end aff honiget/men at de ſlaa tilbage den løßactighed/ſom berøffuer ſaa Menniſken ſin fornufft/oc at de ſlaar ſig til gode dygder/huilcke aleniſte giør dennem lyckſalig/ſom dem eyer. Huor megen laſt ‖ oc ont der ligger forborgit i kierlighed/om mand det icke viſte/kand mand det her aff lære. Wer ſund oc merck nu vel denne Hiſtorie/Huilcken du haffuer nød mig til at ſchriffue. 5 A 5 v 10

Nu fylger Hiſtorien her effter/ om diſſe tuinde Kierlige Menniſke EVRIOLO oc LVCRETIA.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1668
A 5 v

Hvorledis Keiser Sigismundus rider ind i den Stadt Senis / oc hvorledis det begaff sig i begyndelsen med den Kierlighed imellem Euriolum oc Lucretiam / oc om hendis Deylighed.

HVad Ære oc stor Stad der bleff bevist den Keyser Sigismundo / der hand red ind i den Stad Senis / hvilcken er din oc min Fødsels By / er vel nu allesteder nock obenbare.

Først var der bygt it Pallatz paa Gaden hos Sancti Martens Kircke / hannem til ære / dersom mand gaar til den Port Cophorum. Oc der nu alle Kircke Skick oc Ordning vare der fulkommet / oc hand kom did / mødte hannem fire Qvinder / som gifftete vare / hvilcke vare mesten hver andre lige udi Adel / Deylighed / Alder oc prydelig Ziring / saa at ingen actet dennem for dødelige Mennister / men for Gud-
A 6 r inder.|

Oc haffde de været icke uden tre / da maatte mand haffve tenckt at de haffde været de tre Qvinder / de hvilcke mand siger at Paris skulde haffve seet i Søffnen.

Saa var nu Sigismundus (end dog hand

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1668

vaar gammel) meget tilbøyet til Løßactighed / haffde ſtor Lyſt / at ſnacke oc tale med ſmucke talende Qvinder / oc forlyſte ſig med allehaande Qvinde Skempt/oc ingen Ting var hannem lyſtigere oc mere behageligere end deylige Qvinders beſtuelſe.

Der for / der hand nu ſaa diſſe Qvinder / ſprang hand fra ſin Heſt / oc bleff annammet i deris Hænder / oc vende ſig om imod ſine medfølgende Tienere/oc ſagde: Haffve J ſeet ſadanne Qvinder? Jeg er i | tuil{ 1594 M 7 r
huad heller at det er Menniſtelig Anſicter / eller Engelſche/viſſelig da ere de Himmelſte.

Quinderne ſloe deris øgne til iorden / oc io mere de bluede ſig / io høbſter oc io ſtøner bleffue de. Thi det røde der gaff ſig vd emellem begge kynder / gaff ſaadan en Rødfarffue / ſom det Indiſche fiels Been / farffuet i det blod Oſtri/eller ſom de huide Lilier / bemengt med Purpurfarffued Roſer. Men iblant dennem ſkinte Lucretia med ſynderlige ſtønhed for de andre/ it ret vngt Menniſke vnder xx. Aar / fød aff Camillorum ſlect huilcken vaar giffuet i Ecteſkab med den offuermaade rig Mand Menelao/den icke vaar verdig/at hannem ſkulle tiene ſaadan en deilig oc ſtøn / til

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſeng eller bord / Men ſom vaar icke bedre / End hans Huſtru maatte bedrage hannem / och (ſom mand ſiger) giøre hannem til en hornet Hiort.

Hindis lemmer paa lengen oc bræden gick offuer de andre / hendis haar vaar langt oc tyct / farffuet ſom Guld / huilcket hun icke lod henge løſt bag til / Men opflectet herlig i guld och Perler / Hendis pande vaar maadelig bred med ingen rynker beſmittit. Hendis øgne bryen vaare
a 7 v ſat‖i bueuiſſ / ſkild med faa ſorte haar fra huer andre. Hendis øgne liuſde med ſaadant ſkin / at det ſkar ſom en Soel i deris øgne ſom ſaa paa hende / med huilcke hun och kunde baade dræbe oc giffue dennem liff igien nar hende det lyſtede. Hindis Næſe vaar ret uoxet / och ſkilde de roſen kinder mit at i lige parter och maade / der vaar ingen ting liffliger eller lyſtigere at ſee / end diſſe kinder / oc nar hun loe eller ſmilede / gick der ſmaa dal paa begge ſider / Der ſaa ingen Mand dennem / der io begierde hiertelig at kyſſe dennem. Hindis Mund vaar paſſelig liden / med Rød Coral farffue aller bequemligſte beſtickit at bide / hindis tender vaare ſmaa / beſat i orden ieffnlig / lige ſom de haffde været aff Chriſtal giort / emellem dem gick den rør-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lig tunge / Huilcken lod høre icke alenisste lifflig ord / men talede som den allersødste liud oc sang. Huad skal ieg sige aff hindis halsis huidhed / der vaar intit paa hendis legeme der icke vaar loff verd. Den vdnortis skabning gaff vel tiltende / den skickelighed i Sindit. Hun gaff megen skemtlig snack och tale / oc lystig sproch. Hindis tale vaar vel lig / den Cornelia de Gracchers Moder talede / |Mand kunde icke høre lystiger ting / end hendis stickelig oc høuisk munds ord. Hun obenbarede icke sin ærbarhed / met en sørgeligt oc strengt aluorlig leffnit som mange giøre / Men hendis høuiskhed gaff sig vdi it skønt frøligt Ansict. Hun vaar icke formegit dristig / eller red / eller formegit bluactig / men drog saa ret Mands hierte i sin Quindelig sactmodighed / hun haffde mangfoldig klædebon / der vaar oc ingen breck paa / der fattedis icke halsteder / icke spenger / icke belte / icke armsmycke / eller nogit andet. A 8 r

Hindis hoffuids prydelse vaare oc vnderlige / sammen knøt med Guld oc ædelestene / som sade baade i krandsen / oc paa fingrene. Och ieg kand aldrig tro / at Helena haffuer værit skøner / den tid Menelaus herbergit Paridem / icke vaar heller Andromache zirliger / der hun vaar først

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

giffuen Hectori. Blant diſſe formelte vaar oc Katharina Petruſij/ huilcken døde nogle dage der effter / oc Keyſeren haffuer væritt i hindis iordeferd/ huilcken oc ſloe hendis Søn til Ridder hoſſ graffuen. Denne Katharina vaar oc prydet met deiligt
a 8 v ſtønhed/ dog icke ſom Lucretia.‖

Alle Mands tale vaar om Lucretia/ hende ſaae de effter / hende beſtuede de/ hende loffde Keiſeren oc alle de andre. Did ſom hun vende ſig / did fylgede hinde effter alle øgne ſom om kring ſtode. Oc lige ſom mand ſiger om Orpheo / at hand drog ſtou oc ſtene med ſig med ſin harpe / ſaa drog hun oc alles øgne der omſtode effter ſig.

Men dog vaar der en eblant dem alle huilcken bleff opuect til hende / Euriolus en Francke / huilcken vaar vel beſtickit at elſkis / baade med ſkabning och rigdom / hand vaar paa alder ved 32. Aar / icke ſaare høg paa ſtickelighed / men haffde en lyſtig deylig ſtickelſe / met lifflige øgen / de der ſaae vd altid til yndiſte oc gode ſeder / oc vaare oc ſaa de andre lemmer paa legemit beſtickit ſtatlig effter naturens lofflige gaffue.

De andre i Keiſerens gaard / vaare aff lang trigs brug forarmet oc blotte / men Euriolus/ fordi hand haffde nock hiemme/

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

oc aff det kundskab hand haffde med Keiseren/saa hand gaffue hannem stor skenck/ da siuntis hand daglig for folket to kostliger oc prydeliger / hand holt mange suenne hannem fylgede / nogle klæddis ‖ i gylden stycke / nogle i bliant / nogle i fløil oc Carmesin / røt giort i Tiure blod / oc andre saadan kostlige oc kunstige dragt / spunden oc weffuen i de allerlengste lande i verden. Hand haffde oc saadanne heste/ som mand siger i fabelet at Memnonis heste vaare / som kom til Troiam. a 1 r

Her fattedis slet intet / til at opuecke den kierlige brynde / oc krafftige sinds vilie / den mand kalder Kierlighed / vden alleneste Stunde oc ledighed.

Derfor offueruant vngdomen/offuerflødigheden / oc lyckens gode ting med huilcke kierlighed holdis ved mact / saa at Euriolus vaar sig icke lenge mectig / men som hand saae Lucretiam/betog den vsluckelig kierlighed hannem / saa hand mente sig intit at see vden hand saae den skabning/ som stod hannem altid i sindit / icke vaar oc hans kierlighed forgeffuis giort.

Det matte være vnderligt / der vaar to mangen vng deylig Mand / men dog befald Lucretiæ ingen vden hannem alene/ der vaar oc mangen stolter quinde i stab-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ning oc liff / men denne vdvolde Euriolus alenisste. Dog formerckte huercken aff dem den dag / icke Lucretia Eurioli kierlighed icke heller Euriolus Lucretiæ /|
B 1 v men huer aff dem tencte at de elsste forgeffuis.

Der nu den Aandelig æretienisste som bleff giort Keiserlig Maiestat / haffde ende / oc Lucretia kom hiem / bleff hun saare optend til Euriolum / oc hand dissligeste til hende.

Huo vilde nu forundre paa den Fabel oc snack om Pyramo oc Tysbe? emellem huilcke Naboskab giorde kundskab / oc den første tren til kierlighed / men disse haffde icke seet huer andre / eller kent aff de ting de kunde haffue hørt / Oc hand vaar en Francke / oc hun en Velsk / saa at de vaare icke kommen til tale med huerandre / Men denne handel er dreffuen formedelst øgnene / at den ene saa vel befald den anden.

Som Lucretia vaar nu saa saarit / met stor Sorrig oc heed brynde bespent / forglemde hun sit egit Ecteskab / oc hadede sin Ecte Hoßbonde / Oc drog den brendende kierlighed i sit hierte / i Eurioli ansictis betractning / hendis lemmer kunde ingen huile haffue / Talede til sig selff / oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

sagde/Jeg ved aldrig hueden det kommer/ at ieg haffuer min Mand icke kier / hans fryntlig fagen tag hielper mig intit/| hans kyss glæder mig icke / hans tale er mig wlystig. Alle tid er den fremmede Mands billede oc skabning (den der vaar nest Keiseren i dag) for mine øgne. Driff vd den brynde oc wkyske lou aff dit kyst bryst / ia kunde ieg wlycksalige / da vaare ieg icke saa kranck som ieg er. Der er en ny krafft der drager mig til it andet leffnit. Kierligheds begiering rader it / Mit sind oc fornufft rader it andet / Jeg ved vel det beste / Men ieg lyder dog det verste. O du Skøne / Ædele oc Høgloffuede Burgerske/Huad haffuer du at giøre med en fremmede Mand? Huor effter brender du i den fremmede Kierlighed? Hui begier du slapkammer i it fremmede land? Er din Mand dig veirstyggelig / da kand vel dette land giffue dig en anden du kant elske. Men we mig / her er dog icke saadant it ansict som hans er / Huo er den / den saadan en skabning / alder / slect / oc fromhed icke kand beuæge? Sandelig hand beuæger mit hierte / oc huis hand icke giør mig bistand/Saa fortuiler ieg/ (Gud giøre det beste) See tui dig / skulle ieg saa forrade mit erligt Ecteskab / Oc til tro

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

en fremmede mig (Mand ved icke huem
B 2v mand skal tro) huilcken nar hand haffde|
wonbrugt mig effter sin vilie skulle hand
drage fra mig / tage en anden Quinde/oc
forlade mig? Men hand seer dog icke vd
der til / hans Sinds ædelhed / oc stickelig-
heds ynneste giffuer vel at forstaa/ at ieg
skulle icke frycte wtroskab vdi kierlighe-
den. Hand skal giffue mig sin tro tilforne.
Hui frycter ieg dit som fast nock er/ieg vil
giffue mig der til/oc sette alle fryct tilba-
ge. Jeg er end oc saa skøn/at hand skal io
saa vel begiere mig/som ieg hannem.

Hand skal forplickte sig euiglig / nar
hand en gang bliffuer annamet aff mig
til kyss oc kierlighed. Huor mange der oc
ere der stunder effter mig/i huort ieg ven-
der mig. Huor mange bønder vaager der
for min dør. Nu maa ieg dog hielpe kier-
lighed. Enten skal hand bliffue her / eller
nar hand drager heden skal hand tage
mig med sig. Oc ieg vil derfor forlade
Moder / hoßbonde oc fæderne lande. Min
Moder er altid vanartig/er altid modt-
villig ved min lyst oc glæde. Jeg vil hel-
ler miste min Mand/oc haffue hannem.
Der som it Menniske haffuer lyst at leffue/
der er hans Fæderne land.

Men ieg mister mit gode rycte / See

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

huad paſſer ieg paa folckis ſaffn/nar ieg‖ B 3 r
icke hører den/det Menniſke ſkal icke tøre
noget bedriffue eller giøre/den der reddis
for ryctet. Der haffuer mange giord det
for mig. Helena vilde io tagis hen med
vold/Paris tog hende icke emod ſin vilie.
Huad ſkal ieg tale om Andriana Medea
etc. Ingen ſtraffer den der farer vild med
mange. Saadant talede Lucretia med ſig
ſelff. Nu drog Euriolus io ſaa ſtor kierlig=
heds brynde i ſit hierte til hende.

Huorledis Keiſer Sigiſmundus for=merckte den kierlighed emellem Euriolum oc Lucretiam.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

B3v Lucretia haffde sit hus emellem Keiserens hoff oc Eurioli Herberg / saa at Euriolus kunde icke gaa til Keiserens hoff / at hand io kunde see Lucretiam / huor hun stod i it høgt vindue / oc lod sig besee. Men huer gang hun saa Euriolum / remmede hun / huilcket om siger gaff Keiseren aduorsel om deris kierlighed. Thi der hand effter sin vaane spatzerit hid oc did / oc hand tit red der frem for / formerckte hand at Quinden foruendis aff Eurioli tilkommelse / huilcken altid vaar hoss Keiseren / lige som Mecenas hoss Octauianum.

En gang vende Keiseren sig til hannem oc sagde. Euriole betager du saa Quinder met brynde? Den Quinde haffuer dig kier / Oc en gang (lige som hand haffde misunt hannem den elskelighed) der de komme til Lucretiæ huss / skiulte Keiseren Eurioli ansict met sin Hat / oc sagde. Du skalt icke see det du elsker / ieg vil nu haffue lyst aff dette Spectackel. Der til suarede Euriolus. Huad tegen her Keiser er det? Intit haffuer ieg med hinde at skaffue. Men dette er vbesindig giort / Thi her med kand i komB4r me dennem her omstaar i Mistancke.

Euriolus haffde en Abelgraa hest / hand haffde en sterck oprictit halss / med en tyck Mann / lagd til den høgre side / oc it lidet

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hoffuit / ſom ſtickede ſig vel / met klingende ørne / it kort liff / en fed ryg / it bret bryſt / oc nar Trometen gick / kunde hand icke ſtaa paa it ſted ſtille / ſtummede paa bedzelet / ſtrød oc ſtrabede iorden met houen.

Denne Heſt vaar lyſtig / ſaa tit hand ſaa Lucretiam / Oc hun diſligeſte (end dog hun ſatte ſig fore nar hun vaar ene at ville igien ſkiude veyn til kierligheden) oc nar hun ſaa Euriolum / kunde hun icke rade ſig ſelff / eller ned dempe den kierligheds brynde / Men lige ſom en tør Ager opbrendis aff ilden / oc nar det ſtercke øſten vær blæſſ der paa / brender det da io mer oc mere. Saa vaar den wlyckſalige Lucretia oc optend.

Saa er det dog Sant / de wiſe ſige at Kyſkhed haffuer ſin bolige helſt i fattigis Huſe / Oc Armmod beholder alene den rette begiering / Den der lader ſig nøge med de ſmaa huſe. Thi Kyſkhed ved icke at ſige aff de koſtlige huſe. Oc huilcken der glæder ſig vdi lyckſalig gods / hand giør ſit legems begiere / elſker vſømmelige ‖ ting / 23 4 v
hand vdueller ſlig lyſtige huß / oc
koſtlig Ziring oc prydelſe i ſit
huß. Saa er vkyſkhed
lyckens anhengere.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Her ſender Lucretia ſin Suend til Euriolum / oc lod hannem obenbare ſin hemelige kierlighed.

SOm nu Lucretia tit oc offte ſaae Euriolum / oc kunde icke fordempe ſin brendinde kierlighed / betenckte hun lenge ved ſig ſelff / huo hun ville ſaadant obenbare oc tiltro. Thi den der hiemmelig oc ſtille brender / den Pinis ſaa meget dis mer induortis.

Au tiente der en ſuend hindis hoßbonde hand hed Soſias en Tyſk / en gamle karl / oc ſin Herre tro. Til hannem gick den

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

elſkoffuens Quinde/ ſloe ſin loffue til en Tyſt/ Oc ſom Keiſeren nu drog igennem Staden med ſine Edele Mend/ oc ſkulle nu ride frem for Lucretiæ hus/ Oc Lucretia fornam Euriolum at være der med/ ſagde hun. Bliff her Soſia ieg vil noget Bruge dig/ See ned aff vinduet/ huor finder mand ſaadane perſoner eblant noget ſlau folck/ See deris kruſet haar/ oc huor oprictig deris ſkuldre ere ſkickide paa deris liff/ beſtue mig den Keyſerlige gule farffuede haar. O huilcke lofflige anſicter/ ſee deris huide halſe ſom melck i huort de vende ſig/ ſee deris ſtercke bryſt/ det maa vere en anden Slect end Menniſter/ ſom fødis i vaare land? Det er en afkomme aff Guderne/ eller en Slect nedſend fra himmelen. O haffde lycken giffuet mig en Mand aff diſſe/ viſſelig ieg haffde icke troet dig ſom ſaadant haffde ſagd/ haffde icke mine øgne ſelff ſeet det/ End dog at mening Mands ord ſtaar/ at tyſk folck gaar offuer andre i ſtønhed. Jeg tror at det Land ligger vnder Norden wind/ ſaa at de bekomme ſaadan huidhed aff den ſtore kulde/ Kiender du nogle aff ‖ dem? Soſias ſagde/ Ja ſaa vel/ ſom ieg kiender mig ſelff. Hui ſpør i der at? Lucretia ſagde. Det vil ieg ſige dig/ Thi ieg ved/ at det bliffuer icke oben-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

baret aff dig / det hob giffuer din fromhed mig. Blant alle disse der er hoff Keiseren befalder mig ingen saa som Euriolus / til hannem er mit hierte opueckt. Jeg ved aldrig huad der saa optender mig. Jeg kand icke forglemme hannem / Jeg kand ingen rou tage mig til / førend ieg giffuer mig i kundskab med hannem. Jeg beder dig Sosia gack hen / oc sig hannem / at ieg elsker hannem / ieg vil icke begiere andet aff dig / icke skalt du oc giøre det forgeffuis / ieg skal vel betale dig / Sosias sagde. Kiere Frue huad hører ieg nu? skulle ieg giøre eller tencke saadant ont? Skulle ieg saa forrade min Herre / oc nu begynde at bedriffue det paa min Alder / Det ieg i min vnge dage haffuer holt verstyggeligt oc flyde. Megit heller skalt du ædele blod oc byrd eblant folkit her i Staden slaa saadan onde tancker oc brynde / aff dit brystis kyske hierte / oc icke følge den onde anfectning oc hob / wdsluck ilden. Thi hun er icke suar at vddriffue / nar mand staar emod i
B 6 r det første. ‖ Men den der holder det skadelige søde met lyst / den giffuer sig i treldom vnder en streng oc hoffmodig Herre / oc kand icke fri sig aff den treldom igien i huor gierne hand vilde.

Huad om din Ecte Mand faar saadant

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

at vide / O we / huor ſtulle hand straffue oc plage dig? Der er ingen ſtor kierlighed / der kand lenge dyllies. Lucretia ſagde: Thi thi: her kand icke vere nogen fryct hoſſ mig. Den der frycter icke at dø / denn kand icke redis nogit / lycken maa giffue denne ſag ende oc vdgang ſom hun vil / ieg maa lide det. Soſias ſagde. Huad ſiger du arme Quinde? Du vonærer oc beſtemmer dit hus / oc bliffuer den eniſte hoer Quinde i din ſlect / du men det ſtulle vere en ſtille octryg ting / Nei det er icke ſaa / Thi Tuſend øgne er om kring dig / din egen Moder lader icke ſaadan en laſt vere dyllit oc forborget / icke heller din Mand / dine piger oc Suenne ſkal icke kunde tie ſtille / Dit queg ſtulle tale der om / din hund / piler oc Marmor ſtytter ſtulle ſtylde oc forklage dig.

Nu om du end ſtønt kunde ſkiule det for alle / ſaa kant du dog icke forborge det for den ſom ſeer alting. Huad tror du? ‖ den 6▾ neruerendis pine er / din Samuittigheds forſtreckelſe / oc ſinds redſel oc fare / der er fuld aff Synd / Troen haffuer affſagt ſtore Synder / der for tie / oc ſtille den kierligheds brynde i hiertit / oc vddriffue det onde met it kyſt ſind / reddis for at bemenge din Ecteſeng med ny Horery.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Lucretia ſagde: Jeg ved at det er ret / oc vaare vel giort / det du rader / Men kierligheds fyrighed nøder mig at effter følge det onde / mit ſind oc hiertit ſiger mig vel / huad for ſtore fald mig forſtaar / dog falder ieg vitterlig. Frihed offueruinder mig / oc den ſtercke elſkou regerer med vold offuer mit Sind / Saa at mit Sind er ſaa / at følge huort elſkoffuens regemente befaler / Jeg haffuer alt forlenge ſtridet her emod / oc dog forgeffuis / ver du mit budſkab / om du ellers kant forbarme dig offuer mig.

Her begynte Soſias at ſucke oc ſagde. Jeg beder dig inderlig for diſſe graa haar min gamle alders / for dette bryſt ſaa drøffueligt oc ſorgefuldt / oc for min tro tieniſte ieg haffuer beuiſt din Fader / Tag bort oc wdſluck ſaadan fyrighed / oc hielp dig ſelff. Det er en ſtor hielp til Sundhed / at
B 7 r ville gierne være Sund.|

Her paa Suarede Lucretia / min fornufft ere icke ſlet vden Skam / ieg vil kiere Soſia være dig til vilie / Oc offueruinde den kierlighed / der icke vil dog ſkiulis oc den eniſte tilfluct at forkomme det onde met en ſnar død.

Aff diſſe ord bleff Soſias forſtreckit / oc ſagde. Moder kiere Frue det wſpægelig

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

finds fyrighed / tuinger eders anfecting / Thi liffuet er ædeligt / det du acter ædelt / det er døden.

Lucretia sagde / Mit Sind staar at ville dø. Collatini Hustru straffede den onde giordt gierning met suerdet / Men ieg vil erliger forderffue mig selff met forgifft at døe.

Mand pleyer at straffue oc heffne kyskhed met snare / met kniff / med fald / med forgifft / it aff disse vil ieg angribe / Sosias suarede det skal ieg icke lide.

Der paa suarede Lucretia. Nar nogen setter sig faare at dø / kand mand icke vel forhindre det. Thi den tid Portia Catonis Daatter bleff fra tagen kniff / der Brutus hendis Hoßbonde døde / Nedsanck hun gloende Kul / Som vaare der til berede.

Sosias suarede: Effterdi dig hen-|ger 7v
saa sterck en fyrighed i Sindit / saa er det bedre at beramme liffuit end rycted. Thi ryctet er tit bedregelig paa det at de onde fanger tit it beidre rycte / oc de gode it vere / derfor ville wi forsøge den Euriolum oc hielpe kierlighed frem / Med disse ord opuacte hand hindis saarede hierte / oc gaff hende hob i den tuilactig tancke / men hand haffde icke det i sinde / hand sagde / men hand mente saa at hand i saa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

maade met forhalelse kunde omuende hendis ſind oc formindſte den fyrighed / Thi det ſteer tit / at tid oc ſtunde forleſter brynden / oc fortager kranckheden.

Saa mente Soſias at ville opholde hinde met en falſk glæde / ſaa lenge Keiſeren redheden / eller hendis Sind maatte omuendis til bedre. Oc giorde hand det derfor / Thi hand fryctede / at haffde hand ſlaget ſig der fra ſaa haffde hun opledt ſig it andet bud / eller hun haffde giord ſig ſelff ſkade. Der for lod hand tit / Som at hand gick til Euriolum / oc kom til bage igien / oc ſagde huor hand glæde ſig ved ſaadan kierlighed / oc at hand ſøgte effter bequem tid oc ſted / huor de kunde komme i tale tilſammen. Vndertiden ſagde hand at hand
B 8 r kunde icke be-‖quemlig komme hannem til tale / vndertiden forſkaffet hand det ſaa at hand bleff ſend wd aff Byen / at forhale hendis glæde effter ſin igien kommelſe.

I ſaa made holt hand det krancke hierte i mange dage. Men paa det hand ſkulde icke aldelis findis i løgen / talede hand paa det ſiſte / med Euriolo en gang / oc ſagde / O viſte du huor du elſkis her / oc der hand ſpurde / huo det var / ſagde hand hannem intit mer der aff.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Men Euriolus / som oc vaar nu ſtut med Kierligheds Pile / kunde ingen rou haffue / Thi den hiemmelige ild blotede hans Aarer / oc fortærit den ganſte marge i benene / dog kiende hand icke Soſiam / icke heller fortenckte / at hand ſtulle vere wdſend aff Lucretia. Som mand pleier i ſtor kierlighed / at haffue liden forhobning.

Denne Euriolus ſom hand nu fornam at hand oc brende i Kierlighed / begynte hand at tale til ſig ſelff / ſtraffede ſig oc ſagde. Euriole du vidſt vel huad mact Kierlighed haffuer med ſig / Languarig Sorrig / Kort ladder / Liden glæde / Megen redſel / Den der elſter / Hand dør alleuegne / Oc ligger dog icke død. |See ieg arme Mand ſtrider forgeffuis her emod / Maa ieg icke haffue det frit / Julius / Alexander / Hannibal haffde? Men huad ſiger ieg aff diſſe Ridderlige kriegsmend? ſee til Poeterne / Virgilius / Hengde hand icke mit paa Tornet i it reff / der hand tracte effter at giøre kundſtaff med en Quinde? Huad ſtulle wi ſige aff de Naturlige Meſtere / de der ſtulle lære gode ſeder? red der icke en quinde paa Ariſtotélem med bedſel oc ſpore / ſom paa en heſt. Gudernis mact oc Keyſerens ere ens. Oc ſaa er det ſant mand ſiger almin-

B 8 v

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

delig / at ſtor Maieſtet oc Kierlighed kunde icke vel ſammen / icke vel bou i it huſſ.

Huo er en gildere Boler / end wor Keyſer haffuer været? Huor tit haffuer hand fremmit elſtoffuens vilie? Mand ſiger at Hercules ſom vaar den ſtercſte / oc fød aff Guderne / haffuer henlagt ſit harnſt oc bue / oc løffuens roff for Kierligheds ſkyld / haffuer taget en kiortel igien / haffuer beſat ſine fingre med ædele ſtene / haffuer flectit ſit Haar / oc med ſin hand der til forne pleyde at bære en kylffue / haffuer hand ſpundet.

Denne anficting er naturlig / fuele ſlect
C 1 r fornemmer denne ild / thi denne ſuorte | Turtur due elſkis aff den grøne fuel. Oc tit oc offte tilſammen føis de huide duer med andre atſkillige farffuede fuele / om ieg eller dragis ret til minde / det Sappho ſchriffuer til Phaonem Siculum.

Huad ſkal ieg ſige om de fire fødit diur / Strider icke Tiuren for ſin lige / de Tamme fryctactige Hiorte begerer kri / oc giffuer tegen met deris røſt / at de ere betend med wkyſkhed. Tiger diur brendis oc her aff / den ſaargiørendis vildebaſſe ſterper ſine tender der til / de vilde løffuer ſlider ryggene.

Nar Kierlighed vdſtrecker ſin krafft maa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de wfornumſtige diur oc vmelige Creatur optendis. Jngen ting er wdeluct / ingen ting er fri / ingen ting fornectis Kierlighed. All had forſuinder / Nar Kierlighed det befael / Hun opuecker den fyrige brynde i vngdommen / Hun optender i de gamle den forſlugne hede.

Oc hun ſaar giør oc dræber det iomfruelige hierte / met den wbekante brynde. Derfor huor effter ſtrider ieg emod Naturens art oc lou? Kierlighed offueruinder alting / Derfor maa Mand vige for Kierlighed.

Som dette vaar nu ſaa befeſtet oc ‖ beſlutet / opſøcte hand en Rufferſte / fick hende et breff / oc befalede hende / at bære det til Lucretiam. Hand haffde oc en tro Suend / ſom hed Niſus en Trerſt Meſter i ſaadan ſag / hand tog ſig denne befalning til / oc betingit en Quinde / den hand kunde antuorde ſamme Breff. C 1 v

Huorledis en Gammel Quinde annammit Eurioli Breff / oc ſtulle forſticke dit til Lucretiam.

JEg ſtulle tilbiude dig gierne Lucretia / helſen i min ſchriffuelſe / oc megen velferd / om ieg haffde nogen effne til

ſaadan helſen. Men al mit liffs lycke oc trøſt henger ganſke paa dig.

Jeg haffuer dig mere kier / end mig ſelff. Jcke tror ieg heller andit / end at du

vidſt vel huorledis mit hierte er aff kierligheds brynde ſaarit / Thi mit Anſict der ſaa tit haffuer verit aff graad voed giord / maa io vere dig en vnderuiſer her i / ia end oc ſaa min ſuck / ieg ſaa tit haffuer dragit / ſom du haffuer ſelff ſeet. Jeg beder dig / lad dig icke fortryde / at ieg lader mig op
C 2 r for dig. Din Deilighed ‖ haffuer fanget mig / oc den ædele oc lofflige ynniſte oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

din ſtønhed huor med du offuergaar alle andre.

Huad Kierlighed vaar / haffuer ieg her til Dags intit viſt aff at ſige. Du haffuer tuunget mig vnder Kierligheds vold oc mact. Jeg haffuer lenge ſtridet her emod (det maa ieg io bekende) at ieg maatte vndgaa oc vndrende den ſtrenge volds Herre/men din ſkabnings ſtønhed haffuer offueruundet min flid oc Arbeid / dine øgnes ſkin oc klarhed/med huilcke du eſt mectiger end Solen / haffuer offueruundit mig.| C 2 v

Jeg er din fangen Mand / oc kand mig icke ſelff vere mectig / Du haffuer draget fra mig all Spiſes oc Søffns brug. Dig haffuer ieg kier Dag oc Nat. Dig begierer ieg / dig anrober ieg / dig fortøffuer ieg / paa dig tencker ieg/paa dig hober ieg/med dig forlyſter ieg mig / Mit ſind oc hierte er dit / hoſſ dig er ieg ganſke / Du kant beholde mig i liffuit oc døde alene. Vduelige it aff diſſe thu / oc ſchriffue mig til huad din vilie er / ver icke ſtrengere emod mig met dine ord / end ſom du haffuer verit med dine øgne / med huilcke du haffuer bundit mig.

Jeg begier icke mere / end aleniſte effne at mue tale med dig / Det alene vil denne

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

min Schriffuelſe / at ieg maatte obenbarlig tale med dig / Det ieg nu ſchriffuer.

Giffuer du mig det / ſaa leffuer ieg oc leffuer lyckſalig / Forſager du oc mig det / da ſlugner mit hierte / ſom haffuer dig kierere end mig. Men ieg vil befale mig dig oc din Tro. Gud velſigne dig / du mit hiertis liff / oc eniſte trøſt / en hielper til mit liff. | C 3 r

Huorledis Lucretia fick Eurioli Breff aff den Gamle Rufferſte / oc reff det ſønder i hendis neruærelſe.

SOm nu den Rufferſte fick Eurioli breff / ſom vaar med hans edle ſtene bezeglet / ſøcte hun heden til Lucretiam / Oc der hun fant hende / ſagde hun / Dette Breff haffuer ſend dig den aller edleſte oc Mectigſte Bolere i Keiſerens hoff huilcken beder dig / at du vilt forbarme dig offuer hannem. Denne Quinde vaar mangfoldig bekynt med Boleri / oc beryc- | C 3 v ted / det viſte Lucretia vel der for giorde det Lucretiæ ont / at hand haffde ſend ſaadan en berycted Quinde til hende met ord / oc ſagde / See du ſkendige Quinde huad driſtighed haffuer førd dig i dette huſſ? huad galenſkab haffuer raad dig at komme i min

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nerυærelſe? Skalt du gaa i Ædele Quinders huſſ / friſte mectige Quinder / oc ſynderbryde ecteſkabs bluſſ oc band? ieg kand neppe holde mig / at ieg icke falder dig i haarit / ſkulle du giffue mig breff? ſkulle du ſee til mig? ſkulle du tale til mig? Betencte ieg icke mere huad mig ſømmer at giøre / end huad du haffuer fortient / da ſkulle ieg ſnart i dag giøre dit ſaa / at du ſkulle aldrig bære bolebreff mere. Packe dig ſnart her fra du forgifftige / oc tag heden dit Breff. Eller giff mig dog breffuit / at ieg kand ſynderriffue dit oc opbrende det i ilden / ſaa tog hun breffuit / reff det i

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mange ſtycker. Oc der hun haffde nu tit oc offte trod det vnder ſine fødder oc offuerſpyt det / kaſte hun det paa aſken oc ſagde. Saadan ſtraff ſkulle ieg ſtraffe dig med / thi du haffuer bedre fortient ilden / end liffuet. Men gack ſnart her wd / at min Mand begriffuer dig icke her / oc hand ſkulle ſtraffe paa dig / det ieg haffuer dig til
c 4r giffuet. ‖ Tag dig vaare / at du kommer icke mere faar mine øgne.

En anden Quinde haffde vel bleffuet her aff forfærdit. Men hun kiende ſodanne Quinders ſæder / der for ſagde hun ſaa / ved ſig ſelff / Nu vilt du dog allermeſt / effterdi du lader ſom du ingenlunde vilde. Oc hun ſagde / kiere Frue forlader mig det / Thi ieg haffde en god mening der med / at ieg i ſaa maade ville giøre eder til vilie. Huis det icke er ſaa / da forlader mig min dorhed / ville i at ieg ſkal icke komme igien / da vil ieg liude eder at / Men ſeer til huad for en Kierlig ven i foracte / oc der ſkildis hun fra hende med ſaadan ord.

Der hun nu fant Euriolum / ſagde hun / ver trøſtig du wlyckſalige Bolere / Thi Quinden elſker dig meer / end du haffuer hende kier.

Men hun haffde icke tid oc beleilighed at Schriffue dig til. Jeg fant hende be-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dræffued / Men ſtrax ieg neffned dig / oc ſick hende dit Breff / giorde hun ſit Anſict fryntligt / oc begynte vel tuſind gange at tyſſe Papyrit. Tuil intit / Hun ſkal vel ſnart giffue dig it genſuar. Der med gick hun ſin Koeff / Oc | lod ſig icke mere finde / paa det hun ſkulde icke faa hug for ſin tale. C 4 ▾

Men der nu den gamle Quinde gick bort / ſøgte Lucretia ſtyckerne op aff breffuit / oc lagde ordene ſammen / oc giorde ſaa at hun kunde leſſe breffuet / leſsde hun det tit / kyſte hun det mer oc mer / ſaa band hun det i en ſilcke dug / oc heden lagde det eblant hendis ſkøne klænodie / oc nu betracted hun det ord / nu betencte hun det / ſaa at hindis Kierlighed formeredis i alle ſtunde / oc tog ſig fore at ſchriffue Euriolo til / i ſaa maade.

Huorledis Lucretia Antuordet Euriolo paa ſin Schriffuelſe.

Vad fare Euriole at forhobe det / ſom icke er ſømmeligt at forfylge / forholt at bekumre mig med bud oc ſchriffuelſe / oc tro viſt at ieg er icke aff det ſlags quinder / ſom ſelger ſig. Jeg er icke den du mener / den du ſkulle ſende en berycted Quinde / Søg en anden til Boelſtab. Mig ſkal in-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

gen Kierlighed fylge wden den der from/
ærlig oc kyst er. Giør med andre huad dig
C 5 r lyster / begier intit‖dorligt eller wsømme-
ligt aff mig. Gud giffue dig Sundhed.

Endog dette breff vaar skarpere oc stren-
ger end Euriolus haffde tenct / effter som
den Rufferske haffde tilforn giffuet til-
kiende/dog gaff det orsage/at der schreffuis
andre Breff frem oc tilbage. Icke tuilede
Euriolus oc at slaa sig til det bud / Lucre-
tia vel trode / men det bedrøffuet hannem
at hand forstod icke vel Velsk sproch / Der-
for beflitede hand sig med stor begier at
lære sprockit. Oc fordi at kierligheden

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

giorde hannem flitig / bleff hand kortelig saa ferdig i samme sprock / saa at hand selff kunde dicte Velske Breff-|ue / huor til hand tilforne maatte søge hielp hoss andre. Derfore antuordet hand Lucretia i saadan maade. C 5v

Hun skulde icke tage hannem det til onde / at hand haffde send en berycted Quinde til hende / efterdi hand vaar en fremmede Mand / viste icke aff hende / icke kunde hand oc saa snart bekomme andre bud / oc at Kierlighed vaar orsagen til dit sende bud / huilcken icke søger eller begierer noget wærligt. Oc at hand mente at hun var en from / kyst Quinde / oc vaar diss støre Kierlighed verd / Men en wformufftig Quinde / wstamactig / Oc wsparsom paa sin ære / hun icke aleniste elsker / men oc hader sig selff. Thi nar en Quinde forlorer engang kystheden / siden er der intit i hinde loffligt / Oc at skabnings deilighed er vel en behagelig lystig god ting / men er dog forgengelig / oc den som icke sammen holder tuct oc blysel / hendis skønhed actis for ingen verdig ting. Oc fordi at hun haffde tilhobe søget tuct / ære / oc fromhed til den skøne skabning / oc hand viste at hun vaar begaffued med dennem baade tilsammen søiet / oc derfor skinede hun oc som en Gud-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

inde oc at hand der for elſkit oc ærit hen-
C 6r de/icke be-|gierendis noget ſtendeligt/eller
noget ſom kunde ſkade hendis rycte/Men
at hand det aleniſte begierde/at hand
maatte tale med hende/oc obenbare hende
ſit ſind ſom icke kunde nocksom forkyndis i
ſchriffuelſe.

Med dette Breff ſende hand hende oc ſtøn
ſtenck oc gaffue/icke aleniſte aff Materie
ſtøn/Men ſynderlig med høg flitigt
oc kunſtligt arbeid bered.

Lucretia antuordet til Eurioli ſchriffuelſe.

JEg haffuer vndfanget din ſchriffuelſe
oc ieg klager nu icke mer paa den Ruf-
ferſte/men at du haffuer mig kier/det
acter ieg icke megit/Thi du eſt icke den før-
ſte/icke eſt du oc den eniſte/den min deilig-
hed haffuer bedraget. Mange andre haff-
ue hafft mig kier/oc end nu haffue/men
lige ſom de haffue arbeidt forgeffs/ſaa
giør oc du. Jeg kand oc icke tale med dig/
icke vil ieg oc/du finder mig icke ene/wden
du vaar en Suale. Saa ere oc Huſene/døre/
oc indgang beſlutit med vact. Dine gaff-
uer haffuer ieg annamet/thi mig forly-
C 6v ſter den ſtøne gierning.‖
Men paa det ieg ſkal icke forgeffuis

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

haffue din gaffue hoss mig / sender ieg dig en ring for it Kierligheds pant / som skal vere hos dig / som en betalning / oc løn for saadan Klenodie / Thi den edle Sten i ringen er icke ringere / end din gaffue / du haffuer send mig. Gud giffue dig Sundhed.

Paa saadan Lucretiæ skarpe schriffuelse Antuordet Euriolus i saadan form / oc maade.

Det Tridie Eurioli Breff.

IN schriffuelse Lucretia vaar mig en stor glæde / Thi hun giorde en ende paa den klage om den Rufferske. Men det bedrøffuede mig / At du acter saa ringe min gode vilie. Thi end dog at mange haffuer elskit dig / saa er der dog ingen min lige. Men du tror det icke / Thi ieg kand icke komme til tale med dig / kunde ieg det bekomme / da skulle du icke saa ringe acte mig / Vilde Gud at ieg maatte bliffue en suale / ia ieg ville heller vere en loppe / Paa det du | skullde icke lucke vinduet for mig. Jeg C 7 r
sørger icke derfor / at du kant icke / men at du vilt icke.

Huad søger ieg andet end din vilie? Ach min Lucretia / huad er det du siger / du vilt icke? Ville du icke lade mig tale med dig (der du kunde) effterdi ieg dog er din

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ganſke oc begierer icke mer/end at giøre oc lempe mig effter dine ſeder oc kieriſte vilie? Oc om du end befalede mig at gaa i en ild/da giorde ieg det oc vaare dig liu-
dig/ Før end du kunde necte mig det.

Lad fare (beder ieg) det formelte ord/
C 7v kand du icke formue det/da lad dog ‖ vilien vere god/ oc beſuere mig icke/dræb mig oc icke met dine ord/thi du dog giffuer mig liff met dine øgne. Er det dig icke befel-
digt/at ieg maa tale med dig/oc end dog det er icke end beuend noget/ſaa vil ieg dig fylge/oc vere dig til vilie. Men omſkifft din mening at du ſiger/mit arbeid at vere

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

forgeffuis / lad fare ſaadan horhed/oc ver god emod hannem der dig elſter/Thi bliffuer du varactig lenge i ſaadan tale/da bliffuer du en Manddrabere/oc dræber mig ſnarere med dine ord/end en anden med ſuerd.

Det er intet vert / at du vilt ſlaa dig fra det / ieg beder dig om / Thi ingen Mand kand forbiude dig det. Sig at du elſter mig/ ſaa er ieg lyckſalig. Jhuad ſtick mine gaffuer ere hoſſ dig / er det mig befeldigt / ſaa fremt at de kunde giøre dig nogen tancke om min kierlighed. Men de vaare ringe/ ſaa ere oc diſſe ringe ſom ieg nu ſender. Men du ſkalt icke forſmaae / det ieg din kiere gode ven ſender oc giffuer dig. Jeg foruenter daglige dags koſtlige ſkøne Klænodie fra mit fæderneland / nar de komme ſkal ieg ſtrax ſende dig dennem. Din ring kommer aldrig aff min finger. Jeg ſkal giøre hende voed med kyſſ i ‖ dit ſted. C 8 r Gud giffue dig Sundhed/du min glæde oc vellyſt / Giff mig forlyſtning huad du kant.

Som der vaar nu ſchreffuit i ſaa maade tit baade frem oc tilbage / ſchreff Lucretia paa det ſiſte ſaadan it Breff.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Det Tridie Lucretiæ Breff.

SEg ville vel gierne Euriole vere dig til vilie oc (ſom du beder mig) giøre dig delactig i min Kierlighed/Thi din ædelhed er det vel verd/oc dine ſeder wdkreffue/at du ſkulle icke forgeffuis elſke/ieg vil icke ſige/huor din ſkabning oc deilig ‖ anſict fult aff al dydelighed/befalder C 8v mig. Men det er mig icke gaffnligt/at ieg elſker. Thi ieg kiender mig ſelff/nar ieg begynder at elſke/ſaa holder ieg huercken made eller regel.

Du kant icke vere her lenge/oc nar ieg

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

haffde giffuet mig i spillit / kunde ieg icke ombære din frauærelse. Du ville icke føre mig heden med dig/ oc ieg stulle icke ville bliffue her.

Mange Exempel vnderuiser mig her i/ huor at Quinder haffuer verit bedragne/ oc forlatne aff fremmede Bolere / saa at ieg kand icke følge din trofast Kierlighed.

Jason bedrog Medeam / med huis raad oc hielp hand dræbte den vaagene drage/ oc førde den guld vld der fra.

Theseus vaar giffuen det grusamme diur Minotauro til spise / Men der hand bruckte Ariadne raad / bleff hand forløst/ dog forlod hand hende elendig paa en øe.

Huad giorde den wlycksalige Dido? som anammet den Landflyctig Eneam/ oc tog hannem i sit huss / vaar icke saadan fremmede Kierlighed en orsage til hendis død? Jeg ved vel huor sorgefuld oc far-‖ligt der D 1r er vdi / saadan fremmede Kierlighed at giffue rum hoss sig / oc der for giffuer ieg mig icke i saadan sorg oc angist. J Mend haffue it fast sind / oc kunde bedre stille den fyrighed / end wi Quinder.

Nar en Quinde begynder at bliffue fyrig i Kierlighed / saa kand de icke stille hende wden med døden. Quinder elster icke aleniste/ men de suermer der i/ oc naar

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de icke kand bekomme betalning oc lige kierlighed igien/saa er der ingen ting galnere end en elskouens Quinde.

Wi acter icke tale / rycte eller liffuet / Men det er aleniste vor ro oc lægdom at wi kunde faa det wi elske. Thi io meer wi ere saadant fra skild / io mer begierer wi det / oc reddis for intit ond / kand wi ellers bekomme vor kierlighed oc vilie.

Der for er det mit høye raad / mig ægte / ædele / oc rige Quinde / at fortage kierligheden alle veye / oc synderlig emod dig / som kand icke bliffue her altid / paa det ieg skal icke kaldis Rhodopeia Phyllis / eller den anden Sappho. Derfor vil ieg bede dig / at du her effter icke begierer mig / oc at du dag fra dag stiller din attraa. Thi det er eder Mend megit lettere / end oss
D 1 v Quinder. Oc er det som ‖ du siger at du elsker mig / da skalt du oc icke begiere aff mig / det mig kand drage til døden. For din skenck / sender ieg dig it guld kors / beset med Perler / Oc endog det er lidit / saa er det dog dyrebart. Gud giffue dig Sundhed.

Der Euriolus fick nu dette Breff / tagde hand icke lenge stille / men som hand vor nu optend aff det ny sendebreff / saa tog hand strax en pen i hand / oc dictet it breff igien / liudende effter denne form.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Det fierde Eurioli breff til Lucretiam.‖

SVd glæde dig mit eniſte liff Lucretia D 2 r
ſom giorde mig ſalig med din ſkriff=
uelſe / endog du haffde formenget nogen
galde der iblant / men ieg forhober / at
naar du faar hørt mig / ſkalt du vel hen=
tage ſaadant / oc giffue mine ord mact.

Det Breff kom til mig / til ſlutit oc be=
ſegelt med din ring / oc ædel ſten / det haff=
uer ieg leſt tit / oc det offte kyſſet. Men det

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

rader noget andet / end ieg kand formercke dit ſind haffuer verit.

Du beder mig / at ieg ſkal ophøre at elſke dig / thi dig bør icke at giffue dig effter fremmede kierligheds brynde / oc ligger nogle Quinders Exempel fore / ſom ere bleffne beſuigne / oc ſkriffuer du det ſaa ſkønt / ſaa høglig / ſaa prydelig / ſaa at ieg io mer oc mer vundrer oc elſker din fornufft oc viſsdom / end ſiden at ieg ſkulde eller kunde den forgiette.

Thi huo er den / der haffuer ladit aff at elſke / naar hand haffuer formerckt ſin boles fornumſtighed oc viſsdom / mere end hand haffde foruent? Ville du haffue min Kierlighed formindſkit / da ſkulde du icke haffue ted mig din kunſt oc lerdom. Thi det er icke at ſlycke den optende ild / men at opblæſe en ſtor ild / aff en liden lue. ‖ D_2 v

Der ieg leßde din ſchriuelſe / bleff ieg io mer / oc mer optend / ieg ſaa din lofflig ſkabning oc ære vere til føiet ſaadan kunſt oc viſßdom / derfor er det wnyttige ord / at du beder / at ieg ſkal ophøre at elſke dig.

Bed at alle Bierg oc dale bliffue i en ſlet / oc alle Becke oc vand flyder til bage i deris kilde oc wdſpryng.

Jeg kand mindre forlade at elſke dig / end Solen at forlade ſit Løb paa Himmelen.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Kand det Scytiſche Bierg miſte ſin ſne/ oc haffuit ſin fiſt/oc marcken oc ſtoffuen ſine diur/ſaa kunde oc Euriolus forgiete dig.

Det er icke Mendene ſaa læt/at leſte oc vdſlycke kierligheds brynde/ſom du men Lucretia/Thi det du giffuer vor ſlect/tillegger mand menlige eders køn. Men ieg vil nu icke indgaa denne kamp/oc ſtrid/ Men ieg maa ſuare til det/du haffuer ſtreffuet mig til igien.

Du ſchriffuer mig til/oc ſuarer mig at du derfor icke kand komme i ſame kierlighed med mig/fordi at mange Quinder ere bedragne aff ſaadanne fremmede Mend. Du drager oc mange Exempel frem. Men ſaa kunde oc ieg opregne‖ mange Mend/ D 3r ſom ere aff Quinder bedragne oc forladne.

Criſeis bedrog hun icke (ſom du vel vidſt) Troilum Priami Søn?

Helena forlod oc forrade Deiphoebum/ Circe foruende hun icke ſine Bolere med ſin konſt til Suin oc vilde diurs lignelſe.

Men det er icke ret giort/at døme den ganſke menighed aff nogle faa perſoners vijs oc vaane. Derfor vilt du ſkylde oc ſky alle Mend for tho/thre eller thi deris ſkyld/ Saa kand oc ieg/for nogle faa Quinders ſkyld/forlade alle de andre.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Men wi ville heller tage nogle kierlighеds Exempel/ſaa ſom vaare Antonij oc Cleopatre/oc mange andre/ huilcke denne korte ſchriffuelſe icke tilſteder at opregne. Haffuer du læſt Ouidium/ſaa haffuer du vel fundet/at effter Troia bleff forſtyrrit/ at mange Grecker ere forholdne paa deris hiemreiſe aff fremmede Quinders kierlighed/oc ere aldrig kommen i deris fæderne land igen/ Men ere bleffne hoſſ deris Bolſtab/oc vilde langt heller forlade fæderne land/gods/ venner oc Slect/ oc andet ſom kand vere oc er dog de kieriſte ting mand
D 3v haff-‖uer end lade deris Boelſtaff fare. Dette ville ieg (min kiere Lucretia) du ville betencke.

Jeg fylger effter dig/i det ſind/at ieg vil euindelig haffue dig kier. Du ſkalt icke holde mig for fremmit / Thi ieg er meer en Borger her/ end den her er fød oc boren/ thi hannem giør lycken/ men den fri vduelelſe giør mig til Borger.

Jeg kand intit hiem oc bolig haffue wden huor du eſt. Oc om ſaa komme ieg ſkulle drage her fra/ ſkal ieg vel ſnarlige komme igien.

Icke acter ieg oc at komme i Tyſtland mer/wden at ſticke min ting i lau/at ieg kand altid bliffue hoſſ dig. Jeg finder vel

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mange orſager oc lempe at bliffue hoſſ dig. Keiſeren haffuer megen beſtilling at handle i diſſe lande / huilcke ieg formoder / at de bliffue mig befalede.

Tit bliffuer ieg wdſend for it ſendebud / det driffuer ieg her oc der. Keiſeren ſkal haffue en Landzherre i Valland / den befalning vil ieg forhuerffue.

Derfor tuil intit min Kiere Lucretia / min vellyſt / mit hierte / oc min trøſt / Thi ſom ieg kand icke leffue wden hierte / ‖ ſaa kand ieg oc icke forlade dig. Ah forbarme D 4 r dig dog omſider offuer din kieriſte huilcken forſmilter for dig / ſom ſne for Solen.

Betenck mit arbeid / oc giør en maade paa min martyr oc pine / Huor lenge vilt du ſaa plage mig? Jeg forundrer mig ſelff at ieg haffuer kund lidit ſaa megen plage / ſaa mange vogne natter / ſaa megen lang faſte / See huor mager oc bleg ieg er.

Det er en ring ting / der holder end nu liff oc Siæl ſammen. Haffde ieg dræffuit din Fader / Moder / eller Barn / da haffuer du icke kund høgere ſtraffet mig / end ſom ieg lider.

Effterdi du ſtraffer ſaa mig / ſom elſter dig / huad ſkulde du da giøre emod den / dig ſkickit nogit ont paa? Ach Lucretia min

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

frue / min lycke / min tilfluct / annamme mig i dit venſtab.

Schriff mig til omſider / at du haffuer mig kier / ieg begierer icke meer.

Lad mig icke vden ſige / at ieg er Lucretiæ tienere / Efterdi at Keiſere oc konger elſte io deris tienere / naar de findis tro. Icke forſmaar oc Guderne at haffue dennem kier / ſom elſte dennem.

D 4 v

Faruel min hob / oc min Redzel.

Lige ſom it Torn der er inden til forfaldet / oc ſiunis wden til at vere woffuerwindeligt / Men nar der nogen med mact ſtøder paa / falder det ſnart / ſaa bleff oc Lucretia aff Eurioli tale offueruunden.

Thi der hun fornam hans flictighed i kierlighed / haffuer hun ſchrifftelig obenbared ſin vilie ſom lenge vor forborgen / med efterfylgindis ord.

Det fierde Breff Lucretiæ til Euriolum.

D 5 r

JEg kand icke nu lenger forſage eller vere dig gienſtridig Euriole / icke heller giøre dig vdelactig i mit kierlighed / du haffuer vundet / ieg er nu din. Ach ieg arme Quinde / ſom haffuer anammit dine breff / huilcken ſtor forrig oc megen fare

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mig forſtaar/vden din tro oc vijßdom mig hielper. See til du holder det du haffuer ſchreffuit. Forlader du mig/ſaa eſt du en grum vlffue oc Tyranniſke forræder/oc eblant alle den verſte. Det er vel læt/at bedrage en Quinde/men ſaa læt ſom det er/ſaa ſkammeligt er det at bedrage dem.

Sagen er end nu klar oc ſtille/Tencker du at forlade mig/ſaa ſig det tilforne/før end kierligheden brender meer. Oc giør ſaa at wi intit begynde/der ſkulle ſiden her effter giøre oſſ Sorrig. Thi i alting ſkal mand ſee til enden. Jeg forſtaar mig icke

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

megit / ſom Quinders art er / du eſt Manden / du ſkalt ſørge for oſſ baade.

Jeg giffuer mig nu i din vold / oc ſlar mig til din loffue / oc begynder icke at ville vere din / Vden ieg kand ſaa altid bliffue / Far vel min hielp / oc mit liffs opholder. | D 5 v

Der effter bleff der ſend mange breffue / dette vaar nu beggis deris begiere / at de motte ſammen komme / men det ſiuntis ſuart oc wtroligt at kunde ſkee.

Thi alle Mands øgne ſtod paa Lucretiam / hun gick oc icke ene vd. Men ſtedze haffde hun en / der tog vare paa hinde. Thi Argus voctede icke ſaa flittelig Junonis kou / ſom Menelaus lod vocte Lucretiam.

Nu er denne en menig bryſt i Italien / at huer Mand lucker ſin Huſtru inde ſom ſit liggende fæ / (dog ſom mig ſiunis) forgeffuis. Thi Quinder ere menlig alle ved dette ſind / at de begierer aldermeſt / det ſom dennem meſt forbiudis. Thi naar du vilt da ville de icke / oc nar du vilt icke / da ville de oc begiere ſelffuillige. Saa naar Quinderne haffue deris fri vilie / ſaa giøre de icke ſaa megit ont.

Det er derfor ſaa ſuart / at vocte en Quinde emod ſin vilie / ſom at holde en hob lopper tilſammen i hedeſte Solſtin.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Thi vden en Quinde vil aff ſin egen vilie ſticke ſig vel/oc leffue kyſtelig/forgeffuis beflitter Manden ſig/hende at vocte oc indlucke. Kiere ſig mig/huo vocter paa vocterne/at de icke ſelffue begynde‖først D 6r
med dennem? En Quinde er it wtemmeligt diur/der kand met bedzel eller nogen hect icke igen holdis.

Lucretia haffde en Broder/ſom var wecte/hannem haffde hun antuordet breff til Euriolum/oc ladet ſig op for hannem. Der for bleff det beſtillit at hand ſkulle anamme Euriolum hemlig i ſit herberrig.

Denne wæcte Broder var i herberrig hoſſ ſin Steffmoder/ſom vaar Lucretiæ Moder til æcte/oc de beſøgte huer anden ſtedze/Thi deris huſſ vaar icke lange fra huer andre. Saa var nu dette deris anſlag/At Euriolus ſkulle hemmelig indluckis i it kammer/ſaa lenge Moderen gick vd til Kircke/der neſt ſkulle Lucretia komme/ſom hun ville beſøge ſin Moder/Oc der hun icke funde hende hiemme ſkulde hun fortøffue til hun igen kom. Dis emellem kunde Euriolus oc hun vere tilſammen.

Dette Anſlag vaar antaget/oc ſteffnen bleff ſat til Tridie Dagen. Diſſe tho Dage

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vaare de Menniſter lige ſom it ganſte Aar / Som tiden pleyer at vere lang for dem / ſom got forhobe / Men ſiunis kort
D 6 v for dennom ſom ont foruente.| Men lycken
5 vil dennem icke vel. Thi moderen fornam ſtrax deris opſat ſaa at den tid dagen kom gick hun aff huſit / oc lucte det til for ſin Steffſøn / Oc hand bebudit Euriolo denne onde tiende.

10 Det giorde hannem ſaa vel ſom Lucretiæ ſtor ſorrig. Men der Lucretia formerckte at hindis forſet oc anſlag vaar nu obenbarit ſagde hun. Det haffuer icke lyckit ſig paa denne vey / derfor tage wi en
15 anden. Icke ſkal min moder nogen tid bliffue ſaa mectig / at hun ſkal kunde forhindre min kierlige begiering.

Nu vaar der en Mand / ſom hed Pandalus / Menelai Suoger / for hannem obenbaret Lucretia ſine hiemmelige ſorrig.
20

Thi ſindit kunde icke haffue nogen rou eller huile / derfor ſende hun Euriolo bud / at hand ſkulle tale med den ſamme mand / Thi hand vaar tro oc ſtille / huilcken oc
25 ſkulle finde raad / Huorledis de kunde ſammen komme. Men det ſiuntis Euriolo icke trygd at vere / at oplade ſig oc ſlaa ſig til den / ſom ſaa daglig dags haffde ſin omgengelſe met Menelao / ſaa hand befryc-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tede / at der ſtulle ligge vnder it bedregeri forborgit. | D 7r

Som dette nu beradt var paa begge ſider fick Euriolus befalning at ſtulle ride til Rom / oc handle met Paffuen / om Keiſerlig kroning. Huilcket kom Euriolo oc hans Bolſtab til ſtor bedrøffuelſe. Men hand maatte dog villigen følge Keiſerlig befalning. Derfor reed hand der aff oc vaar borte tho Maneder. Dis emellem bleff Lucretia i ſit huſſ / lucte ſine vindue til / tog ſørgelig klæder paa / gick ingen ſted wd.

Huer mand haffde her vnder aff / oc viſte dog ingen orſage her til. Den Stad Senis vaar anſeet lige ſom en encke / oc alle Mand ſiuntis at leffue i it Mørck oc hemelig ſted / ſom Solen gaff ingen ſkin fra ſig.

Hendis huſſfolck der de ſaae / at hun idelig laa paa ſin ſeng / oc formerckte hende ingen tid lyſtig / holt fore at hun ſtulle vere kranck / oc ſøgte alle hand raad / til hende i lægedom.

Men hun loe icke / hun gick icke aff ſit ſoffue kammer / før end hun formerckte at Euriolus kom tilbage / oc at Keiſeren vaar riden wd emod hannem.

Da ſtod hun op / lige ſom en kranck oc ſiug der opueckis aff ſøffne / hun lagde | de D 7v ſørge klæder aff / tog prydelſe oc ſmyckede

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſig / ſlo vinduen op / oc forbide hans tilkommelſe. Der nu Keiſeren ſaa dette ſagde hand / Euriole / det er nu klart nock / Der du vor borte / kunde ingen ſee Lucretiam / Nu du kommer igen / ſee wi den Morgenſtierne.

Huad maade kand vere hoſſ kierlighed? Ingen. Lige ſom ingen kand ſkiule hoſten / ſaa kand oc icke kierlighed ſkiulis.

Her til ſuarede Euriolus. Her Keyſer i ſkempter med mig / ſom i pleier at giøre / oc ville komme mig i en ladder / der i ſige aff / ved ieg intit. Det bulder aff eders folck oc heſte / haffuer opuact oc forlyſted hende. Oc ſom hand det ſagde / ſaa hand ſaa hemmelig paa Lucretiam / oc ſlo øye imod øye. Oc denne vaar den førſte forløſkning de haffde effter hans igenkomme.

Huorledis Niſus Eurioli tro Tienere / fant en vertis Huſſ bag Lucretiæ huſſ / aff huilcket Euriolus oc Lucretia kunde tale tilſammen.

D 8 r

Saa dage der effter / ſom Niſus Eurioli tro Tiener befliitede ſig / at ville hielpe i denne ſag / fant hand en kru / bag Menelai huſſ / huilcken haffde it vindue i en bag

vraae / ind til Lucretiæ kammer / der for kom hand sig wdi kundskab med kru Manden / Oc der hand haffde beseet all beleilighеden / førde hand Euriolum did / oc sagde / aff dette vindue kand du tale med Lucretiam.

Der vaar nu it rum / emellom begge huse / oc der vor it hiemmelig mag / huilcket skilde Lucretia vindue tre alne fra kruhusit / der sad den elskoffuens Mand lang tid / oc fortøffuede / om lycken ‖ ville giffue / at hand kunde faa Lucretiam at see. D 8 v

Paa det siste / Kom Lucretia der hen / oc som hand saa hende / sagde Euriolus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huad giør du min Kierligheds Regenterſte? Huort vender du dine øgne mit hierte? Jeg er her / ſee mig her er ieg.

Lucretia ſagde. Eſt du her / O du min Euriole eſt du her / oc maa ieg nu tale med dig. O ville Gud / at ieg maatte omfangne dig.

Euriolus ſagde. Det vil ieg ſnart komme aff ſted med en ſtie / at ſette her til / Lad dit Soffuekammer op / wi haffue lenge nock forhalit wor Kierligheds glæde.

Lucretia ſuarede. Derfor forvare dig Euriole / er dit ſaa at du vilt beholde mig ved æren. Her er it vindue paa denne høgre ſide / oc en arg ſtalck til Nabo / icke tør mand heller forlade ſig paa denne vintapper / huilcken for ringe penge ſkyld / ſkulle komme baade dig oc mig omhalſen.

Saa er dog (ſuarede Euriolus) denne 1688 D 5 r ſiun min død / wden ieg kand fagne dig | oc med mine Arme dig omſpende. Her haffver de hafft mange Ord / haffver oc ſend hver ander ſkiøne Gaffver formedelſt it Rør. Men Euriolus var icke ringere i Stenck / end Lucretia.

Soſias formerckte nu denne Handel / derfor begynder hand ſaa at tale til ſig ſelff. Forgeffvis giør du Modſtand diſſe kierlige Menniſter deris Villie oc Forſet / hvis jeg

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

icke med Trædsthed befliter mig her i/ bliffver min Frue død der offver/oc min Herre kommer i it Uærligt Rycte. Aff diſſe to Onde/er det bedre jeg affſtiller it/ min Frue elſter/det ſkader icke/imeden det kand være hiemmelig. Hun er blind aff Kierlighed/oc forſtaar icke hvad hun giør/kand mand icke beſterme hendis Kyſthed/ſaa er det nock at mand kand forhindre Rob oc Strjg/ſaa at Slecten kommer icke i ont Ord/eller Mandrab bliffver forhindrit. Derfor vil jeg gaa bort/oc giøre hende min Hielp.

Jeg ſtod her imod ſaa meget ſom jeg kun-|de/paa det her ſkulde ſkee intet ont/ nu effterdi det kunde icke ſkee/bør mig ydermeere at acte/ſaa at det Onde her ſkeer/bliffver ſaa hiemmelig holdit. Thi der er icke meget ſkiel paa/hvad heller mand giør en Ting eller icke/oc at ſaa giøre hende at ingen faar det at vide. Thi Ukyſthed er en almindelig Synd/oc ſaa er det oc intet Menniſke/der haffver ey fornummet denne Kranckhed/oc den holdis kyſtere/ſom hemmeliger handler.

Der hand ſaa talede ſaae hand Lucretiam gaa aff ſit Soffvekammer/hand gick til hende oc ſagde: Hveden kommer det/ at du vilt icke lade mig forſtaa din Kier-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1668 lighed? Euriolus er dig jo ligevel kier/ dog du holder det mig forborget. See hvem du troer.

Den første Visdoms Trappe er/at icke elste. Den anden/at du saa elster/at det blifver icke aabenbaret. Du kand det icke bekomme uden Hielp. Hvad Tro oc Lofve du maat haffve til mig/hafver du nu lang tit lærd. Vilt du befale mig noget/ da biud offver mig. Det er min største Sorrig/at saadan Eders Kierlighed skal obenbaris/oc du bliffver straffet/oc din Mand skal lide allis Fortale.

D 6 r Her til svarede Lucretia.|

Det er Sosia vel som du siger/oc jeg haffver stor Loffve til dig/men du haffver været her til (jeg veed icke hvorlunde) forsømmelig oc gienstridig imod min Be-
1594 E 2 r giering. | Men effterdi du biuder dig nu selff villigen til/da vil ieg bruge din tieniste/oc frycter icke at du skalt bedrage mig/du vidst huor suorligi eg brender/ieg kand icke lide den brynde lenger/hielp at wi kunde komme tilsammen. Euriolus er kranck aff elskou/oc ieg nesten død/der er ingen vere ting end at stride emod den kierlige begiering. Nar wi komme engang sammen/siden kand wi elske vaarligere/ oc kierligheden bliffuer diss snarere skiult.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Derfor saa gack heden / oc viss Euriolo en eneste vey / ved huilcken hand kand komme til mig / som er denne. Offuer fire dage / nar Bynderne føre oss korn / skal hand fornandle sig til en Korndrager / oc betecke sig med en Seck / oc bære kornet ind i kornhuset / saa vidst du at den første dør hoss trapperne er ind i mit soffuekammer / der vil ieg tage vare paa samme dag / oc vere aleniste i kammersit / oc nar hand er alene / maa hand klappe paa døren / oc gaa ind til mig.

Sosias (som det vaar en suar stor sag) reddis hand for større onde / dog tog hand sig det offuer. Oc der hand nu fant Euriolum / sagde hand hannem al anslaget ordenlig / som hannem vaar aff Lucretia befalet. Euriolus regned det ringe / beredde sig til / hans klage vaar intit andet end tiden vaar saa lang.

O det wforstandige oc wactsomme bryst / O den blinde fornufft / O du dristige Synd oc wforferdit hierte / huad er saa stort / der dig ey siunis ringe at vere? huad er saa suart oc saa krum / du ey acter for let oc slet? Huad er saa besluted / du ey obenbarer? Du foracter all gienuordighed / du acter ingen ting suar. All hossbonders vact for dig er forgeffuis. Ingen loff in-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

gen ſtickelig leffnis regel kand tuinge dig/ ingen redſel kand holde dig/ du lader dig icke binde aff bluſel/ all arbeid er dig en ſtempt oc lyſt/ dig ſtaar ingen ting emod: O kierlighed/ O du tucterinde oc alle tings tuingerinde/ du giord at den drabeligſte Uland/ oc Keiſeren kieriſt/ med godz aller rigeſt/ i alder fulkommen/ i Schrifften forſtandig/ oc i viſdom den berømdeſte/ du bringer hannem der heden/ at hand hen kaſter ſine ſidens purpur klæder oc legger en ſeck paa ſig/ oc betecker oc foruandler ſit Anſict met grumfarffue/ oc giør ſig til en ſuend/ aff en Herre. Oc hand ſom aff barndom er opholden i all vellyſt/ nu ſticker oc føier ſine ſtul-|dre til ſtore ſuare byrder/ oc giøre ſig ſelff for kierligheds ſkyld/ til en obenbar ſeckedragere. O huilcken vnderlig ting/ oc ſaa ner wtrolig/ at en Mand i Raads ſager allerdræbeligſt/ ſkulle giffue ſig vnder den hob Seckedregere/ oc i ſelſkab med dragerne. Huo vil ſøge større foruendelſe nogen ſted? oc dette er det Ouidius vil i ſin Metamorphoſi/ der hand ſchriffuer/ at aff Menniſken ere vorden wſtellige diur/ Stene oc vrther.

Det ſamme haffuer oc den fornemſte Poeta Vergilius Maro menidt/ der hand haffuer ſchreffuet/ at Circes haffuer for-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

uent mange aff ſine Bolere til wſtellige diurs ſtickelſe.

Oc det er oc ſaa / at Menniſkens ſind bliffuer ſaa foruent aff den kierligheds brynde / ſaa at der er liden vnderſked emellem ſindit oc wſtellige diur.

Huorledis Euriolus foruende ſig i en Seckedragers ſtick / oc kom til Lucretiam.

NEr nu Morgenſtiernen der effter ſkinede / Oc Solen fremførde den be-‖

E 3▾

gierlige dag / bleff Euriolus der aff vederquegit / huilcken der holt ſig lyckſalig nu /

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fordi hand vaar formengt eblant det ringe folck/oc kunde nu mercke at ingen mand kiende hannem. Hand tog korn paa sig/ oc gick ind i Lucretiæ huss / Oc der hand haffde affskild sig med kornet paa lofftet/ vaar hand aff dennem som gick nu neder igien/den aller siste/oc som hand vaar nu vnderuist / klappet hand paa døren paa samme forne soffue kammer / oc stundet hastig der ind/Oc som hand nu sloe dørren i/sant hand Lucretiam sidende alene paa Silke Arbeid / oc der hand kom nu til hende sagde hand / Gud velsigne dig mit

enistelifs enistehob oc hielp. Haffuer ieg nu fundet dig ene? Maa ieg nu fagne dig/ wden nogens Neruærelse/huilcket ieg tit haffuer begiered / Her er nu ingen veg/ ingen skilrum der kand emod staa min kys.

Endog Lucretia haffde selff giort saadan it anslag / saa vaar hun dog forskreckt i den første tilgang/oc hun mente at hun haffde set en Aand. Thi hun icke trode/at saadan en drablig Mand skulle giffue sig i saadan stor fare oc bedrøffuelighed.

Men der hun nu kende sin Euriolum ved hans fagn oc kyss / sagde hun. O du min arme Mandlille/ est det du? er du her min allerkiereste Euriole. Oc som hun bleff nu

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

paa kinderne rødere / fagnet hun hannem hordere / oc kysset hannem mit paa sit andled / oc begynte strax at sige igien. O huad stor sorrig haffuer du giffuet dig i? Huad skal mand videre sige. Nu ved ieg / at ieg er din allerkieriste / nu haffuer ieg dig forsøgt / oc haffuer visselig befunden din kierlighed emod mig. Du skalt aldrig finde mig anderledis emod dig. Ville men Guderne denne sag føie til det beste / oc giffue vaar kierlighed lyckſalig vind. Thi saa lenge denne Aand regerer mine lemmer / da skal der intit Menniske haffue vold offuer Lucretiam (wden du) icke end min egen Mand / som mig vaar giffuen emod min vilie / oc aldrig kunde beuilge mit Sind. Men volan min vellyst / min fryd oc glæde / kast din seck fra dig / oc lad mig see dig lige som du est / lig aff de draffuers klæder / lad falde disse seller / oc lad mig see min Euriolum.

Der hand nu haffde affligget de wlystige klæder / skinet hand i Fløil / Carmesi / oc Guld som en Første / oc hadstede snarlig / at ville gaa i kierligheds spil.

I det kom Sosias / klappet paa døren / oc sagde / Tager eder vare i Kierlige Menniſter / ieg ved icke huad Menelaus søger efter / Hand kommer hastelig hid. Skiuler

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

eders tiuffueri / Oc besuiger Manden med eders list / Thi i tørff icke tencke / i haffue nogen trøst wd at komme.

Da sagde Lucretia / Euriole her er en hemmelig liden beskytning vnder denne seng. Huor oc ere nogle kostlige Klænodie / du vidst huad ieg tilforne skreff dig til.

E 5r Om det hende sig saa / at min Mand ‖ komme / nar du her vaare. Gack her ind / da bliffuer du tryg wden fare i mørcket / Men tag dig vare / du rører dig icke / liuder eller hoster. Euriolus vaar tuilradig huad hand vilde giøre / dog giorde hand som hun hannem bad.

Oc der hun nu haffde ladet døren op oc vaar heden gangen til sin Silke Søm / kom Menelaus / oc en med hannem hed Bertus / at ville søge nogle breff op til menighedens nytte.

Oc der nu saadanne breffue icke fandz i noget Skrin / leddick eller kiste / sagde Menelaus: Lucretia maa ske de ere i den hemmelige foruaringe vnder sengen / løb hent os it liuss / at vi kunde søge det.

Da bleff Euriolus forskreckit oc bleff kranck / oc miste all sin krafft / oc begynte nu at hade Lucretiam oc tale saa med sig selff / Ve mig Daare oc Nar / huo haffuer førd mig hid wden min egen wstadighed /

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

see nu er ieg greben. Nu miſter ieg min
ære / Nu falder ieg i Keiſerens wgunſt/
Huad ſkiøtter ieg Keiſerens wgunſt? Ville
Gud ieg kunde beholde liffuit. Huo vil/
eller kand befri mig leffuende her wdaff?
Jeg maa viſſelig dø. O mig daarlig oc
eblant alle Narrer den største. Selff ‖ haff- € 5▾
uer ieg veluilligen ført mig i denne jam-
mer. Huad er dit for kierligheds glæde/
der skal saa dyre kiøbis. Dette er en ganske
snar vellyst / Men saa lang en Sorrig. O
Gud giffue det icke sker for wore Synder.
Stor forundrer maa Menniſkens darhed
giffue/wi ville icke lide føie arbed for lang-
uarig glæde. Men for kierligheds skyld
(huiſſ glæde er som en røg) giøre wi oſſ
selff tuſend fuld ſorrig oc angiſt / See mig
selff / Nu bliffuer ieg it Exempel/ it Fabel/
oc rycte hos alle mand/oc ieg ved icke end
huad ende det vil tage med mig.

Ville nogen Gudinde fri mig her fra ieg
skulle ret aldrig lade kierlighed saa fange
mig. O HERRE GVD forløs mig / spar
mine vnge dage / oc handle icke med mig
effter min daarlighed/ men frelse mit liff/
at ieg kand komme til Pœnitentz oc boed
for mine synder.

Lucretia haffuer icke hafft mig kier /
men haffuer ville fanget mig som en Hiort

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

i garnet. See min dag er kommen/ingen kand nu hielpe mig/wden du GUD alene. Jeg haffuer tit hørt aff Quinders ſnedighed oc bedrageri/oc kunde dog icke tage
E 6r mig vare derfor/Men kommer ieg| nu her fra/aldrig ſkal nogen Quinde liſt bedrage mig.

Huorledis Lucretia ſkuffde ſin Mand Menelaum/oc friede Euriolum.

MEn Lucretia vaar io ſaa høgelig med angiſt belad/huilcken icke aleniſte for ſin egen velfard/men oc ſaa for Euriolo ſin Bole/ſtod i ſtor nød. Men ſom Quinders liſt er behendiger oc ſniller i ſtore Sager/end Mendene/ſaa optencte Lucretia ſtrax hielp oc lægdom her til oc ſagde/Kiere Mand/der er en ladick offuer det vindue/der i haffuer ieg ſeet eder lagd nogle breffue/lader oſſ ſee om di ere der hen lagde.

Oc ſaa løff hun med det ſamme/ſom hun ville lade ſamme liden Kiſte op/oc i det ſtøtte hun hemmelig den wd i gaden/ ſom det ſkulle haffue verit hende emod/oc ſagde. Eia Mand lille/kiſten er fallen i gaden/løffuer oc haſtelig/at wi icke miſte vaar klenodi oc breffue/at wi faar icke

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſtade her aff / løffuer / løffuer baade oc ſtinder eder / huor effter ſtaar i? ieg vil tage her vare / at ingen kommer oc ſtel noget bort. ‖

See her Mariane oc merck Quinders driſtighed / oc tro dennom. Ingen er ſaa forſicktig om ſig ſelff at hand kand icke ſkuffis aff Quinder. Den er aleniſte wbedragen / der Quinder icke haffuer forſøgt / oc lad ſig effter at bedrage. Saa er hand der for mer lyckſalig aff lycken / end aff ſin egen fornufft.

Men Menelaus oc Bertus bleffue her aff beſlagne / ſaa de ſtrax ſøgte gaden.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huſit vor vel høgt/ſom Velſk bygning er gierne/ſaa at der vaare mange trapper før mand kunde komme neder/oc Euriolus haffde gode ſtunde at forvandle ſig/ ſaa hand aff Lucretiæ vnderuiſning kom
E 7 r heden i it andet behold.|

Der de nu haffde opſanckit de breffue/ oc dog icke kunde de finde/dennem paa den tijd nødactige vaare/ginge de til den hiemmelige luck ſom Euriolus føre laa vdi/oc ſom de da funde det de begierede/ toge de orloff aff Lucretia/oc ginge deris weg.

Der hun haffde nu ført bommen for dørren/ſagde hun. Kom her vd min kiere Euriole/kom her for mit hierte liff/kom du høgſte i min glæde/kom min vellyſtis hoff/du ſøde i alltids fordriff/kom du wſigelig ſødhed/alting er nu ſecker/nu haffue wi fri platz at ſnacke oc tale nu ere wi trygge i vaare fangtag. Lycken ville ſtaa vaar vilie emod/Men Guderne ſeer vaar kierlighed/oc haffuer icke villet haffue forlat tro kierlighed. Kom nu i min arm her er nu intit du tørt ſørgelig frycte. O du min Lilie oc Roſens Hierte/Hui ſtaar du? Her er ieg din Lucretia. Huad tencker du? Hid oc fagne din Lucretiam.

Euriolus hen ſette dog om ſiger all

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fryct/oc gick her for/tog Lucretiam i fagn oc sagde. Saadan en fryct oc forferdelse er mig icke sted/men du est dog verd/saadant at lide for din skyld. Det vaare oc icke| billict/at bekomme saadan søde kyss/ oc sagntag/forgeffuis. Oc skal ieg sige sant/da haffuer ieg saa kosteligt godz icke end dyre nock kiøbt. Thi kunde ieg effter min død leffue igen/oc beholde dig/saa ville ieg tusind gange dø/emeden ieg kunde kiøbe din kierlighed/oc fryntlig sagntag. O min lycke/o min Salighed. Seer ieg en siun/eller est du det selffuer? Haffuer ieg dig/eller bedragis aff en drøm? Men det er dog du vist/visselig haffuer ieg dig. € 7

Lucretia vaar klæd med en tynd serck/ der sad til liffuet wden rycker igennem huilcken mand kund kiende i visshed/hendis bryst/skam/oc alle lemmer/som de vaare i Sandhed. Der skinede hendis halss huid som snee. Hendis øgens klarhed som skin aff Solen. Hendis ansict klart oc lystigt/hendis kinder som Lilier formengt med Purpur Rosen farffue.

Hendis ladder med hendis Mund sød/ lifflig/oc maadig. Hendis Bryst haffde sin brede/oc de smaa bryst heffuede sig til begge side som tuinde eble/huilcke oc op-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nacte dennem som dem rørde til begierlighed.

Euriolus kunde icke nu lenger forholde
1668 E 3 v sin anfecting/men forgætte nu all redsel oc Fryct/slo sig fra Hoffmodighed/greff hende an/oc sagde: Nu faa vi Fruct aff vor Kierlighed/oc tog sig for strax at befeste Ordene med Gierningen.

Quinden stod hannem imod oc sagde/ Her bør at actis med fljd min Ære oc Rycte. Thi denne vor Kierlighed begier icke andet/end ventlig Tale oc Kyss.

Her loe Euriolus at oc sagde: Det er nu enten nogle vitterligt eller uvitterligt/ at jeg er her. Er det vitterligt/saa er der ingen der ey tencker det andet her hos/oc det vare forgeffvis oc daarligt/uden Gierning/at haffve it ont Rycte. Er det ellers uvitterligt/saa kand oc ingen Mand vide det.

Dette er nu it Pant paa Kierlighed/oc jeg vil langt eller døe end dette miste.

Lucretia svarede det er Synd/Euriolus svarede/det er Synd at saadant gode icke bruge/naar mand det kand bekomme.

Skulle jeg lade fare saadan en bequemelig Tjd oc Sted/der mig nu giffven er/ oc jeg haffver søgt effter/oc den jeg haffver saa lenge begierit/oc ey brugt den?
E 4 r

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Denne Samkom formindstede icke Begierligheden/som hun giorde ved Ammonem oc Thamar/men hun opvacte store Kierligheds Tørst i dennem baade. 1668

Men Euriolus tenckte paa den Sorrig oc Redsel hand var i/derfor der hand haffde lidet ædit oc druckit/gick hand fra Lucretiam/dog imod hendis Villie/saa at ingen tenckte noget Ont om hannem/men at hand haffde været en aff Korndragere.

Hvorledis Euriolus kom til sit igien/oc fortellet sine/hvorledis det vaar hannem gangit.

{1594 f 1 r

DEr Euriolus gick nu saa hiem at gaden/bleff hand sig selff it vnder/oc talde saa ved sig.

Om keiseren komme mig nu til møde oc kiende mig/huilken mistancke skulle denne klædning oc skick giffue hannem? Huor skulde hand spotte mig? Jeg bleffue huermand for munde/oc hannem en skempt oc spot/hand skulle icke lade mig fare/før hand finge at vide/huad denne bonde klæning betyde. Men ieg vil icke bekende sandhed/men ieg ville sige ieg haffde verit hos en anden Quinde/Huilcken ieg elsker. Som hand nu saa talede med sig/seer

hand Nisum/Achatem/oc Palinurum sine tienere/som komme effter hannem/Men de kunde icke kiende hannem/før hand kom hiem i sit Herberg/oc drog de bonde kleder aff oc tog sine egen kleder paa igien/ der siger hand dennem alt huorledis handelen haffde begiffuet sig. Men hand sagde det vnder den fryctactighed hand vaar i. Jeg haffde til trode en Quinde mit hoffuit/som en daare/saadant haffde min Fader icke lært mig/der hand vnderuist mig/ at ieg skulle forlade mig paa ingen Quindis loffue.

f 1 v Jeg haffuer forgæt min Faderlig lerdom/oc til trod en Quinde mit liff. Hand sagde at en Quinde vaar it wspægeligt Creatur/wtro/wstadig/ond/oc haffuer tusind sind.

Om nogen haffde kiend mig/der ieg drog Korn/Huilcken skam der haffde gaat offuer mig oc mine. Om Manden haffde fundet mig i den kiste i skiul/huad haffde der da bleffuit aff? Den lou oc ret som kaldis Julia er en Horkarl saare haard/ Men den Ectemands sorrig esker støre straff end nogen Lou haffuer tilstedt.

Denne døder med suerdet/den straffer med blodige strege/oc somme henkastis i suart fengsel/eller hand haffde antuordit

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mig Keiseren som en wtro oc berycted Mand. Om ieg end kunde haffue vndkommet / i det hand haffde ingen vaaben / oc der hengde it suerd ved min side? Nu haffde hand en Mand med sig / oc der vaar gaarden suld aff suenne.

Huorfor haffuer ieg verit saa wbesindig? Ingen visdom haffuer friet mig her wdaff / men aleniste lyckens hendelse.

Men huad siger ieg aff lycke? Ja lycken / oc Lucretiæ behendig fornufft. O huilcken trofast Quinde. O den forstandige elskerinde. O den forbundige oc Edelste| K 2 r Kierlighed / hui skulle ieg icke forlade mig til dig? Det er en ring ting du Achates haffuer seet hos denne Quinde. Jo nermer hun er / io skøner er hun / Jeg ville du haffde verit hos mig. Candele den Konnings i Lidia Hustru / haffuer icke verit saa skøn / som denne. Mig forundrer icke at samme Konge ville lade sin Stalbroder beskue sin hustru nøgen / at hans glæde kunde der aff diss mere fulkommis. Jeg skulle giøre det samme / om ieg ellers kunde det saa bekomme / oc lade dig see Lucretiam nøgen. Thi ellers kand ieg icke sige dig nock aff hendis skønhed. Men glæd dig med mig / den fryd oc vellyst vaar støre / end den kand met ord forklaris. Saa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

talede oc Lucretia med sig selff/Men saa vaar dog hendis glæde diss mindre i det hun maatte tie/oc kunde ingen tiltro saadant/icke torde hun oc obenbare det for skam skyld.

Huorledis en Bononischer Edel Mand bar Lucretiæ it Breff i en Fiol stilken.‖

f 2 v

I Middel tid/begaff det sig/at en Bononister Edelmand (fød aff ædel slect) begynte at elske Lucretiam. Oc fordi hand vaar skøn/mente hand hun skulle elske

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hannem igien/oc at den Quindelig bluſel ſtulle ſaadant forhindre. Men hun ſaa vel kierligt wd/ſom vaare Quinder pleye at anſee Mandfolck/Det er en Kunſt (eller ſkal ieg ſant ſige) it bedrageri/paa det den rette ſande kierlighed ſkal icke obenbaris. Baccarus vaar bleffuen wſindig aff ſtor kierlighed/kunde ingen troſt tage ſig til/før hand finge forfaret Lucretiæ Sind.

Quinderne til Senis haffue for ſed/at beſøge Jomfru Maria Capel Bethlehem| ved Naffn/ſom er hos den førſte ſten/did gick Lucretia bort/med tho Jomfruer/oc en gammel Quinde. Baccarus fulde effter oc haffde i Haanden en fiol blume med forgylte blad/oc i ſtilken haffde hand ſkiult it bolebreff paa Jomfru pergament ſchreffuit. Oc du ſkalt icke forunder det/Thi Cicero ſkriffuer at hannem vaar forborgit det ſtore Opus oc Bog/om den Troianſche Krig ſom vaar ſchreffuen ſaa ſubtilig/at hun kunde luckis i en Nødſkal. Baccarus bød Lucretiæ Fiolen/oc lod ſig hende være flittig befalet. Men Lucretia ville icke annamme hende. Baccarus beder ſtorligen/at hun ſkulle annamme den/ da ſuarede den Gamle Quinde. Tager bort frue den ſtenckte blomme/Huad reddis i derfor ſom ingen fryct er? Det er en rin-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ge ting i kand giøre denne Ridder til vilie med. Lucretia giorde effter den Gamle Quindis ord oc annammet Fiolen/Oc som hun gick nu noget frem beder/Gaff hun en aff sine Jomfruer samme Fiol. Icke lenge der effter kom der tho Studenter/Den ene bad den Jomfru saa/at hun gaff hannem Fiolen/hand brød strax stilken op/oc fant det Bolebreff. Studenterne maatte vaare
f 3▾ Quin-‖der vel lide / Men der Keisers hoff kom til Senis/da begynte de at spotte/ forsmaa/oc hade dennem. Thi det bulder aff harnskene befald Quinderne bedre / oc giorde meer kortzuile/en den skøne lyst aff Skrifften:

Her aff er kommen stor trætte oc wenighed/ De lange kaaber oc store kapper tractede alleuegne huorledis de kunde giøre de stackede wdskorne klæder skade. Derfor der nu det spil med den Fiol vaar obenbared / ginge de snart heden til Menelaum/oc bad at hand ville læse det Breff. Der hand haffde læst det / gick hand strax bedrøffuet hiem / straffede sin Huss Frue / streg oc ropte. Huss Fruen Lucretia siger ney oc aarsager sig/oc fortel sagen op oc wd / oc saa vaare den Gamle Quinde til vidne. Hand gaar for Keiseren/oc giør sin beklage.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Baccarus bleff kaldet/hand bekiender gierningen/Oc beder om Nade/oc giør sin Ed/at hand ville aldrig tiltale/eller bemøde Lucretiam videre om Bolstab. Hand mente dog vel/at den øffuerste Gud Juppiter fortørnedis icke/men mer Loe at den mened der kierlige folck | giøre. F 4 r
Derfor lod hand icke aff/men streff end nu flere Bolebreff.

Huorledis Baccarus den Bononische Edel Mand/kaste it Breff til Lucretiam/i en Sneklimp.

Der kom en Vinther/der fordriffuer det varme Veir/lader allene Boream oc Nordenwind blæse/oc Sne falt aff himmelen. Dette kom den ganske Stad til stempt oc lyst/Quinderne kaster Sne i gaden/De vnge karle kaster hende ind at vinduene. Her aff tog Baccarus | orsag/ F 4 v oc indelucte it andet breff i vox/oc vred der snee om/oc kast det saa obenbare ind i Lucretiæ vindue.

Huo skulle icke ville sige oc bekende/at alle ting ere vnder lyckens gunst oc wgunst regierit? Huo er den der icke begierer lyckens salige tilffald? Det er bedre at haffue saadan gunst/end at Venus haffde antuordet dig it breff til Martem.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Mand ſiger at lycken formaar intet mod de viſe. Det beſtaar ieg/i de viſe/ſom glæder ſig i deris dygder/er arme oc krancke/ acter icke den verdſlig ære / mene dog at de beſidde et lyckſaligt leffnit/huordan en ieg end nu aldrig ſaa/troer oc icke at nogen haffuer verit ſaadan.

Det menlige Menniſkens leffnit haffuer lycken behoff/Thi huilcken hun vil/høyer op hun/oc den hun vil/trycker hun til Jorden.

Huo haffuer giord Baccaro ſkade i denne ſag wden lycken? Vaar det icke it viſt raad/at lycke it Bolebreff i en Snebold/oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

bringe det i sit begierlig stæd ved Sne. Nu maatte en sige/det maatte vel verit bedre bestillit. Men ieg siger at haffde lycken hiulpet/da haffde Baccarus visselig her ved bleffuen behiulpen. | f 5r

Men den gienstridig lycke kom den Snebold at falle aff Lucretiæ hender/oc førde den heden til ilden/oc obenbaret det breff/ strax Sneen vaar smelt/Huilcket nogre Gamle Quinder som saade der lesde dit/ oc Menelaus oc saa som vaar der hos. Her aff bleff opheffuet ny klammer/huilcke Baccarus vndslyde icke med antuordt/ men med vndrømming.

Denne Baccari Kierlighed/kom Euriolo til hielp. Thi i det Menelaus beflitede sig/at tage vaare paa Baccarum gaff hand Euriolo rum. Men varede disse Tho Kierlige Mennister paa effter deris første bryllup/at holde den anden høgtid der hos.

Huorledis Euriolus kom anden gang til Lucretiam.

Er vaar it saare sneuer stræde/emellem Lucretiæ hus/oc hendis Nabo/ ved huilcket Mand kunde | lættelig stige op i Lucretiæ vindue/naar mand satte den ene foed paa den væg oc den anden f 5v

paa den anden. Men det skulle giøris om Natten. Nu ville Menelaus ride wd paa landit/oc bliffue wde nogen natter. Disse dage vaare beuarede aff de kierlige Menniſter/ſom de dage Saturnalia. Hand rider aff.

Euriolus forandrit ſig met andre klæder/oc gaff ſig heden i ſamme ſtræde/der haffde Menelaus ſin Stold/ſom Soſias haffde vijſt hannem/der gaar Euriolus op i/oc ſkal vocte den nat forborgit vnder høiet.

ſ 6 r Der kommer Dromo en anden Suend‖ Menelai/huilcken ſkulle røcte heſtene/oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ville nu fylde krybberne/oc tog høe med gaffelen huos Eurioli side/oc haffde strax taget meer oc taget Euriolum i gaffelen/ haffde Sosias icke det affuend.

Thi der Sosias fornam den fare/løb hand til strax/oc sagde/Lad see kiere Stalbroder/Lad mig giøre dette/ieg vil giffue Hestene foder/Løb du hen oc see om vor Naduere er rede. Wi skulle giøre oss glade/ effterdi vor Herre er wde. Wi haffue beidre huos hende/end huos hannem. Hun er fryllig oc modig/hand er vred oc gierig/ Huor megit bedre vaar fruæ? hun lader sig icke nøe med/at spise oss med kalffue kiød/oc vnge kid/men hun giffuer oc høns oc droseler/oc den aller beste win? See til/ at der bliffuer vel koget/at wi kand leffue i rues. Dromo sagde. Det vil ieg giøre oc ordenlig forsee/ieg vil langt heller stryge bordet/end hestene. Jeg fylgede vor hoßbonde wd i dag/saa giffue det gaa hannem ilde. Jeg holder aff dig Sosia/at du haffuer engang begynt/at hade min herris seder oc vaane. Jeg haffde lenge siden dragit fra hannem oc søct mig en anden tieniste/ haffde icke vor Moder holt mig met sin | Morgen suppe. Vilt du saa/da ville wi icke soffue i denne Nat/men ede oc dricke ind til Morgen/Min Herre skal icke fortiene

f 6 v

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

saa megit i en Maaned/som wi ville fortære paa en nat. Euriolus hørde dette gierne/end dog hand vel da mercte Suenne deris seder/oc tuilede icke at hannem io stede oc saadant aff sine.

Men der Dromo gick nu heden/sagde hand. O Sosia/huilcken en goed nat skal ieg haffue i nat/aff din hielp oc velgierning/Thi du haffuer førd mig her til/oc haffde om sorrig for mig aff din fromhed/oc beskirmit mig/at ieg er icke funden. Du est i sandhed en goed karl/oc ieg haffuer dig kiær/oc vil oc aldrig findis dig wtacknemmelig.

En forschreffuen stund vaar kommen/Derfor end dog Euriolus vaar nu i tho store sorge/steg han dog Muren friligen op/oc der hand kom til vinduet/fant hand Lucretiam siddende alene hus ilden/oc varede paa met kostelig beredt spise. Der hun nu kiende sin Bole/stod hun op/oc fangnede hannem ganske fryntlig/Der gick mange fryntlige ord/der gaffs kyss/der dreffs Veneris spil/der anrettedis herlig. S 7 r

See her huor kort vellysten er/oc huor lang Angisten er.

Euriolus haffde hafft nu en liden stund

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

glæden/ oc ſee der kommer Soſias oc forkynder dennem/at Menelaus vaar kommen tilbage igien/oc forſpiller all glæden. Her bleff Euriolus forſtreckit/oc beflittede ſig huor hand kunde met fluct vnd komme/Men Lucretia forſtack bordet/oc gick wd emod ſin Mand/helſet hannem at vere vel hiemkommen/oc ſagde. O min kiere Mand/ere i ſaa vel hiemkommen ieg fryctede i haffde verit fangit.

Huad haffue i ſaa lenge at giøre der wde? Lader ſee ieg faar icke nogit at lucte der aff/Huor for bliffue i icke hiemme? Hui ligge i eder effter/at bedrøffue ‖ F 7 v

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

mig med eders borte verelse. J nar i ere wde/frycter ieg i ſtulle elſke nogen anden (ſom de wtro Mend giøre emod deris huſtruer) der for ville i ſkille mig ved ſaadan ſorrig ſoffuer ingen tid wde/Thi wden dig er ingen Nat mig rolig. Men giør her afften maaltid/ ſiden ville wi gaa at ſoffue.

Dette vaar i Sallen/ſom folckit fick mad/ der beflittede Lucretia at forholde Manden/ſaa lenge Euriolus komme aff veien.

Menelaus haffde Edt Naduer i Landsbyen/oc haſtede fordi til Soffuekammerſit. Der til ſuarede Lucretia. Jeg formercker vel i haffue mig icke megit kiær/huorfor haffue i icke heller ædt med mig? Fordi at i vaare icke hieme haffuer ieg oc icke ædit/eller druckit/ Hid komme de Bønder aff Vaſalia/de haffue førd hid nogen Vin (ieg ved icke huad) dog haffue de ſagt/at hun vaar god Trebeaner/ieg kunde aff Sorrig icke ſmagen/men nu i ere komne/ ſaa lader oſſ med huer andre (om det eder befalder) gaa i kel-‖ leren/oc forſøge/om F 8 r hun er ſaa ſød ſom de ſagde. Oc ſom hun det ſagde tog hun en løcte i den høgre hand/oc lede Manden ved den venſtre/oc gick ſaa i den inderſte deel i Kelderen/oc forſøgte/oc drucke ſaa lenge/nu aff det

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fad/nu aff det/saa lenge hun mente at Euriolus vaar sin vei.

Paa det siste ginge de til den wuillige Ecteskabs søffn. Euriolus kom om Midnat hiem.

Den anden dag (huad heller det stede effter kammerens skickelse/eller aff en ond mistanck) slo Menelaus vinduet til. Jeg tror (som vaare Borgere ere behendig at mercke saadan ting/oc ere fulde aff Mistanck) at Menelaus haffuer merckt det vindues bequemlighed/oc at hand ville der ved forminske hende orsagen oc beleilighed i saadan sag. Thi end dog hannem vaare intit vitterligt om hende/saa viste hand dog vel Quindens vilkor/at hun vaar tit forsøct i Boleri/oc der om talet. Hand viste oc vel/quinders finds wstadighed oc mangfoldige vilie. Thi Quinders natur alle gierne ere begierlige til nyt/oc sielden elster den mand hun haffuer altid wol paa/derfor fylgede hand den menlig vey der ‖ Ectemend fylger/som mener at mand wdelucker wlycken med god forsiun oc vaareteck. Formedelst dette bleff Euriolo oc Lucretiæ fortagen effne at saffnis igien oc at de kunde icke sende huer andre breff/som de tilforne giorde. Thi øffrigheden haffde fordreffuet

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

den Vintapper aff Kelderen/bag Lucretiæ huss (aff Menelai raad) huor Euriolus pleigede at tale med Lucretia / oc stencke hende gaffuer igennem røret. Her var aleniste for handen øgnenis siun/ huor med de kunde trøste huer andre/med vincken oc tegen. Dette vaar dem baade en stor sorrig/oc suar plage lige ved døden. Thi de kunde icke forlade deris Kierlighed / oc de kunde icke der i bestandig bliffue.

Huorledis Euriolus obenbaret Pandalo Menelai Søster Søn/ sin kierlighed.

EN som Euriolus vaar nu aller bangist / oc hand betencte huad raad oc
¶ 1 r trøst hand skulle faa her til/kom hannem| i sinde Lucretiæ paamindelse / den hun haffde schreffuit hannem til/om Pandalo Menelai Søster Søn/saa hand gick effter de vise læger/ som holder denne viss i store siugdommer / at de giffue den krancke en tuilactig lægdom/oc seer heller/at forfare saadan lægdoms krafft med liffsens fare/ end at forlade den siuge wden raad/etc. Derfor tog hand sig faare at ville tiltale Pandalum oc tage nu den lægdom oc hielp/huilcken hand tilforne foracted/Oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

der hand fant hannem/kaldede hand han=
nem ind i det inderſte kammer / oc ſagde.
Sid neder min ven/ieg vil ſige dig/oc giff=
ue dig tilkiende en ſtor ſag/ſom haffuer
be=‖hoff/ſaadanne dygder ſom ieg ved der G 1 ▾
ere wdi dig/ſom er troſkab / dueligheð/ oc
ſtilhedt. Jeg haffuer lenge hafft i ſinde at
ville ſige dig det/men nu kiender ieg dig/
oc effterdi du eſt from/da haffuer ieg dig
kiær. Thi der ſom ieg end icke viſte din 10
troſkab/ſaa haffuer ieg hørt dog dig tid
vere loffuit. Saa haffuer oc mine tienere
vnderuiſt mig ſynderlig oc ieg haffuer det
formerct aff dennem/at du gierne begiæ=

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

rer kundſtab med mig/huor wdi ieg vil oc giøre dig delactig/du eſt det oc vel verdig. Nu huad ieg vil dig (effterdi det ſkeer nu emellom venner) vil ieg fortelle dig med korte ord. Du vidſt huor Menniſkens Nature er ſuar tilbøilig til Kierlighed. Oc huad heller det er god dygds gierning/ eller en laſt/ſaa er det dog en menlig ting/ ſaa at der er icke nogit hierte (ſaa framt det er kiød oc blod) der ey haffuer nogit ſmagit aff kierlighed / Du viſt at denne kranckhed haffuer icke ſpared den Hellige David / den aller Viſeſte Salomon / ey heller den Stercke Samſon.

Her for wden er denne it ſaarit hiertis i Kierligheds nature oc enlighed / at io ſtøre modſtand der giøris emod/io inderliger brender det. Saa at denne kranck-
2 r hed | bliffuer icke bedre lægt/end nar mand bekommer det menniſke mand elſker / der haffuer verit mange Mend oc Quinder/ baade i vaar / oc vaare forfædris tider / huilcken forbiudelſe oc modſtand haffuer ført i den allerſuariſte død. Oc tuert emod haffue wi oc kient mange / ſom effter de haffue fremmet deris vilie/med ſamkom/ fangtag / haffuer de dag effter dag ladet falde aff ſaadan wſtickelig kierligheds raſeri. Oc ſaa er der intit raadeligere/end

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nar brynden henger nu hart ved benene end at vige for saadan fyrighed. Thi den der strider emod veyrit til skibs/hand maa oc lide at vere skibbruden/Men den som viger for byllen oc vinden/den kommer offuer/oc offuervinder den fyrighed.

Dette haffuer ieg sagd dig der for/fordi ieg vil lade dig vide min kierlighed/oc huad ieg vil du skalt giøre for min skyld.

Huad gaffn du skalt haffue her aff vil ieg oc icke forholde dig. Thi ieg holder dig nu for en part aff mit hierte. Jeg haffuer slagit mit hierte til Lucretiam/oc haffuer hende kiær/huilcket (kiere Pandale) er icke sked for min skyld/men lycken haffuer giord det/i huiss hand oc mact‖den ganske verden staar/den wi saa ære. Jeg viste intit aff eders seder/eller denne stads vaane/Jeg mente at eders Quinder skulde holde det i hiertit/det di met øgnene obenbare. Men eders Quinder betage oc locker folck/Men saa haffue de dennem icke kiær/her aff er ieg bleffuen bedragen. Thi ieg mente Lucretia haffde elskit mig/der hun saa til mig saa kierlig med sine behagelige øgne/oc ieg begynte at elske hende/Thi mig siuntis det vaar icke ret at saadan en Quinde skulle elske nogen/oc bleff icke elskit igien. Den tid kiende ieg dig icke/eller din

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſlect / ieg begynte at elſke / thi ieg mente ieg haffde oc verit elſkit. Thi huo er ſaa ſteen eller ſtaalhiertit / der ey elſter igien / nar hand elſkis? Men der ieg nu forſtod den bedregeri / oc formercte at ieg bleff men beſpottid paa det at min kierlighed ſkulle icke vere forgeffuis eller wden fruct / haffuer ieg beflited mig at optende ſamme Quinde til kierlighed emod mig at mand kunde betale lige for lige. Thi at brende i kierlighed / oc icke oc ſaa brende igien det maatte vere en ſtor ſkam oc ſorrig i hiertit / huilcken plagede mig dag oc nat / oc ieg vaar ſaa ‖ beueffuit der i / ieg viſte aldrig huor ieg ſkulle komme her aff igien.

G 3 r

Saa er det ſteed / at i det ieg ſaa forfulde det flittelig / at beggis vaare vilie ere bleffne lige emod huer andre. Hun er optend ieg brender / wi dø baade / oc wi ſee ingen lægdom / at forlenge vaart liff med / wden du min behielper oc broder vil ſtaa oſſ bi. Den vogerne drage voctet icke den gylden vld ſaa vel / icke Cerberus ind gangen til helffuede / ſom hun er indeluct oc foruaret. Jeg kender vel eders ſlect / oc ved at i ere edele / oc aff det fornemſte Slect i denne ſtad / Rige / mectig oc kierlig holdit / ieg ville ieg haffde aldrig kend den Quinde.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Men huo er den der kand staa emod lyckens raad? Jeg haffuer icke vduold hende / men det lyckelige fald oc hendelse haffuer giffuit meg hende at elske.

Jeg kunde vel lettelig holde mig her aff / oc ride her fra / endog det skulle vere mig suart / men ieg giør dette for eders slect skyld / Thi det kommer eder til gaffne. Jeg kender Lucretiæ brendende fyrighed. Enten skulle hun drage effter mig / eller oc nar hun bleffue tuingd at bliffue skulle hun dræbe sig selff / huilcket skulle vere eders‖huss oc Slect en euig skam. Der for G 3v haffuer ieg kaldet dig hid / for eders skyld / at wi kunde vndgaa saadant onde. Oc her er ingen anden væi / end at du bliffuer vaar kierligheds driffuere / oc see til at denne forborgit ild / bliffuer icke obenbared. Fli det saa / at wi kand en gang komme sammen / nar det er skeed / saa skal brynnen sacte sig / oc kierligheden bliffue mindre oc tolligere. Du gaar i husit / du vist nar Manden er wde / du vist nar du kandt føre mig der ind. Der vil tagis vaare paa Mandens broder / huilcken er den største modstand her i / Thi lige som hand vaare i sin broders stæd / saa flitelig tager hand vaare paa hende / giffuer saa nøye act paa hendis facter / hannem skal

mand/ ſom mig tyckis/ lure/ huilcket kand dog icke ſtee wden dig. Ver der for her hoſſ oc nar Manden er icke hieme/ vaare mig at/ oc ſticke broderen aff veyen/ ſaa at hand icke ſaa henger altid hos Lucretiam/ eller befaler andre/ at vocte hende/ men tror dig der til/ Oc (det Gud giffue) befaler i dine hender den beſtilning. Annamer du det oc hielper mig/ ſom ieg hober/ ſaa er all ſagen klar oc ſecker/ Thi du kant hiemlig lade mig ind/ nar de andre ‖ ſoffue/ oc formilde vaar galne kierlighed. Huad ſtor nytte eder kommer her aff/ men ieg du vel aff din viſdom klarlige nock kand mercke.

Thi førſt/ da beholder du din ſlects ære/ du ſkiuler hiemelig den kierlighed/ ſom kand icke wden eders ſkam obenbaris. Du beholder din Suoerſte ved liffuet/ oc fornarer Menelao ſin Huſtru/ huilcken ſamme Menelao/ det icke kand ſkade ſaa megit/ at vnde mig hende en Nat/ ſaa at ingen mand det ved/ end at hand ſkulle miſte hende/ oc alle ſkulle det vide/ om hun drog effter mig. Som en quinde giorde ſom vaar giffuen en Romerſte Raadmand/ løff hen oc fylgede effter Pialudum aff Pharaone/ hen til Nilum/ oc den lofflige ſtad Lagi. Huad om Lucretia ſette ſig ſaare at fylge mig/ ſom er ædel hieme/

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

rig oc mectig / Huad ſpot ſtulle folckit haffue der aff? Huad tale oc ont rycte? icke aleniſte eders / men den gantſke ſtad ſtulle det vndgielle. Nu maatte en ſige / det vaare bedre at tage hende aff dage med ſuerdit / eller forgiffue hende / end hun ſtulle ſaadant giøre. Men wee den / der beſmitter ſig med menniſkens blod / oc vil forhindre den mindre ſynd med den ſtørre. Onde gierninger ſkal icke formeris men formin-|ſkens / wi ere her icke / at wdvelle ⌀ 4v det beſte aff tho gode ting / eller aff en ond ting det gode at wdtage / Men wi ere her at tage aff tho onde ting / det ſom minſt ſkade kand giøre / alle ſider ere fulde aff farlighed / Men denne vey / den ieg viſer dig / haffuer minſt aff ſaadan fare / huor ved du icke aleniſte kommer dit egit blod oc ſlect til raad / men oc mig til hielp / huilcken er ſaa gaat ſom fra ſindet / thi ieg formercker at Lucretia ſaa plagis for min ſkyld / aff huilcken ieg ſaae langt heller ieg foractedis end ieg nu ſtulle bede dig / Men denne ſag er nu kommen ſaa langt / at wden ſkibet regieres met din konſt oc om-ſorrig / ſaa er her ingen hob til velfart. Der for hielp oc beſkerme baade hende / mig oc din ſlect fra vanære / Du ſkalt oc icke tro / at ieg ſkal findis dig wtackneme-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lig/thi du vist huor mectig oc høgt ieg er actet hos Keiseren / Huad du begier / det vil ieg forhuerffue dig. Oc for alt saa loffuer ieg dig / oc giffuer dig min tro / at du skalt bliffue en Palatins greffue / Jeg befal dig Lucretiam / mig oc min Kierlighed / der til beggis vaar ære / oc giffuer det alt i din tro / du raader der offuer / du kant nu forfare det / eller oc det forderffue.

1668 F 6 v } Som Pandalus hørede nu dette / smiler hand / oc lidet der effter talede hand / oc sagde: Jeg haffver Euriole lenge formerckt oc forstaed all Sagen / oc Gud giffve det vare icke giort / det er nu kommen saa nær (som du | selff bekiender) saa at Nøden F 7 r tvinger mig til at giøre det / oc fuldkomme din Begiere / uden Jeg vilde lade min Slect skeldis / oc komme i stor Skam oc Last / denne Qvinde (som du oc selff haffver beræt) brender i Kierlighed / oc hun er sig icke selff mæctig / uden jeg kommer hende til Hielp / da dræber hun sig selff / thi hun acter nu intet sit Ejff eller Ære. Hun haffver aabenbaret mig sin Kierlighed / Jeg haffver staaet hende imod / oc straffet hende / oc beflitet mig at beskierme hendis Rycte / oc beskaffet dog intet. Thi alting acter hun intet uden dig / dig

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

alleeniſte acter hun megit / du ſtaar altjd i hendis Sind / dig begierer hun / tjt haffver hun raabt mig til ſig oc ſagde / Euriole hør Kiere jeg beder dig / Saa er Qvinden aff Kierlighed forandrit / ſaa hun ſiunis at hun icke er den / hun vaar tilforne. Ah Qvinders Gudelighed / Ah ſtor Sorrig / I denne gandſke Stad vaar icke en kyſter Qvinde end Lucretia. Det maa være en underlig Ting / at Naturen haffver giffvet Kierligheden ſaa megen Mact oc Vold offver Menniſkens Sind. Det bør ſig at hielpe ſaadan Kranckhed / oc ſaa er her nu ingen anden Lægedom end den du haffver forgiffvet / ‖ Jeg vil tage mig dette fort / oc naar jeg ſeer Tjden / vil jeg giffve dig Advarſel. Jeg søger der for ingen Naade / eller Tack hos dig / thi det hører ingen god from Mand til / at begiere Ynniſt eller Tack i den Sag hand intet fortiener / Thi det du begierer / vil jeg fulkomme / paa at vor gandſke Slecte bekommer icke it uærligt Rycte / kand ſaadant komme dig til gode / derfor fortiene jeg icke at elſkis. |

Der paa ſuarede Euriolus. Det vere nu huor det kand / ſaa ſkal ieg ſaa tacke dig / at du ſkalt ophøis til en Palatins greffue / ſaadan verdighed ſkalt du icke foracte / eller forſmaa. { 1594 6 r.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Pandalus ſuarede / Jeg forſmaar den icke / men her aff vil ieg icke hun ſkal komme. Er det ſaa at mig ſkal vederfaris nogit / det vil ieg ſkal komme fri / ieg vil icke haffue her noget vilkor hoſſ.

Thi kunde dette ſkee / at du ved min hielp (dig wuitterligt) kunde komme til Lucretiam / det ſaae ieg heller / end ieg ſkal giørit med dit vidſkab. Men Gud beuare dig nu.

Euriolus ſuarede. Gud beuare oc dig vel / Oc effterdi du haffuer giffuet mig god trøſt / ſaa giør nu / optencke / ſøg / find / oc fulkommet at wi kunde komme ſammen.

Pandalus ſagde: Vollan / Jeg vil fuldgiøre det. Oc ſkildes ſaa fra hannem vellyſtig / en part her aff / at hand vaar kommen i Saadan en drabelig Mands ynniſt oc gunſt / en part fordi hand haffde nu hoff at bliffue en Palatins greffue / huilcken ære hand ſaa megit diſſ mere begierede / diſſ mindre hand lod ſig tycke at paſſe der paa. Thi ſomme Mend | ere ſom Quinder / der forſager aldermeſt en ting nar de den meſt begierer.

Denne Pandalus met ſin gierning / oc for en betalning ſit bouerijs oc Rufferis haffuer hand bekommet en Palatins frihed oc hans effter kommer haffuer breff

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

oc ſegel der paa at beuiſe. I Adelen kiere Mariane ere mange trapper / Oc i Sandhed / Nar du vilt wdlede den rette wdſpryng til nogen Adel / da finder du (ſom mig tyckis) gierne ingen Adel / eller icke mange / der haffuer ey hafft en ſyndig / laſtelig begyndelſe / oc wdrindelſe.

Thi wi ſee / at de hede oc kaldis adel / der haffuer leffuit oc førd en ſtor rigdom med ſig / oc rigdom er ſielden den der fylger med dydelighed. Huo er den der ey kand ſee at adelen haffuer hafft en wædelig grund oc fundament? En part haffuer Nager oc Vucheri giord rige / en part roff en part forrederi / den er vaarden rig ved troldom oc forgiffuelſe / den ved gliſneri oc ſmigger / den giffuer hans horeri timelig rigdom / den haffuer gaffn aff ſin løgn. En part haffuer ſtor prouent aff deris Huſtruer / en part aff døtterne oc mange faar hielp aff Mandrab / Der er faa / der wden ſynde haff- ‖ uer ſamlet ſtor rigdom. G 7 r

Ingen giør it ſtoert læſſ wden hand ſamler oc hugger aff alle vrther. Menniſten ſamler megit timelig gods oc acter icke huorledis de det bekomme / men alenniſte at de kand faa megit.

Menlig haffuer mand dette ſproch kiert / Ingen ſpør huorledis haffuer du dette

bekommet / men aleniſte mand maa alt haffue det. Oc nar mand haffuer nu kiſter oc Skrin fulde ſaa vil mand vere Adels/ huilcken nar hun ſaa bekommis/ſaa er hun icke andet/end ondſkabs beſoldning. Mine forfædre haffuer verit regnit Ædele/ Men ieg vil icke ſmigre for mig ſelff/ Jeg tror mine forfædre haffuer icke verit bedre/end de andre/der alderen aleniſte vndſkylder / fordi at deris laſter ere icke nu i Menniſkens hukommelſe. Derfor effter min mening daa er ingen Mand Ædel/ wden de der elſker dygdelighed. Mig forundrer icke gylden ſtycke / klæder / heſte/ hunde / mange tienere / offuerflødighed i føde / Marmorſteen huſſ / Guld / Byer / Agger/ Jord/ Indkomſt / Item Fiſteuand/ Jurisdiction / oc andet ſaadant / Thi alt ſaa-‖dant kant en nar bekomme/ Oc huilcken Mand der kalder nogen Ædel der aff/ den bliffuer ſelff der aff en daare ſagd. Vaar Pandalus er alt med ſin onde gierning oc Rufferi bliffuen Adels.

Icke mange dage her effter / kom der en wenighed oc kiff paa Lands byen/ emellom Menelai bynder / oc nogre der er kommen om halſen / huilcke haffde druckit for megit / ſaa at Menelaus maatte der wd / oc forlige ſagen. Da ſagde Lucretia / Kiere

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Mandlille / i ere en tungactig Mand oc strøbelig / oc eders heste traffue saa hart / huor for laen i eder icke en ganger? Oc der hand spurde / huor hand skulle faa den / suarede Pandalus. Euriolus haffuer en god / den laaner hand eder gierne / ville i da vil ieg bede hannem. Menelaus sagde. Bed hannem. Euriolus bleff beden / oc hand lod strax sin ganger ledis hen til hannem / oc fick saa tegen paa sin tilkommende glæde.

Huorledis Euriolus vaar den nat paa Gaden / i det hoff hand skulde kommet til Lucretiam.

G 8 r

Anslaget vaar giort / at Euriolus skulde vere paa gaden ved den femte stund / Oc haffue it got hoff / om hand hørde Pandalum siunge. Menelaus vaar nu aff stæd riden / oc natten haffde bespent Himmelen med mørck. Lucretia vaar i sit herberge / oc foruentede tiden / oc Euriolus vaar wden dørren paa gaden / oc voctede paa tegen / men hand hørde huercken sang / eller hoste.

Tiden vaar nu forløben / oc Achates raade Euriolum at hand skulle gaa hiem / oc sagde haand vaar bedragen. Men det vaar Euriolo megit suart at gaa der | fra oc

G 8 v

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

søcte baade her oc der orsage der at bliffue. Pandalus sang icke/Thi Menelai Broder vaar bleffuen i husit / oc lete i alle vinckel oc vraar i huset / om der vaar icke wtroskab/oc bleff saa vaagen. Pandalus sagde til hannem. Ville wi icke gaa hen oc soffue i Nat? Det er nu langt offuer Midnat/oc mig tyngis saare.

Mig vndrer saare / at effterdi du est vng/at du haffuer nature effter de gamle/ huilcken deris tørhed fortager dennem søffn saa de kunde icke soffue/før end lidit emod dag / nar karessuognen vender sig i

Norden / nar det er tid at staa op. Skulle wi icke om siger gaa i seng / Huad skal denne vect betyde? Agamemnon sagde. Da ville wi gaa / effterdi det siunis dig gaat saa / Men saa bør oss beſee døren for huſit om hun er nock tilluct oc besørget / eller hun staar oben saar tiuffue.

Oc som hand kom til døren / slo hand nu dens loes i / oc stød bommen for / der vaar oc it stort iern / saa stort at tho kunde løffte det / med huilcket mand vndertiden pleiede at lycke døren oc som Agamemnon kunde icke løffte det ene / sagde hand. Pandale hielp mig at sette dette iern for dørren‖ / { 1668 G 2 r
siden kand vi baade rolig soffve til begge Ørene. Disse Ord hørde Euriolus / oc talede hemmelig ved sig selff. Nu er det giort / kommer dette Jern oc Bom for Døren. Men Pandalus sagde. Hvad giør du Agamemnon? Du befester den Dør / lige som mand ville tage Huſit ind / ere vi icke i en frj Stad? Her hafver hver mand Fred oc Rolighed lige megit. Oc vore Fiender de Florentiner ere langt borte / med hvilcke vi krige. Frycter du for Fiender her i Staden / saa kand du icke beskierme dig her i Huusit.‖ Jeg vil icke i denne Nat tage mig G 2 v den Biurde paa / thi mine Axeler giøre mig saa vee / oc saa er jeg saar under til /

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1668 saa ieg er icke ſtickit eller duelig at drage oc løffte tung Biurde. Derfor mot du ſelff hielpe oc løffte / eller lad det ligge.

Agamemnon ſagde: Alle nu gode Nat/ ſaa gick hand hen at ſofve. Der Euriolus det hørde / talede hand med ſig ſelff / End ſkal jeg tøffve her en Time / om maa ſkee nogen tør ville lade mig op. Det fortrød Achatem ſaa lenge at vaage oc tøffve / oc bandede Euriolo ſaa hiemmelig / at hand lod ſig ſaa lenge holde vaagen.

Det varit icke lenge der effter / at Lucretia bleff ſeet igiennem en Springe / berendis et lidet Liuß i ſin Haand / imod hende gick Euriolus oc ſagde: Guds Fred mit Hierte liff Lucretia. Men hun bleff forferit / oc haffde tenckt at undløbit / men ſiden beſindede hun ſig oc ſagde. Hvo eſt du? Euriolus ſagde: Jeg er din Euriolus / Lad op min Glæde oc Vellyſt / her haffver jeg nu vaagit effter dig i denne Nat. Lucretia kiende hans Røſt / men fordi hun reddis for Forrederj aff ſaadan en Røſt / torde hun icke lade op / før hun fick hiemmeligt Tegen forſtaaet aff hannem.‖

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Hvorledis Euriolus trengde sig igiennem halff aabne Dørre til Lucretiam.

1668

Er nu Lucretia merckte forviſt / at Euriolus var for Dørren / tog hun med ſtor Arbeyd Løſene fra. Men fordi der var meget Jerntøg der holt Døren ſammen / hvilcke den Qvinde Hænder icke kunde ljde / fick hun icke uden Døren en halff Foed vjt op.

Euriolus ſagde. Det ſkal icke forhindre / ſaa tog hand ſig ind i Ljſvet / oc ſtød den høyre ſide for ind / oc trengde ſig ſaa ind i Huſit / oc fick Lucretiam fat mit om Ljſvet. Achates bleff ude paa Vact. Men Lucretia (jeg veed icke hvad heller det ſkede aff Sorrig eller Glæde) begynte hun at daane udi Eurioli Faffn / bleff ſaa bleg / oc miſte ſit Maal / ſlog Øynene ſammen / var ret lige ſom it dødt Menniſke / uden alleeniſte hindis Puls ſlo / oc hafde ſin Verme.

Her bleff Euriolus forſtreckit / oc viſte aldrig hvad hand ſkulde giøre i ſaadan Hendelſe / hand begynte at tencke ſaa ved ſig. Gaar du nu bort ſaa eſt du ſkyldig i hendis Død / at du haffver forlat en Qvinde i ſaadan Nød / blifver jeg oc her / ſaa

1668 kommer Agamemnon / eller en anden aff
G 3 v Hußsinderne/saa døer jeg der of-‖ver. Ah
vee du ulycksalige Kierlighed / hvi hafver
du meer aff Gallen end aff Honningen.
Nu er der intet beskere/eller bittere end
du est? Hvad mangen Liffs Fare hafver
du førd mig i? Dette skulle nu staa igien
forhaande at du skulle døde denne Qvinde
i mine Arme. Hvi hafver du icke helder
dræbit mig. Hvi hafver du icke kast mig
for Løffverne? Vee / vee / hvor meget hel-
ler jeg haffde seet / at jeg hafde død i hen-
dis Skiød / end hun skulle saa blifve borte
i mine Arme. Den store Kierlighed fick
offverhaand offver Manden / at hand sette
tilbage all Omsorg for sin egen Velfart /
oc bleff hos hende / oc løffte det stumme
Legom høyer op / kyste det / saa længe det
1594 H 3 r bleff vaadt aff hans Graad / ‖ Oc sagde.
Wee / wee Lucretia / Huor est du i denne
ganske verden? Huor ere dine ørne? Hui
suarer du mig intit? Hui hører du icke?
Lad op (Kiere) dine øgne / oc see paa mig /
Lee at mig som du pleyer. Her er ieg din
Euriolus. Ach min eniste hierte / Euriolus
fagner dig. Hui kysser du mig icke igien?
Mig vndrer huad heller du est død eller du
soffuer.
Huor skal ieg søge effter dig? Ville du

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

døe hui varit du mig icke før ad / at ieg kunde dødet mig med dig? Vilt du icke høre mig / da skal it Suerd obne min side / saa at baade du oc ieg skulle haffue en ende paa vort liff.

Ach mit liff / min kyss / min vellyst / oc ganske ro / skulle ieg saa miste dig O Lucretia? Ach lad dine øgne op / oc let dit hoffuit op / ieg seer du est icke ganske død / thi du est nock varm / oc drager din Aande. Hui tal du icke til mig? Vndfanger du mig saa? kalder du mig til saadan glæde? Giffuer du mig saadan en Nat? Stat op (beder ieg) min ro / oc see din Euriolum. Her er ieg din Euriolus.

Oc som hand saa talede / brast hand i en stor graad / saa den fald paa hendis An-|sict / huor aff hun quignede som aff K 3▾
Rosenuand / lige som hun haffde vogned aff en suar drøm / oc saae paa sin Bole / oc sagde / Wee mig Euriole / huor haffuer ieg verit? Hui lodst du mig icke heller døheden? Jeg haffde dog død / lycksaligen i dine hender / Gud giffuet ieg haffde saa død / før du drager her fra. Oc der de haffde saa taled med huer andre i Soffuekammersit / Huor de haffde saadan en Nat / som wi kand tencke / der vaar emellom de tho kierlige Mennister / den tid Paris føred

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Helenam bort med ſig i ſkibit. Denne nat vaar ſaa ſød/at de nectede baade/at Venus oc Mars leffde icke ſaa vel ſammen.

Lucretia ſagde. Du eſt min Ganimedes/ min Hippolytus / min Diomedes. Euriolus ſagde. Du eſt min Polyxena / min Emilia / min Venus / ſaa kyſſede de huer andre diſſemellom / oc toge Senge Klæderne vndertiden op / oc beſtuede huer andre.

Saadan vaar Diana der Acteon ſaa hende toe ſig i brynden. Huad er ſtøner oc huidere end diſſe lemmer? Nu er al min Angiſt oc ſorrig forløſt oc vel betald/ huad ‖ ſkulle det vere mand ſkulle ey lide for din ſkyld? etc. O dette velluctende liff/ Nu vaare det bedre at døe nu vaar glæde er ſaa nye/friſk oc ſtor/ før end her kommer nogen Sorrig paa. Ingen leffuer lyckſaliger end ieg. Men vee / huad kort oc ſtackit ſtunden er / du hadelig nat / hui flyer du ſaa/Bliff heden Apollo du Solens Gud / bliff lenge i mørckit vnder Jorden.

Hui ſpender du ſaa ſnart dine heſte faare? Lad dem end nu nogit æde. Giff mig en Nat / ſom du gaff Alcomene / du morgenſtierne / hui forlader du ſaa ſnart din Tithoni ſoffuekammer? vare du hannem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

saa gunstig som Lucretia er mig / hand lode dig icke saa tilig staa op. Ingen Nat haffuer verit saa kort for mig som denne/ der ieg end haffde verit i Engeland eller Dannemarck/Saa talede Euriolus. Men Lucretia io saa megit/hun betalede io rundelige med lige. De vaare io lystige saa vel sist/ som først/ lige som Antheus/ der opstod fra Jorden io stercker saa de oc lige saa. Der Natten vaar nu forgangen/oc Morgenrød opløffte sit haar aff det Oceaniske haffue da skyldis de at/der effter komme de icke sammen i mange dage/ for vacten formeredis daglige.| K 4 v

Men Kierligheden offueruant alting oc fant siden en vey/ at de kunde komme sammen/den bructe de siden. Diss emellem bleff Keiseren forent met Paffue Eugenio/saa hand hastede til Rom.

Det formerckte Lucretia. Thi huad er det Kierlighed ey fornemmer? Eller huo kand bedrage it kierlige Menniske?

Derfor streff hun Euriolo it Breff / liudende ord fra ord/som her effter staar.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Her ſchriffuer Lucretia it Breff til Euriolum / huor i hun begierer / at om hand ſkal ride med Keiſeren heden / hand vilde tage hende met.

VNde min Siel oc Sind Euriole / for-tørnis paa dig / da bleffue ieg nu it lidet vred paa dig / Thi du haffuer for-holdit mig / at du vilde drage bort.

Men min Aand haffuer dig kierer end mig / oc kand icke beuegis for nogen ſag ſkyld imod dig.‖

Ach wee mit hiertlig hierte / huad er

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

det / at du icke haffuer ſagt mig / at Keiſeren vil drage her fra. Ryſter hand ſig at ville drage bort / ſaa bliffuer du her icke / ved ieg vel.

Huad ſkal ieg arme Quinde giøre? huor bliffuer ieg daa? Huad ro ſkal ieg haffue? Forlader du mig / ſaa bliffuer ieg icke leffuende tho dage. Jeg giøre dette breff vaat met min grad. Jeg beder dig ved din høgre hand / oc ved den tro du haffuer giffuet mig / haffuer ieg nogit forſkyldet aff dig / eller er dig noget kiert / ſød / oc gaat vederfaret aff mig / da forbarme ‖ dig offuer mig arme wlyckſalige elſkerinde / Jeg beder icke at du ſkalt bliffue her / men tag mig hen med dig. Jeg vil lade ſom ieg gaar til afftenſang i Bethlehem / oc tage aleniſte en Gammel Quinde med mig / der ſkal vere tho / eller tre aff dine Tienere / der kand annamme mig / oc føre mig hen. Det er en lempelig ſag at tage en veluillig quinde bort / Du ſkalt oc icke regne dit dig til nogen ſkam eller vanære.

Thi Priami Søn giorde oc det ſamme / tog en Ectequinde bort wdi it rob / du giør oc min Mand ingen wret / Thi hand ſkal dog ellers miſte mig / Thi huiſſ du icke fører mig heden / ſaa ſkal døden tage mig fra hannem. Men ver du icke ſaa grum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

oc forlade mig ſom ſkal døe / oc haffuer altid meer actid dig end mig. Her til ſchreff Euriolus igien i ſaadan maade.

Euriolus ſuared Lucretiæ paa ſin ſchriffuelſe / ſom her effter fylger.

JEg haffuer her til (Min Kiere Lucretia) intit talet om min bortfart /
H 6 r paa‖det du ſkulle icke plage dig ſaa megit /
for tiden kom ieg ſkulle drage bort: Jeg ved vel dine ſeder oc din vaane / oc mercker vel at du ſkalt megit pine dig. Icke drager

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

oc Keiseren saa bort/at hand ey kommer hid tilbage igien. Thi naar wi drage fraa Rom igen/komme wi hid tilbage igien. Thi den rette oc neste vey i vaare Lande drager her frem. Oc der som end Keiseren ville ride en anden vey saa skalt du dog see mig her. Oc Gud giffuet (beder ieg) ieg aldrig kommer i mine Fæderne land igien oc vildgiøre min reise som Ulysses/ om ieg icke kommer tilbage til dig. Derfor tage mod | til dig/du mit hierte liff oc min krafft/oc hør op at plage oc pine dig/men leff lystig oc glad. Men som du schriffner/at ieg skulle tage dig op/oc føre dig heden/det vaare mig saare befeldigt oc til stor glæde. K 6 v

Thi ieg kunde ingen større lyst haffue/ end at du kunde altid vere hos mig/oc ieg kunde saa efter min vilie haffue oc bruge dig. Men mand skal dog see huiff din ære er raadeligt/mere end til min kierlige begiering.

Thi din tro (med huilcken du haffuer anfanget mig) wdkreffuer det/at ieg skal giffue dig de beste raad/dig nyttelig kunde vere. Du vest at du est Ædel fød/oc giffuit hen i en Ædel Slect/du haffuer it Naffn som den aller skønneste/allerfrommeste/oc kysteste Quinde/oc dit gode rycte er icke i

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Valland beſlutit / Men oc alle Tyſke / Pannonier oc Bohemer / oc alle folck til Norden liggendis ere / kiender dit Naffn oc rycte.

Der faar ſtulle ieg ſaa røffue dig bort / ſaa giorde ieg den gierning mig ſtod til vanære / huilcket ieg for din ſkyld ville ringe acte / Men huad vanære ſtulle du giøre dine venner oc ſlect? Huad ſorrig
1668 G 6 r ſtulle du giø-‖re din Moder? Hvad Raab oc Skrig ſtulde her gaa i alle Lande? Saa ſtulde mand ſige:

See Lucretia / der var kydſtere end Porcia Bruti Huſtru / den der var bedre oc frommere end Penelope / hun følger nu effter en Hoerkarl / oc haffver forglemt ſit egit Huus / ſin Fader oc Moder / ſin Slect oc Fæderneland / Hun er nu icke meere Lucretia / Men Hippe eller Medea / ſom effterfulde Jaſonem. Vee hvilcken
G 6 v Sorrig mig ſtulle ‖ da beſtaa / naar jeg formerckte / at mand ſaa talede om dig? Nu er vor Kierlighed end hemmelig / der er ingen der ey loffver dig. Denne Bortagelſe ſtulde bedrøffve Alting / oc aldrig haffver du været ſaa loffvit oc berømmet / du blifver jo faſt meere ſkyldit. Men om vi lade fare det Rycte / oc Folckis Fortalelſe / ſaa kunde vi icke enddog bruge vor

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Kierlighed med hver andre. Thi jeg tien 1668
Keyseren/hand haffver giort mig til en mæctig/veldig oc rjg Mand/jeg kand icke komme fra hannem/uden min Statis Forderffvelse. Forliser jeg den/saa kand jeg oc icke haffve oc holde dig sømmelig/oc som din Ære tilhører.

Følgede jeg effter dit Hoffvit/saa finge hvercken du eller jeg Ro/thi vi forvandle alle Dage vor Leyer oc Værelse.

Icke haffver oc Keyseren nogen sted saa længe tøffvit/som hand haffver giort her i Senis. Det haffver Krigs Nødactighed giort.

Stulle jeg føre dig saa om/oc holde dig som en Almues Qvinde i Hæren/tænck hvad Vanære/der baade du oc jeg maatte dricke? Derfor saa beder jeg dig min Lucretia/at du slaar saadant aff dit Sind/oc tag det for got/handle beste med Forstand/oc gack icke meere effter den fyrige Anfectning/end effter dig selff.

En anden Bole raadde (maa skee) andit/Oc bad dig vel selff/at du skulde rømme hen med hannem/paa det hand kunde bruge dig saa længe hand vilde/icke actendis det tilkommende Onde/at hand kunde alleeniste fuldgiøre sin onde Lyst. Men den var icke en ret Elskere/den der raader

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1668 meere effter Kierligheds Begiering / end Æren.

Min kiere Lucretia / jeg varer dig ad oc raader dig / det dig gaffnligt oc nytteligt er. Jeg beder dig bliff her / oc haffve ingen Tvjl / thi jeg kommer hid visselig tilbage igien. Hvad her i disse Velske Lande er at forrette / vil jeg det saa forskaffe / at det skal bliffve mig befaled / oc beflitte mig at jeg kand haffve oc nyde dig uden din Skade oc Umag. Gud bevare dig. Leffve oc elske oc tro det vist / at min Jld brænder icke sacter end din / oc at jeg saa saare nødigt
G 7r vilde skil-‖lies fra dig / Men Gud bevare dig / min Sødme oc min Siels Spjse.

Lucretia liude hans Skriffvelse / oc skreff hannem tilbage igien / at hun vilde holde sig effter saadan hans Befalning oc Undervjsning. Dernæst faa Dage der effter red Euriolus med Keyseren til Rom / oc der var hand icke længe før hand bleff siug aff Febre / oc fordi hand brænde tilforn aff Kierlighed / oc denne hede Siuge kom der til / bleff den Jld saa stor / at all hans Krafft aff Smerte oc Siugdom forgick / saa at hans Aand oc Ljff bleff meere opholdit aff Lægedom / end aff naturlig Bistand.

Keyseren kom daglig til hannem / oc trøstet hannem som sin Søn / oc befalede

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

at mand skulde føre all Apollinis Raad til hannem. Men der var ingen Lægedom krafftiger / end Lucretiæ Skriffvelse / hvor aff hand formerckte hun leffde sund / det formindskede daglige dags hans Febrem / saa hand kom paa Beenene / saa hand var oc hos den Keyserlige Kroning / oc fick der sit Ridderskab / oc en Gylden Spore. Dernæst der Keyseren red til Perus / bleff Euriolus i Rom / oc var icke endnu vel til pas / oc der effter kom hand til Senis / dog hand var endnu noget siug / oc saare mager i Ansictet. Da saae hand Lucretiam / men hand kunde icke komme til tale med hende. Der bleff send mange Breffve paa begge sider / oc paa det sidste handledis oc skreffvis der om Bortfarelse. 1668

Euriolus var der i tre Dage / oc paa det sidste der hand saae / at hannem var betaget all Tilgang / lod hand hende forstaa / at hand vilde drage der fra. Da var der aldrig saa stor Glæde / Fryd oc lyst i deris venlige Sammenværelse / at der var ey større Sorrig / Bekymring / Angist oc Nød i hans Bortfarelse. Lucretia var i sit Vindue. Euriolus red igiennem Staden ad Gaden / saa at de saae hver andre med vaade Øyen. Der vende sig den eene / nu den anden / oc vaare med stor Pine oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1668 Hierteſorrig plagede/ſaa at dennem ſiun-
tis/at Hierterne vaare aff laffve forryct.
Hvilcken Mand der veed icke hvad Pine
G 7 v der er i Dø-‖den/den mercke oc betracte to
5 kierlige Menniſkers Adſkillelſe/hvor me-
gen ſtor Angiſt/Nød oc Pine der er hos
ſaadan Skilſmis.
I Døden der ljder Sindit/fordi det for-
lader ſit kiere Liff/Men det ſamme kiere
10 Liff/naar Sielen er der fra/haffver det in-
gen Pine eller Fornemmelſe.
Men naar to Sind ere aff Kierlighed
tilſammenføyet oc foreenit/ſaa er deris
Skilſmis ſaa megit diſs meere pinactelig
15 jo meere deris Kierlighed er fornemme-
lig. Oc i Sandhed det haffver værit to
Aander/men (ſom Ariſtophanes ſiger oc
meen iblant Venner) de haffve værit en
Siel i tvende Legomer/Oc ſaa ſkildis icke
20 Sind fra Sind/eller Siel fra Siel/Men
den foreenede Kierlighed bleff i tu ſkaa-
ren/oc Hiertit bleff deelt i Parter/ſaa at
en Part gick bort/oc den anden bleff igien/
oc alle ſindene vaare med hver andre un-
25 der dem ſelff deelit oc adſkild/oc ſørgede
med Venelſe/at de ſkulde ſkillis fra hver
andre/der bleff icke en Draabe Blod i deris
Anſicter/uden alleeniſte Graad oc Suck/
ſaa de ſiuntis allerligeſte dødelige.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Hvo kand skriffve/tale eller tænckе saa- 1668
dan Pine oc Sorrig/uden den der oc haffuer lige saa rasit oc saadant forfaret/ Laodamia der hendis Mand Protesilaus vilde drage heden til den Trojaniske Krig/ faldt hun i Besvimelse/oc der hun hørde at hand var død/begierede hun icke længer at leffve.

Dido Dronning i Carthagine/Der Eneas skildis fra hende/dødet hun sig selff aff Kierlighed.

Portia vilde oc icke effter sin Mands Død Bruti/længer leffve.

Men denne Lucretia/der Euriolus drog nu heden aff sicte/faldt hun paa Jorden/ oc bleff saa hendragen i sit Soffvekammers/saa længe hun kom til rette igien/ oc som hun fick Liff igien/lagde hun alle sine Klenod aff/Guld/Klæder/oc Glædskabs Smycke/oc brugte ringe ulden Klæder i det sted. Icke haffver oc nogen hørt hende qvæ-‖de/eller seet hende lee/icke kunde hun oc dragis til nogen Glæde med nogen Fryd eller Skiempt.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1594 J 2 r } **Huorledis Lucretia døde aff stoer Sorrig.**

MEn der Lucretia haffde verit i languorig Sorrig/fald hun i Siugdom oc effterdi hiertit vaar icke hos hende oc sindit kunde ingen trøst faa/haffuer hun

opgiffuet sin sorgelig Aand i sin Moders Arm / Huilcken venet sig/oc bructe til hende mange trøstlige Ord/dog forgeffuis.

J 2 v **Men der Euriolus kom fra deris øgne/‖ huilcke hand skulle aldrig see mere/haffuer**

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hand talit til ingen paa veyen/Men alenisste drog Lucretiam i sit hierte/oc betencte om hand nogen tid skulde komme til hende igien. Paa det siste kom hand til Keiseren som tøffuede i Perus/oc fylgede hannem siden til Ferrariam/Mantuam/Trier/Costnitz/Basel/oc sist ind i Vngern oc Bemen. Men lige som hand fylgede Keiseren/saa fylgede oc Lucretia hannem effter i drømme/oc lod hannem ingen Nat haffue ro. Oc der hand fornam at hun vaar død/bleff hand bedrøffuet med store pine/oc hand tog sørgelig klæder paa/ville oc icke lade sig trøste aff nogen Mand/saa lenge at Keiseren gaff hannem en Jomfru aff Hertug Blod fød/skøn/kyst oc wijs/til sin Ecte Hustru.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Epilogus

HEr haffuer du kiere Mariane / en ſtick oc billede med begyndelſe oc ende/icke en optenckt / men viſſ wlyckſalige kierligheds. Huilcke ſom denne læſſer/den ſtulle lære / at tage ſig vare aff andre deris ſkade/ at hun kand komme til gaffn / oc ſee ſig til / at mand icke befliter ſig at dricke kierligheds ſkaal / huilcken haffuer megit meer aloes oc bitterhed i ſig / end hun haffuer ſødhed oc honnig.

Giffuet til Wien i øſterig / den elleffte Dag Julij / Aar Tuſend / Fire-hundrit / fire oc fyretiuffue.

Enden paa denne Bog.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Prentet i Roſtock aff
Stephan Møllemand / paa
Laurentz Albrechts bekoſtning/
Borger oc Bogfører i Lybeck.

I det Aar /
M. D. XCIV.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TVENDE KØBMÆND

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Trykt efter Udgaven København 1599, se det faksimilerede Titelblad paa modstaaende Side.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

En skøn Historie,
Om tuende Kiøbmend / oc om en ærlig oc dydelig Quinde. Oc huorledis det gick den ene Kiøbmands Hustru vdi hans frauærelse / Oc huad falsk oc suig dem baade vederfarit er.

Nu nylige aff Tydske paa Danske vdsat.

Prentet i Kiøbenhaffn / Aff Hans Stockelman.

1599.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Til Læseren.

KEttelig i denne Historj læris dig/
At Verden er fuld aff falsk oc suig/
Som hun haffuer været aff Arilds tid/
Mand tør ey søge effter beuisning vid.
Vær derfor Gudfryctig/bed Gud vde oc inde/
Som du her lærer aff denne Quinde.
Hand hielper dig for sin Barmhiertighed/
At du offueruinder Bedragerens suigactighed.
Nu ville wi alle paakalde Gud vor HERRE/
Saa hand vil vor Beskermere være.
Det ynske oc begære wi Christne allesammen/
Nu oc altid Euindelige/Amen.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

M 2 r

DEt haffuer begiffuit sig paa en tid/vdi det Aar/som mand screff effter Christi Fødsel/Tusind/fire hundrit/fire oc tiue/At fire offuermaade Rige Kiøbmend ere vddragne huer effter sin Kiøbmandskab/Oc wforuarendis haffuer det hendet sig saa/at disse samme fire Kiøbmend ere komne i gaat Selskab/oc Rede met huer andre til Paris i Franckerige/oc droge alle vdi it Herberge/oc dette vaar om Fastelaffuens tid. Disse Kiøbmends Naffn vaare/Conradus aff Hispanien/Borchard aff Franckerige/Johan aff Florentz/oc Ambrosius aff Genai. Borchard sagde til Værten/Her Vært/det er nu synderlige paa den tid/at mand skal vere lystig oc glad/Derfor kiere Her Vært beder ieg eder/at i ville giøre eder lystige met oss/paa det at wi met lyst oc glæde kunde giøre tiden sin rettighed/oc alt huad det koster/ville wi gierne til fulde nøye betale eder. Værten giorde effter deris begæring/oc bad sine Naboer oc beste Venner til giæst/de ode/drucke oc vaare glade met huer andre i tuct oc ære/saa lenge at Dagen fick ende/oc der effter gick huer hiem til

M 2 v sit Herbere. Da betalede|de fire Kiøbmend Værten/alt huad det haffde kostet/oc de begærede der effter at gaa til Sengs.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Verden viſde Kiøbmendene deris Senge/alle vdi it Kammer.

Er diſſe Kiøbmend haffde leget en liden ſtund vdi Kammeret/oc hafft allehaande ſnack met huer andre/da begynte Conrad aff Hiſpanien/oc ſagde/I fromme Herrer/nu haffue wi denne Dag verit ſaare glade/ſaa haffue wi huer oſſ hiemme en ſtøn deylig oc from Huſtru/huorledis monne det gaa til met dennem? Da ſagde Borchard aff Franckerige/huo veed det? De ere ſtøne oc leffue i vellyſt foruden ſtort Arbeide/derfor kunde de vel haffue hundret Bolſtab/at ingen aff oſſ kand faa det at vide/fordi at wi ere tit oc offte lenge borte fra dennem. Der paa ſuarede Johan aff Florentz/wi ere daarer at wi tro dennem ſaa vel/oc Ride vdi Regn oc Vær/oc voge tit oc offte vort Liff oc Leffnet/der imod æde oc dricke de aff det beſte foruden Arbeide/oc maa vel ſke/met vnge Karle/oc derfor vaare det mit Raad/at huer haffde it ſtønt Bolſtab/oc laa alene i it Kammer for ſig ſelff/ſaa viſte de ocſaa hiem-‖me intet der vdaff. Da ſagde Ambroſius aff Genai/det ſtulde Gud icke vilde/fordi ieg haffuer en from ærlig Huſtru hiemme/ſom tuinger ſit Legeme

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

for min skyld/oc giorde saadant nødigt/oc om ieg da giorde det imod hende/ oc brøde min tro/da vaare ieg hende icke værd. Da suarede hannem Johan aff Florentz/Kiere Ven/du holder saare megit oc stort aff din Hustru/Jeg vil vedde met dig om Tusind Gylden eller oc mere/er det saa at du vilt bie mig her i fire Vger/da vil ieg Ride til Genai/ oc vil fuldkomme all min vilie met din Hustru. Da sagde Ambrosius/ Jeg haffuer antuordet Værten fem Tusind Gylden at foruare/ legge der saa megit imod/saa vil ieg her bie dig/Oc kommer du hende saa langt/at hun giør din villie/ da skalt du haffue vundet dem allesammen. Saa bleffue de ens der om baade/ at hand skulde Ride der hen/ oc forsøge det.

Huorledis Johan aff Florentz Red til Genai/der som hand vilde bedrage Ambrosij Hustru.

EN Anden dag der effter tøffuede hand icke lenge/men hand giorde sig snarlige færdige/oc gaff sig paa veyen at
A 3v Ride til Genai/Oc der hand kom paa| Veyen/offuertenckte hand ved sig mangehaande listige anslag oc bedragerj/huorledis hand kunde vinde Penningene/Oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

met det ſamme kom hand Ridendis i den Stad Genai / oc offuertenckte met ſtor flid / huorledis hand kunde komme til ſamme Quinde.

Huorledis Johan gick ſpatzere effter Ambroſij Huſtru / oc bleff hende var.

DAa en tid møtte ſamme Quinde hannem / oc vilde gaa vdi Kircken at tiene Gud / da beflittede hand ſig der paa / at hand kunde gaa hende vnder Øynene / oc hilſede hende venligen. Quinden tackede hannem Tuctelige met ſtor ære / oc met ſaadanne gode Facter / at hand forſtreckede ſig ſaare der aff / oc ſagde ved ſig ſelff / ſom hand vilde ſaa ſige / Ah huad haffuer du nu veddet / ſom ieg ſeer paa Quinden / da haffuer hun ſaadanne feder / at ieg for ſkam ſkyld icke tør begære noget ſaadant aff hende / vden ſaa er at ieg gaar liſtelige om der met / da taber ieg viſſelige den ſtore ſum Penninge. Saa gick hand i Staden bort oc igen i ſtor bedrøffuelſe / indtil ſaa lenge hand optenckte it falſkt raad / oc ſagde: Jeg forlader mig paa ingen vijs oc maade til at vinde de Penninge / vden ieg kand komme ind i hendis ſoffue Kammer. Der effter lod hand met ſtor liſt oc behendelighed / giøre en ſaare

kaaſtelig oc ſtor ſtøn Kiſte / oc der Kiſten vaar færdig / viſte hand icke huor hand ſkulde bære ſig at eller begynde det / at hand kunde faa ſamme Kiſte ind vdi Quindens Huſſ / oc bleff der met ſaare bekumret / oc ſagde ved ſig ſelff: Du haffuer jo tit oc offte hørt / huad ingen kand komme aff ſted / det kand en gammel ond Quinde komme aff ſted / oc gick ſaa lenge omkring / indtil hand kom en gang paa Torffuit til en gammel Quinde / ſom haffde gamle Klæder at ſelle / oc hun vaar hoſom vel ſtickit / Da tenckte hand / det er en ret Kone for dig / huor monne ieg kunde komme hende til ords.

Huorledis Johan kom paa Torffuit til den gamle Quinde / ſom haffde Klæder ſal.

HEr effter gick hand til hende / hilſede hende / oc ſagde: Quinde / ieg haffuer her en Kiortel / hand er mig for tung / kunde i ſelle mig hannem / da vilde ieg vel betale eder for eders wmage / Quinden ſpurde / huor dyre? Hand ſagde til hende / kunde
21 4 v i icke faa ſolt hannem for fire Gylden / ‖ da giffuer hannem for try / oc Kiortelen vaar dog vel tolff Gylden værd: Da bleff Quinden glad / oc bad hannem komme igen om

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Morgenen/ oc tenckte/ dette er min rette Kiøbmand. Om Morgenen tilige kom Johan igen til den gamle Quinde/ da gaff hun hannem fire Gylden/ oc ſagde: Jeg kand icke ſelle hannem dyrere/ oc der met beholt hun hannem ſelff: Da tackede Johan hende/ oc ſagde/ ſeer der haffue i en Gylden/ kiøber der ferſt Fiſk faare/ oc den allerbeſte Vijn/ ſaa ville wi være lyſtige met huer andre/ det giorde hand fordi at hand vilde giøre Quinden drucken/ paa det hand kunde forfare/ huorledis hand kunde faa Kiſten oc ſig ſelff ind vdi Quindens Huſſ. Der hun nu haffde beredt Maaltid/ Aade oc drucke de met huer andre ſaa lenge indtil Quinden begynte at bliffue lyſtig: Da begynte Johan oc ſagde til hende/ Kiere/ kiender i icke Ambroſij Huſtru? Hun ſagde Ja/ Da ſagde hand/ Jeg haffuer ladet giøre mig en Kiſte/ kunde i fly mig ſamme Kiſte ind vdi hendis Huſſ/ oc mig der vdi/ oc fly mig der vd igen paa den tredie dag/ da vil ieg ſtencke eder try hundret Gylden. Da ſagde den gamle Rufferſte til Kiøbmanden/ bekumrer eder der intet ſaare/ lader Kiſten komme hid i mit Huſſ/ ſaa vil ieg vel komme det aff ſted/ Der aff bleff hand ſaare glad/ oc førde der effter Kiſten vdi hendis Huſſ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis den gamle Quinde gick til Ambrosij Hustru / oc bad at hun vilde laane hende Huss til sin Kiste / oc sagde / hun vilde gaa til Sancte Jacob.

SEr effter gick den gamle Quinde til Ambrosij Hustru / oc hilsede hende venlige. Den fromme Erlige Quinde anammede hende kierligen / met stor tuct oc ære / oc glæde sig ved hendis tilkommelse / fordi hun meente at hun vaar kommen til hende / vdaff stor kierlighed oc venskab / at trøste hende i hendis Husbondis frauærelse / oc tale met hende om de ting som Gud hørde til / Fordi hun vaar vel skicket / oc til siune en ærlig gammel from Quinde / Men ind vdi hendis Hierte vaar hun fuld aff ondskab oc forræderj / som mand endnu daglige finder mange (diss verr) som haffue Honnig paa Tungen / oc Æder vdi Hiertet / huilcke ocsaa beuiste denne gamle Rufferske imod den ærlige fromme Quinde / thi hun sagde til hende / kiere Fadder / ieg haffuer sæt mig faare at giøre en Pillegrims Reyse til S. Jacob / oc derfor kommer ieg til eder / at giffue eder saadant tilkiende / om i vilde sende de gode Helgen eders Almisse oc Offer? Der aff bleff hun glad / oc sagde / Ah ia kiere Fad-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dere/ieg vil faa eder en Gylden/antuorder S. Jacob den paa mine vegne/paa det at hand vilde giøre Bøn til vor kiere HERre oc Gud/for min kiere Husbonde/fordi hand giør mange farlige Reyser om Aaret/derfor vil ieg gierne giøre det. Da sagde den gamle falske Bedragerske/Kiere Faddere/ieg haffuer lagt mit Boskab oc Klenodier i en Kiste/Thi beder ieg eder/ at i ville vel giøre oc foruare mig hende til gode/indtil ieg kommer tilbage igen/det vil ieg gierne forskylde met eder. Den fromme Quinde sagde aff Christelig kierlighed/det vil ieg gierne giøre/oc vil end til met sette hende ind i mit egit soffue Kammer/paa det hun diss bedre skal bliffue foruaret.

Huorledis den gamle Quinde lod bære Kisten met den falske Kiøbmand vdi Ambrosij Huss.

DEr efter fick den gamle Forræderske to Dragere/som baar samme Kiste met den Skalck som der i laa/ind vdi Ambrosij Huss/saa laa Johan vdi Kisten/oc kunde lade hende op oc lycke hende inden til/naar hand vilde: Oc der til met‖haffde A 6 r hand sin spise der inde hos sig: Oc om Natten der hand formerckte at huer vaar sal-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

den i Søffn/ saa gick hand omkring i Kammerit. Oc det begaff sig at Quinden haffde glemt sin Kiste aaben/ der som hun haffde sine Klenodier vdi/ der kom denne onde Kiøbmand offuer/ oc stal fra hende en Pung/ som vaar bestickit met Perler/ oc it Forgylt sølffbelte/ der til met en skiøn Ring met en Ametist sten vdi/ ocsaa skinde Maanen klar/ at hand kunde vel see offuer det gantske Kammer/ i det laa Ambrosij Hustru met sin Pige i Sengen/ oc vaare falden i en hart søffn/ oc Quinden haffde wforuarendis lagt sin ene Arm nøgen vden paa Sengeklæderne/ paa den samme Arm haffde hun en liden sort Vaarte/ huor ved hun bluedis saare. Der hand nu haffde taget Pungen oc Klenodierne/ oc haffde merckt dette jertegn paa Quinden/ da gick hand hemmelige vdi Kisten igen/ oc bleff der aff saare glad/ fordi hand tenckte/ nu vilt du bestaa met dette Jertegn/ foruden all fare/ oc meente der met at vinde Penningene. Der effter paa den Tredie dag/ kom den gamle forgiffstige Quinde igen til Ambrosij Hustru/ met stor list oc skalckhed/ oc sagde til hende/ O min allerkieriste Fadder/ ieg er saa suarlige
a 6 v beladt met en stor Siuge/ | oc befrycter mig gantste saare/ at hun vil icke brat for-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lade mig igen: Derfor maa ieg paa denne tid bliffue hiemme/ oc vil ieg nu lade hente min Kiſte hiem igen. Da meente den fromme Quinde/ at det haffde ſaa værit vdi ſandhed/ oc lod hende tage Kiſten hen/ men hun viſte icke at det ſtulde komme hende til ſkade oc bedrøffuelſe. Der den gamle Quinde haffde nu faait Kiøbmanden met Kiſten i ſit Huſſ igen/ da gick hand vdaff Kiſten / oc gaff Quinden de try hundrede Gylden / ſom hand haffde loffuit hende / oc ſkildis ſaa fra hende.

Huorledis Johan red igen til Paris til Ambroſio / ſom vaar hannem ventendis.

HEr efter tøffuede hand icke lenge/ men met ſtor glæde Red igen til Paris. Der hand did kom / gick hand til Ambroſio / oc tog hannem hemmelig offuer en ſide/ oc ſagde/ Du eſt min gode Ven/ derfor vil ieg dette ſige dig alene / paa det at du kant bliffue ved dit gode Rycte / Fordi Penningene dem haffuer ieg vundit/ oc at det er ſaa vdi ſandhed/ da ſee her dette Jertegn ſom ieg haffuer taget met mig / Da viſſte hand hannem den Perle pung / det forgylte Belte / oc ſaa Rin-‖gen. Da for- 21 7 r

ſtreckede Ambroſius ſig / oc ſagde / Jeg bekiender at de Klenodier er mine / Men ieg troer icke at du haffuer kommet hende til Syndfald / vden du ſiger mig andre Jertegn: Da ſagde hand / vilt du vide det altſammen ſaa nøye / da ſiger ieg dig foruiſt / hun haffuer en ſort Vaarte paa ſin venſtre Arm. Som hand det haffde ſagt / forſtrack Ambroſius ſaa ſaare / at hand bleff gantſke mactisløſſ / oc falt neder til Jorden. Men hand viſte icke at hand vaar kommen der hos met ſaa ſtort bedragerj. Da tog Johan hannem ved Haanden / oc reiſde hannem op / oc ſagde / Ah kiere / haff dog Mands Hierte / oc giff dig til freds / Da formandede Ambroſius ſig igen / oc ſagde / Johan min gode Ven / ieg beder dig / aabenbare dette for ingen / fordi Værten ſkal velvilligen faa dig Penningene. Da ſagde Johan / ieg vil det gierne giøre / oc der met fick hand Penningene aff Ambroſio. Men ingen aff de andre Kiøbmend viſte / huilcken der haffde vundit eller tabt. Da kom Ambroſius vdi ſtor jammer oc bedrøffuelſe / oc tenckte ved ſig ſelff / Nu er ieg bedragen / huilcket ieg icke haffde troet / Oc derfor ſkal hun dø / vden all atuarſel.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Ambrosius Red vdi stor jammer oc bedrøffuelse fra Paris til Genai / til sin Hustru.

Siden Red Ambrosius hiem / oc vden for Staden der haffde hand liggendis en skøn Auffuelsgaard / der paa haffde hand en from Suend / som vaar hannem huld oc tro / den kallede hand til sig / oc sagde til hannem. Jeg forseer mig alt gaat til dig / derfor gack hid / oc suer mig en Ed / at du vilt giøre noget huad ieg beder dig. Suenden sagde / ia gierne. Da sagde Herren / ieg beder dig / for din tro oc loffue / at du vilt gaa ind i Staden / oc sige til min Hustru at hun kommer her vd til mig / ieg vil forbide hende her / Oc naar du kommer i Skoffuen met hende / da kom hende om Halsen / oc før mig hendis Tunge / oc en Lock aff hendis Haar / til it jertegn. Suenden forstreckedis / oc sagde: O min allerkieriste Herre / det maa ieg icke giøre / fordi det vaare it stort jammer. Da sagde Herren / om du det icke giør / da maat du selff dø. Der Suenden nu formerckte sin Herris vrede / gick hand met it bedrøffuit Hierte til sin Værdinde / oc aabenbarede hende sin Herris tilkommelse oc befalning: Den ærlige Quinde bleff der aff | u s r.

saare glad / at hendis kiere Herre oc Husbonde vaar hiem kommen / Men hun viste slet intet der vdaff / at hun saa jemmerligen vaar forraad.

Huorledis Ambrosij Suend førde sin Værdinde i Skoffuen / oc der vilde myrde hende.

JVn gick vdi stor kierlighed met Suenden til sin Herre / at anamme hannem: Oc hun haffde opfød it lidet Lam / som vaar saare vel vant ved hende / oc aff den vane løb det altid effter hende / oc kom saa met hende til Skoffuen. Der de komme nu ind i Skoffuen / da vilde Suenden fuldkomme sin Herris bud oc befalning / oc sagde til hende. O allerkieriste Værdinde / ieg maa nu myrde eder for min Herris befalnings skyld / huor vdaff hun bleff saare forskreckit / oc sagde til Suenden: O min tro Tienere / ieg beder dig for Guds skyld / handle dog icke saa ilde met mig arme ælendige Quinde / fordi ieg haffuer det aldrig fortient eller forskylt. Suenden sagde / er det saa at ieg det icke giør / da vil min Herre selff komme mig aff dage / saa hart haffuer hand befalet mig det / at ieg skal føre hannem eders Tunge / oc en
x s v Locke aff eders Haar / til it Jertegn. Quin-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

den ſagde / O kiere Ven / tag mig icke aff dage / ieg vil giffue dig it gaat raad / wi haffue her it lidet Lam / ſom ieg haffuer opfød / det ville wi ſtinge ihiel / oc føle min Kiortel vdi Blodet / oc tage ſamme Lams Tunge / ſaa vil ieg faa dig en Locke aff mit Haar / det ſkalt du føre hannem til Jertegn / Oc vil ieg nu ſtrax giffue dig en god ſtenck der faare. Suenden ſagde / O kiere Værdinde / ieg vil gierne lyde eders raad / men i maa ingenlunde lade eder ſee / wi maatte ellers baade To dø der faare: Ja ſagde hun / derfor ſkalt du intet befrycte dig / ieg vil vel der vdi ret ſticke mig. Oc ſaa ſtildis Suenden fra hende / oc gick did bort igen til ſin Herre / oc baar hannem det Jertegn ſom hun haffde befalet hannem. Da kom Herren end i ſtørre bedrøffuelſe / at hand vdi ſaa ſtor haſtighed haffde ladet tage ſin Huſtru aff dage / oc icke tilforn haffde ſelff ſagt hende nogit der aff / huorſaare det ſkulde ſkee. Der nu Quinden vaar ſaa løſt fra Døden / da gick hun bort ælendig / oc offuertenckte vdi mange maade / huad hun vilde giøre / at hun icke ſkulde bliffue kient. Oc der effter lod hun ſig giøre Mands Klæder / dem drog hun paa / oc vandrede ſaa i det ælende. ‖ B 1 r

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Quinden gick ved Stranden/oc kom til en Skipper/som førde hende met sig.

Der gick hun til Stranden / der fant hun it Skib liggendis / oc bad Skipperen / at hand vilde føre hende met sig offuer Vandit. Skipperen spurde huad hun hed / Hun suarede hannem / oc sagde: Jeg heder Fredrick / oc vilde gierne vandre effter Tienisste / om ieg nogen sted kunde bekomme en Herre. Skipperen sagde / Du est en smuck vng Karl / vilde du vere mig tienstactig / saa haffuer ieg her fire Falcke / dem skal ieg føre Kong Sandonius / kunde du tage mig vare paa dennem / da vilde ieg vel betale dig. Ja sagde hun / met alt flid vil ieg vocte dem. Saa tog Skipperen Fredrick ind met sig / oc førde hannem offuer Søen. Der de nu komme til Kongen / oc bare hannem Falckene / som vaare gantske skøne / den stund Fredrick vaar hos dem. Men der Fredrick gick fra dem met Skipperen / da hengde de Vingene oc Hoffuedit neder / oc bleffue gantske sorgefulde. Da bleff Kongen saare vred / oc lod Skipperen kalde til sig igen / oc sagde til hannem / Jeg haffuer befalet dig at føre gode Falcke / Men see / huad | haffuer du

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ført mig? Skipperen sagde / Allernaadigste Herre oc Konning / Jeg haffuer en from Tienere ført her met mig / hand haffuer met saa stor flid taget vare paa dem / at dennem / maa vel ske / de lengis effter hannem. Da sagde Konningen / saa hente mig hannem hid met dig: Skipperen sagde / det er en offuermaade skøn oc subtilig Person / der til ocsaa gantske tro oc from / oc derfor vilde ieg gantske nødigt forlade eller offuergiffue hannem / Dog om Eders Naade vil haffue hannem / saa vil ieg lade hannem vere Eders Naadis Kong: Maiest: befalet. Kongen sagde / Du tørst ingen sorg haffue for hannem / fordi ieg vil vel troligen forsørge hannem.

Huorledis Fredrick bleff fuldt for Konningen / oc hand annammede hannem for en tro Tienere.

DEr Fredrick kom nu for Kongen / da befalt hand hannem gantske vel / paa alle hans seder / Oc saa snart som Falckene fornomme hannem / da bleffue de gantske glade / huor vdaff Kongen saare forundrede sig. Saa tiente hand Kongen met stor flid / oc hand befalt hannem saa vel / ‖ B 2 r at hand befalede hannem besynderlige Embede / oc der effter slog hannem til Rid-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

der. Icke langt der effter bleff en ſuar Peſtilentz der vdi Landet/at Kongen for fryct oc redſel ſtyld/reiſde hen vdi it andit Land/ oc giorde ſaa Fredrick til en Landsfogit/ at hand ſkulde regere Landit/til ſaa lenge hand kom igen.

Huorledis Hedningene droge met vold ind vdi Kongens Land/ at forſtørre det.

NEr Kongen vaar dragen aff Landit/ icke langt der effter/komme Hedningene met vold ind vdi Landit. Saa ſnart ſom Fredrick (ſom vaar Landsfogit) det fornam/forſømmede hand ſig icke lenge/ men ſtrax giorde ſig rede/oc bemandede ſig met ſit Folck/ſom Konningen haffde befalit hannem/oc drog met ſtor Mandom imod Hedningene. Der begynte ſig en ſtor mectig Krig imellem begge Parter/Men Landsfogeden/Her Fredrick/ fictede Ridderlige met ſit Folck imod Hedningene/oc trengede dem met vold paa fluct/at der bleff mange aff dem ihielſlagne. Da tog Her Fredrick mange aff de Hedenſke Herrer til fange/ſom icke kunde
B 2 v vndkomme for hannem. ‖ Saa befriede hand Landit met ſtor Mandom.

Der denne tale oc Mandom kom for

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Kongen / da glædde hand sig vd aff sin ny Embitzmands store Velgierninger / oc drog aff stor glæde hiem igen vdi sine Lande. Oc Fredrick anammede sin Herre met stor glæde oc værdighed. Da sagde Kongen til hannem / Fredrick / min tro Tienere / Jeg tacker dig for din Ridderlige gierninger / oc ieg giffuer dig nu fuldkommelige mact oc vold offuer alt mit gantske Kongerige / oc giør dig nu til en Første oc Landsherre / fordi at ieg er nu en saare gammel Mand. Da hyllede det gantske Land hannem / oc alle Mand / Ridder oc Suenne / Fattig oc Rig / holde hannem som en Første oc Herre. Han regerede vel vdi tolff Aar / oc all hans Folck gaff hannem it gaat Rycte / oc stor ære oc loff.

Huorledis Johan aff Florentz kom til Alkier met en kaastelig Kram / huor vdi hand ocsaa haffde de staalne Klenodier.

DEt stede sig der effter paa en tid / at Johan aff Florentz kom til Alkier met en kaastelig Kram / huilcken hand ‖ holt der fall / huor vdi vaar mange Klenodier. Saa gick Her Fredrick oc spatzerede / met mange sine Riddere oc Suenne (som Før- B 3 r

ſter pleye at giøre) oc ſagde til ſine Tienere / Wi ville beſee huad nyt Euentyr den fremmede Kremmer haffuer ført oſſ. Der Her Fredrick kom for Krammen / da ſaa hand omkring / oc ſpurde Kremmeren at / om hand haffde intet nyt eller vnderligt. Da ſuarede hand hannem / oc ſagde: Ja Naadige Herre / huad begær Eders Førſtelige Naade / ſee i nogit der eder behager. I det ſaae Her Fredrick ſin Perle pung / oc det forgylte Belte / oc ſine Guldringe vdi Krammen / ſom hand haffde ſtaalit hannom fra / Der paa forundrede hand ſig ſtorlige / oc ſagde: Ven / hueden ere i komne met diſſe kaaſtelige Klenodie? Hand ſagde / Naadige Førſte / om Eders Naade viſte huorledis ieg haffuer vundit dennom / da ſkulde vel Eders Naade haffue mig derfor diſſ kierere. Her Fredrick ſagde / Gode Ven / ſig oſſ det Euentyr. Da begynte Johan aff Florentz / oc ſagde: Wi vaare fire Kiøbmend en ſteds tilſammen / oc ſaa væddide ieg met en aff dem / om Fem tuſind Gylden / at ieg vilde bole hannom ſin Huſtru
B 3 v fra: Men hun vaar ſaa tuctig oc ‖ from / at ieg icke torde biude hende nogen vanære. Saa loed ieg giøre mig en Kiſte / oc loed den bære vdi hendis Hus / ſaa at hun intet viſte der aff / huor ved ieg vant diſſe

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Klenodie: Oc ſagde hand hannem den gantſke Handel/fra førſte oc til ſidſt/huorledis hand haffde vdrettet det. Da ſagde hand/Naadige Herre oc Førſte/ mig giør ingen tingiſt ſaa ſaare ont/ ſom det/ at hand loed ſin egen Huſtru for den ſag wſtyldelige tage aff dage. Da ſagde Her Fredrick/ det vaar icke gaat/ men alt haffue i vundit Penningene. Men Førſten tenckte alt andit vdi ſit Hierte/oc ſagde/Kremmere/ i ſtulle bliffue her/oc hente Mad oc Øll paa Gaarden/ oc ſaa ſtulle i forvare mig de Klenodier/Jeg vil betale eder dem. Johan tackede Førſten/ oc glædde ſig ſaare der aff at ſaadan en Førſte vaar hannem ſaa venlig: Men hand viſte icke huad hannem ſkulde der effter vederfaris. Da gick Her Fredrick hiem igen/ oc ſpurde en aff ſine Tienere hemmelige at/ om hand icke viſte/ huor Genai laa: Hand ſagde/ Ja Naadigſte Herre/ Jeg veed det gantſke vel. Fredrick ſuarede/ Du ſkalt fare der hen/ oc ſpøre effter en Mand heder Ambroſius/ oc faa hannem dette Breff. Der paa ſtod ſcreff-‖uit/ førſt Kongens Titel/ ſaa gick B 4 r hand vd fra hannem/ fordi Her Fredrick haffde tryct Kongens Segel der paa/ligeruis ſom Kongen haffde ſelff Perſonlige vdſend det.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Budit baar Ambrosio Breffuit til Genai.

DJ Breffuit stod saaledis screffuit: Ambrosi / Wi behøffue nu dig vdi nogle Sager / som oss ligger stor mact paa / Oc derfor tøff icke lenge / oc kom strax wfortøffuit met dette vort Bud / det ville wi igen met dig forskylde. Ambrosius forundrede sig storlige aff Kongens hastige Budskab / Oc drog strax aff sted der hen met Budit. Der de nu komme til Alkier / da gick Budit til Førsten / oc sagde: Naadige Herre / ieg haffuer ført Manden hid met mig / Men ieg maatte selff hyre it Skib som førde oss hid. Det er gaat / sagde Her Fredrick / Gack hen oc bestil at hand faar Mad oc Øll / indtil i Morgen. Da gick Her Fredrick for Kongen / oc sagde: Naadige Herre oc Konning / Her er kommen to Effuentyrlige Mend aff mit Fødeland / saa beder ieg Eders Kong: Maiest: Naade / at i ville bede dem til Giæst for min skyld.
34v Kongen sagde / i haffue ‖ fuldkommelige vold oc mact / derfor beder dem naar i ville / de skulle være mig velkommen. Saa bleff Ambrosius oc Skipperen beden til Giæst / oc Her Fredrick haffde ladet berede it kaasteligt Maaltid. Som nu Gæsterne

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

komme/ da anammede Her Fredrick dem venlige / oc ſætte dem ſelff til Bords/ oc ſynderlige Ambroſium. Der effter ſætte hand ſig ocſaa neder ved Ambroſij ſide/oc trøſtede hannem offte met mange ſkemtelige ord / oc ſagde / at hand ſkulde faa ſig Mad oc dricke/oc giøre ſig glad. Der de nu haffde giort Maaltid / Da ſagde Her Fredrick til Kongen / Nu haffue wi fuldendit dette Maaltid vdi lyſtighed/ſaa vilde ieg gierne at en fremmit Kremmere / ſom haffuer ført hid met ſig ſaare ſkønne Klenodier / maatte være voris Gæſt / ſaa vilde ieg ocſaa gierne/ at Eders Naade kunde faa ſamme Klenodier at ſee / Derfor vil jeg ſende Bud effter hannem / at hand ſkal komme hid / oc tage de Klenodier met ſig.

Huorledis Her Fredrick ſende Bud effter Johan aff Florentz/at hand ſkulde bære de Klenodier for Kongen.

DEr effter kom Johan aff Florentz gaaendis paa Kongens Sal / da anammede Her Fredrick hannem venligen / oc ſagde: Her Kremmere/viſer min Naadige Herre Konningen de Klenodier i haffue ført met eder / Oc ſiger oſſ / huorledis i haffue vundit dennem. Da begynte hand

oc ſagde alting/oc huorledis det vaar tilgaait. Der Ambroſius hørde diſſe ord/oc ſaae ſine Klenodier / forſtreckedis hand ſaare / oc meente / at Konningen haffde derfaare ſent Bud effter hannem / at hand vilde lade hannem affliffue / oc bedrøffuedis ſaa ſaare / at hand haffde nær daanet. Da kom Her Fredrick til hannem / oc klappede hannem paa ſine Axler / trøſtede hannem / oc ſagde / Giører eder lyſtig / oc verer ved it frijt mod. Der effter ſtod Her Fredrick op / oc gick vden for Pallatzit met Konningen / oc ſagde. Naadige Her Konning / huor behager eder denne Kremmere? Huad haffuer den vel fortient / ſom begiær at komme en from Dannequinde om ſin heder oc ære / oc ſtiæl der til met hendis Klenodier / huor ved hun maa miſte ſit Liff? Kongen ſagde / Hand haffuer fortient en Steile oc en Gallie / fordi hand haffuer ſtaalit oc kommet Mord aff ſted. Her Fredrick ſagde / det er ocſaa mit raad / oc derfor Naadigſte Herre / gaar hen op
B 5 v paa Salen / ſaa ſkal Eders | Kong: Maieſt: Naade / ſee it ſtort vnder aff denne vanartige Mand / ſom haffuer giort ſaadant it vold oc hoffmod imod en ærlig oc from Quinde.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Her Fredrick førde sig aff alle sine Klæder / oc gick Nøgen ind i Pallatzit for Kongen.

DER effter gick Kongen igen ind vdi sit Pallatz / oc begynte at tale met Gæsterne. Diss imellem gick Her Fredrick ind vdi sit Kammer / oc førde sig aff alle sine Klæder / oc gick der effter Nøgen ind igen vdi Pallatzit for Konningen / oc for alt Folckit / som der inde vaar / lige saadan som Gud haffde skabt hende. Hun hilsede Kongen met stor tuct / oc alle de i Salen vaare / bleffue saare forfærdede / oc kunde icke nocksom forundre sig paa det offuermaade skøne Billede / som kom saa met it nøget Legeme gaaendis ind for dennem / oc haffde icke mere paa sig / end it tynt Silcke / huilcket hun haffde suøbt neden om sig. Da sagde Kongen / dette Billede haffuer ieg tilforn vel seet / men i en anden skickelse / oc om ieg skulde sige ret sandingen / saa haffuer ieg icke seet nogen at vere min Fredrick ligere / Oc derfor / est du det / ‖ saa giff oss it suar / for huad Sag 36 r
du est kommen saa Nøgen her ind for oss. Da sagde hun: Allernaadigste Herre oc Konning / det er ieg Eders vnderdannige Tienere Fredrick / oc klager for Eders Naa-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dis Kong: Maiest: offuer den onde forgifftige skalck Johan aff Florentz / som ocsaa staar vdi Eders Naadis neruærelse / met det staalne Gods / som er den Pung stucket met Perler / det Belte / oc den Guldring / som hand haffuer her aabenbare bekient / huor hand haffuer faait det: Saa siger ieg Eders Naade / at de Klenodier ere mine / oc min kiere Herris Ambrosij / som sider hos Eders Kong: Maiest: Naade / Oc ieg er den arme elendige Quinde / som saa wskyldelige er giffuen i Dødsens vold / oc haffuer aff Guds Naade saa lenge holdit mig / at ingen haffuer kient mig / indtil denne dag. Derfor beder ieg nu Eders Kong: Maiest: Naade / gantske ydmygeligen / paa Eders Naadis løffte oc forjættelse / at i ville dømme denne forgifftige Skalck / til det som hand haffuer fortient. Kongen sagde / Hand skal dø en forsmædelige død / thi mand skal Steile oc henge hannem / fordi hand haffuer giort Mord oc Tiuffuerj. Saa bleff hand offuerantuordet Bødelen / at staa sin Ræt.|

B 6 v

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Huorledis Johan aff Florentz bleff slæbt met Heste vd paa Marcken.

DER efter tog Bødelen hannem / oc giorde hannem sin Ræt/som Kongen haffde tildømt hannem: Hand slo oc støtte hannem sønder met it Hiul/oc sætte der efter en Galie offuen paa Hiulet/oc hengde hans Hoffuit der vdi. Saa fick hand sin rette fortiente løn/ huilcket saare sielden steer/ at saadant bliffuer wstraffet/naar nogen vanærer fromme tuctige Quinder oc Jomfruer / oc vil dem fratage deris heder oc ære/naffn oc gode rycte.

Huorledis Ambrosius oc hans Hustru toge Orloff aff Kongen/oc fore hiem igen met huer andre.

DEr de nu haffde været en tid lang hos Kongen istor glæde oc lystighed/toge de Orloff aff hans Naade/ oc droge met huer andre vdi stor glæde hiem til Genai/ Huor de leffuede siden lenge vdi Guds fryct / fryd oc glæde / Fordi formedelst Guds forsiun/leffuede de end da saa lenge/ at de afflede tre Sønner oc en Daatter met huer andre. Den første Søn de finge/den lode de | kalde Fredrick / effter det andet hans Moders Naffn: Oc alle den ære oc

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

værdighed ſom hans Moder haffde tilforn hafft/det bleff ocſaa giffuen denne Søn/ Ocſaa bleff all hendis Slect der aff forhøyet/oc komme til ſtor ære/Oc maa vel ſtee/at der leffuer endnu mange aff dem paa denne dag.

DEnne Hiſtories begyndelſe er ſteed (ſom tilforn er omtalet) vdi det Aar der mand ſcreff effter Chriſti Fødſel/Tuſind/Firehundret/Fire oc tiuffue/Oc det er nu fra den tid 173. Aar/ſiden denne Kiøbmand Ambroſius leffuede met hans Erlige tuctige Huſtru/ ſom døde vdi det Aar næſt for hannem.

*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Her effterfølger en skøn Vnderuisning aff en gammel Mand / huorledis huer from Christen skal føre sit Leffnet.

FOR Menniske ieg vil dig nu lære/
Huor du skalt føre dit Leffnit met ære.
At det kand vere Gud behagelig/
Oc dig der hos saare nyttelig.
1. Først skalt du met flid begynde/
At frycte Gud baade vde oc inde.
Høre ocsaa Guds Ord huer tid oc stund/
Thi du forsømmer der met intet ingelund.
Naar du gaar effter Guds Ord/
Vær ey for Giærig paa Guld eller Jord.
Guds Bud du ey offuertrædt/
Betenck hans Pine ocsaa der met.
Som hand for oss Synder lide vilde/
Vær hannem tacknemmelig Aarle oc silde.
Wtacknemmelighed iblant Synder alle/
Mon Gud synderlig ilde befalde.
Saa skalt du effter Guds venskab staa/
Som du strax aff Verden skulde gaa.
Dette skal først din øffuelse vere/
2. Nu merck frem bedre en timelig lære.
I dit Kald arbeid du flittelig/
Som du vilde leffue euindelig.
Huad du skalt giøre skalt du forstaa/
Besind altid huad ende det vil faa.
Vær forsictig/oc holt dig slæt/
Vær ey forhastig/betenck dig ræt.
Gack icke ledig/arbeid flittelig/
Saa kand du bliffue salig oc rig.
Fordi den er salig sin Haand nærer/
End er den saligere sit Gods ret fortærer.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

B 8 r Tro icke alting / acte vel dine ord /
Fordi bagraad duer icke ſtort.
En Penning ſaa kiær ſom ſire du holde maa /
Formaar du ey Vin / drick huad du kand ſaa.
Æd oc Drick met it frijt mod /
Huad du formaar tag det til god.
Du kand vel en Penning ſpare dig /
Som vinde to / tro du mig.
Foruar dit Gods / det ſtore met det lille /
Giør icke mange Giæſtebud eller Gilde.
Borge icke / oc maadelig tære /
Saa kand du dig diſſ bedre nære.
Met dine Naboer holt ingen ſtrid eller kiff /
Vær ſandru oc ingen løgn bedriff.
Bær megit offuer / vocte dig for Gield /
Vær icke Giærig / tag dig vare for ſpil.
Laan lidet bort / tag dig vare for borg /
Lad huer ſelff for ſit Gods haffue ſorg.
Forſørg dit egit / tag dig liden ſorg til /
Fordi det ſteer dog huad Gud vil.
Mangen ſtaar effter Gods oc Rigdomme /
Oc kand dog aldrig aff Armod komme.
Derfor veed ieg intet bedre fund /
End at it Menniſke huer tid oc ſtund.
Sætter alt ſit Haab oc lid til Gud /
Som aff all Nød kand hielpe vd.
Fordi hand allene alting mon giffue /
Hielp oſſ HERRE at wi maa ſalig bliffue /

AMEN.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TEKSTKRITIK
OG KOMMENTAR

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

SIGISMUNDA

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER

Udgaven Side 4, Linie 11 beſmittit] beſmitttt — 5, 19 end] ende — 5, 23 at mgl. — 5, 24 Mand] Mane — 6, 10 Seder] Seder/ — 7, 8-9 Guiſchardus] Guiſchhardus (Linieskifte) — 7, 25 ſtinne] ſtinnen — 9, 20 ſig. Som] ſig/ſom — 9, 25 vaar. Som] vaar/ſom — 10, 6 hemmelige/oc] hemmelige. Oc — 10, 7 tilſammen. Der] tilſammen/der — 10, 8 at til en tid /] at/til en tid — 11, 15 Kammeret] Kammeret/] — 11, 24 icke mgl. — 12, 8 offuertencke] offuertenckte — 12, 15 forfaret] forfare — 12, 24 Tancredi] Tancre/i — 13, 19 gierninger] gierninger/ — mine/] mine — 14, 5 kaſtet mgl. — 14, 7 wvitterligt] vitterligt, se Kommentaren — 14, 15-16 wbeſtickelig] robeſtickelig — 14, 16 Punktum mgl. — 14, 26 vor] for — 15, 11 førſte] ſtørſte — 16, 6 faſte] falſke, se Kommentaren — 17, 28 Qvinde] Ovinde — 18, 5 ſtund/] ſtund. — 18, 7 kunde] kundt — 18, 17 haffuer] haffue — 18, 26 indſtiudelſe] indſtindelſe — 19, 13 det frem] der frem — 19, 18 komne] komme — 20, 17-18 bliffue] bliffte — 20, 24 hannem] han nem (Linieskifte) — 21, 20-21 Guiſchardum/alligeuel] Guiſchardum. Alligeuel — 23, 8 Sigiſmunda] Sigiſmannda — 23, 19 allerkieriſte] allerkiriſte — 26, 7 den] der — 27, 14 Komma mgl.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

VARIANTER I UDGAVEN 1654

se Bibliografien Nr. 3

7,27 og 8,5 igenuoxt] ingen voxt — 8,3 igenluct] ingen luct — 11,17 nedlagde] nederlagde — 11,24 icke mgl., sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 11,25 Der] Det — 12,8 offuertencke] offuertenckte, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 12,22 at] aff — 12,24 Tancredi hierte] Tancredus / i Hierte, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 13,6 at] aff — 13,6-7 hans ſeduaan] Sedvane — 13,15 min] mine — 13,22-23 Høyebaarne] Høybaarne — 14,5 kaſtet mgl., sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 14,7 wvitterligt] vitterligt, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 14,13 den] din — 14,15-16 wbeſtickelig] robeſtickelig, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 15,11 førſte] ſtørſte — 16,6 faſte] falſke, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 16,24 ſig] ſige — 17,8 befinde] befinde — 17,28 end mgl. — 18,17 haffuer] haffve, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 20,23 dydelig] deylig — 20,26 betage] betager — 21,24 fortent] fortient — 22,14-15 vaagede] raadede — 23,4 hun mgl. — 23,17 betect] beteet — 25,4 fuldkommelig] fuldkommelige — 25,18 ligeruiſſ] ligevijs — 28,6 etc.] herefter tilføjet: ENDE. — 29,1 ff. Kolofon mgl.

KOMMENTAR

Som omtalt i Indledningen er den danske »Sigismunda« sikkert oversat efter det samme nedertyske Forlæg som »Griseldis«, nemlig det i Danske Folke-

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

bøger VIII, 189 omtalte Hamburgertryk fra 1502, som indeholder Van der duldicheit der vrowen gheheten Griſeldis og Van ſygiſmunda Des vorſten dochter van Salernia Vnde van dem iungelinge Gwiſcardo. Denne Udgave citeres i det følgende som: Nedertyske Tekst. De højtyske Citater er hentet fra den i Indledningen omtalte illustrerede Udgave Hyſtoria ſigiſmunde / der tochter deß fürſten tancredi von ſalernia / vnd deß iünglings gwiſgardi, trykt i Ulm hos Johannes Zainer ca. 1475-76. Imidlertid er der paa et enkelt Sted i denne Udgave aabenbart faldet nogle Linier ud, saa at vi for at oplyse den danske Tekst 27, 10-12 har maattet anvende Niclas von Wyle: Translationen hrsg. durch A. v. Keller. Stuttg. 1861.

Udgaven Side 4, Linie 1 ff.: Her begyndis o. s. v. Alle Kapiteloverskrifter er tilføjede af den danske Oversætter og forekommer ikke blot, hvor den nedertyske Udgave har Udgang og Plads til Indmaling af Initial, men ogsaa midt i Afsnittene.

4, 9-11: viſſ oc klog vdi ſinde / oc meget Ædel affholt aff Naturen, Misforstaaelse af den nedertyske Tekst, hvor det hedder: gudlick vnde klok van nature eddel beropen, d. v. s. god og klog af Naturen, ædel af Ry.

4, 11-12: Ulder = Alderdom.

4, 25—5, 1: ſom hun nu vaar paa ſin beſte maade/ Manduoxen at forſiune vdi en Ypperlig Mands

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

være. Svarende hertil har den nedertyske Tekst kun: do se manbere was. Udtrykket **vði Mands være** betyder: i kønslig Forbindelse med en Mand.

5, 6-9: **Haffde Tancredus** o. s. v. Hele denne Slutningspassus har den danske Oversætter tilføjet for egen Regning.

5, 7: **forſeet** = forsynet, d. v. s.: forsørget ved Giftermaal.

5, 9: **ſind** = Raad.

5, 18: **vellyſt.** Nedertyske Tekst: lusticheit. Ogsaa 5, 21 bruger den danske Oversætter Udtrykket **i atſtillig vellyſt**, hvortil der i den nedertyske Tekst svarer: yn vrouden.

5, 22: **Min Fader** / o. s. v. Den nedertyske Tekst har her indirekte Tale.

6, 1: **bequem**, d. v. s. passende.

6, 9: **ydmyg**, d. v. s. ringe.

6, 21: **offuergaff alle ſtycker**, d. v. s. lod alt andet fare.

6, 23: **Iempe** = List.

7, 4: **hendis Pige.** Den nedertyske Tekst har ogsaa: erer maget, hvorimod den højtyske har: syner [ɔ: Guischardi], hvilket er i Overensstemmelse med Boccaccio og jo ogsaa giver den bedste Mening.

7, 5: **tende Ilden op.** Den nedertyske Tekst har naturligere: dath vür vpblasen. Sml. Overskriften 5, 13.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

7,13: **forgæffuis**, maa her vel nærmest betyde: uden Hensigt.

7,20 ff.: **Hoff Herrens Spiſekammer** o.s.v. Hele den efterfølgende Skildring er baade i den danske og den nedertyske Oversættelse ganske uforstaaelig. Meningen, som den fremgaar af Boccaccio (og de højtyske Oversættelser) er, at der i Nærheden af Slottet fandtes en Grotte, hvis Indgang var tilgroet, og hvorfra en Løngang førte op i Sigismundas Værelse gennem en Dør, der kun med stort Besvær lod sig aabne.

8,9-10: **ſtøds Sigiſmunda i Huen**, d.v.s.: kom Sigismunda i Tanker om.

9,7: **Sigiſmundi**. Den danske Oversætter har ikke været stiv i latinsk Grammatik. Den forkerte Genitiv-Endelse skyldes ingen tilfældig Trykfejl, idet den nemlig gentages nedenfor 11,3, men snarere en Misforstaaelse af den nedertyske Oversættelses: Sigismunde [ɔ: Sigismundæ].

9,14: **end**, jysk Form for **ende**.

9,18: **Helſt** = især.

10,8: **til en tid**. Hertil findes intet tilsvarende i den nedertyske Tekst.

10,22: **berøbt** = røbet.

11,3: **Sigiſmundi**, sml. Kommentaren til 9,7.

11,4: **ſtunden** = stundom.

12,3: **røcte**. Det nedertyske Ord *ruchte* betyder ikke blot *Rygte*, men ogsaa *Raab*, *Skrig*, hvad formodentlig havde været den rigtigste Oversæt-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

telse her; den følgende Bemærkning (12, 6-7) oc icke videre det lod forkynde er ogsaa en Tilføjelse af den danske Oversætter.

12, 22: hullet. Det nedertyske *hol* betyder baade *Hul* og *Hule*; her vel snarest det sidste.

13, 15: min som Pluralisform i Stedet for mine er en Jyskhed.

13, 25-26: end de Bud oc ord min hørſomme. Meningsløst. Den danske Oversætter har tydelig nok ikke kunnet forstaa sit Forlæg, som har: wen dyn bod is vnd myn horsam is = end dit Bud og min Lydighed er.

14, 7: wvitterligt, Rettelse fra vitterligt. Den nedertyske Tekst har nemlig: Van dessen saken wuste de vrowe sigismunda nichtesnicht.

14, 13-14: telle mig i den tro. Ifølge Kalkar betyder telle svige, overliste. Her vel snarere: rokke mig i den Tro.

15, 17 ff.: Det førſte raader mig o.s.v. Den hertil svarende Modsætning er udfaldet i den danske Oversættelse. Det udfaldne Stykke lyder: Dat ander alse de vor gangene vnere radet my ick schal id vngestraffet nicht laten henne gan. Doch er ick an mynen synne wath vastes anslute szo wolde ick gherne horen wat du hyr tho sechst.

16, 2: begaff ſig = hengav sig til.

16, 6: faſte. Originalens meningsforstyrrende falſte er rettet i Overensstemmelse med det nedertyske Forlæg, som har: doch to lesten mit der

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

sterke eres mudes vor wan se der vruweliken blodicheit.

16, 24: ſig i Stedet for ſige er en Jyskhed.

16, 25: hełſt, se Kommentaren til 9, 18.

16, 25-27: det er mig icke nytteligt / ieg vil ſette mig faare huis mig tydis nytteligſt at være. Her har den danske Oversætter fattet sig lovlig kort og udtrykt sig uklart. Den nedertyske Tekst har: wente dat ene ys my nicht nutte, darumme wil ik dat my dat ander nutte si, dar vmme hette yk vore ghesettet myt nenen dingen dine woldedicheit tho biddende.

16, 27: Icke fordi = endskønt.

17, 28—18, 8: Jeg er en Quinde ... Stykket ud. Dette Stykke er temmelig frit oversat. Den nedertyske Tekst har: Des bin ik ein vrowelname van dy getelet vnde iunck van iaren des bin ik van beiden saken vul vroweliker begerlicheyt der suluen begerlicheit synt angekamen wunderliker wis der bernenden vlammen der ersten voruarenheyt an deme bande des echtes dar ick ynne gewesen byn yn vullebringhe der wollust dar ick tho voren yn ghewesen byn. Det maa indrømmes den danske Oversætter, at Slutningen af det Stykke ikke er let forstaaelig. I den højtyske Tekst hedder Stedet: Den selben begirden über daz alles wondersam flammen zu gegebenn hat, wylant innenbrachte wolluste (zu zyten da ich vermehelt waz) mit den werken enpfunden.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

18, 16-18: **Saadan Kierlighed oc ſaadant begære / haffuer lycken veldelige hengt mig paa halſen.** Nedertyske Tekst: sodane myner begere vnde myner leue dat lucke vorhenghet hefft rechte woldedichliken [har Skæbnen givet sin gunstige Tilladelse til]; men den højtyske Tekst: solicher myner begird nun die süsz liebe *vnd* das glük verhengt haben.

18, 21: **vid**, Præs. Ind. 1. Pers.

19, 2-4: **Oc i lang tid . . .** Stykket ud. Den nedertyske Tekst har: vnde van em an langer tid de vrucht der leue mit groten vrouden entfangen hebbe.

19, 7: **kaſter mig ſaare**, d. v. s. forekaster, bebrejder mig.

19, 12: **vaane**, nedertysk: des waanes = urigtige Mening.

19, 19-20: **Naar wi fødis / da ere alle Menniſkis Dyder wbekynt.** Den nedertyske Tekst har: de doget is, wen wi gebaren syn, vnderschedet. Meningen fremgaar bedst af den latinske Tekst: virtus sola nos equaliter natos distinguit.

19, 27: **fordi** = af den Grund.

21, 6-7: **fare til Skowen / røcte Heſte for gæſte ſtend / oc meget andet ſaadant.** Til alt dette svarer i den nedertyske Tekst kun: seien vnde quik hoden (saa og vogte Kvæg).

21, 10-11: **huad Sententz oc Dom.** Pleonasme; den nedertyske Tekst har kun: wat ordels (= Urteil).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

21, 10-13: **det raad beſlutte faſt oc ſnart/oc ſig det fra dig.** Den nedertyske Tekst har: vnde hefst dat noch nicht in di vast geslaten den twiuel legge van di. Imidlertid er det første Bogstav i Ordet *legge* saa utydeligt, at det nemt har kunnet læses som *segge* (d. v. s. *sig* i Stedet for *læg*).

21, 21: **alligeuel at** = selv om. Denne Sætning maa betragtes som et Indskud (sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf.); den følgende Sætning er da Eftersætningen.

21, 23: **det gaa nu heden for ſig.** Her er den nedertyske Tekst ganske misforstaaet: des ga nu hen na dem wiue sede vnde get vth dine trane ɔ: derfor gaa nu paa Kvindevis hen og udgyd Dine Taarer.

21, 24: **fortent**, jysk Form for **fortient**.

21, 25-27: **da lad oſſ baade nyde en Dom/oc rættis vnder en ſtraff.** Her er den danske Tekst udførligere end den nedertyske: so dote vns beiden mit einem ordele.

22, 10-11: **at hand i ingen maade vilde regne det met ſin Daatter.** Nedertyske Tekst: in syner dochter nenen zornen bewisen.

22, 13: **forleſſe** = læske, lindre. Det nedertyske *loschen* burde sikkert være oversat ved: slukkes.

22, 17-18: **Bulder eller røcte.** Den nedertyske Tekst har kun: balderinge.

22, 26-27: **vdi den ting ſom du haffuer hafft meget fler.** Her er den danske Tekst, formodentlig

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ved Haplologi, blevet noget kortere end den nedertyske: van den dingen den du hefst seer leff gehad, liker wis so du dynen vader getrostet hefst van den dingen de he ok leff hadde.

23,4-7: om hun i sandhed ... Kapitlet ud. Hertil svarer i den nedertyske Tekst: so verne yd werde vullen brocht in Gwiscardo dat se wol bevruchtede.

23,13: hende tilbød, nedertysk: to entbod ɔ: lod sige til hende.

23,14-16: da vaar hendis Hierte saa fristl/at hendis Ansict i ingen maade foruandlede sig der ved. Den nedertyske Tekst har tværtimod: dat se dar van ere angesichte nicht wandelde so was ere herte bestorven = skønt hun ikke forandrede sit Ansigt derved, saa var hendes Hjerte knust af Sorg.

23,16-17: hues ... met = hvormed.

24,11: oc bitterhed. Man maa gaa ud fra, at der mellem disse to Ord er udfaldet noget; men da Kapiteloverskrifterne, som nævnt, er en Tilføjelse af den danske Oversætter, er det ikke muligt at rekonstruere Stedet.

24,12: Hiertet. Den nedertyske Tekst har: to deme bekere, hvad der ogsaa passer bedre til det efterfølgende: beklummet (bespent).

24,17: i saadanne maade. Uvist af hvilken Grund har den danske Oversætter sat disse Ord i Stedet for den nedertyske Teksts *mit mynen lifli-*

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ken ogen, sc. legemlige Øjne i Modsætning til det flgd.: **mine indvortis øyen i mit Hierte.**

25, 9-10: **ſtolbroder i følge oc Selſkab.** Hertil svarer i den nedertyske Tekst kun det ene Ord: **kumpane.**

25, 12: **oc vocte mig min ſiöſte Liffs tid.** Den nedertyske Tekst, som den danske Oversætter forøvrigt paa dette Sted har forkortet noget, har: vnde wachten den ende mines dodes = og vente paa min Død.

26, 11: **for** = før.

27, 6-7: **at hun haffde Døden i henderne.** Nedertyske Tekst: den doth vorhanden.

27, 10-12: **til den wſalige ſtund / ſom dig her efter komme ſkal.** Oversat i Overensstemmelse med den nedertyske Tekst; men i Niclaus von Wyles Translation (Kellers ovennævnte Udgave S. 90) hedder det: zu den geschichten vnd sachhen die von dir nit begert sint.

27, 15: **Icke derfor** = imidlertid.

27, 23-24: **Den ſorrig ſom du begickſt / hun lucte Tancredi Mund.** I den danske Tekst er der ingen Sammenhæng paa dette Sted; den nedertyske Tekst har: De grotheit der moyenisse vnde der tranen slud Tancredo den mund.

28, 1-2: **dog met ſtor hiertens bedrøffuelſe oc bitter pine / tog Tancredus . . .** Svarende hertil har den nedertyske Tekst: Dyt ys de bitter ende den de leff hebbers kryghen tho lone van ereme

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

swaren arbeide alse Gwiscardus vnde Sigismunda hebben ghehad. Dar na nam Tancredus ...

28,6: *etc.* Den danske Oversætter har udeladt: Hyr endighet syck de hystoria Sigismunde vnde Gwiscardi der beyder leffhebbers.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

EURIOLUS OG LUCRETIA

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER

Udgaven Side 34 Linie 10 icke] ieke — 34, 17 for-
lyſter] forlyſter / — 34, 22-23 ſaa finder] ſaafinder
— 35, 21 necte] mette — 38, 6 oc ont] Kustoden har:
ont — 40, 18 ſtøner] ſtøner / — 40, 29 tiene] tiene / —
41, 1 ſeng] ſeng / — 41, 10 maadelig] mandelig —
41, 18 uoret] troret — 42, 20 fattedis] fattedis / —
43, 11 did] did / — 45, 22 Punktum mgl. — 45, 23
Komma mgl. — 45, 24 Sorrig] Sorrig / — 47, 18
vaager der] vaager der / — 47, 22 derfor] derfor /
— 48, 8 vild] vild / — 48, 12 Sigiſmundus] Sigiſ-
munds — 50, 2 kort] kort : — 50, 24 begiere /] begiere
— 53, 17 verſtyggeligt] verſtyggeligt / — 54, 17 piler]
piler / — 55, 1 ſagde :] ſagde2 — 55, 2 det] der — 56, 9
pleyer] pleer — 56, 13 Lucretia] Lucretiæ — 56, 21
bedre] bedrc — 58, 3 haffue] haffuc — 58, 22 hand
icke] handicke — 59, 8 løffuens] loffuens — 59, 16
tit] til — 59, 20 til] ril — 61, 10 ſom] ſom — 62, 16
Søffns] Sønffs — 62, 21-22 beholde] beholder —
62, 26 haffuer] haffner — 64, 3 ecteſkabs] ecteſkbas
— 65, 29—66, 1 bedrøffued] bedrøffüed — 66, 6 finde]
ſinde — 66, 7 hun ſkulde] hunſk ulde — 66, 12 det
tit] dettit — 66, 15 betracted] tracted, se Kommen-
taren — 68, 5 antuordet] antuotdet — 68, 29 føiet]
føet — 69, 8 hende] hende / — 70, 14 mig / Ut] mig.
Ny Linie: Ut — 71, 8 mig oc] mig / oc — 74, 8 tro-
faſt] trofaſt. — 74, 12 vaar giffuen] vaargiffuen —

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

74, 20 farligt] farlig rettet i Overensstemmelse med Kustoden — 74, 21 vdi /] vdi — Kierlighed] Kierlighed / — 75, 8 ond /] ond — 75, 14 Rhodopeia] Rhodopeia / — 77, 7 bleffne] bleffue — 77, 9 elſter din] elſterdin — 78, 3 Euriolus] Euriolus icke, se Kommentaren — 78, 19 bedrog] bedrag — 78, 26 ſky] ſky / — 78, 27 ſkyld /] ſkyld — 79, 7 forholdne] fol-holdne — 79, 10 igen / Men] igen. Ny Linie: Men — 79, 10-11 Bolſtad] Bo lſtad — 79, 13 er] cr — 79, 14 Bindestreg mgl. — 80, 18 megen] magen — 80, 29 min] mine — 81, 12 vere] vcre — 81, 13 der nogen] dernogen — 81, 28 fare] fare / — 82, 7 er /] er — 83, 17 bryſt] bryſt / — 84, 14 Punktum mgl. — 84, 15 Broder] Broder / — 84, 25 Dis] dis — 85, 5 dennem] denne — 85, 19-20 obenbaret] obeubaret — 86, 16 Mørck] Mørck / — 86, 17 ſtin, 86, 18 hun, 86, 19 hen-, 86, 20 ſtulle mgl. paa Grund af, at et Stykke af paagældende Blad er afrevet; Teksten restaureret efter Udg. 1668 — 87, 3 nock /] nock — 87, 14 hen-, 87, 15 ſaa (sidste Ord), 87, 16 imod, 87, 17 løſz- mgl., jfr. 86, 17-20 — 87, 19 igenkomme] igen komme — 89, 5 ieg] ieg / — 89, 22 mange] mangee — 89, 23 formedelſt] formedelſt — 89, 25 Lucretia] Lucreeia — 90, 11 i] it — 90, 23 haffver ey] hnffver oc, se Kommentaren — 90, 24 denne] dcnne — 90, 27 hand] haud — 91, 6 aabenbaret] aabeubaret — 91, 8 nu] nu / — 91, 14 ſvarede] ſvaredd — 92, 5 betecke] beteckte — 93, 4 ting] ting- — 93, 5 alle] al le (Linieskifte) — 93, 16 ſtuldre] ſtulder, men Kustoden har det rigtige —

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

93, 17 kierligheds] kierlidheds — 93, 19 ner] mer, se Kommentaren — 94, 10 Morgenſtiernen] den Morgerſtiernen — 95, 9 ſoffue] ſøffue — 97, 12 tuilradig] tu ilradig — 97, 17 med] mcd — 98, 7 eblant] eblaut 99, 17-18 ſagde /] ſagde — 99, 20 off ſee] offſee — 100, 5 merck] merck / — 100, 14 aff beſlagne] affbeſlagne — 101, 10-11 laa vdi/] laa / vdi — 102, 15 dog du viſt /] dog / du viſt — 103, 29 ey mgl., se Kommentaren — 104, 19 miſtancke] miſtancke/ — 104, 20 klædning] klædning / — 105, 3 kiende] kiendc — før hand] førhand — 106, 8 viſdom] viſdom / — 106, 10 lycke] wlycke, se Kommentaren — 106, 16 haffuer] haffüer — 107, 7 Mand] Mand / — Breff] Breff / — 109, 10 hoff] hoff / — 109, 17 kaaber] kaaber/ — 110, 18 karle] karle/ — 111, 3 krancke/] krancke — 111, 9 vil /] vil — 111, 10 vil /] vil — 114, 18 giøre] giøre / — 114, 19 forſee /] forſet — 115, 1 megit] megit / — 115, 18-19 vinduet / fant] vinduet. Fant — 117, 2 ſtulle] ſtullle — 117, 13 oc haſtede] ochaſtede — 118, 18 vel] vcl — 118, 20 begierlige] begierligt — 118, 22 hand] hun — 119, 8 Punktum mgl. — 119, 15 Bindestreg mgl. (Linieskifte) — 121, 2 Komma mgl. — 121, 23 modſtand] modſtand/ — 123, 7 fruct] fryct, se Kommentaren — 123, 23 indeluct] indcluct — 123, 26 fornemſte] fotnemſte — 124, 3 det] dct — 125, 1 tyckis/] tyckis — 126, 11 ſtens] ſtens, rettet i Overensstemmelse med Kustoden — wi ere] wiere — 126, 12 beſte] be ſte (Linieskifte) — 126, 13 ting] ting/ — 126, 22 aff huildcken] affhuildcken — 126, 25 regieres] regieres / —

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

126,26 Komma mgl. — 126,27 hielp] hielp/— 127,26 oc] oe — 127, 29 acter] acier — 128, 16 oc] oe — 128,19 til] tel — 128,22 icke mgl. — 128,24 icke] icket — 129,3 Punktum mgl. — 129,9 vidſtab. Herefter Udgang og ny Linie — 129,10 nu.] nu / ikke ny Linie — 129,23 Quinder] Quindcr — 130,3 Komma mgl. — 130,19 aff deris] affderis — 130,20 aff døtterne] affdøtterne — 130,21 Der er faa] Derfor — 131,17 Fiſteuand /] Fiſteuand — 131,22 ſin] ſiu — 131,29 Lucretia / Kiere] Lucretia kiere — 132,2 hart /] hart — 132,14 kommet] kommmet — 132,28 fra] Kustoden har fraa — 133,1 orſage] orfage — 133,2 Menelai] Menalai — 133,3 lete] lote — 133,11 tørhed] tørhed / — 134,9 dens] den / — oc] oe — 134,25 for] ſor — 136,15 Achates] Acharus — 137,19 Graad /] Graad. Herefter Udgang og ny Linie — 137,26 fagner] fagnet — Hui kyſſer] Huikyſſer — 138, 18 aff hun quignede] affhun quignede / — 138, 19 Komma mgl. — 138, 28 tencke / der] tencke. Ny Linie: Der — 139,22 Bliff heden] Bliffheden — 139,29 Tithoni] Titanis — 140,8 vel] vcl — 140,22 bedrage] bedrage / — 141,12 Punktum mgl. — 144,11 tage mod] tag emod — 144,20 huiſſ din] huiſſdin — 145, 13 kydſtere end] kydſtereeud — 146, 16 Hæren] HÆrren — 146,28 ſin] ſiu — 148,14 til tale] tiltale — 148,22 ſtor mgl. — 149,12 Sind] Sind / — 150,2 oc] oe — 150,6 der] ber — 151,1 Huorledis] Hnorledis — aff] aff- (Linieskifte) — 151,5 hende] hen/de (Linieskifte) — 152,14 trøſte] trøſte/— 153,7 gaffn /] gaffn.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

VARIANTER I UDGAVEN 1668

se Bibliografien Nr. 3

Udgaven S. 33 Linie 4 Nørrenberſt] Nørrenbergiſte — 33, 12 ypperlige] ypperlig — 33, 13 optende] optendt — 33, 17 der mgl. — 33, 26-27 hertuglige] Hertugelige — 34, 3-4 ſiger] ſige — 34, 6 Medburger] Medborgere — 34, 25 elſtt] elſtet — 35, 21 necte dig] mætte, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 36, 26 ſnare] Snore — 37, 8 Troianſche] Trojaniſke — 40, 13 Menniſkelig] menniſkelige — 41, 10 maadelig] mandelig, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 41, 13-14 ſaadant] ſaadan — 41, 18 uoret] troret, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 41, 20 liffliger] liffligere — lyſtigere] lyſteligere — 41, 22 dal] Dale — 42, 2 lifflig] lifflige — 43, 22-23 de der] oc det — 44, 3-4 koſtliger] koſteliger — 44, 8 koſtlige] koſtelige — 44, 21 vſluckelig] uſluckelige — 45, 8 Keiſerlig] Keyſerlige — 46, 13 fornufft] Forſtand — 46, 16 Burgerſte] Burgerſt — 46, 19 ſlapkammer] Sofvekammer — 46, 28 beſte] bedre — 47, 1 fremmede] fremmed — 47, 9 tilforne] tilforn — 48, 2 ſkal icke tøre] tør icke — 48, 4 haffuer] haffue — 50, 2 fed ryg] Fod tyck — 50, 5 ſtrød] ſtroode — 50, 15 mer] mere — 50, 17 dog] oc — 50, 22 koſtlige] koſtelige — 50, 24 begiere] Begiering — 50, 26 Ziring] Zirat — 51, 12 gamle] gammel — 52, 8 ſlau] ſlags — 52, 21 mening] meenige — 52, 25 kulde] Kuld — 52, 29 bliffuer icke] icke blifver — 53, 2 er] ere — 53, 9 ſig] ſige — 55, 5 ſtore] ſtor — forſtaar] foreſtaar — 55, 7 regerer]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

reglerer — 55, 16-17 drøffueligt] bedrøffvelig — 55, 26 forkomme] forekomme — 56, 1 anfecting] anfectning — 56, 6 giordt] giorde — 56, 24 den mgl. — 57, 1 forhalelſe] Forhaabning — omuende] omvendt — 57, 29 mer] meere — 58, 25 de der] der de — 59, 7 harniſt] Harniſt — 59, 8 løffuens] Loffvens, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 59, 11-12 til forne] før — 59, 26 vildebaſſe] Vjldbaſſe — 60, 1 wfornumſtige] ufornufftige — vmelige] umellende — 60, 14 befeſtet oc mgl. — 62, 8 vndrende] undløbe — 62, 22 døde] i Døden — 62, 23 ſchriffue] ſtriff — 65, 23 ſaadan] ſaadanne — 65, 26 meer] meere — 66, 1 neffned] neffnede — 66, 11 ſaa] det ſaa — 66, 12 leſsde hun det tit] der hun læſte det — 66, 14 heden mgl. — 66, 20 Antuordet] ſvarede — 67, 9 Breff] Brefve — 67, 11 bedrøffuet] bedrøffvede — 68, 5 antuordet] ſvarede — 68, 9 fremmede] fremmed — 68, 25 verdig mgl. — 69, 1 elſkit oc ærit] elſkte oc ærede — 69, 11 kunſtligt] kunſteligt — 69, 12 og 70, 8 antuordet] ſvarede — 70, 14 mig / At] mig. Ny Linie: Men at, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 70, 25 Ach] Ah — 71, 10-11 befeldigt] behageligt — 72, 3 lenge] længer — 72, 6 ſuerd] Sverdet — 72, 11 befeldigt] behageligt — 72, 17 koſtlige] koſtelige — 73, 6 ſkulle mgl. — elſke] elſker — 74, 6 haffuer] haffve — 74, 7 forlatne] forlatte — 74, 12 gruſamme] gruelige — 74, 17 anammet] annammede — 74, 20 der] det — 74, 24 faſt] hart — 75, 4 acter] acte — 75, 6 meer] meere — 75, 12 veye] vegne —

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

77, 5 ligger] legger — 77, 7 ſtriffuer] ſtreff — 77, 9 vundrer] forundrer mig — 77, 29 Lob] Løb — 78, 3 Euriolus] Euriolus icke, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 78, 8 menlige] gemeenlige — 78, 18 forladne] forlatte — 79, 10 igen / Men] igien. Ny Linie: Men, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 79, 19 meer] meere — 79, 24 komme] kommer — 79, 28 mer] meere — 80, 16 martyr] marter — 80, 19 natter] Nætter — 80, 22 ring] ringe — holder end nu] endnu holder — 80, 29 Ach] Ah — min] mine, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 81, 12-13 woffuer-uindeligt] uoffvervindelige — 81, 13 der] den — 81, 14 det] de — 81, 16 flictighed] flyctighed — 81, 28 breff] Breffve — 82, 4 vlffue] Ulff — 83, 8 begiere] Begier — 85, 5 dennem] denne, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 86, 14 orſage] Narſag — 86, 21 alle hand] allehande — 86, 26 riden] reden — 89, 6-7 omfangne] omfange — 89, 13-14 mig ved] med i — 89, 17 penge] Penninge — 90, 11 i] it, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 92, 22 den] du — 93, 16 ſtuldre] Skulder, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 93, 19 ner] meer, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 93, 29 Circes] Circe — 94, 8 Seckedragers] Sækdragers — 94, 10 Morgenſtiernen] den Morgenſtierne, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 95, 1 formengt] bemengt — 96, 2 mit mgl. — 96, 3 anled] Anſict — 96, 4 i mgl. — 96, 17 volan] velan — 96, 26 klappet] klapper — 97, 6 koſtlige] koſtelige — 97, 11 eller mgl. — 97, 20 fandz] funde — 97, 21 leddick] Leddicke —

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

98, 6 daarlig] daarlige — 98, 25 frelſe] frels — 98, 29 ville fanget] villet fange — 99, 8 ſtuffde] ſtuffvede — 99, 28 klenodi] Klenodie — 101, 25 tørt] tør — 102, 4 vaare] var — 102, 5-6 at bekomme ſaadan ſøde kyſz] for dennem ſom med fordum ſaadan født eſt — 102, 11 fryntlig] ventlig — 102, 15 viſt] vedſt — 102, 18 der] det — 102, 19 kund] kunde — 103, 4 anfecting] Anfectning — 104, 17 talde] talede — 104, 21 bleffue] bliffve — 106, 10 lycke] Ulycke, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 108, 20-21 Troianſche] Trojaniſte — 109, 13 harnſtene] Harniſtene — 109, 14 kortzuile] Kortvile — 110, 9 Bolebreff] Boelbreff — 110, 23 ſkulle icke ville] ville icke — 111, 4 verdſlig] Verdſlige — 112, 9 nogre] nogle — 113, 3 natter] Nætter — 114, 14 nøe] nøye — 114, 19 forſee] forſeet, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 115, 10 om ſorrig] Omſorg — 115, 22 fangnede] fauffnede — 115, 22-23 fryntlig] venlig — 115, 23 fryntlige] venlige — 115, 24-25 der anrettedis] de anrettede dis — 116, 6 bordet] Borde — 116, 10 fryctede] frycte — 117, 4 huſtruer] Huſtrue — 118, 12 bequemlighed] Beqvemmelighed — 118, 20 begierlige] begierligt, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 118, 22 wol] vel — 118, 22 hand] hun, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 118, 24 wlycken] Lycken — 119, 4 ſtencke] ſtenckte — 119, 23 lægdom] Lægedom — 119, 24 lægdoms] Lægedoms — 119, 28 tilforne] tilforn — 120, 10 kiær] kiært — 121, 6 Nature] Natur — tilbøilig] tilbøyelig — 121, 17 io] ja — 121, 27

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fangtag] Fauffntag — 121, 29 der] det — 122, 12 for mgl. — 123, 7 fruct] Fryct, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 124, 6-7 endog det ſtulle vere mig ſuart mgl. — 124, 21 bliffue] bliffver — 125, 14 klarlige] klarligen — 127, 2 begier] begiere — 127, 7 der] er — vaar] vore — 127, 9 forfare] forfulde — 129, 6 dette] det — 129, 8-9 giørit] giøre — 129, 10-11 Linieskiftet som i 1594, se Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 129, 12 god] godt — 129, 15 Vollan] Vellan — 130, 3 wdlede] udlegge — 130, 19 prouent] Provit — 130, 21 Der er faa] Derfor, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 130, 22 ſynde] Synd — 131, 1 mand maa] maa mand — 131, 6-8 verit regnit Ædele / Men ieg vil icke ſmigre for mig ſelff / Jeg tror min forfædre haffuer mgl. — 131, 19 nar] nær — 131, 26 nogre] nogle — 132, 1 ere] er — 132, 17 hørde] kunde høre — 132, 19 riden] reden — 133, 3 lete] lucte, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 134, 2 icke] oc — 134, 10 kunde] ſkulde — 134, 12 lycke] lucke — 137, 21 ørne] Øren — 137, 23 og 138, 8 øgne] Øyen — 138, 18 quignede] vederqvegedis — 138, 24 giffuet] giffve det — 138, 28 wi] en hver — tencke / der] tænckе. Ny Linie: Der, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 138, 29 førеd] førde — 139, 12 ſtøner] ſtiønnere — 139, 16 etc. mgl. — 139, 17 vaare] var — 139, 29 Tithoni] Tienеris, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — vare] Var — 140, 2 lode] lod — 141, 11 Morgenrød] Morgenrødet — 140, 18 forent] foreenet — 140, 22 kierlige] kierligt — 141, 7 it mgl. — 141, 13 hiertlig]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hiertelig — 142, 8 giøre dette breff] giør det icke — 142, 27 huiſſ] om — 143, 2 meer] meere — 144, 7 giffuet] giffve det — 144, 8 land] lande — 144, 15 vaare] var — befeldigt] behageligt — 145, 3 kiender] kiende — 151, 7 ſorgelig] ſørgelig — 151, 8-9 venet ſig] gremmede ſig meget — 151, 8-9 til hende mange trøſtlige Ord] mange trøſtelige Ord til hende — 153, 4-5 kierligheds] Kierlighed — 153, 10 meer] meere — 153, 16 Enden] Ende — 154, 1-6 Kolofon mgl.

KOMMENTAR

Den tyske Tekst, som citeres i det følgende, er Eine liebliche/ Vnd warhafftige Hiſtory/ Von zweyen liebhabenden Menſchen/ Euriolo/ vnd Lucretia ... Erſtmals durch den Hochgelerten Poeten Eneam Siluium/ damals Keyſer Secretarium/ in zierlichem Latein beſchrieben/ vnd durch den Hochgelerten Nicolaum von Weil/ Stadtſchreiber zu Eßlingen verdeutſcht worden. Mit ſchönen Figuren jetzt wiederumb auffs new gezieret. (Gedruckt zu Leipzig/ durch Vincentium Strach.) Universitäts-Bibliothek, Leipzig, ejer et Eksemplar, der velvilligst har været udlaant til Brug for nærv. Udg. Bogen, der ikke bærer noget Trykkeaar, er omtrent samtidig med den ældste bevarede danske Udgave, og er den af de tyske Udgaver, hvis Tekst kommer den danske nærmest, trods nogle Uoverensstemmelser, se saaledes Kommentaren til 102, 20 og 127, 9-10. — De latinske Citater er hentet fra Wol-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

kans i Indledningen (S. XXXII, Noten) omtalte Udgave af Enea Silvios Breve; desuden er Dévays Variantapparat (se Indledningen S. XLVII, Note 1) benyttet.

Udgaven Side 33 Linie 2: **beuiſning** d. v. s.: Bevis, Vidnesbyrd. Om denne Dokumentation af Fortællingens Sandfærdighed se Indledningen.

33,4-5: **den Nørrenberſk Chronica**. Som nævnt i Indledningen menes hermed: Hartmann Schedel: Croniken vnd geschichten mit figuren vnd pildnüssen von anbeginn der welt bis auf dise vnnsere zeit. Trykt 1493 af Anthonius Koperger i Nürnberg, hvor ogsaa en latinsk Udgave er udkommet. I den tyske findes det paagældende Stykke Bl. 245 r med et Træsnit, forestillende et elskende Par.

33, 6: **Paa denne tid**, nemlig under Kejser Sigismunds Regering.

33, 7: **kierlige** d. v. s elskende, forelskede.

33, 7: **Welſchland** = Italien.

33, 10: **Senis** d. v. s. Siena.

33, 21-22: **døde paa ſin Moders arm**. Schedel har: irer muter vnder den armen starb.

33, 23-24: **meenløs** = kraftesløs. Jysk Udtryk (Feilberg).

33, 26-27: **en kyſk Jomfru aff hertuglige blod**. Kaspar Schlick, hvis Elskovseventyr, som nævnt i Indledningen, ligger til Grund for Fortællingen, blev virkelig nogle Aar efter sit Siena-Ophold gift

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1437 med Agnes († 1448), Datter af Hertug Konrad »Kanthner« til Oels og Wohlau.

34, 4: **Sozimo**. Denne forvanskede Form af **Sozino** findes allerede i de tyske Tekster. Om Sozzini, som Navnet hedder paa Italiensk, se Indledningen.

34, 4-5: **Ɛn lærer oc vdligger begge Retthers**, Gengivelse af det latinske Udtryk: utriusqve juris interpres, hvormed tænkes paa Romerretten og den kanoniske Ret.

34, 11-12: **modſtandig**. Kalkar har (foruden: genvordig, ulykkelig) kun Betydningen: genstridig. Paa dette Sted er der en Nuance i Betydningen, nl.: stridende mod (din Alder).

34, 14: **Bolerj** = Elskov. Paa samme Maade ndf. (passim): **Bole, Bolere** = Elsker, **Bolſtab** = Elskov, Elsker, Elskerinde, **Bolebreff** = Elskovsbrev, **Boleſchrifft** = Skrift om Elskov.

34, 17-18: **oc fortærer de vnge begierligheder**. Den oprindelige Læsemaade af Eneas latinske Tekst er sikkert: et tenera corda depascit (= ødelægger); men i nogle Redaktioner hedder det: deposcit, hvorefter Wyle har oversat: vnd erfordert Hertzen junger Jahren. Det Verbum, den danske Oversætter har valgt, kommer altsaa det oprindelige nærmere.

35, 16: **fryntſtabs**, Germanisme, der ligesom Adjektivet **fryntlig** anvendes flere Gange i det følgende.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

35, 18-19: **hørſomhed** = Lydighed.

35, 24: **thi reiſer** = 10 Gange.

36, 13: **vonligt** = sædvanligt, almindeligt.

36, 24: **(en Gud for ild)**; den parentetiske Tilføjelse skyldes Niclaus von Wyle.

37, 8-9: **Babiloniſche**, sigter vel navnlig til Fortællingen om Flores og Blanseflor.

37, 16: **argumentet**, slavisk Oversættelse af det latinske: argumentum = Digtning, Fortælling.

37, 29: **Ritteri**, tyske Tekst: Ritterschaft, latinske Tekst: militia.

39, 8: **Stad** = Stads.

39, 14: **Sancti Martens Kirche**. Eneas latinske Tekst har: sacellum sanctæ Marthæ.

39, 15: **derſom** = dèr hvor.

39, 15-16: **den Port Cophorum**; den latinske Tekst har: porta Thophorum, d. v. s. nuværende Porta Tufi i Byens Sydkant.

40, 17: **høbſter**, Germanisme, (hübscher).

40, 20: **fiels Been** = Elfenben.

40, 21: **det blod Oſtri** = Purpursneglens Blod.

41, 6: **gick offuer** = overtraf.

41, 27-28 **beſat i orden ieffnlig**, d. v. s. anbragt i lige Rækker.

42, 21: **ſpenger** = Spænder, Smykker.

43, 2: **Petruſij**. Petrucci er Navnet paa en kendt sienesisk Slægt.

43, 21: **paa ſtickelighed** = af Størrelse.

44, 1: **kundſtab**. Den latinske Tekst har: ami-

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

citia, som Wyle ogsaa oversætter ved: früntschaft, hvilket ved en Trykfejl, der stadig gentages i Optrykkene, er blevet til: kundtschafft.

44,6: **bliant** = Bliald, Blyant, en Slags kostbart Tøj (Kalkar).

44,7: **Tiure blod**, muricis Tyrii sangvis = Purpur.

44,9-10: **i de allerlengſte lande i verden**. Den tyske Tekst har: in den aller eussersten vnnd weitesten Landen der Welt.

44,11: **fabelet**. Kønnet er vaklende, se 45,12 (Fælleskøn), 98,18 (Intetkøn). — Med *fabulæ* mener Enea her de efterhomeriske Digte.

44,18: **oc lydens gode ting**. Den tyske Tekst har: auch das frölich Gut des Glücks, hvilket er Objektet for det foranstaaende: vberwunde.

45,1: **liff**. Den tyske Tekst har: Lieb.

45,2: **huercken** = ingen af de to.

45,7: **den vandelig æretienisſte**. Den tyske Tekst har: die Geistlich Ehrerbietung.

45,14: **kundſkab** = Bekendtskab; jf. 53,8, 58,24, 88,2.

45,16-17: **eller kent aff de ting de kunde haffue hørt**. Den tyske Tekst har: vnd noch wol darzu durch hören sagen ein ander je erkennet.

45,18: **Velſt** = Italiener; sml. Kommentaren til 67,12.

45,26-28: **Oc drog den brendende kierlighed i ſit hierte / i Eurioli anſictis betractning**. Den tyske

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Tekst har: vnnd jhre Wunden der brennenden Lieb trug sie/ des Angesichtes Eurioli eingedenck/ in jrem Hertzen.

46, 7-22. Som Prøve paa Eneas Afhængighed af klassiske Forbilleder (se Indledningen) aftrykkes her først hans Tekst og dernæst det tilsvarende Stykke af Ovids Metamorphoser:

Excute conceptas e casto flammas pectore, si potes infelix. Si possem, non essem egra ut sum. Nova me vis invitam trahit. Aliud cupido suadet, aliud mens. Scio, quid sit melius, quid deterius est sequor. O civis egregia ac nobilis, quid tibi cum peregrino est? quid in extraneo ureris? quid talamos alieni concipis orbis? Si virum fastidis, hec etiam dare potest terra, quod ames.

Ovid: Metamorphoses. VII (Iason et Medea), 17-23:

Excute virgineo conceptas pectore flammas,
si potes, infelix! — si possem, sanior essem;
sed trahit invitam nova vis, aliudque cupido,
mens aliud suadet. Video meliora proboque,
deteriora sequor. Quid in hospite, regia virgo,
ureris et thalamos alicui concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare.

46, 8: den brynde oc wtyste lou. Her har den tyske Tekst kun: die empfangene Flammen.

46, 19: ſlapflammer. At den danske Oversætter bruger dette Ord, kunde muligvis tyde paa et nedertysk Forlæg; men Ordet kan ogsaa være løbet

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ham i Pennen, idet det jo maa erindres, at vort danske Tekstgrundlag er et nordtysk Tryk.

46,29—47,1: til tro en fremmede mig, d.v.s. betro mig til en Fremmed.

47,3: wonbrugt = misbrugt.

47,6-7: ſkickeligheds ynneſte = Skikkelses Skønhed.

47,10: dit = det.

47,19-20: Nu maa ieg dog hielpe kierligheds. Den tyske Tekst har: noch mag ichs, vnd geb hülff der Lieb. Imidlertid er *mag* en Trykfejl for *wag*, hvilken sidste Læsemaade findes i de ældre Udgaver.

47,27: Der ſom = Dèr hvor.

48,1: ſaffn = Sagn, Rygte, Sladder, Beskyldning.

48,5: for = før.

48,7: Ondriana. Der menes naturligvis Ariadna, men i forskellige latinske Tekstredaktioner findes i Stedet derfor Navnene: Adriana, Hadriana, Diana.

49,6: remmede = rødmede.

49,11: forvendis = forandredes.

49,18: elſkelighed = Kærlighed.

49,22: Spectackel = Syn.

49,27: Ubelgraa = graaskimlet.

49,29: Mann = Manke.

50,1: klingende maa betyde: viftende.

50,6-7: Denne Heſt vaar lyſtig / ſaa tit hand ſaa Lucretiam. Misforstaaelse fra den danske Over-

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

sætters Side. Den tyske Tekst har: Diesem Pferd Euriolus sich gleichet, so offt er Lucretiam sehen ward. Sammenligningen af Helten med en Stridshest har Enea iøvrigt ikke blot laant, men næsten ordret afskrevet efter Vergil (Georg. III, 79-88).

50,9: **igien ſtiude**, d. v. s. spærre.

52,1: **loffue** = Tillid.

52,9: **oprictig** = opret.

54,22. Den karakteristiske Placering af Spørgsmaalstegnet er bibeholdt, skønt Hovedsætning derved skilles fra Bisætning.

54,25-26: **Troen haffuer affſagt ſtore Synder**. Den tyske Tekst har: Trew ist versagt grossen sünden.

55,5: **forſtaar** = forestaar.

55,6: **vitterlig**, d. v. s.: bevidst.

55,6: **Frihed**. Den tyske Tekst har: vngestümigkeit.

55,15-16: **diſſe graa haar min gamle alders**. Ordstillingen kunde tyde paa en Tysker som Oversætter, men muligvis blot, at Arbejdet er gaaet ganske automatisk fra Haanden.

55,29: **Moder** er sikkert af Oversætteren ment som Imperativ af Verbet moderere (jf. Kalkar, Supplement). Den tyske Tekst har: messige.

55,29: **wſpægelig** = utæmmelig.

56,2-3: **det du acter ædelt/det er døden**. Den tyske Tekst har: das du meinest wirdig zu sein desz todes.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

56,5: **Collatini Huſtru**, d. v. s. Lucretia, gift med L. Tarquinius.

56,10: **ſnare**, d. v. s. Strikke.

56,21: **beramme** = sørge for.

57,3: **forleſter**, se Kommentaren til 22,13.

57,6 (og oftere): **ſaa lenge** = indtil.

58,16: **alleuegne**, tysk: allwege = altid.

58,22: **Virgilius** og 58,27: **Ariſtotelem**. Disse to Navne nævnes gerne sammen som Eksempel paa Kvindens Evne til at bedaare og latterliggøre en Mand, hvor vis og klog han end er. Om de Sagn, der ligger til Grund herfor, se Fr. Moth: Aristotelessagnet eller Elskovs Magt. Kbh. 1916 (om Vergil især S. 163 ff.).

58,24: **kundſtaff**, den tyske Tekst har: freundschafft; sml. Kommentaren til 88,2.

59,3: **gildere** = større, dygtigere.

59,19-20: **Sappho ſchriffuer til Phaonem Siculum**, nl. i Ovids Heroides XV, 37-38.

59,27-28: **ſlider** = sønderriver.

60,3: **fri**, den tyske Tekst har: sicher.

60,7: **forſlugne** = slukkede.

60,22-25. Overskriften passer ikke til Kapitlet, som straks begynder med Brevets Tekst.

62,18: **fortøffuer** = venter paa.

62,22-23: **Vduelige** = udvælg (Imperativ).

62,28: **effne** = Lejlighed.

63,5: **ſlugner** = slukkes, sml. Kommentaren til 60,7.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

63,22: **Bolerj**. Den tyske Tekst har: büberey.

63,25: **til hende met ord**. Her maa sikkert være udfaldet noget, formodentlig ved Haplologi. Den tilsvarende Sætning i den tyske Tekst lyder: Darumb Lucretia leid trug, das ein solch verleumbde Fraw zu jr gesand war, darumb sie mit worten an sie wuchsz, vnd sprach.

64,3: **bluff** kand føres tilbage til den latinske Teksts *faces* (sc. nuptiales).

64,3: **band** = Baand.

64,9 og 64,13: **dit** = det.

65,7: **begriffuer** = griber.

65,20: **dorhed** = Daarskab, Taabelighed, jf. 98,13.

65,25: **wlyckſalige**; den tyske Tekst har ligeledes: vnseliger, i Modsætning til de ældre tyske Tekster, der har: *seliger*.

66,6: **Koeff** = Vej.

66,15: **betracted**. Originalens **tracted** er rettet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, der har: betrachtet. Formen **tracted**, der ikke synes at kunne forsvares som Dansk, skyldes sikkert Indflydelse fra Nedertysk, der har *trachten* = betragte.

66,23: **forholt** = lad være.

67,4: **Gud giffue dig Sundhed**. Niclaus von Wyles Omskrivning af det latinske *Vale*; saaledes ogsaa i de efterfølgende Breve.

67,12: **Delſt** og 68,3: **Delſke** = Italiensk. Enea bruger i Flæng Adjektiverne Italicus og Hetruscus.

68,18-19: **hun icke alenijſte elſter / men oc hader**

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ſig ſelff. Misforstaaelse af den tyske Tekst: denn er ein vnuernünfftige Fraw ... nicht allein nicht möcht lieb haben, sondern auch die zu aller zeit gröszlich hasset.

68,20-21: **lofflígt** = rosværdigt.

69,9: **aff Materie**, d. v. s. hvad Materialet angik.

69,14: **vndſanget** = modtaget.

69,27: **gierning**, den tyske Tekst har: arbeit.

69,28: **forgeffuis**, d. v. s. for intet, uden at give noget til Gengæld; jf. 102,6.

70,2: **for** = som.

70,7: **ſtarpe**. Hertil findes intet tilsvarende i Eneas latinske Tekst, lige saa lidt som i Niclaus von Wyles Oversættelse. Først i de senere tyske Tekster indkommer Adjektivet *hart*.

70,21: **loppe**, i Overensstemmelse med de fleste latinske Tekstkilder, der har: in pulicem; dog findes ogsaa Læsemaaden: in pulverem.

71,5: **necte**, den tyske Tekst har: gebieten.

71,8-9: **dræb mig oc idſe**, hertil findes intet tilsvarende i den tyske Tekst.

71,10-11 og 72,11: **beſeldígt** = bekvemt, behageligt.

71,12: **beuendð** = lykkedes (Kalkar). Den tyske Tekst har: vnd das es nicht ist zuerwerben.

72,3: **varactig** = standhaftig.

74,2: **ombære** = undvære; **ombære din fraværelſe** maa opfattes som: undvære Dig, naar Du er fraværende. Udtrykket er muligvis frem-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

kommet ved en Sammenblanding af: ombære dig og bære din frauærelse. Den tyske Tekst har: so möcht ich dein... nicht mangeln noch entberen.

74,11: vld, sc. Vædderskind.

74,29: fuermer, den tyske Tekst har: wüten vnsinniglich.

75,11: at fortage, den tyske Tekst har: das ich mir beschliesse.

75,14: Rhodopeia Phyllis. Den trakiske (rhodopeiske) Kongedatter Phyllis hængte sig af Sorg over sin Elsker Demophons Udeblivelse.

75,15: Sappho. Her sigtes til den uhistoriske Beretning om, at Sappho af ulykkelig Kærlighed til Phaon styrtede sig ned fra de leukadiske Klipper.

76,7-8: hentage = borttage.

77,10: end ſiden = end sige.

77,17: teð = vist.

78,3: Euriolus. Efter dette Ord findes i Originalen et meningsforstyrrende idæ, der er udeladt i nærv. Udg. overensstemmende med den tyske Tekst.

78,5: leſte = slukke, jf. Kommentaren til 22,13.

78,19-20: Criſeis ... Troilum. Den middelalderlige Digtning om Troilus og Chryseïs stammer fra Roman de Troie af Benoît de St. More, men har formodentlig været Enea bekendt gennem Boccaccios Filostrato.

78,21: Helena ... Deiphoebum / sigter til Beretningen hos Vergil, Aen. VI. 511 ff.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

78,29: forlade, synes meningsløst; den tyske Tekst har da ogsaa: zu hassen.

79,7: forholdne = opholdt, holdt tilbage.

79,21: lycken, den latinske Tekst har: casus.

79,28: ſticke ... i lau = bringe i Orden.

80,1: lempe = Udveje.

80,7: Valland = Vælskland, d. v. s. Italien.

81,25: mit, muligvis Trykfejl for min.

82,1: forſtaar, se Kommentaren til 55,5.

83,4: loffue = Troskab, Ærlighed.

83,17: menig bryſt = almindelig Fejl.

84,8: hect = Baand, Fængsel.

84,17: Moder til ægte, den tyske Tekst har: ein eheliche Mutter.

85,6: opſat = Plan.

86,13: vnder = Forundring.

87,5-6: Morgenſtierne, den tyske Tekst har: Morgenröt; jf. Kommentaren til 94,10.

87,17-18: forløſning, den tyske Tekst har: ergetzung.

88,2: kom hand ſig wdi kundſkab med, den tyske Tekst har: machet er jhm zum Freund, sml. Kommentaren til 58,24.

88,7-8: it rum ... it hiemmelig mag, den tyske Tekst har: ein enges Gäszlin, darein die heimlichen Gemach geleitet waren. Den latinske Tekst har slet og ret: Cloaca.

90,12: forhindrit, den tyske Tekst har tvært-imod: begangen.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

90,23: *ey*. Originalen har oc, som her er rettet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, der har: nie.

91,4: **Trappe** = Trin.

91,13: **Fortale** = Bagtale, nedsættende Omtale.

91,16: **Loffve**, se Kommentaren til 52,1.

91,28: **ſiden kand**, den tyske Tekst har: so würden.

92,3: **Offuer**, Germanisme, fremkommet ved slavisk Oversættelse af: vber.

92,21: **wactſomme** = uagtsomme.

92,21: **bryſt**, den tyske Tekst har: Brunst.

92,22: **fornufft**, den tyske Tekst har: bekandtnus, den latinske: mens.

92,22: **Synd** = Sind.

92,25: **krum** = indviklet.

92,26: **beſluted** = indesluttet, gemt, skjult.

93,5-6: **tucterinde oc alle tings tuingerinde**. Den latinske Teksts *domitor rerum omnium* er i Niclaus von Wyles Oversættelse blevet til: Zäumerin vnd Zwingerin aller dinge.

93,13: **grumfarffue** maa betyde: grumset, snavset Farve, jf. Artiklen *Grums* i Falk & Torp, Etymol. Wörterbuch. Den tyske Tekst har: trügenlichen farben.

93,19: **ner**, Originalens **meer** er rettet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, som har: nahe.

93,20: **allerdræbeligſt**. **Dræbelig** = drabelig, udmærket; jf. Kommentaren til 95,24.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

93,21: **vnder den hob S.**, den tyske Tekst har: vnter den scharen der S.

93,22: **dragerne**, den tyske Tekst har: den Kärnern (Kuskene).

93,23: **forvendelſe** = Forvandling.

93,24: **Ouidius ... i ſin Metamorphoſt**, nemlig XIV, 280 ff.

93,26, 94,1, 94,6: **wſtellige** = uforstandige, umælende.

93,28: **Vergilius**, Aeneis VII,20 ff.

94,5: **vnderſted** = Forskel.

94,8: **ſtick** = Skikkelse.

94,10-11: **Morgenſtiernen ... ſtinede**, den tyske Tekst har: die Morgenröte erschiene; jf. Kommentaren til 87,5-6.

94,11-12: **begierlige** = ønskelige, attraaede.

95,9: **forne**, skyldes sikkert en Manuskriptforkortelse for **forneffnte**.

95,11: **paa**, den tyske Tekst har: ob.

95,24: **draablig** = anselig, fortræffelig; jf. Kommentaren til 93,20.

95,25: **fare oc bedrøffuelighed**, den tyske Tekst har: sorgfeltigkeit, der atter er en Oversættelse af det latinske: pericula.

96,3: **andled** = Ansigt.

96,9: **men** = kun, bare.

96,16-17: **oc aldrig kunde beuilge mit Sind**, den tyske Tekst har: vnd in den mein Gemüthe nie verwilliget hat.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

96,23: **Carmeſt** = Skarlagen.

97,1: **tiuffueri**. Til det latinske *furtum* svarer her Betydningen: hemmelig Elskovshandel.

97,2-3: **Thi i tørff icke tencke / i haffue nogen trøſt wd at komme**. Den tyske Tekst har: denn je dörffet euch nicht getrösten heraus zu kommen.

97,5: **beſtytning** = Gemmested.

97,18-19: **til menighedens nytte**. Den tyske Tekst har: zu der Stadt gemeinen nutz suchend, hvilket igen er en Oversættelse af det latinske: ad rem publicam pertinentia.

97,29: **wſtadighed**, den tyske Tekst har: leichtfertigkeit.

98,8: **veluilligen** = frivilligt.

98,13: **forundrer** = Forundring.

98,13: **darhed**, se Kommentaren til 65,20.

98,14: **arbed** = Vaande, Nød.

98,18: **it Fabel**, se Kommentaren til 44,11.

99,12: **belad** = betynget.

99,17: **Iægdom**. Til det latinske *remedium* svarer her Betydningen: Hjælpemiddel.

100,5: **Mariane**. Her genoptager Enea Brevformen, idet han pludselig atter henvender Ordet til Mariano Sozzini.

100,14: **beſlagne** = betagne.

101,4: **forvandle ſig** = forandre Opholdssted.

101,9: **nødactige** = nødvendige.

101,12: **orloff aff** = Afsked med.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

101,18: **Hoff**, den tyske Test har: *hauff*, den latinske: *scaturigo* (= Kildespring).

101,25: **tørt**, den tyske Tekst har: bedörffest.

101,26: **Roſens Hierte**, den tyske Tekst har: auffgehaufften hauff der Rosen, den latinske: rosarum cumulus.

102,1: **her for** = frem, Germanisme.

102,6: **forgeffuis** = for intet, jf. 69,28.

102,8-12: **Thi kunde ieg ... fryntlig fagntag**. Dette Stykke forstaas bedst gennem den latinske Tekst: Si post mortem vivere possem teque perfrui, emori millies vellem, si hoc pretio tui possent amplexus coemi.

102,15: **det er dog du viſt**, forstaas bedst af det tyske: fürwar du bists.

102,20: **ſtam** = genitalia. Den latinske Tekst har: clunes (= Lænder, Bag), der af Wyle oversættes ved: den hindern noch die schame. Dette er udeladt i den tyske Udgave, vi ellers citerer, men findes i ældre Tryk og Haandskrifter.

103,3-4: **forholde ſin anfecting**, slavisk oversat efter den tyske Tekst: sein anfechtung verhalten, hvortil svarer i den latinske: stimulum cohibere.

103,5: **Hoffmodighed**, den tyske Tekst har: mässigkeit.

103,6-7: **Fruct aff vor Kierlighed**, den tyske Tekst har kun: frucht der liebe.

103,16: **det andet**, den tyske Tekst har: das vberig argwonen.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

103,17: daarligt = taabeligt.

103,29: oc ey brugt den, Ordet ey er tilføjet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, som har: vnd mich deren nicht gebrauchen. Herefter følger i den tyske Tekst (udeladt i den danske Oversættelse): Vnnd hube auff der Frawen Kleider, vnd thet die wiederstreitende Frawen (die doch nicht obligen wolt) ohne arbeit vberwinden.

104,2-3: Ammonem [ɔ: Amnon] oc Thamar, se 2. Sam. 13,15 i det Gamle Testamente.

104,5-6: tendte paa den Sorrig oc Redsel, den latinske Tekst har kun: memor discriminis.

104,20: stict, se Kommentaren til 94,8.

105,7-9: Men hand sagde det vnder den fryctactighed hand vaar i. Meget ufuldstændig Gengivelse af den tyske Tekst: Vnd da er ingedencklichen saget, was forcht vnd was frewden sich begeben hatten, ward er gleich jetz einen förchtenden, denn einen frölichen. Aber vnter den forchtsamen dingen redet er.

105,9: til trode = betroet, jf. 105,15.

105,16: vspægeligt = utæmmeligt.

105,21: mine. Om, imellem disse to Ord har den danske Oversætter oversprunget: Der Keyser hette mir vrlaub geben, vnd mich als einen leichtfertigen Mann von jm gethan: Er hett aber vielleicht das verachtet.

105,23-24: Den lou oc ret som kaldis Julia, d. v. s. Lex Julia de adulteriis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

105,25: ſorrig, den tyske Tekst har: schmertz.

105,25: eſter = fordrer.

105,28: ſtrege = Slag.

105,29: fengſel / eller. Mellem disse to Ord er ved Haplologi udfaldet nogle Linier, hvortil i den tyske Tekst svarer: Aber schetzen wir, dasz mich der Mann hett bey Leben bleiben lassen, hett er mich aber nicht zu schwere Gefängnusz gebracht?

106,6: ſuenne. Herefter udeladt: da were bald ein Geschrey gemacht, die Thür verschlossen, vnd von mir Rach vnd straff genommen worden.

106,10: aff = om.

106,13: forbundige, den tyske Tekst har: fürbündig = fortræffelig.

106,15: ðig? Herefter er udfaldet en hel Side af den tyske Tekst, indeholdende Lovprisninger af Lucretias aandelige og legemlige Fuldkommenheder.

106,18: Candele (Genitiv). Hermed menes Kandaules, hvis Historie Herodot (I,8 ff.) fortæller.

107,3: tiltro = betro.

107,6 og 9-10: Bononiſcher, Adjektivet til Bononia = Bologna. I den latinske Tekst staar imidtid Pannonius = ungarsk. — Den danske Oversætter glemmer iøvrigt paa dette Sted straks at nævne Mandens Navn: Baccarus. I de latinske Tekstkilder kaldes han afvekslende Baccarus, Aacorus, Pacorus, Pantorus.

108,1-2: oc at den Quindelig bluſel ſtulle ſaa-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dant forhindre. Den tyske Tekst har: vnnd allein der frawen scham daran widersteen.

108,4: anſee = se paa.

108,12: hos den første ſten, Meningen er formodentlig: ved den første Milepæl.

108,17: Jomfru pergament, d. v. s. Pergament, fremstillet af ufødte Lams Skind; ansaas for det fineste Pergament (charta virginea, pargamenum virgineum), se W. Wattenbach: Das Schriftwesen im Mittelalter 3. Aufl. Lpz. 1896, S. 119-120.

108,18-19: Cicero ſtriffuer, Citatet kendes kun fra Plinius, Naturalis historia VII, 21 (85).

108,19: forborgit, den tyske Tekst har tvært-imod: gezeigt.

108,20-21: det ſtore Opus oc Bog / om den Troianſche Krig, den latinske Tekst har naturlig-vis kun: Iliadem omnem.

109,4: frem beder = længere frem.

109,9-12: Studenterne . . . dennem, den danske Oversætter har byttet om paa Subjekt og Objekt.

109,14: kortkuile = Morskab.

109,14-15: den ſtøne lyſt aff Strifften, den latinske Tekst har: litterarum lepor.

109,19: wdſtorne, den tyske Tekst har: Reisigen, en Glose, hvis Betydning (udrustet, særlig om Ryttere) den danske Oversætter formodentlig ikke har kendt.

109,24: ſtraffede = irettesatte.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

109,26: **aarſager** = undskylder.

110,27-28: **end at Venus haffde antuordet dig it breff til Martem.** Den latinske Tekst har: quam si te Veneris commendit epistola Marti, d. v. s.: end at et Brev fra Venus anbefalede Dig til Mars. Citat fra Juvenal. Sat. XVI. 5.

111,2: **beſtaar** = indrømmer.

111,2: **i** = med Hensyn til.

111,14: **lycke** = lukke.

112,1: **begierlig**, se Kommentaren til 94,11-12.

112,5: **behiulpen**, den tyske Tekst har: für weisz gehalten.

112,12: **bleff opheffuet** = opstod.

112,13: **antuordt**, den tyske Tekst har: verantworten, den latinske: excusatione.

112,18: **varede** = ventede, lurede.

112,20-21: **bryllup ... høgtid**, den tyske Tekst har: Brautlauff ... Hochzeit, den latinske: concubitum ... nuptias.

113,4: **bevarede**. Bevare = vare paa, se Kommentaren til 112,18.

113,5: **Saturnalia**, den romerske Glædesfest, der fejredes i Dagene omkring Vintersolhverv.

113,11: **vocte** = vagte, vente.

114,12: **frylig oc modig**, den tyske Tekst har: frölich vnd mild.

114,12: **gierig** / Herefter har den danske Oversætter oversprunget et længere Stykke, hvori Menelaus' Gerrighed nærmere beskrives.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

114,16: **droſeler**, den tyske Tekst har: Kramet vögel.

114,26: **vor Moder**, den tyske Tekst har: die Fraw.

115,15: **vaar**, den tyske Tekst har: gewesen war, hvilket giver bedre Mening.

115,18: **friligen** = frimodig.

115,20: **varede paa**, se Kommentaren til 112,18.

115,24-25: **der dreffs Veneris ſpil / der anrettedis herlig**. Den tyske Tekst har: vnd gieng in die werck der Liebe mit auffgerichten Segeln, vnd die vnterleibung solcher Schiffung ward gelübert mit essen vnd trincken.

117,10: **forholde** = opholde.

117,19: **Vaſalia**, saaledes ogsaa i de senere tyske Udgaver; den latinske Tekst har imidlertid Rosalia, der hos Wyle er ændret til Vosalia.

117,21: **Trebeaner**, Vin fra Trevi.

118,3-4: **ginge de til den wuillige Ecteſtabs ſøffn**. Saaledes ogsaa den tyske Tekst; den latinske har: ad ingratos himeneos cum viro transivit.

118,17: **forſøct i** = fristet til.

118,21-22: **hun haffuer altid wol** [ɔ: Valg] **paa**, d. v. s.: hun altid har tilrede. Den tyske Tekst har: desz jhre ist gantzer volle. Den latinske: cujus copiam habet.

118,27: **ſaffnis** = komme sammen.

119,20: **gick effter** = fulgte, efterlignede.

121,8: **menlig** = almindelig.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

121,16: **enlighed** = Ejendommelighed.

121,23: **huilcken** muligvis Trykfejl for **huilcke**.

122,5: **bylen** = Bølgen.

122,6: **fyrighed**, den tyske Tekst har: vngestümigkeit.

123,6: **men** = kun.

123,7: **fruct** Rettelse fra **fryct** i Overensstemmelse med den tyske Tekst, som har: vnfruchtbar.

123,14: **beueffuit** = indvævet, indviklet.

123,17: **vilie**, den tyske Tekst har: Liebe.

123,23: **den gylden vld**, se Kommentaren til 74,11.

123,27 28: **kierlig holdit**, den tyske Tekst har: lieb gehabt.

124,17: **driffuere**, den tyske Tekst har: furman, den latinske: aurigo (= Kusk, men desuden: Styrer, Leder).

125,24-28: **Som en quinde ... Lagi**. Stedet er ved at gaa gennem flere Oversætteres og Optrykkeres Hænder efterhaanden blevet saa mishandlet, at Rettelser næsten er haabløse. Det er et Citat fra Juvenal (Sat. VI, 82-83), der lyder:

Nupta senatori comitata est Ippia ludum
ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi.

Sml. nedenfor 145,19.

127,5: **en Palatins greffue**; det latinske Comes Palatinus betyder: Pfalzgreve.

127,9-10: **forfare det / eller oc det forderffue.** Her staar den danske Oversættelse den ældre ty-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ske Tekstredaktion nærmest: das behalten vnd verderben. Det sidste Ord er i de senere tyske Udgaver ændret til: verbergen.

127,27: ſtraffet, se Kommentaren til 109,24.

127,28: beſtaffet = udrettede.

128,6-7: Ah Qvinders Gudelighed / Ah ſtor Sorrig, det latinske: heu pietas, heu dolor!

128,15: forgiffvet = paavist.

128,16: fort, Trykfejl for fore eller for?

128,17: Advarſel = Underretning.

128,21: paa at, muligvis Trykfejl for: paa det at.

129,16-17: vellyſtig, den tyske Tekst har: frölich.

129,17: en part = (til)dels.

129,18: drabelig, se Kommentaren til 95,24.

129,22-23: paſſe der paa = bryde sig derom.

129,26-27: met ſin gierning / oc for en betaling ſit bouerijs [ɔ: Slethed, Usædelighed], den tyske Tekst har: mit wirckung vnd belonung einer Büberey.

129,28-29: en Palatins frihed, den tyske Tekst har: ein Adel eines Palatinats, jf. 127,5.

130,2: trapper, se Kommentaren til 91,4.

130,14: Jager oc Vucheri, Pleonasme.

130,16: gliſneri = Hykleri.

130,19: prouent = Profit, Indtægt.

130,28: Menlig, se Kommentaren til 121,8.

130,28: dette ſprodh, latinske Tekst: hic versus, nemlig Juvenal XIV, 207.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

131,22-23: **med ſin onde gierning oc Rufferi**, den tyske Tekst har: mit vppigen wercken der büberey.

132,17: **Hoff** = Haab.

134,3: **vect** = Nattevaagen.

134,15-16: **til begge Ørene**, Udtrykket gaar tilbage til det latinske: in utramvis aurem.

134,17: **giort**, den tyske Tekst har: auszgericht vnnd geschehen vmb mich.

134,23-24: **vore fiender de florentiner**. Aarhundreder igennem bestod der mellem Siena og Firenze Fjendskab, der flere Gange udartede til aabenlys Krig.

135,13: **Springe** = Sprække.

137,24: **at** = til.

138,11: **Vndfanger** = modtager.

138,18: **quignede** = blev levende igen.

139,7: **Æmilia**, hermed menes muligvis Pompejus' Hustru Aemilia, eller muligvis Aemilia Tertia g. m. Scipio Africanus maior.

139,12: **i brynden**, uheldig Gengivelse af det latinske: in fonte.

139,16: **etc.** Den danske Oversætter forkorter her og i det følgende de erotiske Udmalinger.

139,27: **ſom du gaff Alcomene**, nemlig da Jupiter avlede Hercules med hende. Hygini fabula XXIX.

140,5: **Dannemarck**. Med *Daci* (apud Dacos) mener Enea sikkert Nordboer i Almindelighed.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Som omtalt i Indledningen kom Enea i nordiske Farvande paa Vej til England.

140,6: **to ſaa megit**, d. v. s. i lige saa høj Grad.

140,8-9: **Antheus / der opſtod fra Jorden to ſtercker**. Kæmpen Antaios, der som bekendt var uovervindelig, saa længe han berørte Jorden, fordi denne stadig fornyede hans Kraft.

140,18-19: **bleff Keiſeren forent med Pauffe Eugenio**, hermed sigtes til den Udsoning, der førte til Sigismunds Kejserkroning i Rom 31. Maj 1433.

142,21: **veluillig** = villig, sml. Kommentaren til 98,8.

142,25: **rob** = Rov.

143,1: **ſom ſkal døe**, den tyske Tekst har: sterbend.

143,7: **her** = hid.

143,10: **for** = før.

143,12: **ſkalt megit pine dig**, den tyske Tekst har: dich zu viel würdest peinigen.

144,4: **neſte** = nærmeste.

144,4: **i vaare Lande**, den tyske Tekst har: in vnser Heimat.

144,9: **vildgiøre** = forvilde.

144,15: **befeldigt** = behageligt.

144,24: **anfanget** = modtaget.

144,26-27: **giffuit hen i** = giftet ind i.

144,29—145,1: **i Valland beſlutit** = begrænset til Italien.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

145,1-2: Pannonier = Ungarer, se Kommentaren til 107,6.

145,19: Hippe = Ippia, se Kommentaren til 125,24-28.

145,25: ſtulde bedrøffve, den tyske Tekst har: betrübet (= forvirrer).

145,28-29: Fortalelſe = Fortale, se Kommentaren til 91,13.

146,4: Statis = Stillings.

146,8: dit Hoffvit, den tyske Tekst har: dem Hofe nach.

146,9: forvandle = forandre, jf. 101,4.

146,10: Værelſe = Opholdssted.

146,13: Nødactighed = Nødvendighed, jf. 101,9.

146,16: en Almues Qvinde, den tyske Tekst har: eine offene Frau.

147,16: liude = adlød.

148,9: Perus = Perugia.

148,17: om Bortfarelſe, den tyske Tekst har: von scheiden, men den latinske: rursus de fuga.

148,20: Tilgang = Adgang.

149,17: Ariſtophanes, Fejl (der allerede findes i den latinske Tekst) for Aristoteles, som giver denne Tanke Udtryk i Ethicon eudemion, lib. VII, cap. VI. Ed. Borussica. II. Berol. 1831 pag. 1240b.

149,24-25: oc alle ſindene vaare med hver andre under dem ſelff deelit oc adſtild, uheldig Oversættelse af den tyske Tekst, der har: vnd wurden alle sinn miteinander vnter jhnen selbs ge-

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

theilet vnd entricht. Den latinske Tekst har blot: et omnes invicem sensus disgregabatur.

149,26: **Venelſe** = Klage.

149,29: **døde lige** = døde.

151,8: **venet** = klagede, jamrede; jf. 149,26.

152,7: **Trier**, Fejl i den danske Oversættelse for: Trient.

152,16-17: **en Jomfru aff Hertug Blod fød**, se Kommentaren til 33,26-27.

153,2-3: **en ſtick oc billede**, den tyske Tekst har: ein Geschicht.

153,13-14: **den elleffte Dag Julij**. Den latinske Original har: quinto nonas Iulias. Niclaus von Wyle gengiver dette uoversat, men i de senere tyske Tekster bliver det til 11. Juli, idet der fejlagtig tælles frem i Stedet for tilbage.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TVENDE KØBMÆND

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER

Udgaven Side 161 Linie 25 paa] paa paa (Sideskifte) — 164,5 met] mct — 169,16 ſagde] ſage — 174,4 dem] den — 181,18 hun] hand — 187,14 bedriff] beoriff.

Iøvrigt bemærkes, at det bevarede Eksemplar er stærkt beskaaret, saaledes at øverste Linie paa nogle Sider er ramt. Dette gælder navnlig Bl. A 5v, A 6v, A 8v, B 1v, og Teksten har da paa disse Steder maattet kompletteres ved Jævnførelse med Udgaven 1662.

VARIANTER I UDGAVEN 1662

se Bibliografien Nr. 2

Varianterne vdaff>aff, vdi>i, dennem>dem, Konningen>Kongen er ikke anført.

Udgaven Side 158 Linie 4 Arilds] Alders — 158,11 hand vil] vil hand — Beſtermere] beſtærmer — 159,6 ſin] ſit — 159,8 komne i] kommen i it — 159,18 lyſtig] lyſtige — 160,3 leget] nu ligget — 160,4 hafft] haffde — 160,8 off] aff oſs — 160,14 at] oc — 161,22 Den Anden dag] Anden Dagen — tøffuede] Da tøffuede — 161,24 færdige] færdig — 161,27 bedragerj] bedrægerj — 161,28 Penningene] Pendinge — 162,8 en] den — 162,9 at] der at — 162,13 Tuctelige] tucteligen — 162,22 ſum] Summa — 162,24 falſkt] falſk — 162,29 behendelighed] behendighed — 163,1 kaaſtelig oc ſtor ſtøn] koſte-

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lige oc ſkiøn ſtor — 163,8 gammel ond] ond gammel — 163,12 hoſom] temmelig — 163,14 dig] mig — 164,5 dyrere] dyrer — 164,18 kiender] kiende — 164,23 try hundret] 200. — 164,25 bekumrer] Bekymrer — 164,25-26 der intet faare] intet derfore — 165,8 venlige] venligen — 165,16 from mgl. — 165,17 ind] inde — 165,19-20 (diſſ verr)] ſaadanne — 165,20 Honnig] Honning — 165,21 huilcke] huilcket — 165,21-22 beuiſte denne gamle Rufferſte] denne Rufferſte bevijſte — 166,5 mange] ſaa mange — 166,6 vil] da vil — 166,8 Fadderе] Fadder — 166,17 ſkal] kand — 166,21 Der] Noget der — 166,22 to] to ſtercke — 166,25 lycke] lucke — 167,4 ſine] hendis — 167,6 beſtickit] beſtucken — 167,8-9 ocſaa ſkinde Maanen] Oc Maanen ſkinde ſaa — 167,12 hart] haard — 167,19 hemmelige] hemmeligen — 167,21 vilt du] vil jeg — 168,6 viſte] tænckte — 168,10-11 try hundrede] 200. — 168,11-12 haffde loffuit] loffvede — 168,15 Ambroſio] Ambroſium — 168,23-24 Fordi Penningene dem] thi Penningen — 168,24 oc mgl. — 168,25 er ſaa] ſaa er — 169,1 ſtreckede] ſtrecket — 169,2 er] ere — 169,10 mactisløſi] mactløſi — 169,12 hos] til — ſtort bedragerj] ſtor bedrægerj — 169,21 Penningene] Penningen — 170,8 huld oc tro] tro oc huld — 170,19 it mgl. — 171,3-4 jemmerligen] jammerligen — 171,8 gick] gick ſtrax — 171,28 Locke] Lock — 172,8 en mgl. — 172,9 O] O min — 172,13 derfor] derfore — 173,13 her mgl. — 173,16 alt] all — 174,3 her] hid — 174,5

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dennem] de — de mgl. — 174,10 derfor] der fore — 174,10 nødigt] nødig — 174,16 troligen] trolig — 174,18 hand mgl. — 174,21 gantſke] ræt gantſke — 174,23 fornomme] fornamme — 175,1-2 Peſtilentz] Peſtilentze — 175,8 ind vdi] i — 175,18 imod] mod — 175,23 bleff] bleffue — 176,11 at mgl. — 176,16 all] alt — 176,25-26 holt der] der holt — 177,3 Kremmer] Kremmere — 177,8 begær] begærer — 177,8-9 Førſtelige] Førſtlig — 177,9 der] det — 177,14 komne] kommen — 177,22 ſteds] ſted — væddide] vedde — 177,23 tuſind] tuſinde — 178,1 ſagde hand] hand ſagde — 178,2 ſidſt] ſidſte — 178,3 Da] Oc end — 178,5 tingiſt] ting — 178,6-7 vſkyldelige] uſkyldeligen — 178,10-11 Kremmere] Gode Kremmere — 178,19 hemmelige] hemmeligen — 178,22 ſuarede] ſagde — 178,25-26 ſaa gick hand] Oc Tienere gick — 178,28-29 Perſonlige] perſonligen — 179,3 Vdi] Inden vdi — ſtod] ſtod der — 179,4 nu dig] dig nu — 179,6 ſtrax mgl. — 179,10 Oc] Hand — 179,12 til] ind til — 179,25 Saa] Strax — 180,3 ſynderlige] ſynderlig — 180,9 fuldendit] fuldendt — 180,13 voris] vor — 181,1 oc huorledis] huorledis — 181,15 begiær] begærer — 181,16 ſin mgl. — 181,18 maa miſte] ſkal haffue miſt — 181,20 oc en] oc — 182,4 Der] Strax der — igen ind] ind igen — 182,10 vaar] vaare — 182,10-11 ſaadan] ſaadanne — 182,20 vel mgl. — 182,21 oc mgl. — 182,22 nogen] noget — 182,23 derfor] derfore — 183,8 at] oc at — 183,11-12 vſkyldelige] uſkyldeligen — 184,4

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Der efter] Strax — 184,11 saadant] saadan — 184,18 Der] Oc der — 184,23 Fordi] Thi — 184,27 lode de kalde] kallede de — 184,28 alle] all — 185,11 173] 185 — 186,9 og 24 Tallene mgl. — 186,12 der] dig der — intet ingelund] ingenlund — 186,14 eller] oc — 186,17 Synder] Syndere — 187,7 vel] saa vel — Penning] Pendig — 187,9 Foruar] Forvare — 187,19 Forsørg] Forsørge — 187,23 intet] ingen.

KOMMENTAR

Som omtalt i Indledningen, er den nedertyske Tekst, der citeres i det følgende: **Eyne schone hiſtorie van twen kopluden vnde eyner thuchtigen framen frauwen**, trykt af Matthaeus Brandis i Lübeck ca. 1490, hvoraf der findes et Eksemplar i Preussische Staatsbibliothek, Berlin, se Ernst Voullième: Die Inkunabeln der Königl. Bibliothek und anderen Berliner Sammlungen. Neuerwerbungen 1907—1914. (= 45. Beiheft zum Zentralblatt für Bibliothekswesen.) Lpz. 1914, S. 34 Nr. 1479, 5.

Udgaven S. 158, Linie 5: **tør** = behøver.
158, 5: **beuiſning**, se Kommentaren til 33, 2.
159, 14: **Genai** = Genova.
159, 18-19: **at i ville giøre eder lyſtige met off.** Her har den danske Oversætter forholdt sig lovlig kortfattet. Den nedertyske Tekst har: dat gy vns

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vramen personen Menne vnde vrouwen willen to gaste bidden dat se sick mit vns vrolick maken.

160,14 og 160,23: **Bolstab**, se Kommentaren til 34,14.

161,20: **der som** = hvor.

162,11: **gaa vnder Øynene** = søge at vinde, vise Ærbødighed.

162,23: **bort oc igen** = frem og tilbage, hid og did.

163,12: **hosom** = nogenlunde.

164,24: **Rufferske**, den nedertyske Tekst har: schelckynne.

165,21: **huilcke** muligvis Trykfejl for **huilcket**, men Flertalsformen kan ogsaa referere til **Honnig** og **Æder**.

165,24 (o. fl. Steder): **Fadder**, **Faddere** bruges som venlig Tiltaleform; den nedertyske Tekst har: vrouwe.

166,8: **Bosstab** = rørlig Ejendom.

167,18 (o. fl. Steder): **jertegn** = Kendemærke.

170,9: **forseer mig** = venter mig, har Tillid til.

170,17-18: **kom hende om Halsen** = tag hende af Dage.

172,24: **ælendig** = landflygtig.

172,29: **ælende** = Udlændighed, Landflygtighed.

173,14: **Sandonius**, den nedertyske Tekst har: Soldanos (= Sultan).

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

173,19-20: **til Kongen**, den nedertyske Tekst har: to Alkeyer dar de konninck was.

174,8: **ſubtilig** = fin, snild.

174,14: **tørſt**, se Kommentaren til 158,5.

176,20: **Alkier** (nedertysk: Alkeyer) formodentlig = Cairo.

177,2: **Euentyr** = kunstige Smaating (Kalkar).

177,26-27: **at ieg icke torde biude hende nogen vanære**, den nedertyske Tekst har: dat ik or dat nicht anmoden dorste.

178,8: **alt haffue i**, den nedertyske Tekst har: hebbe gy auentuerlyck.

179,16: **beſtil** = sørg for.

181,27: **hoffmod** = Uret.

182,23-24: **eſt du det** = er det dig.

184,6-9: **Hand ſlo ... der vdi**. Det tilsvarende Stykke i den nedertyske Tekst lyder: He sted one vp dath rade vnde henck one dar na an den lichten galgen.

186,24: **frem bedre** = fremdeles.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

BIBLIOGRAFI

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Nummereringen er kun foretaget af praktiske Hensyn og betegner blot Rækkefølgen af de kendte Udgaver. Af Numrene kan der altsaa intet sluttes om Antallet af de Udgaver, der har eksisteret, lige saa lidt som Udgave 1 med Bestemthed kan regnes for editio princeps.

De med † mærkede Udgaver har ikke foreligget ved Bibliografiens Udarbejdelse.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

SIGISMUNDA

Her er kun medtaget Folkebogs-Udgaver, altsaa ikke de danske Udgaver af Decameron, hvori Fortællingen findes som IV, 1

† 1. Hamburg 1528.

I Peder Terpagers haandskrevne Annotationes i Kristiania Universitetsbibliotek (se forrige Bind Side 233) anføres Bl. 36 r blandt de danske Palæotyper følgende Titel (Marginaltal 20):

En lidhel ynkelig hyſtoria om Sigismunda Tancredi dotter aff ſalernia, oc then vnghe Gwiſchardo. MDXXVIII.

Finis. Trwch til Hamborich aer ather Gwds bördh 1528.

3 ark — 12 fol.

Ellers haves ingen Oplysning om denne Udgave.

Om Jürgen Richolffs Bogtrykkervirksomhed henvises til forrige Bind Side 233—234.

2. Rostock 1591. — Kgl. Bibl. Kbh.

Optrykt i dette Bind S. 3—29.

Titelbladet faksimileret S. 3. Billedet derpaa er en Kopi efter et Træsnit, bl. a. brugt af Lorentz Benedicht paa Titelbladet af: En Subtilige Vise om Falquor Lodmandsøn. Kbh. 1582. — 8⁰. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-D. — Bl. A 2 r Overskrift: Her begyndis en liden yndelig

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Historie/om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia. Oc den vnge Guischardo: I huilcken Historia mand forfarer/huad ende Boelstab paa det sidste metfører. — Bl. [D3]r Kolofon: Prentet j Rostock/aff Steffan Møllmand/Oc findis til Kiøbs hoff Laurentz Albrechts/Borgeris oc Bogeføreris i Lybeck 1591. Herunder Bogtrykkermærke reproduceret i dette Bind S. 29. — Bl. [D4] er blankt.

Af denne Udgave kendtes her i Norden kun et Eksemplar uden Kolofon-Bladet i Kungl. Biblioteket i Stockholm, indtil Aaret 1910, da Det kgl. Bibliotek i København fik et komplet Eksemplar skænket af Grosserer M. Philipsen, der havde købt det af Boghandler N. B. Kousgaard.

Mærkværdigt nok finder man derimod allerede 1877 fra italiensk Side i en Notits, der hidtil ikke synes at være blevet bemærket, en Beskrivelse af et komplet Eksemplar. I Tidsskriftet Rivista di letteratura popolare, diretta da G. Pitrè, F. Sabatini. Vol. I. Fasc. I. Roma 1877, S. 18 meddeler F. Sabatini i en Kommentar til en romersk Folkevise af samme Indhold som Folkebogen følgende Titel, der her gengives bogstavret: »*En suptilig Historia bescreffuen om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia oc den onge Guischardo. Nu nyligen edgaaen vrentigen oc saare lustig at lase for dennem der haffuer lust til. Prentet i Lubeck* 1591. (Una istoria sottilmente descritta di Sigismonda figlia di Tancredi da Salerno e del giovine Guis-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

cardo. Ora di nuovo data fuori e molto allegra da leggersi per chi ne ha voglia. Stampata a Lubecca [Danimarca] 1591).« Bortset fra den mangelfulde Gengivelse af den danske Ortografi passer Beskrivelsen godt paa Udgave 2; at Udgivelsesstedet og Trykkestedet, der jo begge anføres i Bogens Kolofon, er forvekslet, synes ikke saa forunderligt; at Lübeck henføres til Danmark, hører ogsaa til de tilgivelige Fejl. Besynderlig nok anfører Sabatini overhovedet ingen andre Folkebogstitler end denne ene danske, skønt de latinske, franske og tyske Udgaver dog maatte synes mere nærliggende. Dette kunde maaske tyde paa, at det ikke er fra en Bibliografi han har hentet sin Viden; (det kan her bemærkes, at Fundet af det defekte Eksemplar i Stockholm først publiceredes 1879 i Danske Samlinger, 2. Række, VI). Men skyldes Oplysningen Selvsyn, da staar vi ogsaa ganske uforstaaende over for Spørgsmaalet om, hvor han har set Eksemplaret, og hvor dette nu er henne i Verden.

3. København 1654. — Karen Brahes Bibliotek, Odense.

En liden | yndelig Hiſtorie / | Om | SIgiſmuda / | Tancredi Daatter | aff Salernia. | Oc | Den unge Guiſchardo. | I hvilcken Hiſtoria mand forfarer / | hvad ende Boelſtab paa det ſidſte | medfører. |

[Vignet: Brystbillede af en Konge med Krone og

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Sværd.] | [En Streg.] | Prentet i Kiøbenhafn / Aar 1654. 8⁰. 12 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. A 2ʳ Overskrift: Her begyndis en liden yndelig Historie / om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia. Oc den unge Guischardo: I hvilcken Historia mand forfarer / hvad Ende Boelstab paa det sidste medfører. — Bl. [B 4]ʳ: ENDE.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

EURIOLUS OG LUCRETIA

† 1. Før 1571.

At der har eksisteret en Udgave af »Euriolus og Lucretia« trykt før 1571, ses af Vnge Karlis oc Drengis Speiel, vdsæt paa Danske aff Rasmus Hanssøn [Reravius]. Kbh. 1571, hvor det Bl. a 4 v— a 5 r i den danske Oversætters Forord hedder: Saa er da for den ſag ſkyld / denne Bog ſaare nyttelig for Vngdommen / Effterdi de dog ville gierne læſe Hiſtorier / at de da heller læſe det ſom de kunde forbedris aff / end det der ickon mere kand opuecke dem til ſtaldkhed oc løſactighed, ſaa ſom Vgelſpegels Hiſtorie / Item Eurioli oc Lucretiæ / oc andre ſaadanne. Ellers kendes en saadan Udgave ikke.

2. Rostock 1594. — Kungl. Biblioteket, Stockholm.

Optrykt i dette Bind S. 33—154.

Defekt Tryk uden Titelblad. 8⁰. Et komplet Eksemplar maatte bestaa af 67 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—J; men i det eneste bevarede Eksemplar, som findes i Kungl. Biblioteket Stockholm, mangler Bl. A 1 (Titelblad), Bl. A 6, Bl. E 1, Bl. E 8, Bl. G 5, Bl. H 1, Bl. H 2, Bl. H 7, Bl. H 8 og Bl. J 1. — Bl. A 2 r Overskrift: Fortalen. En trofaſt beuiſzning paa denne ſandrue Hiſtorie / vdtagen aff den Nørrenberſk Chronica. — Bl. A 3 r Over-

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

skrift: Fortalen. Eneas Siluius Keiſerlig Secretarius / ſiger Mariano Sozimo / En lærer oc vdligger begge Retthers ſin Medburger i den Stad Senis / megen hilſen. — Bl. A 5 v: Nu fylger Hiſtorien her efter / om diſſe tuinde Kierlige Menniſke EVRIOLO oc LVCRETIA. — Bl. B 3 r: et Træsnit, reproduceret i dette Bind S. 48. — Bl. B 4 v og F 2 v: Træsn., repr. S. 51 og 107. — Bl. C 2 r: Træsn., repr. S. 61. — Bl. C 3 r: Træsn., repr. S. 64. — Bl. C 5 r: Træsn., repr. S. 67. — Bl. [C 7] r: Træsn., repr. S. 71. — Bl. [C 8] r og H 5 r: Træsn., repr. S. 73 og 141. — Bl. D 1 v og D 4 v: Træsn., repr. S. 76 og 82. — Bl. [D 8] r: Træsn., repr. S. 88. — Bl. E 3 v: Træsn., repr. S. 94. — Bl. [E 6] v: Træsn., repr. S. 100. — Bl. F 4 r: Træsn., repr. S. 111. — Bl. F 5 v: Træsn., repr. S. 113. — Bl. [F 7] r: Træsn , repr. S. 116. — Bl. G 1 r: Træsn., repr. S. 120. — Bl. [G 8] r: Træsn., repr. S. 133. — Bl. [H 6] r: Træsn., repr. S. 143. — Bl. J 2 r: Træsn., repr. S. 151. — Bl. J 2 v har fejlagtig Signaturen J 3. — Bl. [J 3] r: Overskrift: Epilogus, underskrevet: Giffuet til Wien i øſterig / den elleffte Dag Julij / Aar Tuſend / Firehundrit / fire oc fyretiuffue. Herunder: Enden paa denne Bog. — Bl. [J 3] v Kolofon: Prentet i Roſtock aff Stephan Møllemand / paa Laurentz Albrechts bekoſtning / Borger oc Bogfører i Lybeck. I det Aar / *M. D. XCIV.*

Eksemplaret hører til den Samling danske Folkebøger, som Kungl. Biblioteket i Stockholm er-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

hvervede sidst i 1870erne, se Danske Samlinger. 2. Række. VI. Kbh. 1877-79 S. 390, hvor G. E. Klemming har leveret en Beskrivelse.

3. København 1668. — Kgl. Bibl. Kbh.

En lystig oc sandrue Historie / om | tvende kierlige Menniſker | Euriolo oc Lu- | cretia / i hvilcken Kierligheds | rette Vilkor / Sødhed oc Bitterhed / | Vellyst oc Sorrig / ere flitelige antegned | oc befattit. Beſtreffen paa ſkiøn Latiniſt- | maal / aff den Høylærde Poeta Enea Syl- | vio / den tid Keyſerlige Secretario. | Nu først fordanſket oc tryct i dette Aar | [Træsnit, forestillende en Dame og en Herre, med en befæstet Borg i Baggrunden.] | [En Streg.] | Tryckt i Kiøbenhaffn aff Jørgen | Lamprecht Aar 1668. 8°. 56 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-G. — Bl. A 2ʳ Overskrift: Fortalen. En trofaſt Bevißning paa denne ſandrue Hiſtorie / udtagen aff den Nørrenbergiſke Chronica. — Bl. A 3ʳ Overskrift: Fortalen. Æneas Silvius Keyſerlig Secretarius / ſige Mariano Sozimo / en Lærer oc Udlegger begge Retters ſin Medborgere i den Stadt Senis / megen Hilſen. — A 5ʳ nederst: Nu følger Hiſtorien her effter / om diſſe tuende kierlige Menniſker Euriolo oc Lucretia. — Bl. [G 8]ᵛ Overskrift: EPILOGUS., underskrevet: Giffvet til Wien i Øſterig / den elleffte Dag Julij / Aar tuſend / firehundrit / fire oc fyrretiuffve. Herunder: Ende paa denne Bog.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TVENDE KØBMÆND

1. København 1599. — Kgl. Bibl. Kbh.

Optrykt i dette Bind S. 157—187.

Titelbladet faksimileret (noget restaureret i Overkanten) S. 157. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]ᵛ (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. — Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2ʳ og ender Bl. [B 7]ʳ. — Bl. [B 7]ᵛ Overskrift: Her efterfølger en skøn Underuisning aff en gammel Mand / huorledis huer from Christen skal føre sit Levnet. Dette Digt ender nederst Bl. [B 8]ʳ med: AMEN.

†2. 1609.

At der har eksisteret en Udgave 1609, hvoraf Udgave 3 maa være et Optryk, synes at fremgaa af Slutningsbemærkningen i sidstnævnte Udgave, hvori det hedder: Denne Histories Begyndelse er skeed ... udi det Aar ... 1424. Oc det er nu fra den tjd 185. Aar ... Denne Tidsangivelse passer paa Aaret 1609, hvorimod det i 1662 burde have heddet 238 i Stedet for 185. Jvf. Udg. 4 ndf.

3. København 1662. — Kgl. Bibl. Kbh.

En smuck | Historie / Om | tvende Kiøbmænd / oc om | En ærlig oc dydelig Quinde / Oc | Hvorledis det gick den ene Kiøbmands | Hustru vdi hans Fraværelse / Oc | hvad Falsk oc Suig dem baade |

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vederfaret er. | [Vignet.] | [En Streg.] | Prentet i Kiøbenhaffn / | Aar 1662. Titelen er omgivet af en, forneden dobbelt, Røsgen-Ramme. 8⁰. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]ᵛ (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2ʳ og ender Bl. [B 7]ʳ. — Bl. [B 7]ʳ Overskrift: Her efftер følger en skøn Underviisning aff en gammel Mand / huorledis huer from Christen skal føre sit Leffnet. Dette Digt ender nederst Bl. [B 8]ʳ med: AMEN.

†4. 1682.

En Udgave 1682 anføres her med lignende Begrundelse som Udgaven 1609 (se ovf. Nr. 2). I Udgaven 1710 (Nr. 5) er Tallet, der skal lægges til 1424, nemlig 258, hvilket giver 1682. Tallet 258 gaar uforandret igen i Udg. 6 og 7.

5. København 1710. — Kgl. Bibl. Kbh.

En smuck | Historie / | Om | Tvende Kiøbmend / og | om en ærlig og Dyderig Qvinde / | og hvorledis det gik den ene Kiøb- | mands Hustru udi hans Fraværelse / og | hvad Falsk og Svig dem baade | vederfaret er. | [Ottekantet Vignet.] | [Røsgen.] | Prentet i Kiøbenhafn / Aar 1710. Titelen er omgivet af en, forneden dobbelt, Røsgen-Ramme. 8⁰. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]ᵛ (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Læseren. — Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2r og ender Bl. [B 7]r. — Bl. [B 7]r Overskrift: Her efter følger en ſkiøn Underviisning af en gammel Mand / hvorledis hver from Chriſten ſkal føre ſit Lefnet. Dette Digt ender nederst Bl. [B 8]r med: AMEN.

6. U. St. 1729. — Kgl. Bibl. Kbh.

En Smuk | Hiſtorie, | Om | Tvende Kiøbmænd | og om en Ærlig og Dyderig | Qvinde, og hvorledes det gik | den eene Kiøbmands Huſtru udi | hans Fraværelſe, og hvad Falſk | og Svig dem begge ve-|derfaret er. | [Firkantet Vignet.] | [Røsgen.] | Trykt Aar 1729. Titelen er omgivet af en Røsgen-Ramme. 8⁰. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]r (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læſeren. Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2r og ender øverst Bl. [B 7]r. — Bl. [B 7]r Overskrift: Herefter følger en ſkiøn Underviisning af en gammel Mand, hvorledes hver from Chriſten ſkal føre ſit Levnet. Dette Digt ender Bl. [B 8]r med: AMEN.

7. U. St. 1738. — Kgl. Bibl. Kbh.

Een Smuk | Hiſtorie, | Om | Tvende Kiøbmænd | Og om en Ærlig og Dy-|derig Qvinde, og hvorledes | det gik den eene Kiøbmands Hu-|ſtru udi hans Fraværelſe, og hvad | Falſk og Svig dem begge ve-|derfaret er. | [Samme Vignet som paa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Titelbladet af Udg. 4.] | [Røsgen.] | Trykt Aar 1738. Titelen er omgivet af en Røsgen-Ramme. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]ᵛ (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. — Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2ʳ og ender øverst Bl. [B 7]ʳ. — Bl. [B 7]ʳ Overskrift: Herefter følger en skøn Undervisning af en gammel Mand, hvorledes hver from Christen skal føre sit Levnet. — Dette Digt ender Bl. [B 8]ʳ med: AMEN.

8. København, formodentlig 1769. — Preussische Staatsbibliothek, Berlin.

En meget smuk | Historie | om | tvende Kjøbmænd | og | en redelig, dydig Kone; | i hvilken vises, | hvorledes det gik den ene Kjøbmands | Hustrue i hans Fraværelse, samt hvad | Falskhed og Svig dem begge | er vederfaren. | [Vignet.] | [En Streg.] | Kjøbenhavn. | Trykt og tilkjøbs i store Helliggeiststræde No. 150. 8°. 24 paginerede Sider. — S. (2) (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. — Selve Fortællingen begynder S. (3) og ender S. 22. — S. 22 nederst Overskrift: En skjøn Undervisning af en gammel Mand, hvorledes enhver from Christen bør føre sit Levnet. Dette Digt ender nederst S. 24. — Tallet, der skal lægges til 1424 (se ovf. Udg. 2 og 4), er i denne Udgave 345, hvilket giver 1769. Forudsat at denne Bestemmelse

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

af Trykkeaaret er rigtig, er Bogtrykkerens Navn Thomas Larsen Borup.

Det eneste kendte Eksemplar af denne Udgave er indbundet bag i: En skön och lustig Historia om Fyra Köpmän. Lund 1786, som paa Titelbladet bærer en skreven Notits med Rasmus Nyerups Haand; Samlingsbindet har tilhørt Brødrene Grimms Bibliotek, er derfra 1865 kommet til Universitetsbiblioteket i Berlin, for endelig at havne i det nuværende Preussische Staatsbibliothek.

†9—10. Trykt i dette Aar.

I sin Almindelig Morskabslæsning. Kbh. 1816, S. 173 skriver Rasmus Nyerup: *Foruden den anførte gamle danske Udgave* [1599] *af denne Historie, haves den ogsaa trykt i Kjøbenhavn 1738, og flere Gange med den Tidsbestemmelse „trykt i dette Aar."* Ingen Udgave med denne Betegnelse er imidlertid kommet os for Øje, og selv om vi her i Bibliografien som Minimum har reserveret to Numre dertil, er vi dog klare over, at Slutningsbemærkningen hos Nyerup kan skyldes en Fejlhuskning.

11. Haderslev 1807. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | Fire Kiøbmænd, | saa og | om en dydig Kone, | eller | hvorledes det gik | den eene Kiøbmands Hustrue | i Mandens Fraværelse, | og hvad Bedragerie dem begge er vederfaret. | [Vig-

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

net.] | [En Dobbeltstreg.] | Trykt i Haderslev 1807. 8°. 24 paginerede Sider. — S. (2) (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. — S. (3) Overskrift: Hvorledes de fire Kiøbmænd først komme tilsammen, og reisede med hverandre til Paris i Frankrige. — Teksten har i denne Udgave været Genstand for en stilistisk Gennemarbejdning; Slutningsdigtet er udeladt.

12. København 1896. — Udgivet ved H. O. Lange.

En skøn Historie, | Om tuende Kiøbmend, oc | om en ærlig oc dydelig Quinde. Oc | huorledis det gick den ene Kiøbmands Hu-|stru vdi hans frauærelse, Oc huad | falsk oc suig dem baade | vederfarit er. Titelen, som er trykt i rødt, danner en Dobbeltriangel i et sekskantet eller ovalt Felt, der er omgivet af en bred, pennetegnet og stregætset Ramme trykt i sort og signeret TB (sammenslynget) 96. 4°, men kun 16 cm. høj og 13 cm. bred. 46 paginerede Sider, inkl. Smudstitel og Titelbl. S. (1) [= 5. Side af Ark a] Smudstitel: EN SKØN HISTORIE [Ornamenter]. S. (3): Hovedtitel. S. 5 Overskrift, trykt i rødt: Til Læseren. S. 7 Overskrift, trykt i rødt: DEt haffuer begiffuit sig paa en tid, vdi det Aar, som mand screff efter Christi Fødsel, Tusind, fire hundrit, fire oc tiue, At fire offuermaade Rige Kiøb-, hvorefter Teksten fortsætter i sort Tryk. Alle Kapiteloverskrifter trykt i rødt, ligeledes S. 45 Slutningssætningen. S. 46

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Kolofon: Udgivet i nøjagtigt Optryk efter Udgaven, trykt i Kjøbenhavn af Hans Stockelman, MDlxxxix, ved H. O. Lange [Ornamenter.] Titel, Initialer og Ornamenter tegnede af Th. Bindelsbøll [Trykfejl for: Bindesbøll] [Ornamenter]. Trykt paa Haandpresse i et Oplag af cxxxvii Exemplarer af Simon Bernsteen, Peder Hvidtfeldtstræde 1, Kjøbenhavn, og fuldendt den xvij October MDcccxcvi [Ornamenter.] Herunder Bernsteens Bogtrykkermærke, tegnet i Pen af Hans Tegner og gengivet i Stregætsning. I Midterfeltet det egentlige Bomærke: en Farveballe, hvorpaa sidder en Ugle med udbredte Vinger; omkring Ballen Monogrammet SB i Slyngninger; herunder Aarstallet 1882 og nederst Tegners Signatur. I hvert af Sidefelterne tre Farveballer, ordnet i Trekant. I et Felt foroven: *Simon Bernsteen*, i et tilsvarende Felt forneden: *Kjöbenhavn.*

Paa Omslaget: [Uglen paa Farveballen] EN SKØN HISTORIE [Ornamenter], alt trykt i rødt.

Af Oplaget er nogle Eksemplarer trykt paa japansk Papir.

Om denne Udgave se Bogens Verden II. 1919-20, S. 5, hvor der i Henning Brøchners Afhandling: Simon Bernsteen og hans Produktion, er gengivet en formindsket Facsimile af S. 44-45.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN
PAPIRET LEVERET AF DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER
REPRODUKTIONERNE UDFØRTE I F. HENDRIKSENS
REPRODUKTIONSATELIER

●

OPLAG: 425 EXEMPLARER

●

NIENDE BIND FÆRDIGTRYKT D. 24. JULI 1923.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

14 DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED
LOAN DEPT.
This book is due on the last date stamped below, or
on the date to which renewed.
Renewed books are subject to immediate recall.

DEC 4 1965 64

REC'D LD
NOV 20 '65 -4PM

LD 21A–60m-3,'65
(F2336s10)476B

General Library
University of California
Berkeley

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

M518924

845
J7
v. 9.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA